PhD ÉRTEKEZÉS

Dr. Nagy László Tibor

MISKOLC
2009

MISKOLCI EGYETEM
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR
DEÁK FERENC ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI
DOKTORI ISKOLA

Dr. Nagy László Tibor

A GARÁZDA JELLEGŰ BŰNÖZÉS BÜNTETŐJOGI ÉS KRIMINOLÓGIAI ASPEKTUSAI

(PhD értekezés)

Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
A doktori iskola vezetője: Prof. Dr. Bragyova András

A doktori program címe:
A magyar állam- és jogrendszer, jogtudomány továbbfejlesztése, különös tekintettel az európai fejlődési tendenciákra

Tudományos vezető: Prof. Dr. Görgényi Ilona

MISKOLC
2009

A J Á N L Á S

Dr. Nagy László Tibor

A garázda jellegű bűnözés büntetőjogi és kriminológiai aspektusai

című PhD értekezéséhez

A szerző doktori értekezése hiánypótlónak tekinthető a hazai szakirodalomban. Az erőszakos és garázda jellegű bűnözés köréből az erőszakos bűncselekmények jellemzőinek feldolgozásával több monográfia született. A disszertáns a garázda jellegű bűnözés büntetőjogi és kriminológiai aspektusait már több éve kutatja, s a tudományos eredményeket tartalmazza a PhD dolgozat, amely monografikus jellegére figyelemmel teljes körűvé teszi az erőszakos és garázda jellegű bűnözés tudományos feldolgozását Magyarországon.

A disszertáció címét követve a szerző először a büntetőjogi megközelítéseket taglalja, amelynek során a történeti, a dogmatikai és a jogösszehasonlító módszert alkalmazza.

A garázda magatartások fogalmi körülírását követően a jogtörténeti előzményeket részletezi a szerző, amelyből kiemelendő a garázdaság első hazai bűncselekményi alakzatának és a korabeli szovjet-orosz tényállási mintának az összehasonlítása. 1960-tól a garázdaság ún. kettős alakzatú bűncselekménnyé vált, de a bűncselekményi és a szabálysértési alakzat elhatárolása problémát jelentett. S a jogalkalmazásnak is tág tere volt. A szerző külön-külön szerkezeti egységet szentelt mind a szabálysértési szabályozásnak, mind a jogalkalmazói tevékenység elméleti és gyakorlati elemzésének. A nemzetközi kitekintést tartalmazó részből pedig

megismerhetők a volt szocialista országok korábbi és hatályos büntetőjogi kodifikációs megoldásai, valamint más államok kapcsolódó szabályozásai is. A hazai jogalkalmazás anomáliáinak – a kihívó közösségellenesség, az erőszak, a csoportos elkövetés megítélésének és a bűnhalmazat kérdéskörének – a bemutatására számos jogeset kritikai megközelítésben került feldolgozásra.

A doktori értekezés tartalmazza nemcsak a garázdaság – hatályos törvényi tényállásra is kiterjedő – bemutatását, hanem az új évezredben beiktatott „Rendbontás" elnevezésű bűncselekménnyel kapcsolatos felvetéseket is.

A szerző a garázda jellegű bűnözés kriminológiai jellemzőit öt ténykutatás adatainak összehasonlító elemzésével dolgozta fel, amelyek közül három kutatásnak a szervezője, illetve irányítója volt. Ilyen módon a garázdaság kutatásának történetét is elénk tárja a dolgozat, de tartalmazza a büntetéskiszabási gyakorlat elemzését és felvázolja a prevenció lehetséges irányát is.

Ahogy a szerző írja, a lényegében szovjet minta alapján, a szocialista büntető jogalkotás korában kimunkált garázdaság törvényi tényállása időközben többször változott, de túlélte a Büntető Törvénykönyv rendszerváltás utáni radikális módosításait. A garázdaság régi-új jellegét, a bűncselekmény aktualitását kitűnően szemlélteti a futballhuliganizmus jellemzőinek feltárása. A szerző fogalomalkotása szerint „futball-huliganizmusnak tekintjük a nézők részvételével elkövetett, hivatalosan szervezett labdarúgó mérkőzésekhez kapcsolódó rendzavaró cselekményeket, sportlétesítményeken belül vagy azokon kívül". A labdarúgó-szurkolók viselkedésformáinak a tanulmányozása több évtizede kezdődött Nagy-Britanniában. A futball-huliganizmus kutatása nem csak a sportszociológia, hanem a bűnügyi tudományok körében is jelentőséggel bír. A 2000-2004 között ismertté vált sporthuliganizmus ügyeinek kutatásán alapuló

tudományos megállapítások megfogalmazása szembetűnő újdonságot jelent az olvasó számára.

A szerző jelentős számú szakirodalmat, közöttük több saját tanulmányt dolgozott fel, s idegen nyelvű forrásokra is támaszkodott.

Az értekezés a szerző huzamos idejű tudományos kutatásainak eredményeit tükrözi. Értékei közé tartozik a garázda jellegű bűnözésre vonatkozó ismeretanyag összegzése és rendszerezése, továbbá a jogösszehasonlítás elvégzése és a joggyakorlat kritikai elemzése, valamint az önálló szerzői állásfoglalások eredményeként a de lege ferenda javaslatok kidolgozása. A PhD dolgozat színvonalas munka, amely megfelel a formai és tartalmi követelményeknek.

Dr. Görgényi Ilona
intézeti tanszékvezető egyetemi tanár,
témavezető

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés *7*

I. A garázdaság fogalma és a garázda jellegű cselekmények jogi szabályozásának történeti fejlődése *10*

I.1. A garázdaság fogalma **10**

I.2. A garázda jellegű cselekmények kezdeti megítélése **12**

I.3. A magyar feudális jogfejlődés **15**

I.3.1. Törvények *15*

I.3.2. A szokásjog és a Tripartitum *21*

I.4. Büntetőkódex-tervezetek **23**

I.5. A Csemegi-kódex és a Kbtk. **27**

I.6. A garázdaság kodifikációja **30**

I.6.1. Az 1955. évi 17. sz. tvr. és az 1960. évi 14. sz. tvr. *30*

I.6.2. Az 1961. évi V. törvény és az 1968. évi I. törvény *35*

I.6.3 Az 1971. évi 28. sz. tvr. *38*

I.6.4. Az 1978. évi IV. törvény előkészítése *39*

I.6.5. A hatályos szabályozás *41*

I.6.5.1. A garázdaság bűncselekménye 42

I.6.5.2. A rendbontás 61

I.6.5.3. A szabálysértési szabályozás 65

I.7. Nemzetközi kitekintés **73**

I.7.1. A külföldi országok szabályozásának elvi alapjai *73*

I.7.2. A volt szovjet érdekszféra országainak egykori kodifikációs megoldásai *75*

I.7.3. Napjaink demokratikus államainak szabályozásai *80*

II. A hatályos szabályozás problematikája a jog-alkalmazás tükrében *85*

II.1. A jogalkalmazói jog szerepe és megítélése **85**

II.2. A judikatúra gyakorlati problémái **88**

II.2.1. A kihívó közösségellenesség *88*

II.2.2. Az erőszak *107*

II.2.3. A jogos védelem *109*

II.2.4. A pszichikai bűnsegély *114*

II.2.5. A csoportos elkövetés *115*

II.2.6. A köznyugalom súlyos megzavarása *121*

II.2.7. Elhatárolási kérdések *125*

III. A garázda jellegű bűnözés kriminológiai jellemzői *135*

III.1. A garázdaság mint az erőszakos bűnözés meghatározó eleme **135**

III.2. A cselekmények morfológiai ismérvei **142**

III.2.1. A garázda jellegű bűnözés volumene és dinamikája *142*

III.2.2. A garázda jellegű bűnözés struktúrája *151*

III.2.3. A cselekmények jellemzői *154*

III.3. Az elkövetők és főbb személyiségi jellemzőik **161**

III.4. A garázdaság viktimológiai kérdései **169**

III.5. A jelenség etiológiai vetületei **173**

III.6. Bűnözéskontroll és a profilaxis lehetőségei **181**

IV. A futballhuliganizmus mint a garázdaság specifikus megnyilvánulása ... 194

IV.1. A futballhuliganizmus jellemzői ... 194

IV.1.1. A futballhuliganizmus kialakulása ... 194
IV.1.2. A futballhuliganizmus fogalma ... 198
IV.1.3. A futballhuliganizmus sajátos vonásai ... 200
IV.1.4. A hazai helyzet ... 207
IV.1.5. Napjaink futballhuliganizmusa ... 216
IV.1.6. Nemzetközi fellépés a futballhuliganizmus ellen ... 222

IV.2. A futballhuliganizmus empirikus vizsgálata ... 225

IV.2.1. A ténykutatás módszere ... 225
IV.2.2. A futballhuliganizmus ügyek vizsgálata ... 229
IV.2.2.1. A cselekmények ... 229
IV.2.2.2. Az elkövetők ... 248
IV.2.2.3. A sértettek ... 258
IV.2.3. A játékosok által elkövetett bűncselekmények ... 263

IV.3. A futballhuliganizmus kutatásának tapasztalatai és eredményei ... 268

V. De lege ferenda ... 272

Záró gondolatok ... 277

Magyar összefoglaló ... 282

Summary ... 284

Irodalomjegyzék ... 286

A jelölt témával kapcsolatos publikációinak jegyzéke ... 298

Bevezetés

Napjainkra a *garázdaság* – fokozatosan emelkedő tendencia mellett – a kétségtelenül legmagasabb társadalmi veszélyességűnek tartott, a lakosság biztonságérzetét meghatározóan befolyásoló, és a média érdeklődését is leginkább felkeltő bűnözési kategória, az *erőszakos bűnözés leggyakoribb bűncselekményévé vált.* Míg 1980-ban a garázdaság még csak az erőszakos kriminalitás 15 %-át képviselte, addig 2008-ban már 33 %-át. Ez a kép még élesebben rajzolódik ki az *ismertté vált bűnelkövetők* vonatkozásában: itt 1980 és 2008 között 22 %-ról 49 %-ra emelkedett az erőszakos bűnelkövetők kategóriáján belül a garázda terheltek aránya, így ez idő szerint gyakorlatilag *már minden második erőszakos tettes garázdaságot valósít meg*.

A kriminálstatisztikai adatok tehát egyértelműen bizonyítják, hogy amikor az erőszakos bűnözésről beszélünk, annak jellemzőit, alakulását kutatjuk és értékeljük, akkor valójában nagymértékben a garázdaságot érintjük. Azt a Janus-arcú bűncselekményt, amely sajátos módon, *jelentősen eltér a többi erőszakos deliktumtól*, hiszen a hatályos törvényi szabályozás szerint *nemcsak személy, hanem dolog elleni erőszakkal is elkövethető*.

Ugyanakkor jogosan merülhet fel a kérdés, hogy miközben a garázdaság egyre meghatározóbb szerepet tölt be az erőszakos bűnözés volumenében, dinamikájában és struktúrájában, aközben ténylegesen és megfellebbezhetetlenül *büntető jogrendszerünk szerves részévé vált-e*, vagy inkább parttalan, túlságosan széles hatókörű megfogalmazása miatt, valójában inkább a kényelmes, elasztikus, diszkrecionális jogalkalmazás érdekei tartják-e életben?

Mindenesetre kétségtelen, hogy kevés bűncselekmény alakulása függött és függhet olyan mértékben a társadalmi tudat változásaitól, a közhangulattól, a jogpolitikai elvek stabilitásától, a kriminalitási érzékenységi küszöb szintjétől, mint a garázdaságé. *1955-ben bűncselekményként történt pönalizálása óta mind törvényi megfogalmazásában, mind a jogalkalmazási gyakorlatban számos jelentős változás következett be*, amely szükségképpen tükrözte az aktuális társadalmi-politikai-kulturális viszonyokat, időszakonként komoly mértékben fellángoló jogirodalmi vitákat is kiváltva.

Ezt figyelembe véve meglepőnek is tűnhet, hogy a tulajdonképpen szovjet példa alapján megkonstruált, a szocialista büntető jogalkotás klasszikus produktumának tekinthető tényállás túlélte a rendszerváltás utáni, a Büntető Törvénykönyvet is radikálisan érintő jogszabály-változtatási dömpinget.

Amint a fentiekben igyekeztem rávilágítani, bár a garázda jellegű bűnözés jelentősége, megnövekedett szerepe és jogdogmatikai szabályozása miatt, mind kriminológiai, mind büntetőjogi aspektusból érdekes, izgalmas terepet jelenthet a kutatók és a büntetőjoggal foglalkozó szakemberek számára, az utóbbi időben alig akadt példa a jelenség mélyebb elemzésére.

Kutatási hipotézisem sarokköveként a garázdaság bűncselekményi tényállásának túl szélesre tárt jellegét, az ebből adódó számos jogalkalmazási anomáliát jelöltem meg, amely nem kis mértékben hatást gyakorolhat a hazai bűnözés alakulására, szerkezeti arányaira, megítélésére, valamint a jogállamiság egyik alappillérének számító jogbiztonságot érintő kérdéseket is felvethet.

Dolgozatomban kísérletet teszek a *garázda jellegű kriminalitás komplex, büntetőjogi és kriminológiai vetületeinek eddig elhanyagolt feltárására, a téma hiányzó, önálló, monografikus feldolgozására,* ezáltal

egyszersmind az *erőszakos bűnözés tudományos elemzésének teljesebbé tételére*. Emellett igyekszem kiemelten és részletesen bemutatni a garázdaság egyik specifikus, napjainkban különösen aktuális megnyilvánulási formáját, a *futballhuliganizmust.* A dolgozat végén, a kutatási tapasztalatok kodifikációs *hasznosításaként*, *de lege ferenda* javaslatokat fogalmazok meg.

A disszertáció széles körben támaszkodik *empirikus vizsgálati* adatokra, *öt ténykutatás*[1] információinak elemzésére és összehasonlítására. Az Országos Kriminológiai Intézetben eddig *három empirikus kutatás foglalkozott a garázdaság, egy pedig a futballhuliganizmus* kérdéskörével. E kutatások közül háromnak – a legrégebbi, 1967-as garázdaság felmérés kivételével – szervezője és irányítója voltam, közvetlenül részt vettem a bűnügyi iratok adatlapos feldolgozásában, számítógépes adatfelvételének ellenőrzésében és értékelésében, valamint interjúk készítésében.

A kézirat lezárásának időpontja: 2009. május 20.

---

[1] E ténykutatások a következők voltak:

1. A Központi Statisztikai Hivatal által végzett vizsgálat az 1964-ben garázdaság miatt jogerősen elítélt felnőtt korú férfiak körében. (*Csonka* J. – *Vavró* I.: A garázdaságok kriminálstatisztikai vizsgálata. Belügyi Szemle, 1968/10. 26-33. o.)
2. Az Országos Kriminalisztikai Intézet 1967-ben lefolytatott reprezentatív vizsgálata a garázdaság bűntettének körében. (A garázdaság bűntettének vizsgálata. Az Országos Kriminalisztikai Intézet 13. sz. tájékoztatója. Budapest, 1968.)
3. Az Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézetben elvégzett kutatás 1988-ban garázdaság miatt jogerősen elítélt 200 terhelt körében. (*Nagy* L. T.: A garázdaság bűncselekményének reprezentatív vizsgálata. In: Kriminológiai és Kriminalisztikai Évkönyv 1993. IKVA, Budapest, 1993. 271-293. o.
4. Az Országos Kriminológiai Intézetben lefolytatott felmérés a Budapesten 1997-ben garázdaság miatt jogerősen elítélt 262 terhelt körében. (*Nagy* L. T.: A fővárosban elkövetett garázdaságok kriminológiai vizsgálata. In: Kriminológiai Tanulmányok 37. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2000. 223-237. o.)
5. Az Országos Kriminológiai Intézetben lefolytatott kutatás a 2000-2004 között ismertté vált sporthuliganizmus ügyek körében. (*Nagy* L. T.: A magyarországi futballhuliganizmus ténykutatása. In: Kriminológiai Tanulmányok 44. Országos Kriminológiai Intézet, 2007. 154-189. o.)

I. A garázdaság fogalma és a garázda jellegű cselekmények jogi szabályozásának történeti fejlődése

I.1. A garázdaság fogalma

A garázdaság, garázda kifejezések a köznyelvben is általánosan elfogadottak, használtak, nyelvünkben történő megjelenésük óta azonos tartalmat hordoznak. Az etimológiai kutatások feltárták, hogy a ma használatos alak mellett a *„garázna”* változat is élt, de az adatok a „d”-t tartalmazó forma eredetisége mellett szólnak az „n”-essel szemben.

Az első hiteles forrás, amelyben felbukkant a *garázda* szó, egy 1375-ös oklevél. Ebben melléknévként szerepel és békétlenkedő, durva, erőszakos magatartásút jelent. Főnévként az 1527-es *Érdy-kódexben* jelenik meg első ízben mások háborgatása, viszálykodás tartalommal.[2] A szó értelmezése az eltelt évszázadok alatt sem változott, hiszen ma is azt tartjuk garázdának, aki *„(részeg vagy felindult állapotban, illetőleg jelleméből folyóan) durván, erőszakosan viselkedő, mások jogait semmibe sem vevő és duhajságában gyakran romboló, kárt okozó személy”*.[3]

A *garázda melléknév szinonimái*: durva, erőszakos, vad, agresszív, féktelen, duhaj, duhajkodó, verekedő, kötekedő, huligán, vandál, krakéler (régies), balhés (szleng), vaddisznó (bizalmas), radó (tájnyelvi); *ellentétei*: békés, szelíd, rendes. A *garázdálkodik* ige rokon értelmű szavaiként pedig a következőket jelölhetjük meg: erőszakoskodik, botrányt csap, közbotrányt okoz (választékos), randalíroz, pusztít, rombol, dühöng, duhajkodik, huligánkodik, féktelenkedik, zabolátlankodik, krakélereskedik, kapcáskodik (tájnyelvi), kötelőzködik (tájnyelvi), arénázik (szleng), balhézik (szleng), csikágózik (szleng).[4]

---

[2] A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967., I. kötet, 1029. o.
[3] A magyar nyelv értelmező szótára. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1960., II. kötet, 994. o.
[4] *Kiss* G. (szerk.): Magyar szókincstár. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2001. 304. o.

Az angol nyelvben a garázdaságra leginkább a rowdyism, ruffianism, truculence, turbulence, bullying szavakat használják.[5]
Nemzetközileg leginkább elterjedtnek a hooliganism, hooligan kifejezések tekinthetők, amit a világ szinte minden táján megértenek. A XVIII. század végén Londonban huligánoknak nevezték az erőszakos, duhaj személyeket. Ez az elnevezés később általánossá vált mindazokkal szemben, akik közösség-ellenes magatartásukkal tüntetnek.[6]

A garázdaság tehát azok közé az empirikus fogalmak közé tartozik, amelyek a köztudatban viszonylag pontosan körülhatárolva élnek, de amelyek egzakt jogelméleti meghatározása rendkívül nehéz helyzetet ró a tudományra. A köznapi gondolkodás emocionális elemekkel telített, egyszerűnek tűnő tapasztalati fogalmait sokszor problematikus tudományos definíciókkal kifejezni. Az ilyen jellegű megközelítés magában hordozza a törvénynek a köznapi fogalomból eredő intenciójától való eltávolodást; a leszűkítés, vagy a túlzott kiterjesztés lehetőségét. A garázdaság esetén az utóbbi következett be a gyakorlatban, a szubszidiárius tényállás ugyanakkor bizonyos szűkítést is jelent, hiszen az csak akkor alkalmazható, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósult meg.

Végül is a garázda cselekmények történetiségének vizsgálatakor, amennyiben e magatartások lényegét egyetlen szóban próbáljuk megragadni, akkor a *botrányt* kell megjelölni. A botrány az, amely a törvényi tény-állásokban hol mint eredmény, hol csupán mint veszélyhelyzet, de mindig jelen van. Ez adja a garázdaság szubsztanciáját, ez az a fogalom, amit könnyebb megragadni, mint a szintén konstans elemnek számító kihívó, hangsúlyozott közösségellenességet. Számos szerző foglalkozott e kérdéssel, de nem született megnyugtató álláspont annak eldöntésére, hogy a garáz-daságnál meghatározott közösségellenesség, a legáltalánosabb értelemben vett társadalmi együttélési szabályokkal való szembehelyezkedésnél szűkebb

[5] *Országh* L.: Magyar – angol szótár I. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988. 711. o, Angol – magyar szótár II., 863. o.
[6] *Gergely* J. – *Mócsy* L.: A huligánság. Tudományos Könyvkiadó, Bukarest, 1957. 2. o.

fogalom-e[7], vagy pedig annak megfelel.[8] A botrányt egyébként a riadalomnál tágabb kategóriaként lehet értelmezni, azt egyszersmind magában foglalja, hiszen riadalom nem képzelhető el megbotránkozás nélkül.

Kérdéses az erőszak szerepének megítélése. Jelenleg a garázdaság bűncselekménye csak erőszakos elkövetésnél állapítható meg, míg annak hiányában – az egyéb tényállási elemek megléte esetén – a szabálysértési alakzat valósul meg. Ezért nem lehet kijelenteni, hogy az erőszak alkalmazása általában a garázdaság elengedhetetlen feltétele, de pregnáns megnyilvánulásának mindenképpen tipikus formája.

Összefoglalva: a garázda magatartásokat úgy lehet jellemezni, mint többnyire erőszakos, botrányt okozó, felháborító cselekmények, amelyek az egyes közvetlenül érintett sértetteken túl, elsősorban a közösségre veszélyesek a köznyugalom megzavarása következtében.

I.2. A garázda jellegű cselekmények kezdeti megítélése

Az *ősközösségi, törzsi-nemzetségi társadalmakban* az emberek természet általi kiszolgáltatottsága rendkívüli egymásra utaltságot jelentett. A kialakuló társadalmi, gazdasági, ideológiai szokásrendszerek a létfeltételek biztosítását szolgálták. Az egyén kénytelen volt ezeket akceptáló magatartást tanúsítani. Aki a társadalmilag elfogadott normákat nem tisztelte, a közösséget hozta veszélyhelyzetbe. Márpedig, aki „közösségellenes” volt, annak nem lehetett tovább maradása, kitaszították, ami egyet jelentett a pusztulással, hiszen az ember egyedül képtelen volt felvenni a harcot a természet erőivel. A vérbosszú intézménye nem a törzsön belüli, hanem a különböző törzsek közötti szankció eszköze volt. Természetesen a törzsek, nemzetségek érdeke azt diktálta, hogy lehetőleg minél erősebbek és többen legyenek, ugyanakkor veszélyeztetve érezték magukat a szokásaikat, életritmusukat el nem fogadó

[7] *Selmeci* I..: A garázdaság értelmezésének néhány kérdése. Ügyészségi Értesítő, 1982/2. 17. o.
[8] *Rábóczki* A..: Hozzászólás dr. Selmeci István: „A garázdaság értelmezésének néhány kérdése” című cikkéhez. Ügyészségi Értesítő, 1982/3. 21. o.

tagok által. Ezért az olyan magatartások is megbotránkoztatták és fellépésre kényszerítették a közösséget az ellene vétkezővel szemben, amelyek valójában nem jelentettek veszélyt, de a primitív tudati szinten álló társadalom akként értékelte (tabuk, totemek, rituálék megsértése). És ha a nemzetség úgy vélte, hogy tagja vétett az összetartást jelentő szokások ellen, büntetésként az elűzés jöhetett szóba.

Az osztálytársadalmak megteremtették felépítményüket, közöttük az államot és a jogot, amelyek valamennyi társadalmi formációban a társadalmi berendezkedés védelmét szolgálták. A védelem egyik eszköze a büntetőjog volt. A legrégibb ismert törvények (*Hammurabi, Manu*) garázda cselekményekre vonatkozó rendelkezéseket nem tartalmaznak. Ami azonban nem azt jelenti, hogy az ilyen cselekmények megtorlatlanul maradtak volna. A legelterjedtebb igazságszolgáltatás ugyanis a szokásjogon alapult ebben az időben – és még jóval később is –, amely sok esetben kegyetlenebb büntetéseket alkalmazott a törvényekben írott jognál, különösen az olyan sérelmek esetén, amelyek kisebb-nagyobb közösségek felháborodását váltották ki. Az ilyen jellegű cselekmények sokfélesége egyébként is szinte megoldhatatlan helyzetet teremtett az absztrahálás alacsony szintjén álló jogalkotás számára.

Az ókori *római jogból* ered az egyik legrégibb írott forrás, amit garázdaságként szoktak jelölni. A justinianusi kodifikáció kiemelkedő forrásában, a *Digestaban* található az a *Callistratus* nevű jogtudóstól származó idézet, miszerint *„Egyes, magukat közönségesen fiataloknak nevező személyek, bizonyos városokban hangoskodó csoportosulásukkal zavarják a közösséget. Ha ezen felül semmit sem követtek el, és előtte az elöljáróság nem figyelmeztette őket, megvesszőzés után el lehet őket bocsátani, vagy a színházak és más látványosságok látogatásától el lehet tiltani őket. Ha azonban ilyen rendreutasítás után ugyanazon cselekményen újra rajtakapják őket, száműzés legyen a büntetésük, azért ugyanis, mert gyakran viselték magukat garázda és zavargó módon, az enyhébb bánásmód pedig ebben a helytelen magatartásukban csak megerősítette őket”.*[9]

[9] *Diósdi* Gy.: A római jog világa. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1973. 225. o.

Ez a magatartás hatályos jogunk szerint legfeljebb a garázdaság szabálysértésének megállapítására lenne alkalmas. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy a római császárság korában új crimenként létrehozták a *stellionatus* bűncselekményét. Ez – a mai értelemben vett garázdaságnál is sokkal átfogóbb – valójában kisegítő tényállás volt, amelynek fogalma alá vonhatóvá vált minden dolosus cselekmény, amely más bűncselekményt nem valósított meg.[10]

Azon *germán népjogokról* érdemes még néhány szót szólni, amelyek alapfelfogása szerint a jogrend tulajdonképpen békeközösség (Friedensordnung), a bűncselekmény közbéketörés (Friedensbruch), és a büntetés a békeállapotból való kiközösítés (Friedloslegung). A legtöbb erőszakos bűncselekményt a fejedelem által szentesített közbékeállapot (Landfrieden) megszegésének (Landfriedensbruch) nevezték. A későbbi német jog lassanként elválasztotta az államhatalom ellen irányuló erőszakos cselekményeket a magánosok elleni deliktumoktól, melyeknek azonban közös ismérve volt a csoportos vagy legalábbis fegyveres elkövetés.[11]

Végül említést kell tenni azokról az esetekről, amikor a garázda cselekmények kizárólag dolog elleni támadásban nyilvánulnak meg, bár az empirikus kutatások szerint ezek aránya jóval kisebb.[12] A vagyonrongálás eredetileg mindenütt csak magánjogi következményeket vont maga után és csupán kivételesen került annak egyik-másik neme büntetés alá. E kivételeket a megrongált tárgy nagyobb értéke vagy pedig éppen a közérdek sérelme szülte. Utóbbira ismét csak a germán népjogokban találunk példát, amelyek általában szintén nem tekintették a vagyonrongálást bűncselekménynek, de a vetések, kert, erdő és bizonyos állatok elpusztítása annak számított.[13]

---

[10] *Brósz* R. – *Pólay* E.: Római jog. Tankönyvkiadó, Budapest, 1974. 467. o.
[11] *Angyal* P.: A magyar büntetőjog kézikönyve. 9. kötet. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest, 1931., 79-80. o.
[12] A garázdaság bűntettének vizsgálata. Az Országos Kriminalisztikai Intézet 13. sz. Tájékoztatója. Budapest, 1968., 17. o.
[13] *Angyal* P.: A magyar büntetőjog kézikönyve. 12. kötet. Attila-Nyomda Rt., Budapest, 1935., 5. o.

I.3. A magyar feudális jogfejlődés

I.3.1. Törvények

A magyar büntetőjog meghatározó vonása, hogy a feudalizmus egész tartama alatt *nem született meg az egységes büntető törvénykönyv*, amely a magyar feudális büntetőjog általános elveit, valamint a bűncselekményeket és a büntetéseket rendszerezte és egységbe foglalta volna. *Werbőczi Hármaskönyve*, amely – bár törvényerőre nem emelkedett, mégis három évszázadon át érvényben lévőnek tekintették – tartalmaz ugyan egy sereg büntetőrendelkezést is, de – tanúsítva a magyar büntetőjog fejletlenségét – szétszórtan, hézagosan és rendszertelenül, nemegyszer más jogterületeket érintő szabályokkal összekeverve, s így már csak ezért sem pótolhatta a büntető törvénykönyv hiányát.

A *törvényeket* szemlélve pedig meg kell állapítani, hogy azok legtöbbször teljesen rendszertelenül, a pillanatnyi szükséghez képest konstruáltak. Pontosan meg nem határozott, világosan körül nem írt bűncselekményi tényállásokat, sőt gyakran ugyanazon cselekményekre vonatkozóan is egymástól eltérő szabályozást tartalmaztak. A dekrétumokban rengeteg az ismétlés, amely arra utal, hogy jelentős részüket nem hajtották végre. Ehhez járulnak még az egyházi büntetőrendelkezések, a városi és megyei statútumok, továbbá a különböző bíróságokon és úriszékeken kialakult szokások egymásnak sokszor ellentmondó szabályai.

E tényezők áttekinthetetlenséget, és ezáltal az egységes joggyakorlat és jogbiztonság hiányát teremtették meg, amely tág teret biztosított a bírói önkénynek. Ezért feltétlenül hangsúlyozni kell, hogy a törvények primátusa közel sem érvényesült a büntető igazságszolgáltatásban, a nullum crimen sine lege elvének alkalmazásáról pedig szó sem lehetett. A garázda jellegű cselekmények szokásjogi elbírálása volt az általános, nem okozott különösebb gondot a közrendet sértő cselekmények cizellált, írott jogi szabályok hiányában történő megítélése, mai szemmel nézve gyakran kegyetlen

megtorlása. Bizonyos közösségellenes magatartások pönalizálására azért már feudális törvényeinkben is sor került.

A keresztény vallás, mint az államhatalom fő támasza, fokozott oltalomban részesült, feltétlen respektálását büntető jogszabályok is biztosították. Az egyházzal szembeni legcsekélyebb fokú tiszteletlenség is vakmerő, megbotránkoztató cselekménynek számított. Már *I. (Szent) István dekrétumában* büntetni rendelte azokat, akik mise alatt suttognak vagy fecsegnek: *„A kik Isten igéjének hallgatására templomba gyülekezvén, ott a misemondás ideje alatt egymás között suttognak, egyebeket léha fecsegéssel zavarnak és a szent leczkék éltető szavára nem figyelnek: ha öregebbek, dorgálják meg őket és szégyenséggel űzzék ki a templomból. 1. § Az ifjakat és közrendűeket pedig kössék ki mindenek szeme láttára a templom pitvarába és ostorozzák meg az ily nagy vakmerőségért."* (Szent István II. k. 18. fejezet)[14]

Ugyanezen dekrétumban található több rendelkezés, amely egyértelműen mutatja István király szándékát a közbéke megteremtésére, az önkényes cselekmények visszaszorítására, mégha azokat magasabb tisztségű személyek követik is el. *„Akarjuk, hogy állhatatos béke és egyesség legyen mind nagyok és kicsinyek között, mint az apostol mondja: Mindnyájan legyetek egyesek; és senki másra támadni ne merjen. 1. § Mert ha valaki az ispánok közül ezen köztanácskozás határozata után oly nyakas engedetlen leend, hogy mást a házánál keres halálra és dulja annak javait, és a ház urát otthon találván, vele viaskodik vagy megöli őt, bűnhődjék a kivont kardtól való törvény szerint."* (Szent István II. k. 33. fejezet)

Ezzel kapcsolatosan meg kell jegyezni, hogy István király *kivont kardról* szóló rendelkezése a XII. századi *Admonti-kódexben* maradt fenn, a Corpus Juris szövegébe azonban nem lett felvéve, csak egyes kiadásokba jegyzetként. E törvény rendkívüli szigorúsággal, halállal fenyegette azt is, aki csak kivonta kardját, mégha nem is ölt vagy sebesített meg vele mást:

[14] Az idézett törvények a Corpus Juris Hungarici millenniumi emlékkiadásából származnak. Franklin Társulat, Budapest, 1899.

„…megtiltottuk, hogy senki valakinek sérelmére kardot ne vonjon, mit ha ki ezen túl megkísérteni merészkednék, azon kard által vesszen el”.[15]

Ugyanakkor ehhez képest enyhítést jelent István egy másik rendelkezése arról, aki kardot von, de sebet nem ejt: „*Ha valaki dühe gerjedelmében kardját kivonja, de mindazáltal sebet nem ejt vele, csupán a mezítelen kardért bűnhődjék a vérdíj felével”*. (Szent István II. k. 49. fejezet) *Szent László* törvényében is találkozunk a kivont kard fogalmával, de már csak az emberölésről szóló passzusban. (Szent László II. k. 8. fejezet)

Az árutermelés, a pénzgazdálkodás fejlődésével megnövekedett a törvényhozás szerepe, gyarapodott a törvények száma. *Zsigmond* idejéből már 9 dekrétumot ismerünk, amely közül 6 szerepel a Corpus Jurisban. Ebben az időszakban alakult ki a középkori magyar büntetőjog egyik legtipikusabb bűncselekménye, a *hatalmaskodás* (factum vel actus potentiae), amely a korai feudalizmusban már megfogalmazott más házára fegyveres erővel történő *rátörés* (invasio domus) bűntettéből fejlődött ki. Zsigmond egyik dekrétumából kitűnik, hogy az ököljog megnyilvánulását jelentő különféle hatalmaskodások elkövetői között a nádortól és az országbírótól kezdve az ispánokon, várnagyokon és bírákon át a különféle egyházi méltóságokig a birtokos osztály minden rétege megtalálható. (Zsigmond 1405. évi II. dekrétuma 5. czikkely)

A közrend megóvása, a stabilitás biztosítása érdekében Zsigmond segítséget – a vármegyék ispánjaihoz és szolgabíráihoz címzett királyi parancslevél kiadását – ígér a sértetteknek, kárvallottaknak, ha „*bármikor és bárhol megesnék az, hogy valaki birtokokat és földeket újabban elfoglal, erőszakosan zálogol, avagy dolgokat és javakat rabol el, erdőket vág ki, embereket öl, ver és sebesít meg, házakra és birtokokra tör, azokat pusztítja és más ezekhez hasonló nagyobb hatalmaskodásokat követ el.*” (Zsigmond 1435. évi II. dekrétuma 4. czikkely) E törvényszöveget *Albert* 1439. évi dekrétumának 29. cikkelye szó szerint megismétli.

[15] Corpus Juris Hungarici, im. 1000-1526. évi törvényczikkek, 29. o.

Újabb lépést jelent *Mátyás* 1486. évi dekrétumának 15. cikkelye, amely már nevesíti – a későbbi törvényhozásra és a Hármaskönyvre is mély hatást gyakorolva – a hatalmaskodás öt főbenjáró esetét:

- nemesek házára törést,
- birtokaik és tartozékaik jogtalan elfoglalását,
- nemesek törvénytelen letartóztatását,
- nemesek megsebesítését, megverését,
- nemesek megölését.

Mátyás ugyanezen dekrétum 66. cikkelyében már olyan figyelmet érdemlő profilaktikus rendelkezést is megfogalmaz, amelynek végrehajtása, bár minden bizonnyal nehézségekbe ütközött, de az elv, amelyet képvisel, feltétlenül haladó és örökérvényű. Az alábbi rendelkezés ugyanis már nem csupán a büntetéssel történő elrettentéssel igyekezett generális preventív hatást elérni, hanem a garázda jellegű cselekmények egyik tipikus formájának objektív lehetőségét próbálta csökkenteni: *„Továbbá, mivel a sokadalmak és heti vásárok alkalmával, azon kívül a korcsmákban igen sok emberölés, sebesítés, verekedés, továbbá sok veszekedés és végtelen számú másféle gonosztettek szoktak előfordulni, mert hát a vak szenvedély mindenütt fegyvert kovácsol; 1. § Ennélfogva, hogy az ilyennemű gonosz bajoknak is kellő gondossággal elejét vegyük, hasonlóképpen határoztuk, hogy mindazok, kik sokadalmakra, vásárokra és korcsmákba mennek, bármily rendűek legyenek, minden fegyverüket tegyék le szállásaikon, és ugyancsak a fentebbi büntetés alatt, fegyver nélkül induljanak adni-venni és inni; s így tartózkodjanak és mulassanak ottan”*.[16]

II. Ulászló 1491. évi dekrétuma a Mátyás törvényében megnevezett öt esetet nagyobb hatalmaskodásnak nevezi, míg az egyéb kártételeket és bántalmakat kisebb hatalmaskodásként jelöli meg, és azokat csak pénzbüntetéssel fenyegeti (55. és 56. czikkely).

[16] A „fentebbi büntetés” a 65. czikkelyre utal, mely szerint a rendelkezés be nem tartóinak fegyverét el kell venni, továbbá a nem nemeseket két napon és éjen át étlen-szomjan kalodába kell zárni, a nemeseket pedig pénzbüntetéssel kell sújtani.

Az erőszakos cselekmények a *török hódoltsági időkben* méginkább elszaporodtak, ezért a törvényhozó hatalom igyekezett a teljes anarchiának gátat vetni annak hangsúlyozott kihirdetésével, hogy az ilyen jellegű cselekmények felett háború idején is bíráskodni kell: *„nehogy a bíráskodásnak szünetelése következtében, a gonoszságoknak számos faja elharapódzék, megállapítottuk: 1. § Hogy a mostani helytartó úr kinevezése napjától kezdve elkövetett rablásokra, erőszakoskodásokra, jószág-foglalásokra és a nagyobb hatalmaskodás öt esetére nézve a királyi fenség vagy az említett helytartó; velük levén az ország rendes bírái is, – úgy a hadjárat előtt, mint a hadviselés tartamán folytonosan eljárjanak.”*
(I. Ferdinánd 1552. évi dekrétuma 26. czikkely.)

I. Ferdinánd egyébként a „közönséges és nyilvános gonosztevők” szankcionálására új módokat nem állapított meg, hanem a korábbi törvények rendelkezéseit írta elő (1563. évi dekrétum 28. czikkely). Ugyanakkor külön is szól az istenkáromlók és átkozódók büntetéséről, ami az első ízben megvesszőzést, második esetben megbotozást, harmadszor pedig ugyanolyan büntetést jelent, mint amit a gyilkosokra kiszabnak. Sőt, három márka pénzbüntetéssel sújtja a törvény azokat is, akik a káromlást hallják, de nem jelentik be (1563. évi dekrétum 42. czikkely).

II. Mátyás 1608. évi megkoronáztatása utáni dekrétumának 20. cikkelye arról szól, hogy *„a szegény népen garázdálkodó hajdukat a nádor úr megbüntesse”*. Itt azonban a garázdálkodás – habár eshetőlegesen magába foglalta a mai értelemnek megfelelő kötekedő, botrányt okozó magatartást is – elsősorban vagyon elleni cselekményeket jelölt, mivel a törvényhely rendelkezése szerint *„a csavargó és szabad hajdukat, a kik a szegény népet és a nemességet rabolják és károsítják, a nádor úr mindenütt érdemük szerint büntesse”*.

Az egyes bűncselekmények pontosabb megfogalmazása, a szabatosabb tényállások kialakítása a XVII-XVIII. században sem történt meg, továbbra is általában együtt kezelik a *„szerteszét garázdálkodó tolvajokat, rablókat és minden másféle gonosztevőket”* és a büntetések meghatározásánál is gyakran

évszázadokkal korábbi (leginkább I. Mátyás korabeli) törvényekre való hivatkozás szerepel (II. Ferdinánd 1625. évi dekrétuma 13. czikkely).

II. és III. Ferdinánd ugyanakkor többször külön említést tesz *„az alkalmatlankodásokat és erőszakosságokat elkövető némely katonai tisztviselők és csavargó katonák”*, *„a faluban megszálló és a szegény népet bántalmazó katonák”* cselekményeiről, ami azt jelzi, hogy az ilyen jellegű magatartások elszaporodtak (II. Ferdinánd 1625. évi dekrétuma 16. czikkely; III. Ferdinánd 1638. évi dekrétuma 43. czikkely). Ebben az időszakban az *„áldott békét és nyugalmat”* megzavaró féktelen határőrök nemcsak a belső rendet veszélyeztették, hanem az újabb török támadást is: *„Ő felségének némely garázda határőrei azokon a területeken úgy a nemesség, mint a szegény nép ellen különféle jogtalanságokat merészkednek elkövetni és okozni: elviselhetetlen büntetéspénzeket és bírságokat hajtanak föl, a szegény jobbágyokat megverik, megölik, a végvidékekre hurcolják, a marhákat és barmokat elhajtják; néha ugyanazok a határőrök és mások Ő felsége területéről el is kóborolnak, a fejedelem területein keresztül mennek és a törököknek károkat okozván, ezeket a fejedelem ellen felingerlik”*. (III. Ferdinánd 1647. évi dekrétuma 44. czikkely)

Új vonásként lehet viszont megemlíteni, hogy felismerve a többes, csoportos elkövetés súlyosságát, annak érdekében, hogy *„az erőszakoskodóknak, különösen azoknak a vakmerőségét és túlságos rakonczátlanságát megfékezzék”*, törvénybe iktatták, miszerint a hatalmaskodási perekben a vezetőket nemcsak a saját, hanem az általuk megbízott, illetve alárendelt személyek terhével is sújtják, akiknek nevét vagy lakhelyét sem kellett pontosan tudni – mivel nagyon gyakran csavargókról volt szó –, elég volt számuk bizonyítása. (III. Ferdinánd 1647. évi dekrétuma 44. czikkely)

I.3.2. A szokásjog és a Tripartitum

A *szokásjog* a korai, sőt az érett feudális korban is a legfontosabb jogforrás, a fokozatosan szaporodó írott törvények csupán keretet adtak az életviszonyok szabályozásának. A kereteket a szokásjog szabályaiból kialakult gyakorlat töltötte ki, mégpedig az ország különböző részein sokszor rendkívül eltérő módon. A középkort ilyen szempontból az ahány hely, annyi szokás és annyi jog időszakának is tekinthetjük. Különösen így volt ez azon garázda cselekmények vonatkozásában, amelyek megítélése még ma is gyakran kérdéses, mivel más és más a különböző mikroközösségek toleranciaszintje.

A feudális viszonyok között az emberi magatartások értékelésénél általánosan használt mércének csak az elkövetők, illetve sértettek társadalomban elfoglalt helye, rendi hovatartozása számított. A vagyonos nemesség köznép körében felháborodást okozó cselekményei is többnyire büntetlenül maradtak, míg az elnyomott rétegek hasonló tetteit kíméletlenül megtorolták. A korai feudalizmus időszakában az ún. *nyilvános gonosztevők (publici malefactore*s) ellen a megyékben a *nádori közgyűlés*, majd a főispán elnökletével összeülő *proclamata congregatio*, mint ítélkező fórum, bizonyítási eljárás nélküli rövid úton, közfelkiáltással hozott ítéletet. Ez volt az ún. *levelesítés*. Az így elítélt, legtöbbször vagyontalan tettesek cselekményeit *nyilvános bűncselekményeknek (criminales casus)* nevezték. Később – a proclamata congregatio intézményének megszűnése után – a *sedrián*, illetve a *városi bíróságon sommás büntetőperek* során, perorvoslat lehetőségét kizárva hozták a gyakran rendkívül súlyos büntetéseket. A XVII-XVIII. századtól kezdték hivatalból megindítani az eljárást, amelyben a vádló szerepét a tiszti ügyész látta el.

A közmeggyőződésben kialakult szabályok az állam létrejötte után, amennyiben jogi tartalmúak voltak, jogi szokásokká váltak, és ha az állam a maga eszközeivel érvényesülésüket támogatta, kikényszerítette, szokásjoggá váltak. A *szokásjog* csak a törvények rendszeres, nyomtatásban való

megjelentetésével (1595), és törvénygyűjtemények kiadásával[17] szorult némileg a háttérbe, valójában mégis mindvégig a feudális kor legfontosabb jogforrásának nevezhető, amelyhez az uralkodó osztály is ragaszkodott, mivel saját érdekei szerint hatékonyabban lehetett magyarázni, mint az írott jogot.

A szokásjog írásba foglalása annak jogi jellegén nem változtat, de feltétlenül segíti általános alkalmazását, elterjedését. Magyarországon a korai feudalizmus idején nem készült szokásjogi gyűjtemény. *Werbőczi István* 1514-es *Tripartituma* tekinthető az élő szokásjogi joganyag első rendszerbe foglalásának, de a műbe a köznemesség érdekeit szolgáló egyes dekrétumszövegek is szó szerint bekerültek. Az országgyűlésen a rendek elfogadták a *Hármaskönyvet*, a király megerősítő levélbe foglalta, de nem látta el pecsétjével és nem küldték szét a megyéknek, így tehát szentesítés és kihirdetés híján nem vált törvénnyé, hanem csak jogkönyvvé. Ennek ellenére a nemesség teljes mértékben elfogadta, a bíróságok országszerte alkalmazni kezdték, és így az a gyakorlat útján kötelezővé vált olyannyira, hogy 1628-ban a *Corpus Jurisba* is felvételt nyert.

A Tripartitum a szokásjog érvényesüléséhez három kelléket tart szükségesnek: hogy *okszerű legyen, azaz a „közjóra irányuljon”*; hogy *kellő időn át tartó, azaz „idősült” legyen*; és hogy *a cselekmények gyakoriak legyenek*. A törvényekhez fűződő viszonylatban pedig a szokásjognak – a római jog alapján – *törvénymagyarázó, törvénypótló és törvényrontó erőt* tulajdonít, utóbbit csak akkor, ha a törvény a szokásnál régibb, mert az új törvény a régebben keletkezett szokást eltörli (Hk. Előbeszéd 10. és 11. czím).

A Hármaskönyvnek, a *„nemesség bibliájának”* külön büntetőjogi része nincs, ilyen jellegű szabályokat rendszertelenül elszórva, mindhárom részében egyaránt közöl. A garázda bűncselekményre vonatkozóan nóvumot nem tartalmaz, diszpozíciói e téren nem segítik a rendezettebb igazságszolgáltatás

[17] Törvényeink első gyűjteményes kiadása magánosok munkája. A legelső Zsámboki János összeállítása (1581), amely azonban csak 1481-ig tartalmazza az országos törvényeket. A mellőzött dekrétumokat is felölelő gyűjtemény Mosóczy Zakariás és Telegdy Miklós nevéhez fűződik (1584). Ezt követte az 1628-as bécsi (amely már a Hármaskönyvet is tartalmazta), majd az 1653-as sárospataki kiadás. A gyűjtemény Szentiványi Márton 1696-os nagyszombati kiadása óta viselte a Corpus Juris nevet.

megvalósítását, nem rögzítik megközelítő tényállásszerűséggel sem e cselekmények meghatározását, sem a szokásjogban kialakult gyakorlatot.

A Tripartitum nem jelent előrelépést a korabeli törvényekhez képest a bűncselekmények differenciálásában. Mindössze a legsúlyosabb bűncselekmény, a hűtlenség eseteit sorolja fel, elkülönítve 18 §-ban. E kiemelt kategóriába tartozik többek között a vérrokonok, az ország rendes bíráinak, továbbá a királyi embereknek, a káptalan és a konvent küldötteinek bántalmazása (Hk. Első rész 14. czím). Az egyéb botrányosnak minősülő cselekmények továbbra is a hatalmaskodás alá tartoznak, annak újabb, szabatosabb megfogalmazása nélkül. Werbőczi e tekintetben szó szerint idézi I. Mátyás, illetve II. Ulászló dekrétumait, megkülönböztetve a nagyobb hatalmaskodás öt esetét az egyéb kisebb hatalmaskodásoktól (Hk. Második rész 67. czím 8., 9. §).

I.4. Büntetőkódex-tervezetek

A magyar jog történetében a *XVII. század végétől* több ízben felmerült a büntetőjog rendszerbe foglalásának szükségessége, ezek a kísérletek azonban vagy az osztrák jog recipiálására irányultak (*Kollonics bíboros 1689-es javaslata* az Alsó-Ausztria számára kiadott *Praxis Criminalis* hatályba léptetésére), vagy legfeljebb inkorporációnak tekinthetők (1712, 1723, 1729). Valóban újszerű, a jus criminale egész területét átfogó tervezetnek csak az *1795-ös és az 1843-as büntetőjogi javaslat* tekinthető, noha egyik sem vált törvénnyé.

Az *1795* februárjára elkészült *büntetőkódex-tervezet* az első, amely már *„nem a múlt hagyományaival akar táplálkozni, s nem lefolyt századok intézkedéseinek garmadájából kiszedegetni a rendszabályokat, melyek magán- és közéletnek egyaránt zsinórmértékül szolgáljanak”*.[18] Különösen jelentőssé teszi e javaslatot a legalitás megteremtésére való törekvés, ez az első magyar büntető jogszabálytervezet, amely határozottan előírja valamennyi, a

[18] *Szalay* L.: Publicistai dolgozatok. Pest, 1847., II. k. 90. o.

törvénnyel ellentétes írott vagy szokásjogi forrás hatályon kívül helyezését, ezért hatályba lépésével elősegíthette volna a magyar büntetőjog egységesítését, a partikularizmus felszámolását.

A felvilágosodás hatását tükrözve a javaslat a *nullum crimen sine lege* elvét fogadja el, és rendelkezéseinek java része is ezen a talajon áll, ugyanakkor mégsem beszélhetünk e tétel töretlen, konzekvens végigviteléről. A tervezet záró, LIV. szakasza ugyanis *„Az e kódexben meg nem nevezett bűntettekről”* címet viseli, ahol megállapítást nyer, hogy *„az eddig tárgyalt bűntetteken kívül vannak még egyéb törvényszegések is, melyek szintén büntetendő cselekmények”*.

Ezek között, a 7. §-ban kerülnek felsorolásra a garázda jellegű cselekmények is, amelyeket a legiszlátor *pajkosságnak* nevez: *„Büntetendő végül a pajkosság is, amikor ti. valaki olyasmit sért meg, vagy főként olyasmit rombol le, ami a közösség haszna, érdeke, vagy gyönyörködtetése céljából épült fel, vagy került eltüntetésre; s az is, ha valaki az ablakon keresztül, vagy más módon is bárkinek házába más megkárosítása érdekében bármit bedob; s az is, aki a járókelőkre valamit kiönt vagy kidob, illetve bármilyen más módon zaklatja őket; továbbá az is, aki tolakodó koldulásával mintegy erőszakosan csikarja ki az alamizsnát; végül az is, aki gonosz szándékkal másokat meggondolatlanul pereskedésre, megalapozatlan kereset benyújtására bujtogat”*.

A javaslattevő tehát érzi, hogy vannak olyan büntetést érdemlő cselekmények, amelyeket még a korabeli jogtudomány színvonalán is nehéz absztrakt formában kifejezni, de ezekkel az ún. *innominát deliktumokkal* kapcsolatosan a feudális álláspontra helyezkedik. Nem azt írja elő ugyanis a joghézag megszüntetését célzóan, hogy e jogsértő és a kódexben nem szereplő cselekmények törvénybe foglalása, ex nunc hatályú megtiltása és szankcionálása a kívánatos, hanem a bírói mérlegelés körébe vonja azokat.

Nem véletlen tehát, hogy a LIV. szakasz a kódextervezet legellentmondásosabb, az utókor által legtöbbet bírált része.[19]

Nem szabad megfeledkezni ugyanakkor arról sem, hogy a tervezet V. szakasza a közbiztonság elleni bűncselekmények között megfogalmazza a *közhatalmaskodás bűncselekményét*, ami *„annak a biztonságnak többek társaságában elkövetett megtámadása gyűlölettől, avagy egyéb gonosz érzéstől indíttatva, amelynek élvezetéhez a polgártársak mindegyikének a köz oltalma alatt joga van”*. A hatalmaskodás, amint azt az előzőekben már láttuk, a feudális jog leghatározatlanabb, legnehezebben körvonalazható deliktumainak egyike. Az 1795-ös javaslat a fogalmak tisztázásához sok segítséget nem nyújt, bár egyes cselekményeket lázadásként, illetve hűtlenségként deklarál, amelyeket a régebbi dekrétumok hatalmaskodásnak minősítettek, és leszögezi azt is, hogy a magánhatalmaskodások a polgárok magánjogi eljárására tartoznak.

A *közhatalmaskodás* attribútumának a többes elkövetés számít, *„mert azok követik el: 3. § akik magán-torzsalkodásaikat vagy bármiféle rajtuk esett sérelmet meg akarván bosszulni, más erőszakos megtámadására annyi társat vesznek maguk mellé, hogy az ilyen támadásból könnyen bekövetkezhetnek a köznyugalomra és a közbiztonságra sérelmet hozó cselekedetek; de azok is, akik így felkészülve, akár birtokhatáraik miatt, akár bármiféle egyéb tulajdon megszerzése avagy megtartása érdekében másokat ellenségesen megtámadnak”*.

A tényállás heterogén jellegét mutatja, hogy olyan vagyoni haszonszerzési célzattal elkövetett cselekményeket is tartalmaz, amelyek a törvénykönyv XXXIV. szakaszában szereplő latorság, illetve rablás kritériumait is kimerítik. Ezen kívül ellentmondást jelent az is, hogy az V. szakasz 5. §-a kivételt tesz a többes elkövetés elengedhetetlensége alól, ugyanis a törvényesen bejegyzett bányabérlő vagy aranymosó munkájának

[19] *Hajdu* L.: Az első (1795-ös) magyar büntetőkódex-tervezet. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1971., 357. o.

megkezdését vagy folytatását erőszakkal megakadályozó személy társak nélkül is megvalósítja a közhatalmaskodás bűncselekményét.

Végezetül meg kell említeni, hogy a kódextervezet LII. szakaszának címe: *"A közbotrányt okozó cselekedetekről"*, e körben azonban kizárólag a nemi erkölcs elleni, szeméremsértő magatartások definiálására került sor.

A valóban korszerű, magas jogászi színvonalú és liberális szellemű *1843. évi anyagi büntetőjogi javaslat (a Deák-féle Btk.)* a bűncselekmények két csoportját különbözteti meg: a bűntetteket és a javaslat függelékében található rendőri kihágásokat. E tervezet már nem tartalmaz innominat bűncselekményeket, vagy azokra vonatkozó külön rendelkezéseket. Szakít a feudális jellegű hatalmaskodás kategóriájával is, ilyen megnevezésű deliktumot nem pönalizál. A más házába, lakásába, vagy udvarába való jogtalan és erőszakos betörés – ha súlyosabb bűntett nem valósul meg – nyilvános erőszakoskodásnak minősül, amely tényállástól teljesen elkülönítve kerül megfogalmazásra a *verekedés* bűntette a 13. fejezetben, amely azonban csak a sértettnek, vagy ha az panaszkodni nem képes, hozzátartozóinak panasza alapján tartozik közkereset alá. Kivételt jelentően ugyanakkor azon verekedések, melyek *„valamely közhatósági gyűlésben, valamely ítélőszékeknek ülésében, valami közhatóság választás, vagy valamely bírói eljárás alkalmával követtettek el, úgyszintén azon verekedések, melyek egyébként is az elkövetés helyének tekintetéből különösen botrányosak voltak, magán panasz nélkül is minden eseten közkereset alá vonandók"*. Tehát a botrányt okozó verekedés – testi sérülés okozása és csoportos elkövetés hiányában is – bűncselekménynek minősült, még ha a közvetlen sértett magánindítvánnyal nem is élt.

Ugyancsak büntetendő cselekményként határozta meg a javaslat az *istentiszteletek megzavarását*, amit tettleges erőszak esetén egy évig, erőszak nélküli, de szándékos és közbotránnyal történő elkövetésnél pedig három hónapig terjedő szabadságvesztéssel szankcionált.

Az 1843. évi javaslat *dolog elleni erőszakos cselekményeket* bűntettként nem határoz meg, csupán rendőrségi kihágásként minősíti azokat, taxatíve

meghatározott esetekben, amikor a rongálási cselekmények potenciális veszélyhelyzet előidézésére alkalmasak, illetve felháborodást keltő, garázda jellegűek. A Toldalék 26. §-a szerint *„A ki oly intő jeleket vagy karfákat, melyek utakon, hidakon, utczákon vagy bármi közhelyen veszedelem elhárítása végett vannak felállítva, szándékosan megront, 100 forintig büntethetik”*. A 27. § pedig előírja, hogy *„hasonlóan büntettetik az is, a ki útoszlopokat, keresztfákat, vagy nyilvános helyen felállított emlékeket szándékosan megront”*.

I.5. A Csemegi-kódex és a Kbtk.

A kiegyezést követően a magyar igazságügyi kormányzat Nyugat-Európa utolérésének szándékától vezetve mihamarabb létre kívánta hozni, és végre törvényerőre emelni a kor szellemének megfelelő büntetőkódexet. Először az 1843. évi javaslatra esett a választás, és Csatskó Imre királyi táblabírót bízták meg a szükséges átdolgozások elkészítésével, ez a tervezet azonban azután mégsem került parlamenti megvitatásra. A Btk. új kimunkálására *Csemegi Károly* ügyvéd, osztálytanácsos kapott megbízást és a rendkívül alapos, tudományos igényű javaslatot 1878-ban heves viták után, de csak kisebb módosításokkal, az országgyűlés mindkét háza elfogadta. Így végre megszületett *a magyar büntetőkódex, az 1878. évi V. tc. és az azt mintegy kiegészítő 1879. évi XL. tc., a Kihágási Büntető Törvénykönyv (Kbtk.).*

A *Csemegi-kódex* több tényállása szankcionál felháborodást kiváltó, megbotránkoztató cselekményeket. Így megemlíthető a szemérmet sértő cselekmény nyilvános elkövetése általi *közbotrányokozás* (249. §), vagy *az állam által elismert vallás megtartásának megzavarása, megakadályozása, illetve az ezeken történő közbotrányokozás* (190-192. §).

Részletesebben kell szólni a *magánosok elleni erőszakról* (175-177. §), amely bizonyos szempontból sok hasonlóságot mutat a jelenleg hatályos garázdaság bűncselekményével, hiszen *„tárgya e bűntettnek a magánosok személye és dolgai, illetőleg ezek erőszakos és csoportos megtámadása által*

maga a közrend”.[20] Tehát a védett jogi tárgy itt is – az egyesek személyén és vagyonán túl – általában a közrend, alanya azonban a csoport. Elfogadott álláspont volt ugyanis, hogy a magánszemélyek vagy dolgok elleni erőszakoskodás csak akkor zavarja meg a közrendet, ha azt nagyobb néptömeg követi el, ellenben ha a cselekményt egy ember viszi véghez, akkor az eset nem a köz, hanem a magánbűntettek sorába tartozik.

A Csemegi-kódex a csoport létszámát nem határozta meg, de a kialakult gyakorlat szerint a hatályos Btk.-nkban megállapított három személynél mindenképpen több ember együttlétére volt szükség. Ugyanakkor különbség jelentkezett *„csoportosulás”* és *„csoport”* fogalma között. Utóbbi esetében ugyanis érdektelen volt, hogy tagjai milyen célból jöttek össze, ha azután együtt bűntettet követtek el, míg csoportosulásnál az összejövetelnek is célzatosnak kellett lennie.[21]

A magánosok elleni erőszak három tényállását fogalmazza meg a kódex. A 175. §-ban azt rendeli büntetni, *„ha valamely csoport azon czélból, hogy személyeken vagy dolgokon erőszakot kövessen el, valakinek lakába, üzleti helyiségébe, vagy bekerített birtokába betör”*, a 176. §-ban pedig ha *„valamely csoport nyílt helyen, akár személyeken, akár dolgokon követ el erőszakot”*.

E két bűntetthez képest meglehetősen eltér a 177. § szerinti vétség, amely alapján az büntetendő, *”aki a munkabér felemelése vagy leszállítása végett, valamely munkás, vagy munkaadó ellen erőszakot követ el, azt szóval vagy tettel bántalmazza, vagy erőszakkal fenyegeti”*, illetőleg *„akik gyárak, műhelyek, vagy azon helyiségek előtt, ahol munkások dolgoznak, vagy a munkaadó, munkavezető lakása, illetőleg tartózkodási helye előtt összecsoportosulnak a végett, hogy a munka megkezdését vagy folytatását megakadályozzák, vagy pedig a munkásokat a munka elhagyására bírják”*. A *„munkaszabadság büntetőjogi védelmének”*[22] titulált eme rendelkezés beszorítása a magánosok elleni erőszak körébe meglehetősen erőszakoltnak

[20] *Edvi* I. K.: A büntető törvénykönyv magyarázata. Révai Testvérek, Budapest, 1894., II. k. 95. o.
[21] *Edvi* I. K.: i. m. 94-95. o.
[22] *Angyal* P.: i. m. 9. kötet. 94. o.

tűnik, bár látszólag a munkásokat is, valójában azonban kizárólag a munkaadók érdekeit védi, gyakorlatilag sztrájk tilalmat deklarálva. Az első fordulat pedig formállogikailag is elüt a magánosok elleni erőszak szubsztanciájának tartott csoportos elkövetéstől, hiszen ennek tettese egyes ember is lehet.

Amint láttuk, kizárólag dolog elleni támadás is megvalósíthatja a magánosok elleni erőszakot, ha csoport által történik. Bizonyos esetekben azonban e kritérium nélkül is büntetendőek a tárgyak elleni erőszakos cselekmények. Az 1878. évi V. törvény már más vagyonának szándékos és jogtalan megrongálását is büntetni rendeli, de csak a sértett fél indítványára. Ugyanakkor a 420. § taxációja szerint: *„aki sírt vagy síremléket, nyilvános emlékszobrot, közkönyvtárban őrzött könyvet, kéziratot, vagy a tudomány, művészet vagy ipar czéljainak szolgáló nyilvános gyűjteményben őrzött egyéb tárgyat, nyilvános levéltárban vagy közhivatali irattárban őrzött okmányt, iratot, vagy más tárgyat jogtalanul megrongál, elpusztít vagy megsemmisít”*, olyan vétséget követ el, melyben a bűnvádi eljárás hivatalból indítandó meg.

Az *1879. évi XL. tc., a Kbtk.* is szankcionál hasonló jellegű cselekményeket 80. §-ában, de elkövetési magatartásként a Btk.-ban felsorolt tárgyak egy részének bemocskolását jelöli meg, míg egyéb, ugyancsak taxatíve meghatározott dolgok megrongálását vagy bemocskolását kihágásként értékeli: *„Aki nyilvános helyen felállított emlékszobrot, emlékművet, sírt, síremléket, képet vagy más művészeti tárgyat szándékosan bemocskol; aki köztemetőt, nyilvános sétányt, kertet, útmelletti vagy más ültetvényt, azok kerítését vagy nyilvános téren létező és a közönség használatára szolgáló asztalt, padot, világításra szolgáló lámpát; végre az aki valamely útmutatót, község- vagy mérföldjelzőt, vagy jogosan felállított tilalomtáblát szándékosan megrongál vagy bemocskol: három napig terjedhető elzárással és húsz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő”*.

A Kbtk.-ban egyéb, köznyugalmat sértő cselekmények is találhatók. Ilyennek minősül pl. *„verekedés az utczán, vagy nyilvános téren, kocsmában, vendéglőben, vagy más nyilvános vagy a közönség használatának nyitvaálló*

helyen – ha testi sértés nem követtetett el” (75. §), illetőleg annak magatartása, *„aki nyilvánosan, botrányt okozó módon állatot kínoz, vagy durván megbántalmaz”* (86. §) vagy *„aki nyilvános helyen botrányt okozó részeg állapotban jelen meg*” (84. §).

I.6. A garázdaság kodifikációja

I.6.1. Az 1955. évi 17. sz. tvr. és az 1960. évi 14. sz. tvr.

Amint láttuk, büntető és kihágási jogszabályaink különböző helyeken szankcionáltak garázda jellegű cselekményeket. E megoldást azonban az 50-es években kibontakozó szocialista jogalkotásunk nem találta megfelelőnek és így az *1955. július 1-jén hatályba lépett 17. sz. tvr. 7. §-a* újszerű bűncselekményként pönalizálta a garázdaságot, amelynek alapján: *„Bűntettet követ el és egy évig terjedhető börtönnel büntethető az, aki a társadalmi együttélés szabályait semmibe véve garázdálkodik, vagy olyképpen zavarja a közrendet, hogy garázda magatartásával nyilvános botrányt, felháborodást vagy riadalmat okoz”*. A *minősített esetet* – két évig terjedhető börtönbüntetéssel fenyegetve – az valósította meg, *aki cselekményét a rend helyreállítása iránt intézkedő hivatalos személy felszólítása ellenére sem hagyta abba, vagy büntetésének kiállásától öt év még nem telt el.*

A kodifikáció megvalósulását általános elismerés övezte, mondván, hogy *„a garázdaság kifejezett büntetőjogi értékelésével lehetővé vált, hogy most már nevén nevezzük a gyermeket és nem közvetve, kerülő utakon, hanem közvetlen, nyílt támadást indítsunk a garázda elemek ellen a büntető igazságszolgáltatás területén”*.[23]

A tényállás megkonstruálásának szükségességét büntetőjogászaink jogi és politikai aspektusból is igyekeztek alátámasztani. A leggyakrabban hangoztatott *jogi érvként* azt hozták fel, hogy a korábban hatályban lévő jogszabályok nem tudták közvetlenül, a maguk teljességében megragadni és a

[23] *Erdész* L.: A garázdaság bűntette a szovjet és a magyar jogban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1958, 56. o.

büntetőjog eszközeivel megvédeni a garázdasággal sértett jogtárgyat;[24] az egyes törvényi tényállások közötti „légüres térben” büntetlenül fordulhattak elő azok a garázda jellegű magatartások, amelyek a különböző jogszabályok eléggé pontosan meghatározott elemeit nem merítették ki.[25]

Politikai szempontból a garázdaság megalkotását a megváltozott társadalmi viszonyokkal, az új közösségi erkölccsel indokolták,[26] valamint hangsúlyozták osztálytartalmát, és a szocialista együttélési viszonyokat védő hatékony eszköznek tekintették.[27]

Ezen túlmenően természetesen nem szabad megfeledkezni arról az inspirációról sem, amit a *szovjet példa* jelentett. A *szovjet-orosz Btk.* ugyanis már 1922-ben megkonstruálta a garázdaság tényállását, akkor még a személyiség és az emberi méltóság elleni bűncselekmények közé sorolva, az 1926. évi Btk.-ban azonban már az államigazgatás elleni bűncselekmények fejezetébe áthelyezve. Nem kétséges, hogy a jogalkotó a garázdaság első magyar (és a többi népi demokratikus országban történt) megfogalmazása során figyelemmel volt a szovjet szemléletmódra, mintára, de mechanikus átvételről nem beszélhetünk, mert a tényállások több vonatkozásban lényegesen különböztek egymástól, elsősorban a tárgyi oldal elemei és a büntetési tételek szempontjából.

Az *alapeset* tekintetében a magyar és a korabeli szovjet-orosz[28] törvényi tényállás között a következő eltérések jelentkeztek:

a) A szovjet tényállás a magyarral szemben csak az üzemekben, intézményekben és nyilvános helyen történő elkövetés lehetőségét ismerte (ha az elkövetés más helyen történt, úgy a cselekmény csupán büntetőjogi

---

[24] *Fadgyas* A..: A garázdaság bűntette a gyakorlatban. Kriminalisztikai Tanulmányok, 8. kötet. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1970., 182. o.

[25] *Békés* I..: A garázdaság. Magyar Jog, 1955. évi 11. sz., 329. o.; *Bakóczi* A.: A garázdaság néhány kérdéséről. Belügyi Szemle, 1960. évi 10. sz., 708. o.

[26] *Demeter* V.: A garázdaság. Magyar Jog, 1964. évi 2. sz., 60. o.

[27] *Erdész* L.: i.m. 48. o.

[28] A garázdaság hazai kodifikációja idején hatályban lévő (1926. évi, többször módosított) szovjet-orosz Btk. 74. §-a a garázdaság tényállását a következőképpen határozta meg: „Üzemekben, intézményekben és nyilvános helyen elkövetett garázda cselekményt egy évi börtönnel kell büntetni, ha e cselekmény jellegénél fogva nem minősül súlyosabban. Ha az említett cselekmény erőszakoskodásban, vagy botrányokozásban nyilvánult meg, vagy ismételten követték el, vagy megátalkodottan folytatták a közrendet őrző szervek figyelmeztetése ellenére, vagy tartalmánál fogva kivételes cinizmusra, vagy elvetemültségre mutat – a büntetés öt évig terjedhető szabadságvesztés.”

felelősséggel nem járó úgynevezett kisebb súlyú garázdaságként értékelhető szabálysértést valósított meg. A magyar szabályozás szerint viszont ezeken kívüli, elvileg bárhol (pl. magánlakásban) történő, elkövetésre is sor kerülhetett.

b) A magyar törvényi tényállás az elkövetési magatartás leírásánál kiemeli „a társadalmi együttélési szabályok semmibevételét", míg a szovjet tényállás csak az életfogalomra („garázda cselekmények") utal.

c) A szovjet törvény a garázdaságot szubszidiárius bűncselekményként határozta meg, amelyet csak akkor lehetett alkalmazni, ha a cselekmény „jellegénél fogva" nem minősült súlyosabban, míg a tényállás első hazai megfogalmazása ilyen rendelkezést nem tartalmazott.

A garázdaság *minősített esetei* a *szovjet* jogban a következők voltak:

a) a garázdaság erőszakoskodásban vagy botrányokozásban való megnyilvánulása;

b) ismételt elkövetés;

c) megátalkodott folytatás a közrendet őrző szervek figyelmeztetése ellenére;

d) kivételes cinizmussal vagy elvetemültséggel való elkövetés.[29]

A *magyar* szabályozás csak két *minősítő körülményt* ismert:

a) ha az elkövető cselekményét a rend helyreállítása iránt intézkedő hivatalos személy felszólítása ellenére sem hagyta abba;

b) akit garázdaság miatt öt éven belül már elítéltek, vagy büntetésének kiállásától öt év még nem telt el.

Eltérés jelentkezett a *büntetési tételek* között is. Míg az alapeseti tényállás mindkét országban *egy évig terjedő* börtön volt, addig minősített esetben a szovjet jog *öt évig* terjedő szabadságvesztéssel szankcionált a hazai *két évivel* szemben.

[29] A többi szövetséges szovjet köztársaság büntető törvénykönyvei is azonos rendelkezéseket tartalmaztak, azzal a különbséggel, hogy az ukrán, a belorusz és az üzbég Btk. a felsoroltakon kívül még minősített esetként határozta meg a kiskorúak, a nők elleni, illetve a csoportosan történő elkövetést.

Összességében a *szovjet törvény* tehát azért is *lényegesen súlyosabb szankciókat alkalmazott* a magyarnál, mivel minősített esetként kezelt, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett olyan eseteket (pl. erőszakoskodás, botrányokozás), amelyek nálunk csak az egy évig terjedő börtönnel sújtható alapeseti tényállást merítették ki.

A garázdaság bűncselekménnyé nyilvánításával felmerültek – és azóta is szüntelenül felszínen vannak – azon komoly problémák, hogy milyen magatartásokat kell az új, és mit a korábbi, továbbra is hatályban maradt bűncselekményi, illetve kihágási, majd szabálysértési tényállások alapján elbírálni. Míg ugyanis a különös részi tényállások jellemzője, hogy az elkövetési magatartásokat meglehetősen pontosan körülírják, addig ez a garázdaság esetében nem történt meg. A jogalkalmazási nehézségeket jól mutatja, hogy a *Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma* 1956 májusában hét, kizárólag a garázdasággal foglalkozó állásfoglalást (141-147 BK) volt kénytelen közzétenni.

Az 1955-ös tényállás két fordulata közül az első a tágabb, a második a szűkebb fogalom. Mindkét elkövetési magatartás leírásában szerepel a *„garázdálkodik”* illetve a *„garázda magatartásával”* kifejezés, anélkül, hogy a jogalkotó kifejtené, mit ért ez alatt. A *141. sz. kollégiumi állásfoglalás* szerint a garázdálkodás fogalmát a szó köznapi, a köztudatban élő tartalma szerint kell meghatározni. Ez az okfejtés azonban a jogalkalmazók számára az elhatárolási problémákat nem oldotta meg. A legjelentősebb hatást a híres-hírhedt *146. sz. állásfoglalás* váltotta ki, amely megteremtette az ún. *„motívum-elméletet”*.

Eszerint amikor a cselekmény más jogvédte érdeket is sért, de külső megjelenési formájában garázdaságra is utal, az *indítóokok és a cél* vizsgálata adhat támpontot annak az eldöntésére, hogy az egyéb bűncselekményen felül megvalósult-e a garázdaság bűntette is. Ha a személy vagy dolog elleni támadásnak a garázdálkodás köznapi fogalmától eltérő, meghatározott oka van, rendszerint nem garázdasággal, hanem csak egyéb bűncselekménnyel

állunk szemben. Tehát ugyanannál a tevékenységnél a *motívum jellegétől függ*, hogy megvalósítja-e egyéb bűntett mellett a garázdaságot is, vagy sem.

Nehézségek jelentkeztek a halmazati kérdések megítélésével kapcsolatosan is. Alapvető jelentőségűnek kell tekinteni, hogy az 1955-ös tényállás a garázdaságot még *nem szubszidiárius* bűncselekményként fogalmazta meg, amit hangsúlyozott a *145. sz. kollégiumi állásfoglalás* is, amikor kifejtette, hogy minden olyan cselekmény, amely megvalósítja a garázdaság bűntettét, de egyéb jogi tárgyat is sért (élet, testi épség stb.), a garázdaság bűntettével *bűnhalmazatban* áll. A szubszidiaritás alkalmazására csak akkor kerülhet sor, ha a cselekmény a garázdaságon kívül olyan más jogszabályba is ütközik, amely ugyancsak a közrendet, vagy közbiztonságot védi. Ilyen esetben azt a bűncselekményt kell megállapítani, amelyikre a törvény súlyosabb büntetés kiszabását rendeli.

Vitatott volt azonban annak megállapítása, hogy mi minősül a garázdasággal azonos jogi tárgyat védő cselekménynek: minden egyéb közrend elleni bűncselekmény (pl. magánosok elleni erőszak, gyújtogatás, vízáradás okozása, közlekedés veszélyeztetése, közveszélyű rongálás stb.),[30] vagy ezek csupán különös jogi tárgyukban tekinthetők azonos bűncselekményeknek, amelyeknek közvetlen jogi tárgyuk más és más. Utóbbi nézet szerint a garázdaságnak csak különös jogi tárgya a közrend és a közbiztonság, míg közvetlen jogi tárgya a szocialista együttélési szabályok,[31] amely viszont véleményem szerint legalább olyan tág kategória, mint a közrend és a közbiztonság, így speciális jogi tárgyként való megjelölése eléggé megkérdőjelezhető volt.

Az említett jelenségek jól tükrözik a garázdaság büntetőjogi rendszerünkbe történő beilleszkedésének nehézségeit, amely kezdettől fogva tág teret nyújtott a diszkrecionális törvénykezés számára. E jelenségnek újabb táptalajt szolgáltatott a *szabálysértési alakzat* létrehozása. Az *1960. évi 14. sz. tvr. 1. §*-a ugyanis deklarálta, hogy szabálysértés a garázdaság – valamint a

---

[30] *Békés* I.: i. m. 331. o.

[31] *Füvessy* S.: Néhány fontosabb kérdés a garázdaság körében a Btk. alapján folytatott ítélkezési gyakorlatból. Magyar Jog, 1963. évi 12. sz., 533-534. o.

közveszélyes munkakerülés és az üzletszerű kéjelgés –, ha az eset összes körülményeire (különösen az elkövetés módjára és az elkövető személyi körülményeire) tekintettel a cselekmény kisebb jelentőségű. Az elhatárolás ennyire elvont, általános szintje a kodifikáció bizonytalanságát tükrözi, amely azonos jellegű cselekmények minden kötöttségtől mentes, hol bűncselekményi, hol szabálysértési minősítésének lehetőségét teremtette meg a gyakorlat számára, összemosva ezzel a jogalkotás és a jogalkalmazás funkcióját.

I.6.2. Az 1961. évi V. törvény és az 1968. évi I. törvény

„A megszilárduló szocialista gazdasági viszonyok talaján alakul ki a szocialista közösségi erkölcs. A dolgozó tömegeket átható szocialista erkölcs viszont maga is előmozdítja a szocializmus építésének sikerét, és az elért eredmények megszilárdítását. A szocialista erkölcs a kíméletlen szabad verseny elvén alapuló kapitalista erkölcs maradványaival vívott ideológiai harcban alakul ki. Jelentőségének a felismerése arra kötelezi a jogalkotót, hogy ezt a harcot büntetőjogi eszközökkel is támogassa, és fellépjen azokkal szemben, akik a formálódó új erkölcs fontosabb normáit: a szocialista közösségi élet magatartási (viselkedési) szabályait kihívó tudatossággal és olyan módon sértik meg, hogy cselekményük a köznyugalom komoly megzavarására alkalmas." – olvashatjuk az *1961-es Btk.* indokolásában a 219. §-nál,[32] mely több szempontból átformálta a garázdaság tényállását. Megtörtént annak elismerése, hogy a bűncselekmény 1955-ös – és a BHÖ 189/A. pontjába felvett – definíciója a garázdálkodás és garázda magatartás kifejezéseket azok meghatározása nélkül használta, és ezért szükségessé vált a szabatosabb fogalom-meghatározás.

Az új tényállás szerint:

Btk. 219. § (1) *Aki nyilvános helyen olyan közösségellenes magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy*

[32] A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyve. Közzéteszi az Igazságügyminisztérium. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1962. 357-358. o.

riadalmat keltsen, avagy nem nyilvános helyen tanúsított közösségellenes magatartásával másokban megbotránkozást vagy riadalmat kelt, ha súlyosabb bűntett nem valósult meg, két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés három évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a bűntettet visszaeső, vagy

b) három vagy több személy követte el, avagy

c) a bűntett alkalmas volt arra, hogy a köznyugalmat súlyosan megzavarja.

(3) Mellékbüntetésként kitiltásnak is helye van.

Jelentős változás, hogy a garázdaság *szubszidiárius* bűncselekmény lett, így megállapítására már csak akkor kerülhetett sor, ha egyéb, súlyosabb bűncselekmény nem valósult meg. Az alapeset továbbra is két fordulatot tartalmazott, de az 1955-ös megoldáshoz képest egészen más jelentéssel. Az elkövetési magatartás első változata, a nyilvános helyen történő garázdálkodás alaki, míg a második eset, a nem nyilvános helyen való végrehajtás eredmény bűncselekményként került kodifikálásra.

Mivel valamennyi bűncselekmény közösségellenes, az indokolás szerint a törvény azzal, hogy ezt a fogalmat egyedül ebben a tényállásban emeli ki, kifejezésre juttatja azt, hogy itt a feltűnő, hangsúlyozott közösségellenességről van szó, és a szándéknak ezt az elemet maradéktalanul tartalmaznia kell, át kell fognia. A szándék fajtájának milyensége azonban továbbra is gyökeresen eltérő nézeteket szült. Egyes vélemények szerint a garázdaság kizárólag egyenes szándékkal követhető el, sőt – annak ellenére, hogy a Legfelsőbb Bíróság a Btk. hatályba lépése után 141-147. sz. büntető kollégiumi állásfoglalásait nem tartotta fenn, és ezzel elvileg véget ért a motívum-elmélet uralma – továbbra is a motívum vizsgálata jelenti az egyéb bűncselekményektől történő elhatárolás alapját. Ugyanakkor egyre inkább uralkodó lett az ezzel ellentétes álláspont, amely szerint az *eshetőleges szándék* is elegendő a garázdaság megállapításához, melyre személyes

indítóok esetén is lehetőség nyílik, feltéve, ha a magatartás hangsúlyozottan közösségellenesnek minősül.[33]

Az új tényállásban a minősített esetek is megváltoztak. Akkor lehetett súlyosabban értékelni a cselekményt – három évig terjedő szabadságvesztéssel –, ha a bűntettet visszaeső, illetve három vagy több személy követte el, vagy alkalmas volt arra, hogy a köznyugalmat súlyosan megzavarja. Tehát mellőzésre került a rend helyreállítása iránt intézkedő személy felszólításának figyelmen kívül hagyása, arra hivatkozással, hogy a garázdaság természetével nem fér össze annak elvárása, hogy az elkövető puszta szóbeli felhívásra cselekményét abbahagyja.

A garázdaság bűncselekményének és szabálysértésének elhatárolása továbbra is szubjektív megítélésű maradt, az *1968. évi I. törvény 93. §-a* csupán a Btk.-hoz igazított tényállást tartalmazott, amikor szó szerint megismételte a bűncselekményi definíciót, hozzáfűzve az ismert klauzulát, miszerint is az eset összes körülményére (különösen az elkövetés módjára és az elkövető személyi körülményeire) tekintettel kisebb jelentőségű cselekmény esetén lehetséges a szabálysértés megállapítása. Ezután biztonságképpen még felsorolásra került a bűncselekmény három minősítő körülménye, amelyek fennforgásakor a magatartás nem lehet szabálysértés.

Az *1968. évi szabálysértési törvény* tényállása a következő volt:

93. § (1) *Aki nyilvános helyen olyan közösségellenes magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen, avagy nem nyilvános helyen tanúsított közösségellenes magatartásával másokban megbotránkozást vagy riadalmat kelt, feltéve, hogy az eset összes körülményeire (különösen az elkövetés módjára és az elkövető személyi körülményeire) tekintettel a cselekmény kisebb jelentőségű elzárással vagy ötezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.*

(2) Nem szabálysértés az (1) bekezdésben meghatározott cselekmény, ha

a) visszaeső (Btk. 115. §), vagy

[33] *Gaskó* B.: Közösségellenesség és halmazat garázdaság esetén. Magyar Jog, 1964. évi 1. sz. 4-6. o.; *Demeter* V.: i. m. 63. o.

b) három vagy több személy követte el, avagy

c) a cselekmény alkalmas volt arra, hogy a köznyugalmat súlyosan megzavarja.

(3) Az (1) bekezdésben meghatározott szabálysértés miatt az eljárás a rendőrség hatáskörébe tartozik.

A *törvény indokolása* megállapítja, hogy a szocialista együttélés magatartási szabályainak megsértését helyezi büntetés alá garázdaság címmel a Btk. 219. §-a. Ha ez a magatartás – az eset összes körülményeire tekintettel – kisebb jelentőségű, azaz nem éri el a bűncselekményi szintet, még mindig olyan fokban sérti a közrendet, hogy elkövetőjét indokolt szabálysértés címén megbüntetni. A bűntettől való elhatárolás fokozati különbségen, a *cselekmény kisebb jelentőségén* nyugszik, ami a tárgyi és alanyi mozzanatok összességének mérlegelését követeli. Erre nézve az eddigi gyakorlat megfelelő eligazítással szolgál. A törvény „a bizonytalanság eloszlatása végett kizárja a szabálysértési tényállás köréből a Btk. 219. §-ának (2) bekezdésében felsorolt minősítő körülményekkel bíró cselekményeket.

I.6.3 Az 1971. évi 28. sz. tvr.

Az 1978. évi 28. sz. tvr. a garázdaságot illetően is változást hozott. Bár a módosítás nem közvetlenül a garázdaság tényállásához kapcsolódott – a Btk. 219. §-ának szövege érintetlen maradt – mégis érdemi hatása lett az új szabályozásnak.

A törvényerejű rendelet három bűncselekmény esetén: a *hivatalos személy elleni erőszaknál (Btk. 155. §),* a *súlyos testi sértésnél (Btk. 257. §)* és a *rongálásnál (Btk. 302. §)* új minősített esetként határozta meg, ha az adott bűncselekménnyel összefüggésben az elkövető *garázdaságot (Btk. 219. §)* is megvalósított. E megoldást a törvényalkotó azzal indokolta, hogy a garázdaság szubszidiárius jellege folytán nem állapítható meg, ha a cselekmény súlyosabb bűncselekmény tényállását is kimeríti. Ezáltal az újabb garázdaság elkövetője kedvezőbb helyzetbe került, mert nem minősült visszaesőnek. (Az 1961. évi V. törvény alkalmazásában, a 115. § alapján

ugyanis az minősült visszaesőnek, akit a bűntett elkövetését megelőzőleg szándékosan elkövetett *ugyanolyan* bűntettért már szabadságvesztésre ítéltek, és a büntetés kiállásától vagy végrehajthatósága megszűnésétől az újabb bűntett elkövetéséig öt év még nem telt el.) A tvr. ennek kiküszöbölése érdekében a hivatalos személy elleni erőszaknál, a súlyos testi sértésnél és a rongálásnál minősített esetként, összefoglalt bűncselekményként határozta meg azt, ha az elkövető a cselekménnyel összefüggésben garázdaságot is elkövetett. Ezáltal a minősített eset a garázdaság szempontjából is a visszaesés alapjául szolgálhatott.

E rendelkezés a kriminálstatisztikában is jól érzékelhető következménnyel járt: egyik évről a másikra több százzal csökkentette a garázdaságok és növelte első sorban a súlyos testi sértések számát.[34]

I.6.4. Az 1978. évi IV. törvény előkészítése

Az *1978-as Büntető Törvénykönyv* előkészítésekor nyilvánvalóvá vált, hogy a garázdaság törvényi tényállását továbbra is jellemző ellentmondások, megítélési anomáliák miatt szükséges annak ismételt átformálása.

A kódex kodifikációs munkálatai során létrehozott *Koordinációs Bizottság* azt állapította meg, hogy a garázdaság önálló törvényi tényállásban történő szabályozása továbbra is indokolt, a hatályos szabályozás azonban nem felel meg teljesen a kitűzött célnak. Az új törvényi tényállás megalkotásánál abból kell kiindulni, hogy garázdaságnak csak az a mind objektíve, mind szubjektíve közösségellenes, antiszociális, a társadalmi együttélés morális szabályait is durván megsértő tudatos magatartás tekinthető, amely ellen megfelelő társadalomra veszélyesség esetén a büntetőjog eszközeivel kell harcolni.[35]

A Koordinációs Bizottság kifejtette, hogy a tényállásban is kifejezésre kell juttatni, hogy a garázdaság önálló létét nem a minden bűncselekmény

---

[34] *Rózsa* J. – *Münnich* I.: Erőszakos bűnözés az elmúlt negyedszázadban. In: Kriminológiai és Kriminalisztikai Tanulmányok 23. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1986. 255. o.

[35] *László* J. (szerk.): Az 1978. évi IV. törvény (Btk.) előkészítése IX. Igazságügyi Minisztérium, Budapest, 1989. 357-358. o.

szükséges elemeként jelentkező társadalomra veszélyesség alapozza meg, hanem az a közösségellenesség, amely az említett objektív elemet már magában hordja. Ezért nem elégedhetünk meg csupán azzal, hogy a cselekmény riadalom vagy megbotránkozás kiváltására alkalmas, ha ezt az elkövető direkt módon nem kívánta, és fordítva: az említett hatás kívánása az arra alkalmas magatartás nélkül nem minősíthető garázdaságnak.

Az *alapeset* törvényi tényállásának *szűkítése* indokolt, az a cselekmény minősüljön garázdaságnak, amely riadalom vagy megbotránkoztatás keltésére objektíve alkalmas, és amelyet közösségellenes *motívumtól* vezettetve követnek el. A szűkítés módját a törvény szövegtervezetének kidolgozásánál kell megvizsgálni. Megfontolandó, hogy a motívumot a törvényi tényállásba be kell-e iktatni.

A bizottság kifejtette, hogy a törvényi tényállás szerint a garázdaságot a *nem nyilvános helyen* tanúsított közösségellenes magatartás is megvalósíthatja. A gyakorlatban ezt főleg olyan családi viszályok, veszekedések esetén állapítják meg, amely a ház lakóira is hatást gyakorol. E cselekmények általában hangosságuk, brutalitásuk, gyakoriságuk miatt keltik fel a ház lakóinak figyelmét, és válnak büntetőjogi értékelés tárgyává.

A nem nyilvános helyen való elkövetés mind tartalmilag, mind hatását tekintve leginkább csendháborító jellegű. Ezért felmerült, hogy a garázdaság új törvényi tényállásából maradjon el a nem nyilvános elkövetés. Az ilyen cselekményekkel szemben ugyanis a szabálysértési tényállás megfelelő védelmet nyújt, ha pedig valamilyen bűncselekmény (pl. testi sértés) is megvalósult, emiatt megvan a büntetőjogi felelősségre vonás lehetősége.

A Koordinációs Bizottság javaslata végül is az lett, hogy a garázdaság új törvényi tényállásából maradjon ki mind a nyilvános, mind a nem nyilvános helyen való elkövetés; a garázdaság *megvalósulhasson függetlenül az elkövetés helyétől.*

A *minősítő körülmények* közül a *visszaesőként* elkövetés az Általános Részbe került. A *három vagy több személy általi elkövetés* fokozott társadalomra veszélyessége kétségtelennek bizonyult. Ugyanakkor felmerült,

hogy a hasonló jellegű (csoportos) elkövetési módokra az új törvény egységes megjelölést alkalmazzon, az Általános Rész pedig megfelelő értelmező rendelkezést tartalmazzon, mint ahogy az meg is valósult.

A garázdaság *szabálysértését* illetően több elgondolás merült fel. A cél az volt, hogy a két jogellenességi forma elhatárolása objektívebbé, következetesebbé váljék.

Az egyik elképzelés a garázdaság szabálysértésének megszüntetésére irányult. Ez abból indult ki, hogy egyéb szabálysértések (verekedés, botrányos részegség, veszélyes fenyegetés, rendzavarás) megfelelő védelmet nyújtanak a kisebb súlyú magatartásokkal szemben. A garázdaság szabálysértéseként értékelt magatartások általában más szabálysértés tényállását is megvalósítják; az önálló szabálysértési tényállás azért nem szükséges, mert a garázdaságként minősítés sem mindig eredményez súlyosabb felelősséget (a verekedés, a veszélyes fenyegetés büntetési tétele azonos a garázdaság szabálysértésével). Hangsúlyozták emellett, hogy a szabálysértési alakzat kiiktatása csak akkor lehetséges, ha a bűncselekmény törvényi tényállása szűkülne. El kell ugyanis kerülni, hogy a garázdaság szabálysértésének minősített magatartások miatt a jövőben garázdaság bűncselekménye címén büntetőeljárás induljon.

A másik elgondolás azt javasolta, hogy a garázdaság bűncselekményi és szabálysértési alakzata maradjon fenn, de ezeket konkrét tényállási elemekkel határolják el. Így bűncselekmény lenne a nyilvános, a személy ellen irányuló tettlegesség, míg szabálysértésként lehetne elbírálni a dolog elleni erőszakot, a személy ellen irányuló szóbeli sértést stb.

I.6.5. A hatályos szabályozás

Az alábbiakban bemutatom a garázda jellegű magatartások hatályos bűncselekményi és szabálysértési szabályozását, feldolgozva azok közelmúltbeli változásait is. A törvényi tényállások elemzése során érintem a felmerülő neuralgikus pontokat, azok jogalkalmazási anomáliáit részletesebben azonban – konkrét eseteket is bemutatva – az értekezés „A judikatúra gyakorlati kérdései” c. II.2. sz. alatti részében vizsgálom.

I.6.5.1. A garázdaság bűncselekménye

Az 1978. évi IV. törvény előkészítésének kodifikációs munkálatai során,[36] és a jogirodalomban is pregnánsan merült fel a közösségellenes motívum tényállási elemmé tételének igénye, illetve annak deklarálása, hogy a nem nyilvános helyen történő elkövetés ne jelentse e bűncselekmény megvalósítását.[37]

E szempontok végül is az elfogadott törvényszövegbe nem kerültek be, de végre megtörtént egy *objektív ismérv* beiktatása. A jelenlegi szabályozás szerint ugyanis a bűncselekmény kizárólag – akár dolog, akár személy elleni – *erőszakos* elkövetés esetén valósul meg. Ugyancsak a garázda magatartások pontosabb elhatárolásának szándéka vezette a jogalkotót, amikor a *közösségellenes* szó elé a *kihívóan* jelzőt is beiktatta. Hogy ez mennyiben járt sikerrel, az más kérdés. Azonban míg az egyik oldalról az erőszak megkövetelése némileg szűkítette a tényállást, addig másfelől tágult a cselekményi kör, mivel a garázdaság az elkövetési helytől függetlenül formális, alaki bűncselekmény lett, eredmény bekövetkezésére nincs szükség, elégséges feltétel pusztán a megbotránkozás vagy riadalom *veszélye*.

A garázdaság bűncselekményi tényállását érintően az 1978. évi IV. törvény hosszú ideig csupán két esetben változott, és mindkétszer kizárólag az *alapeset szankciója* tekintetében. Az *1987. évi III. törvény* a két évig terjedő szabadságvesztés mellé vagylagos büntetési nemként a *javító-nevelő munkát és a pénzbüntetést* is felvette, majd ezt módosította az *1993. évi XVII. törvény*, amelynek értelmében a javító-nevelő munka büntetési nemet – az általános törvényi változásokra tekintettel – a *közérdekű munka* váltotta fel.

A tényállás szövege ennek megfelelően a következőképpen hangzott:

Garázdaság (Btk. 271.§)

(1) Aki olyan kihívóan közösségellenes, erőszakos magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg,

---

[36] *László* J. (szerk.): i.m.: 350. és 358. o.
[37] *Bodrogi* K.: A garázdaság de lege ferenda. Belügyi Szemle, 1976. évi 10. sz., 25-26. o.

vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) A büntetés bűntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a garázdaságot

a) csoportosan

b) a köznyugalmat súlyosan megzavarva követik el.

(3) Mellékbüntetésként kitiltásnak is helye van.

A közelmúltban – 2009. február 1-jétől történő hatálybalépéssel – a közrend, valamint az igazságszolgáltatás működésének védelme érdekében szükséges egyes törvénymódosításokról címet viselő *2008. évi LXXIX. törvény* a garázdaság tényállását is *több tekintetben módosította*. Új minősítő körülményeket vezetett be, egyúttal ezek megvalósulása esetén minden korábbinál súlyosabb – öt évig terjedő szabadságvesztést jelentő – szankciót írt elő, valamint az elkövetési magatartás tekintetében – az erőszakos magatartás egységes megítélése céljából – értelmező rendelkezést alkotott.

Így a hatályos tényállás a következő:

Garázdaság (Btk. 271.§)

(1) Aki olyan kihívóan közösségellenes, erőszakos magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) A büntetés bűntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a garázdaságot

a) csoportosan

b) a köznyugalmat súlyosan megzavarva követik el.

(3) A büntetés bűntett miatt öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a garázdaságot

a) csoportosan és a köznyugalmat súlyosan megzavarva

b) nyilvános rendezvényen követik el.

(4) Mellékbüntetésként kitiltásnak is helye van.

(5) E § alkalmazásában erőszakos magatartásnak minősül a más személyre gyakorolt támadó jellegű fizikai ráhatás is, abban az esetben is, ha az nem alkalmas testi sérülés okozására.

A 2008. évi LXXIX. törvény ezen kívül újrafogalmazza a nyilvános rendezvény Btk.-beli meghatározását és ezt a fogalmat a rendbontáson kívül kiterjeszti a garázdaság tényállására is, tekintettel arra, hogy a törvény a nyilvános rendezvényen elkövetett garázdaságot új minősített esetként vezeti be. Ennek eredményeképpen a Btk. a következő 271/B. §-sal egészült ki:

(Btk. 271/B.) §

A 271-271/A. § alkalmazásában nyilvános rendezvény: a gyülekezési jogról szóló törvény hatálya alá tartozó rendezvény, továbbá az olyan rendezvény, amely mindenki számára azonos feltételek mellett nyitva áll.

A garázdaság bűncselekményének *jogi tárgya* a társadalmi együttélés zavartalanságában, az együttélést szabályozó jogi és erkölcsi szabályok tiszteletben tartásában megnyilvánuló *köznyugalom*, illetve a köznyugalomhoz fűződő társadalmi érdek.

A bűncselekmény *elkövetési tárgya*, illetve *passzív alanya* a tényállásban kifejezetten nem szerepel, de nyilvánvalóan az a személy vagy dolog, akire vagy amelyre a cselekmény irányul. Tekintettel arra, hogy e tényállás nem a tulajdonviszonyokat védi, a garázdaság megállapítása szempontjából a tulajdonviszonyok közömbösek. Passzív alanya a bűncselekménynek ugyancsak bármely természetes élő személy lehet.

A bűncselekmény *elkövetési magatartása* a *kihívóan közösségellenes, erőszakos magatartás, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen.*

Nem vitás, hogy minden bűncselekmény *közösségellenes*. A törvényhozó a *kihívó* jelző használatával kívánta kifejezésre juttatni a garázdaságnak azt a sajátosságát, hogy e bűncselekmény a társadalmi

együttélési szabályok nyílt, tudatos, egyértelmű semmibevételét jelenti.[38] A törvény miniszteri indokolása[39] is megállapítja: „A bűncselekmények mindig ellentétesek a társadalmi együttélés szabályaival, azaz közönségellenesek. A garázda cselekménynél a tárgyi oldalnak ehhez az állandó eleméhez bizonyos többlet járul: a cselekmény kihívóan közösségellenes. A cselekményt másoknak észlelniük kell, mert egyébként nem lehet alkalmas arra, hogy megbotránkozást vagy riadalmat keltsen."[40]

A törvény az elkövetés módját is meghatározza: csak az *erőszakos* jellegű, *kihívóan közösségellenes* magatartás tényállásszerű. Az *erőszakos* magatartás aktív cselekvést feltételez, amely irányulhat személy vagy dolog ellen egyaránt.

A *személy elleni erőszak* az emberi testre gyakorolt fizikai ráhatást jelent, leggyakrabban más személy testének támadó szándékú megérintését, amely megvalósulhat akadályozás vagy fellökés formájában is. Kivételesen a testi érintés sem feltétel (pl. megdobás esetén). Annak nincs jelentősége, hogy a támadás sérülést okoz-e vagy sem. Az ezt a nézetet képviselő jogalkalmazási gyakorlat azonban az utóbbi időben, több esetben bizonytalanná vált. Különböző jogértelmezések születtek közterületeken, illetve nyilvános szerepléseken elkövetett (főként tojás) dobálások megítélése kapcsán. Többször dobáltak meg ilyen módon kormánypárti politikusokat, a 2008-as melegfelvonulás résztvevőit, de tojással igyekeztek eltalálni *Steve Ballmert*, a Microsoft vezérigazgatóját is a Corvinus Egyetemen tartott előadása során. Míg a szélsőséges dobálókat az euroatlanti társadalmak igyekeznek enyhén megítélni, és kibúvókat keresni nekik, addig Kínában *Yu Dong-yue* újságíró

[38] *Belovics* E. – *Molnár* G. – *Sinku* P.: Büntetőjog – különös rész. HVG-Orac Lap-és Könyvkiadó, Budapest, 2001. 336-337. o.

[39] A törvényhez fűzött miniszteri indokolás nem tekinthető jogforrásnak, nem tartozik a jogalkotói értelmezés körébe, ugyanis közvetlenül nem a törvényhozó alkotása. A miniszteri indokolás lényegét tekintve jogirodalmi értelmezés, jelentőségét azonban nem lehet vitetni, mivel tükrözi a törvényalkotó szándékát. *Földvári* J.: Magyar büntetőjog általános rész. Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 61. o.

[40] Büntető Törvénykönyv (összeállította: Kádár K. és Moldoványi Gy.). Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1979. 334-335. o.

tizenhét évet töltött börtönben, mivel 1989-ben a Tienanmen téren festékkel töltött tojással dobta meg Mao Ce-tung arcképét.[41]

Hazánkban a *2008. évi LXXIX. törvény*[42] indokolása kifejti, hogy „a törvény a joggyakorlatban felmerült értelmezési probléma orvoslása érdekében kimondja, hogy erőszakos magatartásnak minősül a más személyre gyakorolt támadó jellegű fizikai ráhatás akkor is, ha a ráhatás nem alkalmas testi sérülés okozására." Ennek megfelelően egészült ki a Btk. 271. §-a az (5) bekezdésbe foglalt értelmező rendelkezéssel.[43] E megoldás, a kodifikációs beavatkozás szükségessé válása egyszersmind erős kritikát is megjelenít a tekintetben, miszerint a jogalkalmazás évtizedek alatt sem alakította ki megfelelően és egységesen az erőszakos magatartás megítélésének kritériumait.

Ugyanakkor a nem támadó jellegű megfogás, megérintés nem tényállásszerű. A személy elleni erőszak mindkét formája szóba jöhet: mind a *vis absoluta*, mind a *vis compulsiva*. A garázdaság megállapításához tehát nem szükséges az ellenállás leküzdésére alkalmas erőszak, elegendő a tettleges becsületsértés képét felvevő magatartások kifejtése (pl. arculütés, orrfricskázás, undorító folyadékkal leöntés stb.).[44]

A *dolog elleni erőszak* a dologra gyakorolt rendellenes fizikai ráhatás, amely rendszerint állagsérelemmel jár (pl. ablak betörése, ruhadarab eltépése), de nem feltétlenül (pl. szemeteskukák felborogatása). A közelmúltban a szakirodalomban – külföldi zászló elégetésével kapcsolatosan – megjelent olyan nézet, amely szerint a saját dolog ellen, illetve a tulajdonos hozzájárulásával elkövetett cselekmény esetén nem állapítható meg a dolog elleni erőszak. Az adott esetben „tehát a zászlóégetés, amennyiben önmagában csak ez a cselekmény valósul meg, ha a zászló az elkövető tulajdonát képezi,

---

[41] *Julesz* M.: A tojásdobálás jogi, társadalmi és etikai megközelítése. Ügyészek Lapja, 2008/6. 20-24. o.

[42] A törvényt (elsősorban) az ellenzék a szerinte jelentéktelennek tekinthető dobálásokat is komolyabb szankcióval fenyegető mivolta miatt gúnyosan „galacsin-törvény" néven is szokta említeni.

[43] E bekezdést véleményem szerint nyelvtanilag helyesebb lett volna a következőképpen megfogalmazni: *(5) E § alkalmazásában erőszakos magatartásnak minősül a más személyre gyakorolt támadó jellegű fizikai ráhatás abban az esetben is, ha az nem alkalmas testi sérülés okozására.*

[44] *Csemáné Váradi* E. – *Görgényi* I. – *Gula* J. – *Lévay* M. – *Sántha* F.: Magyar büntetőjog – Különös rész 2. (szerk.: Horváth T. – Lévay M.). Complex Kiadó, Budapest, 2006. 179. o.

illetve ehhez a tulajdonos hozzájárul, garázdaságot az erőszak hiányában nem valósíthat meg."[45] A szerző arra a következtetésre jutott, hogy „sem a saját borosüvegét a kocsma padlójához vágó személy, sem pedig a buszmegállóban magát pofozó, sem a saját autóját a parkolóban kapanyéllel szétverő ember a garázdaság bűncselekményét az erőszak tényállási elemének megvalósulása hiánya miatt nem követi el."[46] Véleményem szerint a dolog elleni erőszakkal elkövetett garázdaság szempontjából *irreleváns a dolog tulajdonjoga*. A garázdaság nem a vagyoni viszonyokat, hanem a köznyugalmat támadó bűncselekmény, amely adott esetben az elkövető tulajdonában lévő vagyontárgy tekintetében is elkövethető. Hogy a fenti példánál maradjak, a parkolóban a saját autóját szétverő személy cselekménye is erőszakos, és kimerítheti a garázdaság tényállását, hiszen itt nem szükséges, hogy az elkövetési tárgy idegen dolog legyen, mint a rongálás esetében.

A kihívóan közösségellenes magatartásnak *alkalmasnak kell lennie arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen.* Az elkövető magatartása tehát nem csupán feltűnés, hanem felháborodás, illetve félelem, ijedtség okozására alkalmas. A *megbotránkozás* másnak az adott cselekvőséggel kapcsolatos negatív értékítéletét fejezi ki, és nemtetszést, felháborodást foglal magában. A riadalom szintén érzelmi megnyilvánulás, ami tartalmában az ijedtséget, illetőleg a félelmet jelenti. Megjegyzem, álláspontom szerint *feleslegesnek tűnik* annak megfogalmazása, hogy a magatartás alkalmas legyen másokban megbotránkozás vagy riadalom keltésére, mivel ezt *redundáns* elemnek érzem. Úgy vélem, e megfogalmazásnak csak addig volt létjogosultsága, amíg – az 1961. évi Btk.-ban – egyfelől alaki, másfelől eredmény bűncselekmény volt a garázdaság, attól függően, hogy a megbotránkozás vagy a riadalom veszélye (nyilvános helyen), vagy annak tényleges bekövetkezése (nem nyilvános helyen) valósult-e meg. Jelenleg azonban tisztán veszélyeztetési jellegű alaki bűncselekmény a garázdaság, ebben az esetben pedig gyakorlatilag

[45] *Gellért* B. J.: Bűncselekmény-e a zászló elégetése? Magyar Jog, 2007/9. 547. o.
[46] *Gellért* B. J.: i.m. 545. o.

elképzelhetetlennek tartok olyan cselekményt, amely *kihívóan közösségellenes*, és mégsem alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen.

A bűncselekmény *immateriális* jellegű, ezért a tényállásszerűséghez nem szükséges, hogy a megbotránkozás vagy a riadalom ténylegesen bekövetkezzék. Elegendő tehát, ha a konkrét cselekmény annak létrehozására az adott körülmények között alkalmas. Az alkalmasságot viszont *objektív* szempontok alapján kell megítélni. Nem az elkövető, de nem is a cselekményt észlelők szubjektív értékítéletének van jelentősége, hanem annak, hogy a társadalom objektív megítélésére figyelemmel, az elkövetési magatartás alkalmas volt-e megbotránkozás, illetve riadalom keltésére. A „mások" kitételből következően csupán annak az objektív lehetősége szükséges, hogy a cselekményről legalább két személy tudomást szerezzen, a nyilvános helyen történő elkövetés nem feltétel.

Az elkövetés helyének, idejének, az elkövetés körülményeinek azonban jelentőségük van a cselekmény minősítése szempontjából. A társadalomban elfogadott magatartási szabályok megtartásának következménye bizonyos helyeken vagy környezetben, bizonyos események idején kevésbé szigorú, mint általában. Ugyanaz a magatartás botrányos lehet egy operaházi előadáson, egy istentiszteleten vagy egy temetési szertartáson, amely nem tekinthető annak például egy diszkóban, egy kocsmában, vagy egy futballmérkőzésen. Ilyen szempontból véleményem szerint nem tulajdoníthatunk annak jelentőséget, hogy az utóbbi helyszíneken esetleg olyan személyek is tartózkodnak, akik nem tartoznak az adott hely általános közönségéhez, és esetleg megbotránkoznak, vagy megriadnak egyes ott egyébként megszokott viselkedésformáktól. Egyetértek azzal a nézettel, hogy „vannak alacsonyabb osztályba sorolt kocsmák, amelyeknek törzsközönsége tolerálja az olyan durvább magatartást és megnyilatkozásokat, amelyeket „jobb helyeken" kihívóan közösségellenesnek minősítenének. Ezekben a közösségekben bizonyos határokon belül eltűrik az italtól „jókedvű" személyek hangoskodását, a trágár beszédet, egy-egy pohár összetörését, az

ittas ember által tanúsított tolakodó magatartást, mások meglökését, ismeretlenek megszólítását, szék vagy asztal felborítását stb., amelyek nem járnak verekedés kialakulásának kockázatával, vagy más súlyosabb következménnyel. Ugyancsak kevésbé szigorúak a magatartásbeli követelmények szilveszter éjszakáján. Az utcán tartózkodónak ilyenkor számolnia kell azzal, hogy ismeretlenek tréfából hirtelen az arcába vagy a fülébe trombitálnak, teleszórják konfettivel. Aki az ilyen „rendezvényen" részt vesz, annak alkalmazkodnia kell ezekhez a szokásokhoz. Természetesen a társadalmi együttélési szabályok durva, garázda jellegű megsértése ilyenkor sem megengedett, ezért a gátlások alóli felszabadultság elfogadható mértékét meghaladó, a köznyugalmat veszélyeztető közösségellenes magatartás miatt a garázdaság elkövetése ilyen körülmények között is megállapítható."[47]

A miniszteri indokolás szerint „a cselekményt másoknak észlelniük kell, mert egyébként nem lehet alkalmas arra, hogy megbotránkozást vagy riadalmat keltsen." Felmerül a kérdés, hogy e magyarázat alapján a magatartást annak elkövetésével egyidejűleg közvetlenül kell-e másoknak észlelniük, vagy elég, ha annak következményeit később tapasztalják. Így példának okáért amennyiben éppen néptelen területen és időpontban (pl. éjjel) követnek el dolog elleni erőszakot (pl. autók megrongálása, temetőben sírok felborogatása), aminek következményeit csak később konstatálják mások, és akkor botránkoznak meg. Ez a probléma még személy elleni erőszakos támadás esetén is felmerülhet, ha például a cselekmény elkövetésekor nincs szemtanú, később azonban arról többen értesülnek, és akkor háborodnak fel. Mindenesetre a miniszteri indokolás kizárólag a cselekmény észleléséről szól, és nem említi annak következményeit vagy eredményét, bár megtehetné, így szigorúan véve nem szolgáltat alapot a tág értelmezéshez. Az ezzel kapcsolatos jogirodalmi álláspontok megoszlanak. Több forrás kiemeli a közvetlenség jelentőségét, így pl.: „A cselekmény csak akkor minősülhet garázdaságnak, ha fennállt legalább lehetőség szintjén, hogy azt mások

[47] *Károlyiné Müller* E. – *Kovalik* P. – *Mészáros* J. – *Papp* L.: Új szabálysértési jogszabályok, magyarázatokkal I-II. HVG-Orac, Budapest, 2002. 307. o.

észleljék, ezért, ha az elkövetésről csak kevesen szerezhetnek közvetlen tudomást, akkor az teljességgel alkalmatlan a köznyugalom veszélyeztetésére".[48] Máshol: „A garázdaság megvalósulásához nem szükséges, hogy a megbotránkozás vagy a riadalom ténylegesen kialakuljon, viszont elengedhetetlen, hogy a cselekmény – az adott körülmények között – megbotránkozás vagy riadalom keletkezésének közvetlen veszélyét váltsa ki. Ez a közvetlen veszély akkor áll elő, ha a cselekményt többen (legalább két személy) észlelik."[49] Ettől eltérő véleményekkel is találkozhatunk: „Kivételesen akkor is megállapítható a garázdaság, ha – a jellemzően a dolog elleni – erőszakos cselekményt az elkövetés idején senki sem észleli, pl. éjjel történő elkövetés esetén, de az rekonstruálható és később másokban megbotránkozást vagy riadalmat kelthet."[50] Másutt: „Az utca közterület, de az utcán való elkövetés önmagában nem minősít egy kihívóan közösségellenes cselekményt garázdasággá. Garázdaság ugyanis nem állapítható meg, ha a cselekményt olyan helyen vagy időpontban követik el, ahol azt senki, vagy kizárólag egy személy észlelhette, és nem maradtak olyan következményei sem, amelyeket egynél több személy észlelhetett. Bizonyos esetekben azonban az elkövetési magatartás: a kihívóan közösségellenes cselekedet és az általa kiváltott következmény: a megbotránkozás vagy riadalom bekövetkezése (annak lehetősége) időben vagy térben elválhat egymástól. Megállapítható például a garázdaság elkövetése, ha a cselekményt éjszaka követik el, amikor azt senki sem észlelhette, de másnap reggel az arra járó személyek a cselekményre utaló jelekből következtetnek a cselekmény elkövetésére, és e jelek alkalmasak a megbotránkozás, erkölcsi felháborodás kiváltására. (Például a megrongált vagy felborogatott közterületi létesítmények, padok, szemetestartályok, leszerelt lámpatestek, ledöntött szobrok látványa alapján.)[51]

Mindenesetre a miniszteri indokolás hangsúlyozza, hogy „a törvény helytelen alkalmazását jelentené azonban, ha kisebb rendzavarásokat is

---

[48] *Belovics* E. – *Molnár* G. – *Sinku* P.: i.m. 337. o.
[49] *Bodgál* Z. – *Bodrogi* K. – *Erdősy* E. – *Fonyó* A. – *Gál* A. – *Gáspár* Gy. –*Kovács* L. – *Pintér* J. – *Wéber* Gy.: Magyar büntetőjog – Különös rész. BM Könyvkiadó, Budapest, 1981. 373. o.
[50] *Csemáné Váradi* E. – *Görgényi* I. – *Gula* J. – *Lévay* M. – *Sántha* F.: i.m.: 180. o.
[51] *Károlyiné Müller* E. – *Kovalik* P. – *Mészáros* J. – *Papp* L.: i.m.: 307. o.

garázdaságként üldöznének. Nem szabad szem elől téveszteni, hogy a köznyugalom elleni bűncselekményről van szó; ez már minőségileg több annál, amit egy-két személy nyugalmának a veszélyeztetése jelent. Ha tehát az elkövetés módja olyan, hogy a történtekről csak kevesen szerezhetnek közvetlen tudomást, akkor a cselekmény tárgyilag alkalmatlan a közrend, közelebbről a köznyugalom veszélyeztetésére."[52] Véleményem szerint is *csak a súlyosabb megítélésű rendzavaró cselekményeket szükséges garázdaság bűncselekménye* címén üldözni, de önmagában ezt nem zárja ki a megbotránkozás vagy a riadalom időbeli vagy térbeli elkülönülése.

Lényeges, hogy a magatartás kihívóan közösségellenes és erőszakos jellege, továbbá annak megbotránkozás vagy riadalom keltésére alkalmas volta *konjunktív feltételek*, e három posztulátumnak együttesen kell fennállnia.[53]

A bűncselekmény az erőszakos magatartás tanúsításával, az elkövetési magatartás kifejtésével *befejezetté v* válik. *Eredmény* – megbotránkozás vagy riadalom – bekövetkezése *nem szükséges*. *Kísérlete* nem gyakorlati.

A bűncselekmény *alanya* tettesként bárki lehet. Társtettesség, felbujtás, bűnsegély az általános szabályok szerint lehetséges. Nem tekinthető pszichikai bűnsegédnek, aki a tettes közösségellenes, erőszakos magatartásánál jelen van, de előzetesen nem is tudhatott a tettes ilyen tevékenységéről.

A deliktum kizárólag *szándékosan* valósítható meg. A szándék formája direkt és eventuális is lehet. Az elkövető tudatának át kell fognia magatartása kihívóan közösségellenes voltát, és azt, hogy az alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat váltson ki. Az, hogy a megbotránkoztató módon elkövetett tettlegességnek személyes indítéka is van, önmagában nem zárja ki a garázdaság megállapítását. Az elkövetés helye és körülményei olyan megbotránkoztató módon elkövetett tettleges cselekményt is tényállásszerűvé tehetnek, amely személyes indokból fakad. Amennyiben azonban az elkövető

---

[52] Büntető Törvénykönyv (összeállította: Kádár K. és Moldoványi Gy.) i.m.: 335. o.

[53] *Kiss* S. – *Lassó* G. – *Konnertné Huba* O. – *Máziné Szepesi* E. – *Ruzsás* R. – *Szebeni* L. – *Székely* Á. – *Varga* Z. – *Vaskuti* A.: A Büntető Törvénykönyv magyarázata 2. (szerk.: Jakucs T.). KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004. 955-956. o.; *Csemáné Váradi* E. – *Görgényi* I. – *Gula* J. – *Lévay* M. – *Sántha* F.: i.m.: 180. o.

szándéka még *eshetőlegesen sem* irányul a megbotránkozás vagy riadalom keltésére – főként, ha az elkövetőnek személyes indítéka van – úgy garázdaságért nem, hanem csak az általa tanúsított egyéb bűncselekményért vagy szabálysértésért tartozik felelősséggel.

Súlyosabban minősül a cselekmény – három évig terjedő szabadságvesztés büntetéssel fenyegetve –, ha azt *csoportosan*, illetve a *köznyugalmat súlyosan megzavarva* követik el.

Csoportos elkövetésről – a Btk. 137. § 13. pontjának meghatározása szerint – akkor beszélünk, ha az elkövetésben legalább három személy vesz részt. A csoportos fellépés fokozott társadalomra veszélyessége abban áll, hogy az ilyen cselekmény egyrészt bátorítja az elkövetőket, és ezáltal fokozza az agresszivitásukat, másrészt megfélemlítően hat azokra, akik egy-két személy garázdálkodását még meg tudnák akadályozni. A garázdaság csoportosan elkövetettként minősül akkor is, ha három vagy több személy nem egymást támogatva, hanem egymással szemben állva vesz részt az elkövetésben. Nem zárja ki a csoportosan elkövetettkénti minősítést az sem, ha az elkövetők egyike – pl. halála miatt – nem vonható felelősségre. Ugyancsak nem feltétele e minősítő körülmény megállapításának az, hogy a kihívóan közösségellenes, erőszakos magatartás ugyanazon sértettel szemben valósuljon meg. A csoportos elkövetés megállapítása indokolt, ha a tettesek a garázdaság tényállási elemeit együttes cselekvéssel, ugyanazon a helyszínen kimerítik, és az objektíve alkalmas megbotránkozás vagy riadalom keltésére.

A *köznyugalmat súlyosan megzavarva* történő elkövetés azt jelenti, hogy a veszélyhelyzet átalakul eredménnyé. Gyakori az alapeset vonatkozásában is, hogy a megbotránkozásnak vagy a riadalomnak nemcsak a veszélye áll fenn, hanem az be is következik, itt azonban egy súlyosabb következményről van szó. Ilyen eset, ha a cselekmény az emberek nagyobb számát, szélesebb személyi körét érinti. Így például egy község, városnegyed, lakótelep lakóinak a nyugalmát, közhangulatát jelentős mértékben hátrányosan befolyásolja, tömegverekedést idéz elő, vagy széles körben kelt pánikot, rémületet. Súlyos megzavaráson rendszerint a tartós megzavarást is érteni kell.

E minősítő körülmény eredmény, tehát az elkövető a minősített esetért akkor is felelősséggel tartozik, ha az eredmény tekintetében csak gondatlanság terheli.

Még súlyosabb fokozatú – öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő – új minősített eseteket iktatott be a 2008. évi LXXIX. törvény 11. § (1) bekezdése. E szankcióval a jogalkotó azokat fenyegeti, akik a garázdaságot *csoportosan és a köznyugalmat súlyosan megzavarva* együttesen, vagy *nyilvános rendezvényen* valósítják meg.[54]

A törvény indokolása szerint a gyakorlatban „mind többször fordul elő, hogy a garázdaság két jelenlegi minősített esete (tehát a csoportos, illetve a köznyugalmat súlyosan megzavaró elkövetés) együttesen valósul meg, ezért indokolt a tényállás ilyen irányú módosítása". Ennek hátterében főként a 2006 szeptembere óta többször előfordult, fővárosi demonstrációkhoz, nemzeti ünnepekhez kötődő, a lakosság jelentős részét sokkoló utcai zavargások állnak. Ugyanakkor a kriminálstatisztikai adatok azt mutatják, hogy a köznyugalmat súlyosan megzavarva történő minősített esetű garázdaságok száma az utóbbi években egyáltalán nem emelkedett.[55] Természetesen nem zárható ki, hogy ennek oka részben a tényállás szubszidiárius jellege, hiszen ezekben az esetekben feltehető, hogy egyéb, súlyosabb bűncselekmények is előfordultak. Mindazonáltal nem tartom valószínűnek, hogy a jövőben nagyobb számban kerülne sor e minősítő körülmény megállapítására.

Úgy tűnik, hogy a változtatás elsősorban a szigorúbb büntetőpolitika iránti igények demonstratív kielégítését, a közvélemény ezáltal is történő megnyugtatását szolgálja. Emellett megjelent a szigorúbb elbírálás széleskörű

---

[54] Az előzetes elképzelések szerint a fegyverrel vagy felfegyverkezve történő elkövetés is újabb minősített esetet valósított volna meg, végül is ennek törvényi elfogadására azonban nem került sor. Erre utal az a sajnálatos hiba, hogy a törvény indokolása ugyanakkor továbbra is tartalmazza az erre való hivatkozást: „Ha pedig fegyverrel vagy felfegyverkezve valósítják meg az adott cselekményt, az tovább fokozhatja az agresszivitásukat, erőteljesebben hathat a cselekmény észlelőire, és azokra, akik e nélkül esetleg még meg tudnák fékezni az elkövetőket." (A 2008. évi LXXIX. törvény 11. §-ához fűzött indokolás.)

[55] 2007-ben 9, 2008-ban pedig mindössze 8 esetben vált ismertté köznyugalmat súlyosan megzavarva elkövetett garázdaság. A részletes adatokat lásd A garázda jellegű bűnözés struktúrája c. III.2.2. sz. alatti részben.

propagandája is – amint ezt a 2009. március 15-ei ünnepi rendezvények előtt a médiában tapasztalhattuk –, amely kétségtelenül preventív funkciót képvisel.

Álláspontom szerint mindazonáltal a garázda cselekmények büntetési tételének öt évi szabadságvesztésre történő felemelése túlzottnak tűnik. E megoldást is olyan változtatásnak tartom, amely a Btk. néhány egyéb módosításához hasonlóan azt eredményezte, hogy a büntetési keretek vonatkozásában – *Bócz Endre* szavaival élve – „az arányok a módosítások folytán konzisztenciájukból sokat veszítettek."[56]

A 2008. évi LXXIX. törvény új minősítő körülményként határozta meg, ha a garázdaságot *nyilvános rendezvényen* követik el, valamint kiegészítette a Btk.-t a következő rendelkezéssel:

Btk. 271/B. §

A 271-271/A. § alkalmazásában nyilvános rendezvény: a gyülekezési jogról szóló törvény hatálya alá tartozó rendezvény, továbbá az olyan rendezvény, amely mindenki számára azonos feltételek mellett nyitva áll.

E meghatározás a nyilvános rendezvénynek a rendzavarás tényállásának alkalmazásához kötődő, a Btk. 271/A. §-ának (4) bekezdésében szereplő definíciójának szélesebb körű újrafogalmazását jelenti. A törvény indokolása kifejti, hogy az új rendelkezés elhagyja a kulturális és sportrendezvény szövegrészt, „de ezzel nem szűkíteni kívánja a fogalmat, hanem azt a rendezvény jellegére tekintet nélkül minden olyan rendezvényre ki kívánja terjeszteni, amely azonos feltételek mellett mindenki számára nyitva áll, függetlenül attól, hogy az adott rendezvény sport, kulturális, vallási, hagyományőrző vagy állami ünnephez kapcsolódó esemény, vagy választási gyűlés". Úgy vélem, hogy e vonatkozásban a törvényhozó talán túlságosan is szigorú szabályozást alkotott, hiszen a tényállásnál korábban nem is létező, öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő cselekménynek minősít nem csak csoportos, hanem akár egyéni elkövetést is nyilvános rendezvényen.

[56] *Bócz* E.: Miért büntetünk? Hogyan büntessünk? In: (szerk.: Gönczöl K. – Kerezsi K.) Tanulmányok Szabó András 70. születésnapjára. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 1998. 47. o.

A Btk. 271. § (3) bekezdése szerint a garázdaság azon bűncselekmények közé tartozik, amelynek elkövetőjével szemben *kitiltásnak* is helye van. Természetesen figyelemmel kell lenni ez esetben a Btk. 60. § rendelkezéseire, ezért csak szabadságvesztés büntetés esetén lehet kitiltani a terheltet egy vagy több helységből vagy az ország meghatározott részéből, ha e helyeken tartózkodása a közérdeket veszélyezteti. A Btk. 38. § (3) bekezdése, figyelemmel a Btk. 88. § előírására, lehetővé teszi a kitiltás mint mellékbüntetés alkalmazását önállóan, főbüntetés kiszabása helyett is a garázdaság esetében, mivel annak büntetési tétele háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb. A kitiltás legrövidebb tartama egy év, leghosszabb tartama öt év lehet.

A kitiltás mellékbüntetés alkalmazásának alapja az a feltételezés, hogy egyes bűnelkövetőknek meghatározott területen tartózkodása veszélyezteti a közérdeket, mert további bűnelkövetések valószínűségét rejti magában. Az elkövető személyiségében meglévő negatív vonások tehát meghatározott földrajzi területen fokozottabb mértékben érvényesülnek. A bűnmegelőzés érdekei kívánják meg e területről való kitiltását, abban a reményben, hogy a kitiltás ideje alatt vagy a személyisége megy keresztül pozitív változáson, vagy a bűnelkövetést elősegítő kedvező környezeti kapcsolatai lazulnak vagy szűnnek meg.[57]

Az *egység-halmazat* kérdéskörét tekintve elsődlegesen azt kell figyelembe venni, hogy a garázdaság szubszidiárius bűncselekmény, amely csak akkor állapítható meg, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, tehát súlyosabban büntetendő bűncselekménnyel alaki halmazatban nem állhat. Tekintettel arra, hogy a garázdaság elkövetési módja – az erőszak – gyakran testi sértés, illetőleg rongálás formájában is megjelenhet, kérdésessé vált ilyen esetekben a halmazati-szubszidiaritási kérdések rendezése, amelyet a BK 93. számú állásfoglalás oldott meg. Eszerint alaki bűnhalmazat létesül, ha az elkövető egy cselekménnyel a garázdaság, valamint a testi sértés vagy a rongálás törvényi tényállását is megvalósítja, feltéve, hogy a testi sértés vagy a

[57] *Földvári* J.: Magyar büntetőjog – Általános rész. Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 268. o.

rongálás büntetési tétele nem súlyosabb, mint a garázdaságé. Figyelembe kell venni természetesen azt is, hogy a garázdaság bűntette esetében – két évről három évi (illetve a legújabb szabályozás szerint egyes minősített esetekben öt évi) szabadságvesztésre – megemelkedik a büntetési tétel, és ezáltal a szubordinált bűncselekmények száma is.

Ennek megfelelően *testi sérülés okozása esetén*:

- ha a sérülés nyolc napon belül gyógyuló, akkor a könnyű testi sértés halmazatban állapítandó meg a garázdaság alapesetével és minősített eseteivel, mivel a könnyű testi sértés büntetési tétele nem súlyosabb (azonos, illetve enyhébb), mint a garázdaságé;
- ha a sérülés nyolc napon túl gyógyuló, kizárólag a súlyos testi sértés állapítandó meg, amennyiben a garázdaság alapesete valósult meg;
- ha viszont a súlyos testi sértés a garázdaság minősített eseteinek elkövetése során történik, halmazat állapítandó meg, mivel a két bűncselekmény büntetési tétele azonos, illetve a garázdaságé egyes minősítetett esetekben magasabb;

állagsérelem okozása (rongálás) esetén:

- ha a garázdaságot dolog elleni erőszakos magatartással követik el, és ez utóbbi csupán szabálysértést valósít meg, a garázdaság mellett a rongálás szabálysértésének a megállapítására nem kerülhet sor. A dolog elleni erőszakos magatartás fogalmába ugyanis a – csak szabálysértést megvalósító – csekélyebb károkozás, jelentéktelen állagsérelem beletartozik;
- ha a rongálás kisebb kárt okoz, vagy a szabálysértési értékhatárt meg nem haladó kárt okozó rongálást bűnszövetségben követik el (rongálás alapesete), akkor a rongálás halmazatban állapítandó meg a garázdaság alapesetével, mivel ilyenkor a rongálás büntetési tétele nem súlyosabb;
- a rongálás minősített eseteiben (ha a rongálás nagyobb kárt okoz stb.) a garázdaság alapesetének elkövetésekor kizárólag a rongálás

állapítandó meg, mivel magasabb a büntetési tétele, mint a garázdaság alapesetének;

- ha viszont a rongálás minősített esetei találkoznak a garázdaság minősített eseteivel, halmazat állapítandó meg, amennyiben a rongálás adott minősített esetének büntetési tétele nem magasabb a garázdaság minősített esetének büntetési tételénél; ellenkező esetben kizárólag a rongálás megállapítására kerülhet sor.

Az egységes jogalkalmazási gyakorlat biztosítása érdekében kibocsátott BK 93. számú állásfoglalás azonban nem mindenki részéről nyert elismerést, hanem kritikai észrevételeket is szült. *Földvári József* például így fogalmazott: „Tekintettel arra, hogy a garázdaság szükségszerű tényállási eleme az erőszak, amely testi sértés, illetőleg rongálás formájában is megjelenhet, nem ritka, hogy a kihívóan közösségellenes magatartás egyben más bűncselekmény törvényi tényállása alá is vonható. Ilyenkor azonban a halmazat csak látszólagos, tekintettel arra, hogy nem jön létre bűncselekmény, hanem csupán egyik bűncselekményelem, a tényállásszerűség valósul meg többször. A törvényhozó a látszólagos alaki halmazat feloldása érdekében a garázdaságot szubszidiárius tényállásban szabályozta. A testi sértést, illetőleg a rongálást is megvalósító garázdaság minősítése tehát a büntetőjog általános tanai alapján megoldható. Ez az álláspont tűnt ki a Legfelsőbb Bíróság 423. számú kollégiumi állásfoglalásából is (BJD 2848.). Eszerint, ha a garázdaság egyben más bűncselekmény törvényi tényállásának is megfelel, a minősítés a következőképpen alakul:

- ha a másik törvényi tényállás súlyosabb büntetést tesz lehetővé, az alkalmazandó;
- ha a másik törvényi tényállás a garázdaság törvényi tényállásával azonos súlyú vagy annál enyhébb büntetést helyez kilátásba, a garázdaság törvényi tényállása alkalmazandó. Ezek után legalábbis meglepő volt, hogy ugyanannak a Legfelsőbb Bíróságnak büntető és katonai kollégiuma a 93. számú kollégiumi állásfoglalásban merőben ellentétes elvi irányítást bocsátott közre. A kollégiumi

állásfoglalás szerint bűnhalmazat létesül, ha az elkövető egy cselekménnyel a garázdaság, valamint a testi sértés vagy a rongálás törvényi tényállását is megvalósítja, feltéve, hogy a testi sértés vagy a rongálás törvényi büntetési tétele nem súlyosabb, mint a garázdaságé. Az állásfoglalás elméleti szempontból vitatható alaptétele, hogy az egy cselekménnyel megvalósított testi sértés és a garázdaság, illetőleg a rongálás és a garázdaság között *valóságos alaki halmazatot* állapít meg (holott nem valósult meg több bűncselekmény), ennélfogva nem érvényesül a szubszidiaritás (a törvényhozó akarata ellenére) mindazokban az esetekben, amikor a testi sértés, illetőleg a rongálás büntetési tétele nem súlyosabb, mint a garázdaságé."[58]

A fenti érvelést a magam részéről nem tudom elfogadni, és úgy vélem, hogy a 93. számú kollégiumi állásfoglalás megfelelő szabályozást nyújt. Az ebben foglalt jogértelmezés, amely szerint a garázdasággal egyidejűleg megvalósított rongálás vagy könnyű testi sértés vétsége bűnhalmazatban áll a garázdaság vétségével (illetőleg a minősített garázdaság bűntette a megvalósult és nem súlyosabban büntetendő testi sértés vagy rongálás bűntettével), összhangban áll a bűnhalmazatnak a Btk. 12. §-a (1) bekezdésében foglalt azzal a szabályával, hogy több bűncselekmény egy cselekménnyel is megvalósítható. Ugyanakkor lehetővé teszi az életben előforduló erőszakos, garázda magatartások tényleges társadalomra veszélyességének enyhébb, illetőleg súlyosabb elkövetési változatainak igazságos értékelését. A garázdaságnak ugyanis *nem szükségképpeni velejárója testi sértés vagy kár okozása*, ezek előfordulása esetén indokoltnak tűnik alaki halmazat megállapítása. Természetesen figyelemmel kell lenni arra, hogy a Btk. 170. §-ának (1) bekezdésében meghatározott könnyű testi sértés elkövetője csak *magánindítványra* büntetendő (Btk. 170. § (7) bek.).

[58] *Erdősy* E. – *Földvári* J. – *Tóth* M.: Magyar büntetőjog – Különös rész. Osiris Kiadó, Budapest, 2002. 334-335. o.

A törvénykezési szabályozás újabb fejleményeként meg kell említeni, hogy a Legfelsőbb Bíróság Büntető Jogegységi Tanácsa 2007. november hó 7. napján tartott nyilvános ülésén meghozott *5/2007. Büntető jogegységi határozatával* – számos egyéb büntető kollégiumi állásfoglalással együtt – *hatályon kívül helyezte a BK 93. számú kollégiumi állásfoglalást* is. Az indokolás szerint az 1997. október 1-jén hatályba lépett Bszi. 105. §-a szerint a törvény hatálybalépését megelőzően hozott elvi döntések, irányelvek és kollégiumi állásfoglalások az eltérő iránymutatást tartalmazó jogegységi határozat meghozataláig alkalmazhatók. A Bszi. hatálybalépése óta eltelt 10 évben számos jogszabályi változásra került sor. Ezek több korábbi kollégiumi állásfoglalást érintettek. A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma több alkalommal – legutóbb a 2/2007. BK véleményében – felülvizsgálta a még hatályos kollégiumi állásfoglalásait és a – jogszabályváltozás folytán – tartalmilag meghaladottakat nem tekintette irányadónak.

A büntető kollégium a határozat rendelkező részében felsorolt – így többek között a BK 93. számú – még hatályos kollégiumi állásfoglalásokat is megvizsgálta, és ennek alapján jogegységi eljárást kezdeményezett azok hatályon kívül helyezésére annak érdekében, hogy a büntető kollégium vélemény formájában – a jogszabályi változtatásoknak és a bírói gyakorlat alakulásának megfelelő módosításokkal – állást foglalhasson. A jogszabályok változásai és az ítélkezési gyakorlat alakulása ugyanis feltétlenül szükségesség teszi a szóban lévő kollégiumi állásfoglalások felülvizsgálatát és e vizsgálat eredményének kollégiumi vélemény formájában történő közzétételét. A Bszi. idézett rendelkezése értelmében azonban ez csak úgy lehetséges, hogy a jogegységi tanács a kollégiumi állásfoglalásokat hatályon kívül helyezi. A jogegységi tanács ennek megfelelően határozott.

Ezt követően megszületett a *34/2007. BK vélemény a hatályon kívül helyezett BK. 93. számú állásfoglalás felülvizsgálatáról*.[59] E vélemény – az

[59] Bírósági Határozatok, 2008. évi 2. szám

időközben bekövetkezett jogszabályi változtatások, hivatkozások átvezetésével – gyakorlatilag *változatlan tartalommal* és formában fenntartotta a BK. 93. számú állásfoglalásban foglaltakat. Erre egyébként már ezt megelőzően is következtetni lehetett, például abból, hogy a Legfelsőbb Bíróság a 4/2007. Büntető jogegységi határozatában (amelyet két nappal az 5/2007. Büntető jogegységi határozat elfogadása előtt hozott meg) többször is iránymutató jelleggel hivatkozik a BK 93. számú kollégiumi állásfoglalásra.

Fentieken túlmenően a gyakorlat szerint a garázdaság alaki halmazatba kerül egyéb olyan bűncselekményekkel is, amelyeket az elkövető az erőszakos magatartás során valósít meg, amennyiben ezek büntetési tétele nem súlyosabb (vagyis enyhébb vagy azonos), mint a garázdaságé. (Például a garázdaság alapesete a magánlaksértés alapeseteivel, rágalmazással stb., a garázdaság minősített esete a közlekedés biztonsága elleni bűncselekmény alapesetével stb.)[60]

Ugyanakkor nem lehet szó a garázdaság és a *tettleges becsületsértés* halmazatáról, a tettleges becsületsértés elkövetési változatait (pl. arculütés, lökdösődés, fellökés stb.) ugyanis a garázda jellegű, erőszakos magatartás szükségszerűen magában foglalja. Ugyanígy, ha a garázdaságot dolog elleni erőszakos magatartással követik el, és ez utóbbi csupán szabálysértést valósít meg, a garázdaság mellett a *rongálás szabálysértésének* megállapítására nem kerülhet sor. A dolog elleni erőszakos magatartás fogalmába ugyanis – a csak szabálysértést megvalósító – csekélyebb károkozás, jelentéktelen állagsérelem a mindennapi értékítélet szerint is beletartozik. Ezért a garázdasággal elkövetett rongálás esetén a bűnhalmazat kérdése csak akkor kerülhet szóba, ha a rongálás – az okozott kár mértékére tekintettel – önállóan is megvalósít bűncselekményt.

Amennyiben az erőszakos magatartást többen észlelik, vagy az több személy dolga ellen irányul, *egység* állapítandó meg,[61] valamint a

[60] *Csemáné Váradi* E. – *Görgényi* I. – *Gula* J. – *Lévay* M. – *Sántha* Ferenc: i.m.: 181. o.
[61] uo.

garázdaság annak ellenére egy rendbeli bűncselekmény, hogy az erőszakos magatartással bűnhalmazatban megvalósított testi sértés esetleg többrendbeli.[62]

Abban az esetben, ha az elkövető a garázda, erőszakos magatartás tanúsításától függetlenül, vagy azzal bizonyos időbeli és térbeli összefüggésben ugyan, de mégis elkülönülten valósít meg más bűncselekményt, az *anyagi halmazat* szabályai az irányadók. Ilyenkor a garázdaság bármely súlyosabban vagy enyhébben büntetendő bűncselekménnyel halmazatban állhat, hiszen a *garázdaság kisegítő jellege anyagi halmazat esetén nem érvényesül*. A garázdaság számos bűncselekménnyel kerülhet anyagi halmazatba, például a közlekedés biztonsága elleni bűncselekménnyel, testi sértéssel, magánlaksértéssel, személyi szabadság megsértésével stb.

I.6.5.2. A rendbontás

Új bűncselekményként a *2000. évi CXXV. törvény* vezette be a 2001. január 4-től hatályos *rendbontást,* a Btk. 228/A. § (2) bekezdésének egyidejű hatályon kívül helyezésével.[63] Önálló bűncselekményként történő szabályozását elsősorban a sportrendezvényeken – különösen a labdarúgó mérkőzéseken – elterjedt rendbontások, a sporthuliganizmus elleni hathatós fellépés igénye hívta életre.[64]

A tényállás szövege a következő volt:

Rendbontás (Btk. 271/A.§)

(1) Aki a nyilvános rendezvény rendezőjének a rend fenntartása érdekében tett intézkedésével szemben erőszakkal vagy

---

[62] *Belovics* E. – *Molnár* G. – *Sinku* P.: i.m. 339. o.

[63] A Btk. 228/A. § (2) bekezdése azt fenyegette büntetéssel, aki a gyülekezési jogról szóló törvény hatálya alá tartozó rendezvény rendezőjének a rend fenntartása érdekében tett intézkedésével szemben erőszakkal vagy fenyegetéssel ellenállást tanúsít. Az egyesülési és a gyülekezési szabadság megsértésének e változata a rendbontás hatályba lépésével tárgytalanná vált, így hatályon kívül helyezésére került sor, mivel az új tényállás szélesebb körűen, a gyülekezési törvény hatálya alá nem tartozó rendezvényeken történő magatartásokra is kiterjedt.

[64] *Kiss* S. – *Lassó* G. – *Konnertné Huba* O. – *Máziné Szepesi* E. – *Ruzsás* R. – *Szebeni* L. – *Székely* Á. – *Varga* Z. – *Vaskuti* A.: i.m. 958-959. o.

fenyegetéssel ellenállást tanúsít, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) A büntetés bűntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a rendbontást csoportosan vagy felfegyverkezve követik el.

(3) Mellékbüntetésként kitiltásnak is helye van.

(4) E § alkalmazásában nyilvános rendezvény: a gyülekezési jogról szóló törvény hatálya alá tartozó rendezvény, továbbá az olyan kulturális és sportrendezvény, amely a közönség számára azonos feltételek szerint nyitva áll.

A már többször hivatkozott *2008. évi LXXIX. törvény* némileg a rendbontás tényállását is módosította. Kis mértékben átalakította az (1) bekezdésbe foglalt diszpozíciót azáltal, hogy kiterjesztette a büntetőjogi védelmet a nyilvános rendezvény rendezője mellett a *szervező* rend fenntartása érdekében tett intézkedésére is, ezen intézkedésnek azonban most már törvényileg is hangsúlyozottan *jogszerűnek* kell lennie. Emellett a törvény hatályon kívül helyezte a (4) bekezdést, mivel a 271/B. § a rendbontásra is kiterjedő hatállyal újrafogalmazta a nyilvános rendezvény Btk.-beli meghatározását.

Ezáltal a hatályos tényállás a következő:

Rendbontás (Btk. 271/A.§)

(1) Aki a nyilvános rendezvény szervezőjének vagy rendezőjének a rend fenntartása érdekében tett jogszerű intézkedésével szemben erőszakkal vagy fenyegetéssel ellenállást tanúsít, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) A büntetés bűntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a rendbontást csoportosan vagy felfegyverkezve követik el.

(3) Mellékbüntetésként kitiltásnak is helye van.

A bűncselekmény *jogi tárgya* a nyilvános rendezvények zavartalan, biztonságos lebonyolításában megnyilvánuló köznyugalom, *elkövetési tárgya (passzív alanya)* pedig a szervező vagy rendező, akinek jogszerű intézkedésével szemben ellenállást tanúsítanak.

A tényállás *elkövetési magatartása* ellenállás tanúsítása a rendezvény rendezőjének a rend fenntartása érdekében tett jogszerű intézkedésével szemben.

Az ellenállás tanúsítása mindig *aktív magatartást* feltételez, erőszakkal vagy fenyegetéssel történik. A *passzív ellenállás* (pl. lefekvés a földre) nem tényállásszerű. Az *erőszak* személy ellen irányul, jellemző esete lehet a rendező ellökése, bántalmazása. A *fenyegetés* a Btk. 138. §-ának értelmező rendelkezése szerint súlyos hátrány kilátásba helyezése, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen.

A bűncselekmény *elkövetési helye* a nyilvános rendezvény helyszínén történő elkövetés. Mivel a kulturális- és sportrendezvényeken való részvétel nem minősül a gyülekezési jog gyakorlásának, ezért a korábbi szabályozás a (4) bekezdésbe foglalt értelmező rendelkezést adott: ez kiterjesztette a nyilvános rendezvény fogalmát a gyülekezési jogról szóló törvény hatálya alá tartozó rendezvényeken túl az olyan kulturális és sportrendezvényekre is, amely a közönség számára azonos feltételek szerint nyitva áll. A kulturális és sportrendezvény fogalmát[65] a jogirodalom szerint célszerű tágan értelmezni, és ezalatt nem csupán a sportesemény vagy koncert helyszínét és idejét, hanem az ezek megkezdése előtti, illetve befejezése utáni időszakot és helyszínt is érteni. Rendbontásra tehát nem csak a stadionban, hanem annak környékén is, illetve nem csupán a mérkőzés alatt, hanem előtte és utána is sor kerülhet.[66]

---

[65] A sportról szóló 2004. évi I. törvény 77. §-ának értelmező rendelkezései szerint sportrendezvény helyszíne: az a nyilvános hely vagy a közterület meghatározott része, ahol a sportrendezvényt megtartják, és ahol néző tartózkodhat; sportrendezvény résztvevője: az a természetes személy, aki a sportrendezvény helyszínén annak időtartama alatt, valamint a sportrendezvényt megelőzően vagy követően másfél órával tartózkodik. A néző (szurkoló) résztvevőnek minősül.

[66] *Csemáné Váradi* E. – *Görgényi* I. – *Gula* J. – *Lévay* M. – *Sántha* F.: i.m.: 182-183. o.

A kutatási tapasztalatok is azt igazolják, hogy a futballhuligán cselekmények 10 %-a a mérkőzések előtt, 38 %-a pedig a mérkőzések után történik.[67] Amint azt fentebb érintettem, a *nyilvános rendezvény fogalmát* jelenleg már a *Btk. 271/B. §-a határozza meg, a korábbinál még szélesebb körűen*, a rendezvény jellegére tekintet nélkül minden olyan rendezvényre kiterjesztve, amely azonos feltételek mellett mindenki számára nyitva áll, függetlenül attól, hogy az sport, kulturális, vallási, hagyományőrző vagy állami ünnephez kapcsolódó esemény, vagy választási gyűlés.

A bűncselekmény az elkövetési magatartás kifejtésével befejezetté válik, eredmény bekövetkezése nem szükséges. Immateriális tényállásként történő meghatározására a törvényhozó indokolása szerint azért került sor, „mert az elkövetési magatartásokhoz kapcsolódó, és azokkal ok-okozati összefüggést feltételező eredmény tényállási elemként történő beiktatása a bűncselekmény megállapíthatóságát, bizonyítását nehezítené”.[68] Kísérlete elméletileg lehetséges. Alanya bárki lehet. A bűnösséget tekintve csak szándékosan követhető el.

A törvény minősített esetként a csoportosan,[69] illetve a felfegyverkezve[70] történő elkövetést határozza meg.

Az elkövetővel szemben *mellékbüntetésként* – amennyiben annak a Btk. 60. § (1) bekezdésében írt feltételei fennállnak – kitiltás alkalmazásának is helye van.

A jogalkotó a rendbontást szubszidiárius bűncselekményként fogalmazta meg, megállapításának csak akkor lehet helye, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósult meg.

A *rendbontás a garázdasághoz mutat hasonlóságot*, ugyancsak szubszidiárius jellegű, a garázdasághoz képest azonban speciális tényállás, így *egymással nem állhatnak halmazatban*. A két bűncselekmény elhatárolásánál

---

[67] *Nagy* L. T.: A magyarországi futballhuliganizmus ténykutatása. In: Kriminológiai Tanulmányok 44. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2007. 169. o.

[68] A 2000. évi CXXV. törvény indokolása a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról.

[69] Lásd az I.6.5.1. alatt a garázdaság bűncselekményének elemzésénél írottakat.

[70] A Btk. 137. § 4. pontja szerint felfegyverkezve az követi el a bűncselekményt, aki az ellenállás leküzdése vagy megakadályozása érdekében az élet kioltására alkalmas eszközt tart magánál.

lényeges szempont, hogy a rendbontás csak nyilvános rendezvény helyszínén követhető el, illetőleg az erőszakos magatartás a szervező vagy rendező intézkedésével szemben valósul meg. *Nóvuma* valójában csak abban jelentkezik, hogy erőszak mellett *fenyegetéssel* is meg lehet valósítani, és minősített esetként a csoportos mellett a *felfegyverkezve* történő elkövetés is megfogalmazásra került.

Figyelemmel arra, hogy a rendbontások testi sérülést is okozhatnak, az ezzel kapcsolatos halmazati problémákra is érvényesek a garázdaságnál ezzel kapcsolatban kifejtettek.

A rendbontás szinte „halott" bűncselekménynek tekinthető, alkalmazására csak elenyésző számban került sor a bevezetése óta eltelt 8 év során. Legtöbbször 2004-ben fordult elő, 9 esetben, míg 2008-ban csupán egyetlen ilyen cselekmény vált ismertté. Úgy tűnik, *pönalizálásának* inkább *jogpolitikai*, *üzenet jellege* volt, mint gyakorlati jelentősége. Ezáltal a büntető jogpolitika azt a szándékát igyekezett kifejezésre juttatni, hogy jogalkotási eszközökkel is fel kíván lépni a sporthuliganizmus, mindenekelőtt a futballhuliganizmus ellen.

I.6.5.3. A szabálysértési szabályozás

A *szabálysértést* „kisbűncselekménynek", bagatellcselekménynek, illetve a közigazgatás büntetőjogának is szokták nevezni. Az elnevezés jelzi, hogy ez a jogterület vegyes karakterű, két jogág: a büntetőjog és a közigazgatási jog határán áll. Fogalmi rendszere, alapintézményei, eljárás- és fórumrendszere mindkettőből építkezik. Amikor azt kell eldönteni, hogy mi tesz egy cselekményt szabálysértéssé, hogyan alakulnak a felelősségi szabályok, akkor a büntető anyagi jog csiszolt fogalmi rendszere és intézményei érvényesülnek (társadalomra veszélyesség, szándékosság, gondatlanság, kísérlet, büntethetőséget kizáró és megszüntető okok stb.), amikor viszont az eljárás rendjét vagy az eljáró szervek államszervezeti

státuszát, feladatkörét vizsgáljuk, akkor már a közigazgatási jog jellegzetességei dominálnak.

Az emberi élet, a közélet tisztasága és az igazságszolgáltatás rendje elleni támadások kivételével szinte nincs is olyan jogtárgy, amely ne állna – legtöbbször a büntetőjogi védelemmel párhuzamosan – a szabálysértési jog oltalma alatt. Azokról a kisebb súlyúnak minősített jogsértésekről van szó, amelyek – a jogalkotó véleménye szerint – nem érdemelnek büntetőjogi üldözést, kriminalizálást, ugyanakkor olyan veszélyeket hordoznak, illetve sérelmeket idéznek elő, melyek szükségessé teszik a társadalom intézményes formában kifejezett – elsősorban anyagi hátrányokozásban megnyilvánuló – rosszallását.[71]

Nem vitatható az a megállapítás, mely szerint hazánkban „az utóbbi mintegy 150 évben a kisebb súlyú jogsértéseket a jogalkotó hol a francia megoldást követő büntetőjog-, hol pedig a német megoldás szerinti közigazgatási jog keretei közé, de leginkább a két jogág közötti légüres térbe helyezte, a lehető legrosszabb megoldást választva. Ennek alapvető okát abban látjuk, hogy a jogalkotó a döntéshozatalnál alapvetően soha nem jogdogmatikai tisztaságra törekedett, hanem arra, hogy kielégítse az aktuálpolitika igényeit."[72]

A fentebb vázolt jelenséget jól példázza a garázda jellegű magatartások megítélése is, mivel azok büntetőjogi pönalizálását – amint azt a történeti jogfejlődés nyomon követése során láthattuk – mindvégig kísérte a hihágási, szabálysértési szabályozás is.

Az új büntetőjogi megoldáshoz is felzárkózott a szabálysértési jog, és az 1978. évi Btk.-ban megfogalmazott, megváltozott tartalmú garázdaság-diszpozíció hatására az *1979. évi 10. sz. tvr. 21. §*-a módosította a *szabálysértésekről szóló 1968. évi I. törvény* garázdaságra vonatkozó tény-állását, amely így hangzott:

---

[71] *Kincses* I. – *Kántás* P.: A szabálysértési jog. KJK-KERSZÖV, Budapest, 2002. 15. o.
[72] *Torma* A.: A szabálysértési jog történeti vázlata. In: (szerk.: Róth E.) Szabálysértési jog a gyakorlatban. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2002. 24. o.

Aki olyan kihívóan közösségellenes magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen, elzárással vagy ötezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

Tehát a *szabálysértési tényállás* követte a bűncselekményi diszpozíció megfogalmazását, annak teljes mértékben megfelelt, csupán az *erőszakos elkövetési mód* előírásának *hiánya* jelentett különbséget. Így merőben új lett a bűncselekményi és a szabálysértési alakzat elhatárolásának alapja, hiszen erőszak hiánya esetén a garázda magatartás csak szabálysértési felelősséget alapozhatott meg. Már nem történt utalás arra, hogy kisebb jelentőségű cselekmény esetén lehet a szabálysértési alakzatot megállapítani. Ennek következtében az alábbiak szerint kellett megítélni a szóba jöhető, garázdaság jellegűnek vélt magatartásokat:

a) ha a cselekmény kihívóan közösségellenes, erőszakos, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen, és súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, akkor *garázdaság bűncselekményét* kell megállapítani;

b) ha a cselekmény a fenti kritériumokat kimeríti, de *nem erőszakos* jellegű, akkor *garázdaság szabálysértésének* kell minősíteni;

c) ha az elkövetési magatartás nem kihívóan közösségellenes, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen, akkor esetenként *egyéb szabálysértés* megállapítása történhet (pl. csendháborítás). Ilyen esetre sor kerülhet *erőszakos* elkövetés véghezvitelekor is, ami például *verekedés* szabálysértését valósíthatja meg. A verekedés szabálysértése ugyanis közel áll a garázdaság bűncselekményéhez, mivel mindkettő erőszakot feltételez, de garázdaság bűncselekményeként történő minősítéséhez olyan kihívóan közösségellenes magatartás kell, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen.

Az *új szabálysértési kódex,* az *1999. évi LXIX. törvény 142. §-a rendzavarás* címén egy szabálysértési tényállásba vont öt, korábban külön büntetni rendelt garázda jellegű magatartást: a verekedést, a garázdaság szabálysértését, a hatóság vagy hivatalos személy intézkedésével szembeni engedetlenséget, nyilvános rendezvényen közbiztonságra veszélyes eszköz birtoklását, valamint nyilvános rendezvényen a rendőri intézkedéssel szembeni engedetlenséget.

A tényállás a következőképpen fogalmazódott meg:

Rendzavarás (Sztv. 142. §)

(1) Aki közterületen, nyilvános helyen vagy sportrendezvényen

a) verekszik, továbbá aki mást verekedésre felhív,

b) olyan kihívóan közösségellenes magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen,

c) rendzavarás esetén a hatóság vagy az eljáró hivatalos személy intézkedésével szemben engedetlenséget tanúsít, elzárással vagy százötvenezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

(2) Aki nyilvános rendezvényen

a) lőfegyvert vagy robbanóanyagot, illetőleg az élet kioltására vagy testi sértés okozására alkalmas eszközt tartva magánál jelenik meg,

b) a rendező szerv, illetőleg a rendőrség biztonságra vonatkozó felhívásának, rendelkezésének nem tesz eleget, ötvenezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

(3) Az (1)-(2) bekezdésben meghatározott szabálysértés elkövetőjével szemben kiutasításnak és kitiltásnak is helye van.

(4) Az (1) bekezdésben meghatározott szabálysértés miatt az eljárás a bíróság, a (2) bekezdésben meghatározott szabálysértés miatt a rendőrség hatáskörébe tartozik.

(5) A szabálysértési hatóság határozatának egy példányát az Ifjúsági és Sportminisztérium központi nyilvántartásának megküldi, ha a rendzavarás sportrendezvényen történt.

A 142. § (1) bekezdés b) pontja tehát változatlan tartalommal szabályozza a garázdaság szabálysértési alakzatát, a cselekményt azonban csak közterületen, nyilvános helyen, illetve sportrendezvényen lehetett elkövetni. A bűncselekményi alakzattól való elhatárolás alapja továbbra is a szabálysértés erőszakmentessége. A garázdaság szabálysértése is veszélyeztető jellegű cselekményt fogalmaz meg, így megállapításának nem feltétele, hogy ténylegesen kiváltson riadalmat, illetve megbotránkozást. A törvény indokolása alapján a cselekmény megvalósulásának feltétele a *mások előtti elkövetés*, tehát azt legalább két személynek ténylegesen észlelnie kell. Jogirodalmi értelmezés szerint viszont az elkövetési magatartás (a kihívóan közösségellenes cselekedet) és az általa kiváltott következmény (a megbotránkozás vagy riadalom bekövetkezése, illetve annak lehetősége) bizonyos esetekben időben vagy térben elválhat egymástól.[73]

Mivel a rendzavarás szabálysértésének a garázdaság az az esete, amely elzárással is sújtható, ezért az eljárás a bíróság hatáskörébe tartozik. Az Sztv. 36. § (2) bekezdése szerint az elzárással is sújtható szabálysértés miatt első fokon a helyi bíróság jár el, amelynek határozata ellen benyújtott fellebbezést másodfokon a megyei bíróság bírálja el. Figyelemmel az Sztv. 14. § (1) bekezdésében és a 24. § (1) bekezdésében foglaltakra, az elzárás legrövidebb időtartama egy nap, leghosszabb tartama hatvan nap, halmazati büntetés kiszabása esetén kilencven nap lehet.

A rendzavarás fogalmi körébe vont garázdaság szabálysértésének története azonban nem tartott túl sokáig: a *2004. évi CXXXIX. törvény 1. és 2. §-a* ismételten átformálta a *rendzavarás* szabálysértését, a *garázdaság szabálysértését pedig újra elkülönítve, önálló szabálysértésként* fogalmazta meg, a következőképpen:

Rendzavarás (Sztv. 142. §)

(1) Aki

a) verekszik, továbbá aki mást verekedésre felhív,

[73] *Károlyiné Müller* E. – *Kovalik* P. – *Mészáros* J. – *Papp* L.: i.m.: 307. o.

b) rendzavarás vagy garázdaság esetén a hatóság vagy az eljáró hivatalos személy intézkedésével szemben engedetlenséget tanúsít, elzárással vagy százötvenezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

(2) Aki nyilvános rendezvényen

a) lőfegyvert vagy robbanóanyagot, illetőleg az élet kioltására vagy testi sértés okozására alkalmas eszközt tartva magánál jelenik meg,

b) a rendező szerv, illetőleg a rendőrség biztonságra vonatkozó felhívásának, rendelkezésének nem tesz eleget, ötvenezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

(3) Az (1)-(2) bekezdésben meghatározott szabálysértés elkövetőjével szemben kitiltásnak is helye van.

(4) Az (1) bekezdésben meghatározott szabálysértés miatt az eljárás a bíróság, a (2) bekezdésben meghatározott szabálysértés miatt a rendőrség hatáskörébe tartozik.

Garázdaság (Sztv. 142/A. §)

(1) Aki olyan kihívóan közösségellenes magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen, elzárással vagy százötvenezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott szabálysértés miatt az eljárás a bíróság hatáskörébe tartozik.

A törvény indokolása szerint a módosítás azért vált szükségessé, mert a rendzavarás a korábbi szabályozás szerint csak közterületen, nyilvános helyen vagy sportrendezvényen volt elkövethető, amely indokolatlanul szűkítette le a tényállás megvalósulásának lehetséges helyszíneit, ugyanis egyéb helyszíneken, így középületekben, társasházakban, színházakban, könyvtárakban is megvalósulhatott ez a magatartás. A hatályos szabályozás nem érte el a kívánt célt, és ez okból a módosítás úgy valósult meg, hogy az Sztv. 142. §-a (1) bekezdéséből a b) pont kiemelésre került és azt a 142/A. §-ban „*garázdaság*” címmel ellátva *önálló szabálysértésként* határozta meg a törvény. A szabálysértést az követi el, aki olyan kihívóan közösségellenes

magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen. Ez a megoldás van összhangban a garázdaságnak a Büntető Törvénykönyvben meghatározott fogalmával is. A bűncselekmény ugyanis bárhol elkövethető, míg a korábbi megfogalmazás szerint az ugyanolyan jellegű, nem erőszakosan megvalósított, kihívóan közösségellenes cselekmény viszont csak akkor minősült szabálysértésnek, ha nyilvános helyen, közterületen vagy sportrendezvényen követték el.

Megjegyzem, hogy a változtatás folytán rendkívül *szélesre tárult* a cselekmények köre az *elkövetési helyszín* tekintetében, hiszen már nemcsak a garázdaság (amire a törvényi indokolás utal), hanem a rendzavarás szabálysértésének 142. § (1) bekezdésének a) és b) pontja szerinti esetei is bárhol elkövethetővé váltak. Ezáltal például a *verekedés* az elkövetési helyszíntől függetlenül – tehát például magánlakásban történő cselekmény esetén is – szabálysértési felelősségre vonást vonhat maga után, amelyre korábban nem volt példa sem az 1999. évi LXIX. törvényben, sem az 1968. évi I. törvényben, de még a Kbtk.-ban sem.

Érdekes megoldásnak tűnt a *kitiltás* alkalmazhatóságára történő utalás is, amelynek a 142. (§) (3) bekezdése alapján az (1)-(2) bekezdésben meghatározott szabálysértés elkövetőjével szemben, tehát rendzavarás esetén, helye van, ugyanakkor a 142/A. §-ban meghatározott garázdaság esetén ennek feltüntetése hiányzott. A kitiltás intézményét az Sztv. 22/A. §-a ekként fogalmazza meg:

> *(1) A szabálysértési hatóság a büntetés alkalmazása mellett vagy önálló intézkedésként az eljárás alá vont személyt a sportrendezvényen való részvétellel összefüggő szabálysértés miatt kitilthatja a sportrendezvényről, illetve sportlétesítményből.*
>
> *(2) A kitiltás legrövidebb időtartama hat hónap, leghosszabb időtartama pedig két év.*

Miáltal nincs előírva, hogy a kitiltás alkalmazására – miként a Büntető Törvénykönyvben – csak a törvényben meghatározott esetekben kerülhet sor, ezért arra elvileg bármely sportrendezvényen való részvétellel összefüggő

szabálysértés esetén sor kerülhet. Ugyanakkor ennek fényében is különös, hogy miért történt az alkalmazhatóságra történő külön utalás a rendzavarás esetén, és a garázdaságnál miért nem, amelynek elkövetése egyébként ugyancsak gyakran fordul elő sportrendezvényeken.

Az ellentmondást a jogalkotó is észlelte, és a 2008. évi LXXIX. törvény 30. §-a e tekintetben megváltoztatta a garázdaság szabálysértését, és lehetővé tette a kitiltás alkalmazását.

Ennek következtében a garázdaság szabálysértésének hatályos tényállása a következőképpen alakult:

Garázdaság (Sztv. 142/A. §)

(1) Aki olyan kihívóan közösségellenes magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen, elzárással vagy százötvenezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott szabálysértés elkövetőjével szemben kitiltásnak is helye van.

(3) Az (1) bekezdésben meghatározott szabálysértés miatt az eljárás a bíróság hatáskörébe tartozik.

Komoly kezdeményezések történtek annak érdekében, hogy azok cselekedete is megvalósítsa a garázdaság szabálysértését, akik nyilvános rendezvényeken olyan csoportban vesznek részt, amelynek megjelenése, zárt alakzata másokban félelmet kelthet. A változtatás motivációját a 2008. évi LXXIX. törvény 30. §-ához fűzött indokolás így jelölte meg: „A közelmúlt tapasztalatai azonban azt mutatják, hogy a garázdaságot szankcionálni rendelő tényállás nem biztosít kellő védelmet a gyülekezési jog másokban félelmet keltő gyakorlásával szemben. Erre figyelemmel a törvény módosítja a garázdaság szabálysértése törvényi tényállását oly módon, amely lehetővé teszi a hatósági fellépést azokkal szemben, akik nyilvános rendezvényen, azaz a bárki számára azonos feltételek mellett nyitva álló helyen olyan csoportban vesznek részt, amelynek a megjelenése – például a csoport vezetője által

használt vezényszavak, a csoport tagjai által alkotott formáció stb. – másban vagy másokban félelmet kelt."

Ennek ellenére az ilyen irányú törvényi változtatást végül a parlament nem fogadta el, így e vonatkozásban hasonlóan sajnálatos ellentmondás van az elfogadott törvényszöveg és annak indokolása között, mint amelyet a garázdaság bűncselekményének minősített eseteinél is már jeleztem.

I.7. Nemzetközi kitekintés

I.7.1. A külföldi országok szabályozásának elvi alapjai

A **magyar** Btk.-ban szereplő *garázdaságnak* megfelelő, önálló bűncselekményi tényállás *nemzetközi tekintetben* nem nevezhető általánosan alkalmazott megoldásnak. A garázdaság ilyen jellegű, széles hatókörű tényállásának megkonstruálása alapvetően a *volt szocialista országokra jellemző*, amelyet először az *1922-es szovjet-orosz Btk.* alkotott meg, majd később a szovjet tömb többi országában is sor került kodifikációjára. Bár létrehozását *ideológiai érvekkel* is alátámasztották, mégsem lehet kizárólag a volt szovjet érdekszférába tartozó országok specifikus társadalmi viszonyai egyik olyan sajátos termékének tekinteni, amely csakis a szocialista társadalmi viszonyok között működik, hanem inkább a közrend, a közbiztonság megóvásának egyfajta lehetséges büntetőjogi eszközeként kell értékelni.

A múlt század ötvenes éveiben általánosan elfogadott nézet szerint *nem képzelhető el olyan kapitalista büntetőjogszabály*, amely bűncselekménynek nyilvánítaná annak a cselekményét, „aki a társadalmi együttélési szabályokat semmibe véve garázdálkodik". Az ilyen büntetőjogszabály ugyanis egyáltalán nem erősítené a kapitalista társadalmi rendet és ezen keresztül a kapitalista gazdasági alapot. Látszólag a társadalmi, tehát a kapitalista társadalmi együttélési szabályok megtartását kívánná biztosítani, azonban szükségszerűen *ráirányítaná a figyelmet a társadalmi együttélési szabályokra*, és ezáltal a jogszabály alkalmazóit rákényszerítené ezeknek az együttélési szabályoknak az elemzésére. Ez pedig a kapitalista társadalmi rend szempontjából

veszedelmes dolog lenne. Elősegítené, megkönnyítené az emberek tisztánlátását és megnehezítené a kapitalista államhatalom ama törekvésének érvényesülését, hogy leplezze a kapitalista társadalmi viszonyok kizsákmányoló jellegét. Sokkal célszerűbb, biztonságosabb a kapitalista jog szempontjából, ha *közvetve védekezik* a garázda cselekményekkel szemben, pl. annak a nemi erkölcs, vagy a közcsend elleni megnyilvánulási formáit ragadja meg és csak ezt bünteti.[74]

Ezzel, a kor szellemét tükröző, fölényes álláspontal nem lehet egyetérteni, hiszen a diszpozíció elvileg természetesen nemcsak a szocialista, hanem más társadalmi együttélési viszonyok védelmére is alkalmas. Ezt bizonyítja többek között jogrendszerünkben a tényállás rendszerváltás utáni változatlan tartalommal történő túlélése is. Valójában meglepőnek is tűnik, hogy ez a tulajdonképpen szovjet példa alapján megkonstruált, a szocialista büntető jogalkotás klasszikus produktumának tekinthető tényállás nem esett áldozatául a rendszerváltás utáni, a Büntető Törvénykönyvet is radikálisan érintő jogszabály-változtatási dömpingnek.

Bár a diszpozíció helyénvalósága megkérdőjelezhető, azonban nem politikai jellege, hanem mindenekelőtt sok tekintetben határozatlan, parttalan megfogalmazása, a jogállamiság alapvető kritériumaként értékelhető jogbiztonságot veszélyeztető mivolta miatt.

Az mindenesetre kétségtelen, hogy a rendkívül széles hatókörű, gyakorlatilag precízen meghatározhatatlan fogalmakkal (közrend, közbiztonság, köznyugalom, közösségellenesség, közerkölcs, jóerkölcs) operáló, garázdaságnak titulált bűncselekményi tényállások elsősorban a szocialista jogalkotás termékeiként alakultak ki. A polgári társadalmak általában úgy vélték, hogy e bűncselekménynek nincsenek éles elhatároló jegyei, és a huliganizmus ellen megfelelő védelmet láttak egyéb törvényi tényállásokban, főként a kihágások, szabálysértések szabályozási körében.

[74] *Erdész* L.: A garázdaság bűntette a szovjet és a magyar jogban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1958, 48-49. o.

Ezzel szemben a szocialista országok szinte egyöntetűen elismerték a garázdaság ilyen jellegű, önálló tényállásának szükségességét, teljesen egyforma szabályozást azonban körükben sem tapasztalhattunk. Miként a korabeli jogösszehasonlító megállapította: „A szocialista büntető jogtudomány a büntetőjog legalapvetőbb elvi, elméleti kérdéseit már mélyrehatóan elemezte, megvilágította a szocialista büntetőjognak a kapitalista büntetőjogtól eltérő lényegi sajátosságait, és sokoldalúan kimutatta a szocialista jog magasabbrendűségét, amely szükségképpen folyik abból, hogy ez a jog magasabbrendű társadalmi-gazdasági rendszer viszonyait tükrözi. Ezek az alapvető tudományos koncepciók és a társadalmi-gazdasági rendszer azonos típusa a szocialista büntető törvénykönyvek számos egyező, vagy hasonló jogi jelenségében tükröződnek. Ugyanakkor a szocialista büntető törvénykönyvek jelentős különbségeket mutatnak fel."[75] A büntetőjogi rendszerek közeledése irányába az azonos társadalmi-gazdasági rendszer, az azonos ideológia uralma, a közös külpolitikai érdekek, a gazdasági együttműködés objektív szükségessége, valamint az emberek, az állami szervek és a társadalmi szervezetek sokrétű nemzetközi kapcsolatai hatottak, míg a differenciálódás okai elsősorban az objektív viszonyok és a jogfejlődés különbözőségei voltak.[76]

I.7.2. A volt szovjet érdekszféra országainak egykori kodifikációs megoldásai

A garázdaság pönalizálása jó példája annak, hogy a szocialista országok igyekeztek ideológiailag megfelelni a „nagy testvér" elvárásainak, azonos jogpolitikai célokat, eszközöket kijelölni és alkalmazni, a konkrét megvalósítás során azonban a lehetőségekhez képest megőrizni integritásukat, és differenciált megoldásokat használni. Az egykori szocialista büntető törvénykönyveket összehasonlítva mindenesetre az állapítható meg, hogy mindegyik kódex tartalmazta a garázdaság bűncselekményét, mégpedig a

[75] *Lázár* M.: Bevezető tanulmány. In: Horváth A. (szerk.): Európai szocialista országok büntető törvénykönyvei. I. Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézete Jogösszehasonlító Osztálya, Budapest, 1973, 10. o.
[76] *Lázár* M.: i.m. 17-19. o.

közrend és köznyugalom elleni, illetve a *társadalmi együttélési viszonyok elleni* bűncselekményeket tartalmazó fejezetekben vagy alfejezetekben. Egyébként egyedül a garázdaság tényállása volt az, amelyik valamennyi különös részben az említett helyen került elhelyezésre, mivel egyébként e fejezetek nem képeztek egyértelműen elkülöníthető bűncselekmény kategóriát, és sok esetben az egyéb fejezetekből mintegy kimaradó tényállások gyűjtőhelyeivé váltak.

A **bolgár** Btk. 325. cikke szerint az valósította meg a garázdaságot, és két évig terjedő szabadságvesztéssel vagy javító munkával, valamint társadalmi megrovással volt büntetendő, aki a közrendet durván megsértő és a társadalom nyilvánvaló semmibe vevését kifejező méltatlan cselekményeket követett el. Ha a cselekmény azzal párosult, hogy az elkövető ellenszegült a közrend védelmével kapcsolatos kötelezettségét teljesítő hatósági szervnek vagy a társadalom képviselőjének, vagy ha a cselekményt tartalmánál fogva kivételes cinizmus vagy arcátlanság jellemezte, a büntetés öt évig terjedő szabadságvesztés volt. Amennyiben a cselekmény veszélyes visszaesést képezett, a büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés lehetett, és emellett a bíróság kötelező lakhelyet is kijelölhetett.[77] Az alapeseti tényállás körülírása láthatóan teljesen határozatlan, gyakorlatilag bármilyen, bárhol elkövetett, akár pusztán verbális cselekményre is alkalmazható volt.

A **csehszlovák** büntetőjogi szabályozás is rendkívül szélesre tárta az elkövetési magatartások körét, viszont némi megszorítást alkalmazott az elkövetési hely tekintetében. Így az minősült – két évig terjedő szabadságvesztéssel, javítóintézkedéssel vagy pénzbüntetéssel sújtható – garázdának, aki *nyilvános vagy a közönségnek hozzáférhető helyen* durva illetlenséget vagy rendzavarást követett el, ami a társadalommal szembeni nyilvánvaló tiszteletlenségről tanúskodott. Hat hónaptól három évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntethető az, aki a cselekményt mint szervezett csoport tagja követte el.[78]

---

[77] *Horváth* A. (szerk.): Európai szocialista országok büntető törvénykönyvei. I. Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézete Jogösszehasonlító Osztálya, Budapest, 1973. 152. o.
[78] *Horváth* A. (szerk.): i.m. I., 258-259. o.

Az egykori **Jugoszlávia** Büntető Törvénykönyve szerint az valósította meg a – legalább három hónapi börtönnel büntetendő – garázdaságot, aki más durva sértegetésével, illetve bántalmazásával, mással szemben erőszakos magatartás tanúsításával, verekedéssel, valamint egyéb módon a polgárok nyugalmát megzavarja, vagy pedig a közrendet megbontja, és a korábbi életvitele az ilyen magatartásra való hajlamosságot tanúsítja. E tényállás is tág lehetőséget biztosított a jogalkalmazók számára a garázdaságok megítélésére, ugyanakkor érdekes elemként jelentkezik a korábbi életvitel vizsgálata. Itt a törvényhozó nem feltétlenül büntetőjogi bűnismétlésre, visszaesésre gondolt kizárólagosan, hanem bármilyen olyan információra, amely a garázda hajlamot alátámaszthatta. Minősített esetként – legalább három hónapi börtönnel, vagy öt évig terjedő szigorított börtönnel – volt büntetendő az elkövető, ha a cselekményt csoportban követték el, valakinek könnyű testi sértést okoztak, vagy a polgárokat súlyosan megalázták.[79]

A **lengyel** Btk. hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztéssel rendelte büntetni azt, aki olyan nyilvános csoportosulásban vett részt, amelynek résztvevői közös erővel erőszakos támadást intéztek személy vagy vagyon ellen. A törvénykönyv ezen kívül súlyosabb jogkövetkezményeket fűzött az egyes bűncselekményekhez, ha az elkövető *garázda jelleggel* valósította meg azokat. Ilyen esetekben a bíróságnak legalább a büntetési tétel alsó határának másfélszeresét kitevő szabadságvesztés büntetést kellett kiszabnia, valamint ha a törvény lehetőséget adott a büntetési nem kiválasztására, a bíróság csak kivételes esetekben szabhatott ki enyhébb büntetési nemet. Egyéb enyhítő rendelkezéseket és a büntetés végrehajtásának feltételes felfüggesztését sem alkalmazhatta, hacsak különleges körülmények nem szóltak emellett. Ezen túlmenően a bíróság a sértett vagy a Lengyel Vöröskereszt javára, illetve a bíróság által megjelölt más társadalmi célra ötszáztól ötezer zlotyig terjedő jóvátételt ítélhetett meg. Garázda jellegűnek – a kódex értelmező rendelkezése szerint – azok a cselekmények minősültek, amelyek a közbiztonság ellen, az ember egészsége, szabadsága, személyi

[79] *Horváth* A. (szerk.): i.m. I., 409. o.

méltósága és sérthetetlensége ellen, államhatalmi vagy államigazgatási szerv ellen, állami vagy társadalmi intézmény tevékenysége ellen, és a közrend ellen irányuló szándékos támadásból, továbbá vagyontárgyak szándékos megsemmisítéséből vagy megrongálásából álltak, amennyiben azokat az elkövető nyilvánosan és a közfelfogás értelmében ok nélkül vagy elenyészően csekély okból követte el, s ennek során kimutatta a jogrend alapelveinek nagymérvű semmibevevését.[80]

A hajdan volt **Német Demokratikus Köztársaság** Büntető Kódexe a garázdaság alapesetének tekintette a csoportos elkövetést, és ehhez képest privilegizáltnak a csoportban való részvétel nélküli végrehajtást. Ez a logikai sorrendbeli csere azonban a lényegen mit sem változtatott a garázda jellegűnek minősített cselekmények diszkrecionális és ehhez mérten súlyosnak tekinthető megítélésén, amit a büntetési tételek is tükröznek. Így öt évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntetendő, aki olyan csoportban vett részt, amely a közrendnek vagy a szocialista közösségi együttélés szabályainak semmibevételével személy elleni erőszakosságot, fenyegetést vagy durva sértést követett el, illetve rosszhiszeműen dolgot vagy berendezést megrongált vagy elpusztított. Ha a tényleges közreműködés alárendelt jelentőségű volt, illetve a cselekményt csoportban való részvétel nélkül követték el, a tettest két évig terjedő szabadságvesztéssel vagy feltételes elítéléssel, elzárásbüntetéssel vagy pénzbüntetéssel lehetett szankcionálni. A garázdaság – külön meghatározott – súlyos eseteiben a tettesre egy évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztést róhatott ki a bíróság. Az ilyennek minősülő esetek a következők voltak:

- ha a cselekmény a közrendet vagy a szocialista közösségi életet nyugtalanság terjesztésével a lakosság körében különös mértékben veszélyeztette,
- ha a cselekményt több olyan személy követte el, akik a bűncselekmény ismételt elkövetésére szövetkeztek,
- ha a tettes a csoportosulás vezetője volt,

[80] *Horváth* A. (szerk.): i.m. II., 21., 34. és 62. o.

- ha a tettest garázdaság, ellenállás állami intézkedéssel szemben, állami vagy társadalmi tevékenység akadályozása, vagy csoportosulás bűncselekménye miatt már szabadságvesztésre ítélték.

Ez utóbbi felsorolásból is kitűnik, hogy a jogalkotó a garázdaságot mindenekelőtt a politikai hatalom fenntartását veszélyeztető, zavaró magatartásokkal vonta hasonló megítélés alá, és elsősorban ilyen jellegű szerepet szánt neki.[81]

Az 1922. évi, illetve az 1926. évi szovjet-orosz Büntető Törvénykönyveket követő 1960. évi **orosz** Btk. hat hónaptól egy évig terjedő szabadságvesztéssel, vagy ugyanilyen tartamú javítómunkával, avagy 30 rubeltől 50 rubelig terjedő pénzbüntetéssel rendelte büntetni a garázdaságot, vagyis a közrendet súlyosan sértő és a társadalom iránti nyilvánvaló tiszteletlenséget kifejező szándékos cselekményeket, valamint az olyan személy által elkövetett kisebb súlyú garázdaságot, akivel szemben egy éven belül kisebb súlyú garázdaság miatt államigazgatási intézkedést foganatosítottak. Egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel kellett büntetni a garázdaságot, ha elkövetése különös cinizmussal vagy elvetemültséggel történt, a cselekmény hivatalos személlyel, vagy a közrend védelmével kapcsolatos kötelességeit teljesítő társadalmi munkással, vagy a garázda cselekményeket megakadályozó más állampolgárral szembeni ellenszegüléssel járt együtt, továbbá ha olyan személy követte el, aki garázdaság miatt már büntetve volt. Még súlyosabb – háromtól hét évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett – esetnek számított, ha a cselekményt lőfegyver vagy kés, bokszer, illetve speciálisan testi sértések okozására alkalmassá alakított más tárgyak alkalmazásával vagy alkalmazásának megkísérlésével követték el.[82]

A **román** Büntető Törvénykönyv 321. szakaszába foglalt „A jóerkölcs megsértése és a köznyugalom megzavarása” elnevezésű bűncselekmény szankcionálja a garázda jellegű magatartásokat. Eszerint annak a személynek a tette, aki nyilvánosan olyan cselekményeket követ el, olyan szavakat vagy

[81] *Horváth* A. (szerk.): i.m. II., 156-157. o.
[82] *Horváth* A. (szerk.): i.m. II., 253. o.

kifejezéseket használ, vagy bármely más olyan megnyilvánulásra vetemedik, amellyel sérti a jóerkölcsöt vagy nyilvános botrányt okoz, három hónaptól két évig terjedő fogházzal büntetendő. Ha a cselekménnyel súlyosan háborították a köznyugalmat, a büntetés hat hónaptól öt évig terjedő fogház. Emellett a kódex a többszemélyes verekedésben való részvételt külön pönalizálja 322. szakaszában, egy hónaptól hat hónapig terjedő fogházzal vagy pénzbüntetéssel fenyegetve annak elkövetőit.[83]

I.7.3. Napjaink demokratikus államainak szabályozásai

Önmagában a *szocialista társadalmi rendszerek összeomlása* nem szükségszerűen hozta magával a garázdaság korábbi tényállásának eltörlését, vagy átfazonírozását, úgy, mint például a társadalmi tulajdon elkülönült és kiemelt védelmével kapcsolatos normák megsemmisítését. Úgy tűnik, több helyen nem a bűncselekmény megszületésének körülményei, az érezhető szovjet ráhatás, a gyakran a szocialista ideológiával hangsúlyozottan párosuló alkalmazása és elhatárolási bizonytalansága volt az elsődlegesen irányadó szempont az *új demokráciák* számára, hanem inkább a hosszú évtizedek alatt történő megszokás, és a tényállás jogalkalmazók számára kedvező lehetőséget biztosító rugalmas keretei. Így *Magyarországon, Bulgáriában*[84] *és Romániában*[85] *teljesen változatlan* megfogalmazással maradt hatályban a tényállás. Az újonnan kiépülő polgári demokráciák jelentős többsége új büntető kódexeket léptetett életbe, amelyek némi változtatással, azonban sok esetben a korábban megszokotthoz nagyon hasonló módon, továbbra is rendkívül tág keretek között, határozatlan fogalmakkal operálva pönalizálták a garázda jellegű cselekményeket, elhagyva természetesen a szocialista közrendre, együttélési szabályokra történő utalásokat.

Az 1996. évi **orosz** Büntető Törvénykönyv 213. szakaszában *huliganizmus* címszó alatt a korábbihoz nagyon hasonló diszpozíciót tartalmaz. A cselekmény – amelyet a közrend durva megszegésének nevez –

[83] *Horváth Anna* (szerk.): i.m. II., 376-377. o.
[84] http://www.legislationline.org/upload/legislations/d7/8d/c1519b43d701a2f3976b312d2993.pdf
[85] http://www.era.int/domains/corpus-juris/public_pdf/romania_criminal_code.pdf

elkövethető személyek vagy dolgok elleni támadással, de pusztán fenyegetéssel is. Súlyosabbak lettek a büntetési tételek: az alapeseti tényállás büntetési tételének maximuma 2 évig terjedő szabadságvesztésre, míg a legsúlyosabb minősített esetben, fegyveresen vagy felfegyverkezve történő elkövetéskor, négy évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztésre emelkedett. A kódex 214. szakaszában külön kezeli a *vandalizmust*, amelyet épületek elcsúfítása (minden bizonnyal főként a graffitikre gondolva), illetve a tömegközlekedésben vagy más nyilvános helyeken történő rongálás valósít meg. E bűncselekmény legsúlyosabb büntetése három havi szabadságvesztés lehet.[86]

Az **ukrán** Btk. a köznyugalom olyan súlyos megsértését nevezi garázdaságnak, amellyel az elkövető különösen szélsőséges és cinikus módon fejezi ki a társadalmi rend elutasítását. A cselekmény büntetési tétele hat hónapig, csoportos elkövetés esetén pedig öt évig terjedő szabadságvesztés.[87]

Észtországban a huliganizmus bármilyen szándékos tett, ami súlyosan megsérti a közrendet, vagy ami nyilvánvaló tiszteletlenséget jelent a társadalom irányába. Súlyosabban minősülő – öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő – eset a különösen cinikus vagy brutális elkövetés, az államhatalom képviselőjével vagy a közrend védőjével szembeni fellépés, illetve annak a cselekménye, akit huliganizmusért már elítéltek.[88]

Lettországban – két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendően – az követi el a garázdaságot, aki súlyosan megsérti a közrendet azáltal, hogy nyilvánvalóan nem tiszteli a társadalmat, figyelmen kívül hagyja és megsérti a társadalmi együttélés alapvető szabályait, zavarja az emberek nyugalmát, illetve az állami szervezetek, vállalkozások működését. Hét évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő minősített esetet képez a csoportos, a fegyveres, a súlyos testi sértést vagy vagyoni kárt okozó elkövetés, valamint a hatóságokkal és a közrend védőivel szembeni fellépés.[89]

---

[86] http://www.russian-criminal-code.com/PartII/SectionIX/Chapter24.html
[87] http://www.legislationline.org/upload/legislations/2e/4b/e7cc32551f671cc10183dac480fe.htm
[88] http://www-era.int/domains/corpus-juris/public_pdf/estonia_criminal_code_2000.pdf
[89] http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN018405.pdf

A **horvát** Btk. három hónaptól egy évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegeti azt, aki nyilvános helyen erőszakosan, másokat megszégyenítő, szemtelen módon viselkedik. Aki csoport tagjaként követi el a bűncselekményt, az hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztésre számíthat.[90]

A *nyugati államok* garázda jellegű cselekményekre vonatkozó szabályozásának főbb jellegzetességei azt tükrözik, hogy a csekélyebb súlyú cselekményeket kihágási, szabálysértési eljárás alá vonják, míg a *bűncselekményi szintet* igyekeznek valamilyen formában körülhatároltabbá tenni. Ilyen ismérv több állam esetében az *erőszakos* és a *többes, csoportos* elkövetés együttes megkövetelése (*Németország, Kalifornia*), illetve nagyon sok esetben a lehetséges elkövetési helyszínek, alkalmak *kazuisztikus* felsorolása (pl. *Hollandia, Finnország, Svédország*).

Németországban az követi el a köznyugalom megzavarását, – három évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel fenyegetve – aki mint elkövető, felbujtó vagy tettestárs részt vesz személy vagy tulajdon elleni erőszakos cselekményben, vagy más személyt azzal fenyeget, hogy erőszakos bűncselekményt fog elkövetni, és ezt olyan *csoport tagjaként* követi el, amelynek magatartása *veszélyezteti a közrendet*, illetve aki arra biztatja a tömeget, hogy ilyen cselekedetet vigyen véghez. A hat hónaptól tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő minősített eset akkor állapítható meg, ha az elkövetőnél lőfegyver van, vagy más jellegű fegyver azzal a céllal, hogy azt használni is fogja, az erőszakos cselekmény során más életét vagy testi épségét súlyosan veszélyezteti, illetve ha fosztogat, vagy más tulajdonában komoly károkat okoz.[91]

Kaliforniában a *köznyugalom megzavarására alkalmas erőszak alkalmazása*, illetve az *ennek elkövetésével való fenyegetés* büntetendő egy évig terjedő börtönnel vagy pénzbüntetéssel, ha megvan a lehetőség az azonnali elkövetésre, és a cselekményt *két vagy több személy együttesen* hajtja

[90] http://www.legislationline.org/legislation.php?tid=46&lid=2667&less=false
[91] http://www.iuscomp.org/gla/statutes/StGB.htm#125

végre. A szabályozás érdekessége, hogy a tényállás megállapítja, miszerint a köznyugalom megzavarása bármely zárt helyen bekövetkezhet, és egyúttal fel is sorol ilyen helyeket (állami börtön, megyei börtön, camping, diákszálló, ifjúsági tábor).[92]

Hollandiában két évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő, aki köveket, vagy egyéb *tárgyakat dobál* más tulajdonában álló területre*, zavaró hangokat hoz létre* (mint például lövés, robbanás), a közlekedési eszközök szirénáját nem megfelelő módon használja, az utcákon, köztereken nem megfelelő magatartást tanúsít.[93]

Svédország Büntető Törvénykönyvének szabályozása azon *elkövetési tárgyak felsorolását* adja, amelyek ellen irányuló garázda jellegű – akár csak verbális – cselekmények kimerítik a bűncselekmény fogalmát. Eszerint, aki erőszakos cselekményekkel, hangoskodással, vagy ezekhez hasonló eszközökkel zavar, vagy megpróbál zavarni vallási szertartást, esküvőt, temetést vagy ezekhez hasonló rendezvényeket, bíróság vagy egyéb központi vagy helyi hivatalos szerv működését, vagy közösségi összejöveteleket, az hat hónapig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.[94]

Finnországban az követ el garázda jellegű bűncselekményt, aki – ha súlyosabb bűncselekmény nem valósult meg – hangoskodással vagy más hasonló módon zavarja a nyilvános helyen zajló hivatalos eseményeket, kulturális vagy sportrendezvényeket, tömegközlekedési eszközöket, a véleménynyilvánításnak teret adó eseményeket, hivatalban, irodában, gyárban vagy más hasonló helyeken folyó munkát. A törvény továbbá büntetni rendeli azt is, aki tárgyak hajigálásával, irodák, üzletek vagy más hasonló helyiségek telefonon hívogatásával, vagy más hasonló módon okoz zavart, illetve jogellenesen eltávolít vagy megrongál olyan nyilvános táblákat, hirdetéseket, amelyek az állampolgárok tájékoztatását szolgálják. Végül e körbe sorolja a

[92] http://caselaw.lp.findlaw.com/cacodes/pen.html
[93] http://www.legislationline.org/legislation.php?tid=160&lid=959
[94] http://wings.buffalo.edu/law/bclc/sweden.pdf

törvény tömegközlekedési eszköz, lift vagy más szerkezet hamis riasztást okozó használatát is.[95]

Összességében megállapítható, hogy a garázda jellegű cselekmények szabályozása *nemzetközi tekintetben* is meglehetősen hektikus, az a gyakorlatban leginkább a kihágási-szabálysértési jog keretei között történik. Emellett a jogalkotók gyakran úgy vélik, hogy *büntetőjogilag* is oltalmazni kell a társadalmat a közrendre veszélyes, súlyosan rendzavaró cselekményektől, de rendkívül nehezen találják az ilyen jellegű cselekmények territóriuma kijelölésének, körülírásának megfelelő módját és mértékét. Ezért minden szempontból valóban optimálisnak tekinthető megoldást nem is sikerült találni.

Az egyik végletet az *absztrahálás* olyan foka jelenti, amely a *szabatosan nem definiálható, határozatlan fogalmak* használatával (társadalmi rend elutasítása, közrend durva vagy súlyos veszélyeztetése, megsértése, nyilvánvaló tiszteletlenség tanúsítása, különösen cinikus módon való elkövetés stb.) szabad kezet ad a jogalkalmazók számára, ezzel lehetőséget teremtve a diszkrecionális, akár önkényes igazságszolgáltatás számára. A másik véglet a túlságos *kazuisztikához* fordulás, amely szintén nem vezet megfelelő eredményre. Ennek alkalmatlanságát látván a jogalkotók esetenként nem *taxatíve*, hanem *exemplifikatíve* felsorolást adnak, amely csak körülbelüli eligazítást, de nem a nullum crimen sine lege elvét kielégítő megoldást eredményez.

A legalkalmasabb és legcélravezetőbb szabályozásként azok a tényállások értékelhetők, amelyek az előforduló élethelyzetek tág körére vonatkoztathatók, de mégis viszonylag pontosan definiálható jogfogalmakat használnak úgy, mint pl. erőszakos, többes, csoportos elkövetés (Németország, Kanada).

A *nemzetközi példákat* látva úgy tűnik, máshol sem egyszerű a helyzet. A *hazai jogalkotás* helyes útra lépett harminc évvel ezelőtt, amikor az *erőszak* kogens elemmé tételével precízebbé tette a törvényi tényállást. Ezen az úton

[95] http://www.finlex.fi/pdf/saadkaan/E8890039.PDFü

kell továbbhaladni, és a *jogbiztonságnak megfelelő előre kiszámíthatóságot* szem előtt tartva még pontosabban körülhatárolni a büntetőjogi üldözést igénylő cselekmények körét, nem megrettenve a csekélyebb súlyú esetek szabálysértési elbírálás alá történő átengedésétől.

II. A hatályos szabályozás problematikája a jogalkalmazás tükrében

II.1. A jogalkalmazói jog szerepe és megítélése

A joggyakorlat jogot teremtő erejével kapcsolatban általában elvi állásfoglalásként kijelenthető, hogy annak jogforrási ereje nem ismerhető el, a jogalkalmazó szervek gyakorlatának azonban ettől függetlenül komoly figyelmet érdemlő jelentősége van.

A joggyakorlat szokássá válásának alapja abban keresendő, hogy a jogszabályok többnyire értelmezésre, magyarázatra szorulnak. A bíróságoknak az általános érvénnyel alkotott jogszabályokról el kell dönteniük, hogy konkrét esetekre vonatkoztathatók-e vagy sem. Jó esetben a törvények rendelkezései eléggé egyértelműek ahhoz, hogy ezt a kérdést a jogalkalmazó szervek megnyugtató módon eldöntsék. Néhány esetben azonban arra van szükség, hogy a joggyakorlat irányítására hivatott szervek állásfoglalásukkal segítsék elő az egységes értelmezést, és ezzel az ítélkezési gyakorlat egyöntetűségét. Az egységes és egyöntetű jogszabály értelmezés érdekében a Legfelsőbb Bíróság jogegységi döntéseket alkot, valamint eseti döntések közlésével is utat mutat az alsóbb fokú bíróságok számára a törvény egyes rendelkezéseinek értelmezéséhez.

Annak ellenére, hogy a Legfelsőbb Bíróság jogegységi döntései kötelezőek a bűnüldöző szervek számára, nem tekinthetők jogforrásnak. Ezekben a döntésekben a Legfelsőbb Bíróság elvileg sohasem nyilváníthat valamely cselekményt büntetendővé, hanem csak a büntető jogszabályban használt egyes kifejezések értelmét igyekszik megvilágítani. A Legfelsőbb

Bíróság e tevékenysége tehát csak jogértelmezés, amelyben nem lehet jogalkotó elem.[96]

Más álláspont ugyanakkor elismeri a *jogalkalmazói jogképződést*, amely legáltalánosabban úgy határozható meg, hogy azt a folyamatot jelöli, amikor a jogalkalmazó szervek tevékenysége során, ahhoz kapcsolódva jogi normák jönnek létre. A jogalkalmazói jog fajtái között megkülönböztethetjük a *jogalkalmazói gyakorlatban kialakult normákat,* a *jogalkalmazói gyakorlat által jogként elfogadott jogszabálytervezeteket,* a *precedenseket* és a *legfelső bíróságok általános döntéseivel létrehozott jogi normákat*.[97]

A *jogalkalmazói gyakorlatban kialakult jogi normák* sok egyedi döntésben foglalt rendelkezésben fejeződnek ki, érvényességük abból fakad, hogy a jogalkalmazó szervek huzamosan és ismételten elfogadják, és alkalmazzák ezeket. Napjainkban a média szerepének emelkedésével sajátosan alakul e jogi norma keletkezése és kötőereje. Egyes fokozott érdeklődéssel kísért ügyek esetében az írott és az elektronikus sajtó az első döntést többnyire mint „precedensértékű" határozatot mutatja be. Ez a helyzet azt eredményezi, hogy a hasonló ügyek későbbi elbírálása során az esetleges eltérő döntést hozni szándékozó jogalkalmazókra fokozott indokolási kényszer hárul, ami növeli a korábbi „precedensértékű" döntés követésének a valószínűségét. Valójában hazánkban a „precedensértékű" döntés megnevezés csak publicisztikai fordulat, nincs szó valódi precedensről, általánosan kötelező döntésről.

A *legfelső szintű bíróságok általános jellegű határozataiba* foglalt jogi normákat több korábban elbírált vagy elbírálás alatt álló jogeset alapján, és azokat a hatályos jogalkotói joggal összevetve fogalmazzák meg, többnyire jogszabály értelmezésnek tüntetve azt fel. Kötelező erejüket egyes esetekben kifejezetten törvény mondja ki, ezt teszi a magyar alkotmány a Legfelsőbb Bíróság jogegységi döntései (korábban elvi döntései és irányelvei) vonatkozásában. Más esetekben tényleges követésük csak a hierarchikus

[96] *Földvári* J.: i.m.: 58. o.
[97] *Szilágyi* P.: Jogi alaptan. Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 229-237. o.

pozíció és az ahhoz kapcsolódó tekintély következménye, ez volt a helyzet 1997 előtt a Legfelsőbb Bíróság kollégiumi állásfoglalásai és tanácselnöki értekezleti állásfoglalásai esetében. Az általános jellegű határozatokban kifejeződő jogalkalmazói jog vonatkozásában a jogalkalmazói jogképződés jellemző ismérvei relativizálódnak. A jogalkalmazói jog ezen fajtájának tulajdonságai közelítenek a jogalkotói joghoz.[98]

A jogalkalmazói jognak egy *negatív kritériuma* van: a legális jogalkotási keletkezés hiánya. Ez a joganyag igen diffúz jellegű, ezért az újabb jogforrástan arra hajlik, hogy a nem törvényi jogot és így annak problematikáját mellőzze, vagy legalábbis korlátok közé szorítsa.[99]

Mindenesetre a joggyakorlat jogforrási jellegének megítélésétől függetlenül nem kérdéses, hogy *kiemelkedően jelentős szerepe* van a *jogalkalmazói tevékenységnek*, különösen az olyan tág körűen, nehezen definiálható fogalmakkal körülírt jogi normák esetében, mint amilyen a garázda jellegű cselekmények szabályozása. Nem véletlen, hogy amint arra már utaltam, a jogalkalmazási nehézségek miatt a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma 1956-ban hét, kizárólag a garázdasággal foglalkozó kollégiumi állásfoglalást volt kénytelen közzétenni. Bár a bűncselekmény pönalizálása óta már több mint fél évszázad eltelt, és időközben a tényállás megfogalmazása is csiszolódott, az értelmezési problémák továbbra sem szűntek meg. Ezt tükrözi az is, hogy a Bírósági Határozatokban 1980 és 2008 között 71, a garázdaságot érintő, iránymutatás célját szolgáló *eseti döntés* jelent meg.

Az alábbi részben – a témához kapcsolódó *büntető jogegységi határozatok* és *kollégiumi állásfoglalások* mellett – elsősorban ezen *bírósági határozatok*, valamint az empirikus kutatások során megismert *jogalkalmazási praxis* anomáliáinak feltárása nyomán igyekszem *témakörönként* bemutatni a garázda jellegű cselekmények megítélésének nehézségeit a mindennapi joggyakorlatban.

---

[98] *Szilágyi* P.: i.m., 237. o.
[99] *Mayer-Maly*, T.: Rechtswissenschaft. Oldenburg Verlag, München–Wien, 1988. s. 37.

II.2. A judikatúra gyakorlati problémái

II.2.1. A kihívó közösségellenesség

A jogalkalmazás során a garázda magatartások megítélésével kapcsolatosan a *legkomolyabb dilemmát a kihívó közösségellenesség megállapítása okozza.* E határozatlan jogfogalom a garázdaság *szubsztanciális elemének* tekinthető, hiszen ennek hiányában még a garázdaság szabálysértési alakzata sem valósul meg. Mivel a jogalkotó gyakorlatilag a jogalkalmazásra bízta a fogalom értelmezését, nem véletlen, hogy annak gyakran eltérő explikációjára kerül sor. Az alábbiakban az e kérdéskörrel összefüggő bírósági döntéseket illusztrálom. Először azon határozatokat mutatom be, amelyek végső verdiktként a kihívó közösségellenesség fennállását, majd azokat, amelyek annak hiányát állapították meg.[100]

- Az első fokú bíróság a terheltet garázdaság vétsége miatt ítélte el a következő tényállás alapján: Az ügy sértettje 29 éves asszony, aki a vidéki kisvárosban éjfél után a vasútállomástól tartott hazafelé. Útközben hozzácsatlakozott a terhelt, aki tiltakozása ellenére kísérni akarta, majd megfogta a kezét és magához húzta. A sértett ijedtében sikoltozni kezdett, mire a terhelt befogta a száját, majd úgy arcul ütötte, hogy a sértett ennek eredményeként elesett. A sikoltozásra egy házaspár felriadt, a férj kiszólt az ablakon, mire a terhelt elmenekült, de visszament a táskájáért, amelyet a helyszínen hagyott. Távozása előtt ismét arcul ütötte a sértettet. A sértett segélykérő kiáltására a környéken lakók megrémültek. A megyei bíróság az első fokú bíróság ítéletét megváltoztatta, és a terhelt cselekményét becsületsértés vétségének minősítette.

A Legfelsőbb Bíróság törvényességi óvás során úgy vélte, hogy az első fokú bíróság helyesen értékelte a terhelt cselekményét garázdaságnak. A

[100] E körben vizsgálom az elkövetési magatartást abból a szempontból is, hogy a kihívóan közösségellenes cselekmény alkalmas-e másokban megbotránkozás vagy riadalom keltésére, mivel – amint azt korábban már kifejtettem – álláspontom szerint nehezen képzelhető el olyan ténylegesen kihívóan közösségellenes cselekmény, amely egyúttal veszélyeztetési szinten ne lenne alkalmas megbotránkozás vagy riadalom keltésére. A magatartás erőszakos jellege megítélésének joggyakorlatát azonban, annak megfelelően elkülöníthető volta miatt, e résztől elválasztva mutatom be.

megyei bíróság a terhelt cselekményét azért minősítette becsületsértés vétségének, mert álláspontja szerint egyfelől a kisebb rendzavarások nem értékelhetők garázdaságként, másfelől mert a történtekről csak kevesen szereztek tudomást, így a cselekmény tárgyilag alkalmatlan volt a köznyugalom veszélyeztetésére. A Legfelsőbb Bíróság szerint ez az álláspont téves. A megállapított tényállásból kitűnően a terhelt a sértettet éjjel, útonálló módon, az utcán támadta meg. Az éjjel, munkából hazaigyekvő, egyedülálló nőnek ilyen felháborítóan durva, váratlan megtámadása és megütése egyfelől nem értékelhető kisebb rendzavarásnak, másfelől objektíve feltétlenül alkalmas arra, hogy a köznyugalmat megzavarja. Az adott esetben a riadalom egyébként be is következett. A terhelt cselekményét kétséget kizáró módon nemcsak az említett házaspár észlelte, mert a közvetlen észlelők körébe tartoznak azok az utcában lakó személyek is, akik a sértett segélykiáltására álmukból felriadtak és nyomban tudomást szereztek a terheltnek a köznyugalmat súlyosan zavaró, durva magatartásáról.[101]

- A Legfelsőbb Bíróság az alábbi ügyben is kihívóan közösségellenesnek értékelte az elkövető cselekményét: A terhelt a vádbeli napon ittas állapotban ment be az étterembe, és mivel ittassága miatt nem szolgálták ki, zaklatni kezdte a vendégeket, ami miatt távozásra szólították fel. Az üzletvezető többször felszólította a terheltet, hogy távozzék az étteremből, és mivel ennek nem tett eleget, egy vendég segítségével őt a teraszra nyíló ajtóhoz vezette. Ekkor a terhelt a magánvádlót egy alkalommal arcul ütötte. A cselekményt az étteremben nagyobb létszámban tartózkodó vendégek is észlelték, és végül a terheltet a rendőrség segítségével távolították el.

  Az első fokú bíróság a terheltet becsületsértés miatt ítélte el. A Legfelsőbb Bíróság törvényességi óvás során azt állapította meg, hogy a terhelt cselekménye kirívóan közösségellenes volt, amely a vendégek zavartalan szórakozásának biztosítása érdekében fellépő üzletvezetővel szembeni erőszakos magatartással párosult. Ez a terhelti magatartás a Btk. 271. § (1) bekezdésében meghatározott garázdaság vétségének megállapítására

[101] BH 1980. 122.

alkalmas, ezért törvényt sértett a járásbíróság, amikor az eljárást magánvád alapján folytatta le ahelyett, hogy az iratokat az ügyésznek küldte volna meg.[102]

- A következő döntés azt hangsúlyozza, hogy a garázdaság megvalósulásához nem szükséges az, hogy a cselekményt az elkövetéskor többen észleljék: A terhelt az eszpresszóban testvére társaságában fél dl pálinkát és egy üveg sört fogyasztott, majd a lakására távozott. 18 óra tájban felkereste a helybeli italboltot, ahol B.L.-től 20 forintot kért kölcsön. Amikor a sértett a kérést megtagadta, a terhelt visszakézből a nevezettet szájon ütötte, majd eltávozott a helyiségből. Az italbolt vendégei nem észlelték a terhelt tettleges magatartását. Ezt követően a terhelt egy másik eszpresszóba ment át, ahol az ittassága miatt csak kávét szolgáltak fel a részére. A terhelt itt N.S.-től kért 20 forintot, s miután ez a sértett sem adott neki pénzt, a nevezett orrát felütötte. A terhelt cselekményét a jelenlévők észlelték, és felháborodtak. Ezután két alkalommal is kivezették az eszpresszóból, majd másodszorra már elindult hazafelé. Útközben a terhelt A.I. kapuját megrugdosta, és egy lécdarabbal megütötte. Az utcán haladva F.M. és S.J. nevű személyek előtt a földre vetette magát, miközben egy szuronnyal hadonászva kijelentette, hogy bosszút áll ki nem szolgálása miatt.

Az első fokú bíróság a terheltet garázdaság vétsége miatt pénzbüntetésre ítélte. A megyei bíróság a terheltet próbára bocsátotta. Indokolásában kifejtette, hogy a terheltnek B.L. sérelmére elkövetett cselekménye a garázdaság vétségét nem valósította meg, ezért e részcselekményt a tényállás köréből kirekesztette. A Legfelsőbb Bíróság leszögezte, hogy téves a megyei bíróságnak az az álláspontja, hogy a kihívóan közösségellenes, erőszakos magatartás csak akkor valósítja meg a garázdaságot, ha azt adott pillanatban többen észlelik. Helyes értelmezés szerint, ha az elkövető magatartása alkalmas a megbotránkozás vagy riadalom keltésére, és fennáll annak objektív lehetősége, hogy azt mások észleljék: a bűncselekmény megvalósul. Az italboltban több személy tartózkodott, csupán

[102] BH 1982. 406.

a véletlenen múlott, hogy adott pillanatban senki sem figyelt a terheltre. Mindezekre tekintettel a Legfelsőbb Bíróság megállapította a terhelt bűnösségét a Btk. 271. § (1) bekezdésébe ütköző garázdaság vétségében és vele szemben büntetést szabott ki.[103]

- Az alábbi ügyben is a kihívó közösségellenesség szempontjait értékelte – felülvizsgálati indítvány alapján – a Legfelsőbb Bíróság: A III. r. terhelt és négy fiatalkorú társa – az ügy I., II. és IV. r. terheltjei – Budapesten autóbuszon utaztak. Az egyik megállóban két utas leszállt a buszról, ami közben egymásnak ütköztek, és emiatt szóváltás alakult ki közöttük. A távolodó buszon utazó terheltek az egyik leszálló utas – a sértett – kezében egy késnek látszó tárgyat véltek felfedezni, ezért megállították a járművet, leszálltak, és visszafutottak a megállóba. A III. r. terhelt a sértettet a nála lévő gázspray-vel lefújta, a II. r. terhelt pedig a földre lökte. A sértett megpróbált felállni, az I. r. és II. r. terheltek ekkor rugdosni kezdték, a sértettet a rúgások a fején és a testén érték. Amikor a terheltek a buszról leszállva visszafutottak a megállóba, a másik leszálló utas és barátai már nem tartózkodtak a sértett közelében, hanem távozóban voltak. A cselekmény után a terheltek futva elhagyták a helyszínt.

A *kerületi bíróság* III. r. terheltet bűnösnek mondta ki garázdaság bűntettében mint társtettest, amely ítélet ellen III. r. *terhelt és védője felülvizsgálati indítványt* nyújtott be. Ebben többek között arra hivatkoznak, hogy a cselekmény nem minősül garázdaságnak, mert hiányzik a *kihívó közösségellenesség*, és mivel nem volt reális lehetőség arra, hogy a cselekményről az elkövetőkön kívül mások is tudomást szerezzenek, az alkalmatlan volt botrány vagy riadalom keltésére. A Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati indítványt alaptalannak tartotta, és kifejtette, hogy a garázdaság szempontjából az emberi test támadó szándékú megérintése már erőszakos magatartás, a gázsprayvel való lefújás is nyilvánvalóan az. A sértettnek több személy által nyilvános helyen való oktalan bántalmazása a sértett jogainak a megsértésén túl az együttélési szabályok hangsúlyozott megsértését is jelenti,

[103] BH 1982. 501.

ezért kihívóan közösségellenes magatartás. A cselekmény az utcán történt, nem volt kizárt a lehetősége annak, hogy azt mások is észlelhetik, sőt a tényállás szerint a sértetten és a terhelteken kívül mások is tartózkodtak a közelben. Az indítvány álláspontjával szemben tehát reális lehetőség volt arra, hogy a cselekmény másokban felháborodást vagy riadalmat keltsen.[104]

- A következő ügyben ugyancsak a kihívó közösségellenesség megállapításának kérdése merült fel: A terhelt 2004. június 23-án 12 óra 30 perc körüli időben K. városban a K.Gy. úton haladt a körforgalmú csomópont felé a tulajdonában lévő személygépkocsival a külső forgalmi sávban. A belső forgalmi sávban mellette közlekedett azonos irányban a munkásokat szállító autóbusz. A terhelt be akart sorolni balra a belső forgalmi sávba az autóbusz elé, mivel a körforgalmú csomópont előtt a külső forgalmi sáv megszűnik. Tekintettel arra, hogy a belső forgalmi sávban közlekedő járműveknek van előnye, az autóbuszt vezető K.Cs. nem akarta beengedni maga elé a terhelt által vezetett személygépkocsit. A terhelt ezért, amikor a külső forgalmi sáv véget ért, felhajtott a füves útpadkára, és erőszakosan a busz elé vágott, majd megállt. A gépkocsiból kiugorva az autóbuszhoz ment, K.Cs.-val kiabálni kezdett, és kölcsönösen szidalmazták egymást. A terhelt eközben egy alkalommal, ököllel az autóbusz jobb oldali szélvédőjének az alsó részére ütött, amitől a ragasztott szélvédő külső üvege betörött, és ezáltal 30.810 forint kárt okozott, ami nem térült meg. Az első fokú bíróság a terhelt cselekményét garázdaság vétségének és rongálás vétségének minősítette, amely ítéletét a másodfokú bíróság helybenhagyta.

A jogerős ügydöntő határozat ellen a terhelt meghatalmazott védője által nyújtott be felülvizsgálati indítványt. Ebben többek között arra hivatkozott, hogy büntető anyagi jogszabály megsértésével került sor a terhelt büntetőjogi felelősségének megállapítására garázdaság vétségében és rongálás vétségében is. A garázdaság a kihívó közösségellenesség tényállási elem hiányában nem állapítható meg. A terhelt és a buszvezető közötti közlekedési konfliktus nem irányult más kívülálló személyek ellen, nem volt alkalmas a

[104] BH 1998. 67.

nyugodt társadalmi légkör megzavarására, veszélyeztetésére. A terhelt a rongálást nem szándékosan követte el, mert „megfeledkezett a kezén lévő pecsétgyűrűről”, amely a szélvédő irányába történő legyintés következtében annak a berepedését okozta. A terheltet gondatlanság terheli, így e bűncselekmény sem valósult meg.

A Legfelsőbb Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy az eljárt bíróságok az anyagi jogszabályok sérelme nélkül állapították meg a terhelt büntetőjogi felelősségét garázdaság és rongálás vétségében is. Az irányadó tényállás szerint a terhelt napközben, forgalmas közterületen munkásokat szállító – elsőbbségi helyzetben közlekedő – autóbuszt kényszerített megállásra, majd az autóbusz vezetőjét hangosan szidalmazta, közben az autóbusz szélvédőjét ököllel betörte. A terhelt állagsérelemmel járó dolog elleni erőszakot megvalósító provokatív, agresszív, a közösségi együttélés szabályait durván sértő, a közlekedési normákat is figyelmen kívül hagyó magatartása nem nélkülözi a kihívó közösségellenességet, amely az adott helyen és körülmények között alkalmas volt arra is, hogy másokban megbotránkozást, riadalmat keltesen. Így a Btk. 271. §-ában meghatározott garázdaság vétségének valamennyi törvényi tényállási eleme megvalósult. A felülvizsgálati indítvány a tényállásban megállapítottaktól eltérő tényekre hivatkozva vitatta a rongálás szándékos elkövetését. A felülvizsgálati eljárásban azonban a tényállás nem támadható. Az irányadó tényállás alapján arra kell következtetni, hogy a terhelt által a szélvédő üvegére ököllel mért ütés szándékos magatartás volt. A terhelt a garázdaságot megvalósító cselekményével idegen vagyontárgyban kárt okozott és ezzel megvalósította a Btk. 324. § (1) és (2) bekezdés a) pontja szerinti rongálás vétségét is, amely a bírói gyakorlat értelmében a garázdaság alapesetével halmazatban áll.[105]

- A garázdaság megítélésének egyik legneuralgikusabb pontja – amint azt a korábbiakban is már több helyen érintettem – a cselekmények megítélése az elkövetőt vezérlő motívumok alapján. Fő szabályként – miként azt az alábbi

[105] BH 2007. 284.

bírósági döntés is megfogalmazza – az állapítható meg, hogy a tettlegesség személyes indítéka önmagában nem zárja ki a garázdaság megállapítását:

A 28 éves vádlott a vádbeli napon a délelőtti órákban, italos állapotban, jegy nélkül akart bemenni a strandra, amely előzőleg ún. szabad strandként működött. A pénztárosnő – a 16 éves sértett – felszólította, hogy váltson jegyet. A vádlott ekkor kijelentette, hogy erre nem hajlandó, és fizetés nélkül is bemegy a strand területére. Amikor azt a választ kapta, hogy ezt jegy nélkül nem teheti, közelebb lépett az általa nem ismert sértetthez, kezével megragadta a vállát, majd tenyérháttal olyan erővel ütötte arcul, hogy a lány állkapcsa kiugrott a helyéről. A strandon tartózkodók közül többen felfigyeltek a vádlott tevékenységére, akit egy barátja elvitt a helyszínről. Egy fiatalember utána ment és követelte, hogy a síró pénztárosnőtől kérjen bocsánatot, mert ha nem, nagyon megverik. Erre a vádlott bocsánatot kért. A sértett még aznap feljelentést tett a vádlott ellen és orvosi igazolást is csatolt, amely szerint nyolc napon belül gyógyuló sérülést szenvedett. Az első fokú bíróság a vádlottat garázdaság vétsége és könnyű testi sértés vétsége miatt ítélte el.

A garázdaság tekintetében a védelem azon a címen kérte a felmentést, hogy a vádlott – védekezése szerint – személyes indokból ütötte meg a sértettet. Arra hivatkozott ugyanis az eljárás során, hogy összetévesztette egy lánnyal, aki állítása szerint korábban bizonyos ruhaneműit eltulajdonította. A megyei bíróság megállapította, hogy az irányadó tényállás alapján az első fokú bíróság helyesen vont következtetést a vádlott bűnösségére. A másodfokú bíróság azonban nem értett egyet a helyi bíróság ítéletében kifejtett azzal az indokkal, mely szerint amennyiben a vádlottnak ez a védekezése elfogadható lett volna, úgy személyes indítékára is figyelemmel „cselekménye a garázdaság törvényi tényállását nem valósította volna meg”. A garázdaság szándékos, de nem célzatos bűncselekmény. Az elkövetőnek azzal kell tisztában lennie, hogy erőszakos magatartása kihívóan közösségellenes, és ezért alkalmas mások megbotránkoztatására vagy riadalom kiváltására. E vonatkozásban nem feltétlenül szükséges az egyenes szándék megléte. Ebből következően az elkövetés helye és egyéb körülményei olyan cselekményt is

tényállásszerűvé tehetnek, amely esetleg személyes indokból fakad. A nyári időben igen látogatott strand kötelességét teljesítő fiatal pénztárosnőjének durva, nyilvános bántalmazása akkor is megbotránkoztató, riadalmat keltő, ha az elkövetőnek esetleg valamilyen személyes okból eredő kifogásolnivalója van vele szemben. Minderre tekintettel a cselekmény jogi értékelése helytálló.[106]

Az alábbiakban azon döntéseket szemléltetem, amelyek során a bíróság megítélése szerint a cselekmény *kihívó közösségellenesség hiányában nem minősült garázdaságnak.*

- A sorkatonai szolgálatot teljesítő, eltávozáson lévő vádlott a bálban szórakozott. Itt értesült arról, hogy a vele korábban kapcsolatban volt nőismerőse a sértettel tart fenn baráti viszonyt, s ezért hidegült el tőle. A bál befejezése után a vádlott kb. 10-12 fiatal társaságában a kultúrház udvarának kivilágított részén beszélgetett. Ez idő alatt haladt el mellettük a sértett. A vádlott – féltékenységtől indíttatva – a sértettet egy ízben arcul ütötte, amelytől az enyhén ittas sértett a földre esett, és nyolc napon belül gyógyuló sérülést szenvedett. Az eseményt mintegy 10-12 személy látta. Néhány nap múlva a vádlott a sértettől bocsánatot kért, amelyet az elfogadott, és az őt ért bántalmazás miatt magánindítványt nem terjesztett elő.

A katonai bíróság a vádlottat garázdaság vétsége miatt ítélte el, a Legfelsőbb Bíróság azonban felmentette. A jogerős ítélet szerint a garázdaság megállapításához olyan kihívóan közösségellenes tevékenység szükséges, amely a társadalmi együttélési szabályokat tudatosan figyelmen kívül hagyja, s ezáltal a köznyugalmat veszélyezteti. Az ezt el nem érő kisebb rendzavarások, a kifejezetten személyek ellen irányuló jelentéktelenebb támadások nem értékelhetők garázdaságként. Az adott esetben a vádlott magatartása nem éri el a közösségellenességnek azt a kihívó voltát, amely a garázdaság megállapításának törvényi feltétele, tevékenysége – legfeljebb – a Btk. 170. §-ának (1) bekezdésébe ütköző könnyű testi sértés vétségének a megállapítására lenne alkalmas, amely csak magánindítványra büntethető.

[106] BH 1983. 434.

Mivel azonban a sértett magánindítványt nem terjesztett elő, a könnyű testi sértés megállapítására nincs törvényes lehetőség.[107]

- A következő bírósági döntés azt hangsúlyozza, hogy az utcán elkövetett tettlegesség sem valósít meg minden esetben garázdaságot:

A vádlott lakóhelyén az eszpresszóban szórakozott. Ugyanitt italozott a két sértett: V.Gy. és T.B., továbbá K.I., a vádlott barátja. A záróra után távozva az utcán V.Gy. sértett gúnyos hangnemben „heccelődött" K.I.-val. A vádlott ekkor odament hozzájuk, és anélkül, hogy meggyőződött volna; barátját valóban támadás fenyegeti-e V.Gy. részéről, a sértettet arcul ütötte, és amikor az erősen ittas állapotára figyelemmel elesett, nyomban T.B. sértettet is megrúgta, majd arcul ütötte. Az eset 22 óra után történt, a fenti személyeken kívül a környéken csupán két fiatal lány tartózkodott. V.Gy. sérülést nem szenvedett, T.B.-nak nyolc napon belül gyógyuló sérülése keletkezett, s emiatt magánindítványt terjesztett elő.

Az első fokú bíróság a vádlottat könnyű testi sértés vétségében találta bűnösnek, ugyanakkor az ellene garázdaság vétsége miatt emelt vád alól felmentette. A megyei bíróság megítélése szerint az első fokú bíróság okszerűen és helyesen járt el. Pusztán abból, hogy a cselekmény az utcán történt, nem lehet következtetést vonni arra, hogy a vádlott magatartása botrány, riadalom keltésére objektíve alkalmas lett volna. Az adott helyen és körülmények között nem volt reális lehetőség arra, hogy a vádlott erőszakos cselekményeiről az említetteken kívül más személyek is tudomást szerezzenek. A vádlott rosszul értelmezett baráti kötelességből bántalmazta azt a két személyt, akikről úgy vélte, hogy K.I.-t fenyegették. Mindezekre figyelemmel a megyei bíróság a garázdaság vétségének vádja alóli felmentést törvényesnek találta.[108]

[107] BH 1983. 479.
[108] BH 1989. 183.

- A Legfelsőbb Bíróság az alábbi esetben is a *kihívó közösségellenesség hiányát* állapította meg:

A 29 éves büntetett előéletű vádlott a vádbeli napon az egyik rokona társaságában italboltban tartózkodott, de szeszes italt nem fogyasztott. Az italboltból távozóban a vádlott rokona belekötött két személybe, és mindkettőjüket bántalmazta is. A vádlott igyekezett őt visszatartani, majd el is rángatta az egyik férfi asztalától, aki ezt kihasználva el tudott menekülni. Az ittas sértett ekkor rászólt a vádlottra és annak rokonára, hogy hagyják abba a verekedést, s az anyjukat szidalmazta. A vádlott ekkor arcul ütötte a sértettet, aki részben az ütéstől, részben pedig az ittassága miatt a földre esett.

A megyei bíróság a vádlottat garázdaság vétségében találta bűnösnek. A Legfelsőbb Bíróság döntése szerint a megyei bíróság a megalapozott tényállás alapján levont helyes következtetéssel állapította meg a vádlott bűnösségét, a cselekményt azonban tévesen értékelte garázdaság vétségeként. A Btk. 271. §-ának (1) bekezdésébe ütköző bűncselekmény fogalmi eleme – egyebek mellett – a kihívóan közösségellenes magatartás, *kihívóan közösségellenesnek pedig a közösségi, a társadalmi együttélési szabályokkal nyíltan szembehelyezkedő, antiszociális jellegű magatartások tekinthetők.* A vádlott cselekménye nem ilyen jellegű. A vádlott annak ellenére, hogy az italboltban tartózkodott, nem italozott és nem állott szeszes ital hatása alatt. A vádlott a rokona által kezdeményezett és folytatott verekedést igyekezett – szóval és tettekkel is – megakadályozni. Ebben a helyzetben érte őt az ittas sértett részéről durva sértés, melyre egyetlen ütéssel „válaszolt". Ez a cselekmény – az elkövetés körülményei folytán – nem viseli magán a kihívó közösségellenesség említett ismérveit, tehát a vádlott a garázdaság vétségét nem követte el. Megvalósította viszont a Btk. 180. §-ának (2) bekezdésébe ütköző tettleges becsületsértés vétségét, mivel az arcul ütés a becsület csorbítására alkalmas cselekmény. E bűncselekmény megállapításának nem volt akadálya azért sem, mert a sértett a Btk. 183. §-ának (1) bekezdése szerint előírt magánindítványt előterjesztette.[109]

[109] BH 1985. 90.

- A Legfelsőbb Bíróság kijelentette, hogy a szűk családi körben, nem nyilvános helyen elkövetett erőszakos cselekmények – amelyeket közvetlenül csupán kevesen észlelnek – általában nem alkalmasak a köznyugalom megzavarására, ezért a garázdaság bűncselekményének a megállapítását nem alapozzák meg:

  A terheltet a felesége és két kiskorú gyermeke elhagyta, és a közös lakásból az anyja lakásába költözött. A terhelttel közölték, hogy feleségét az anyja lakásában nem látogathatja meg. Ennek ellenére megjelent anyósa lakásában, ahonnan kiutasították. Először eltávozott, majd rövid idő múlva oda visszatért, és ekkor nem tett eleget a távozásra való felszólításnak. A terhelt és sógornője először vitatkoztak, veszekedtek, majd a terhelt arcul ütötte a sógornőjét, és a kezét csavargatta. A sértett a terhelt elől az ablakon keresztül menekült ki a lakásból. A terheltet sógora végül eltávolította a lakásból.

  A városi bíróság a terheltet magánlaksértés vétségében és garázdaság vétségében találta bűnösnek. A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint tévedett a bíróság a cselekmény jogi minősítésénél. A garázdaság a közrend, a köznyugalom ellen irányuló, annak megzavarására alkalmas cselekmény, amelynél nem szükséges az eredmény bekövetkezése, a köznyugalom tényleges megzavarása. Mivel azonban a bűncselekmény védett jogi tárgya a köznyugalom, az egy-két személy nyugalmának veszélyeztetésénél többet jelent. *A szűk családi körben, nem nyilvános helyen elkövetett cselekmények, amelyeket közvetlenül kevesen észlelnek, általában nem alkalmasak a köznyugalom megzavarására, még akkor sem, ha erőszakos módon valósulnak meg*. Az adott esetben a terhelt cselekménye annyiban volt erőszakos, hogy egyszer arcul ütötte a sógornőjét, a kezét megcsavarta, mivel a sértett őt távozásra szólította fel. Az erőszakos magatartás a más lakásában bentmaradást célozta, ekként a Btk. 176. §-ának (1) bekezdésébe ütköző magánlaksértés vétségét valósította meg, ez a magatartás azonban kihívóan közösségellenesnek nem tekinthető, ezért a törvényi tényállás egyik elemének

hiánya miatt a terhelt bűnösségének a garázdaság vétségében történő megállapítása törvénysértéssel történt.[110]

- *Több részre különülő tevékenységek esetén a garázdaság bűncselekménye megállapításának feltétele a magatartás kihívó közösségellenességének és erőszakos jellegének együttes fennállása*:

A már több esetben büntetett terhelt a vádbeli napon ittasan látogatta meg lakásán a sértettet, közelebbi ismerősét. A sértett kifogásolta a terhelt ittasságát, majd vita alakult ki közöttük, melynek során a terhelt tettlegesen bántalmazta a sértettet, aki segítségért kiabált. Az erre odaérkező asszonyt a terhelt kikergette a lakásból, majd az udvaron tartózkodó két személyt szidalmazta a következőképpen: „elintézlek benneteket is, ahányan vagytok”! Azt is kiabálta, hogy az egész udvart kinyírja. A helyszínre érkező rendőrök jelenlétében a terhelt továbbra is veréssel fenyegette a már említett két személyt. A sértett nyolc napon belül gyógyuló sérüléseket szenvedett, de magánindítványt nem terjesztett elő, kifejezésre juttatta, hogy nem kívánja a terhelt megbüntetését.

A városi bíróság a terheltet garázdaság vétsége miatt ítélte el, az első fokú bíróság ítéletét a megyei bíróság helyben hagyta. A jogerős határozatok ellen a terhelt javára a garázdaság vétségében való bűnösség megállapítása miatt emelt törvényességi óvást a Legfelsőbb Bíróság alaposnak találta. A garázdaságban való bűnösség megállapítására csak abban az esetben kerülhet sor, ha az elkövető erőszakos magatartása egyúttal kihívóan közösségellenes is, e két törvényi tényállási elem együttes fennállásának vizsgálata ezért mellőzhetetlen. A terhelt tevékenysége két részre különül: egyrészt a sértett sérelmére elkövetett cselekményre, másrészt az utóbbi személy segítségére sietők szidalmazásából, fenyegetéséből álló magatartásra. E cselekmény-mozzanatok esetében külön-külön kell vizsgálni a magatartás erőszakos és egyúttal kihívóan közösségellenes voltát. A sértett sérelmére elkövetett cselekmény erőszakos jellegű és közösségellenes is. A társadalmi együttélés szabályaival ellentétes bűncselekmények mindig közösségellenesek, a garázda

[110] BH 1985. 174.

cselekménynél azonban a tárgyi oldalnak ehhez az állandó eleméhez bizonyos többlet járul: a „kihívó” közösségellenesség, amely a terhelt adott magatartásában nem ismerhető fel. E cselekmény alkalmas lenne a könnyű testi sértés vétségének megállapítására, minthogy azonban a sértett nem terjesztett elő magánindítványt, ebben a bűncselekményben való bűnösség kimondására sem kerülhet sor. A cselekmény második részében a kihívó közösségellenesség jegyei ugyan felismerhetők, a terhelt azonban ebben az esetben nem tanúsított erőszakos magatartást, tehát a garázdaság törvényi tényállását ekkor sem valósította meg. Elkövette azonban a veszélyes fenyegetés szabálysértését azzal, hogy az udvaron tartózkodó személyeket megveréssel, „kinyírással” fenyegette meg. A fenyegetés komoly volt, amely kitűnik abból is, hogy a félelemérzet akadályozta meg a nevezetteket abban, hogy a sértettnek segítséget nyújtsanak, és lényegében ezért értesítették a rendőrséget is.[111]

- A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint a katonáknak az elhelyezési körletben az egymás sérelmére elkövetett személy elleni erőszakos magatartásai akkor sem valósítanak meg garázdaságot, ha a cselekmények egyébként alkalmasak a riadalomkeltésre, avagy mások megbotránkoztatására:

  A vádlottak 1996. november 20-án este 21 óráig kimaradáson tartózkodtak. Távollétük ideje alatt több szórakozóhelyen nagyobb mennyiségű szeszes italt fogyasztottak. A laktanyába visszatérve az I. r. vádlott a körletben minden előzetes indok nélkül bántalmazta T.T. honvédet, aki nyolc napon belül gyógyuló testi sérülést szenvedett. A történtek után röviddel ugyancsak a körletben az I. r. vádlott a II. r. vádlottal közösen bántalmazta D.I. honvédet. A sértettet előbb a II. r. vádlott ütötte meg ököllel 3-4 alkalommal, majd ekkor társához hasonló módon kapcsolódott be a sértett bántalmazásába az I. r. vádlott. A mintegy 10 percig tartó ütlegelés következtében a sértett nyolc napon belül gyógyuló sérüléseket szenvedett. A II. r. vádlott a körletben történteket követően átment egy másik körletbe, ahol a III. r. vádlottal együtt – állítólag azért, mert K.L. sértett az esetet megelőzően kb. egy hónappal bántalmazta a barátját – felelősségre vonta, és bántalmazta. A

[111] BH 1981. 489.

III. r. vádlott ököllel legalább három ízben megütötte K.L. sértett fejét, egy alkalommal pedig megrúgta. A II. r. vádlott szintén három ízben a fején megütötte a sértettet, egy esetben pedig megrúgta a sértett kezét. Ez a sértett is nyolc napon belül gyógyuló könnyű testi sérülést szenvedett. A vádlottak enyhe-közepes fokban ittasak voltak. D.I., K.L. és T.T. sértettek az őket ért bántalmazás miatt joghatályos magánindítványt terjesztettek elő.

A katonai bíróság a vádlottakat társtettesként elkövetett könnyű testi sértés vétsége miatt ítélte el. A katonai főügyész a vádlottak cselekményének garázdaság vétségekénti minősítésére tett indítványt. A Legfelsőbb Bíróság nem értett egyet a katonai főügyésznek a garázdaság vétségekénti minősítésre vonatkozó érveivel. Következetes az ítélkezési gyakorlat a tekintetben, hogy a sorkatonák körleten belül egymás sérelmére megvalósított tettleges cselekményei nem alkalmasak a Btk. 271. §-ának (1) bekezdésében megfogalmazott garázdaság megállapítására. Ez a cselekmény olyan kihívóan közösségellenes, erőszakos magatartást feltételez, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen. A katonai életviszonyok között azonban a körleten belül történő dulakodás, tettlegesség – annak az eredményétől függően – testi sértést, avagy más speciális katonai bűncselekményt valósít meg. A zárt katonai életviszonyok között ugyanakkor az ilyen cselekmények megakadályozása, illetve felszámolása az elöljárók és a különböző végrehajtó szolgálatok joga és kötelessége. Mindezekre tekintettel törvényes a katonai tanács jogi álláspontja.[112]

Álláspontom szerint vitatható a fenti ítélkezési gyakorlat helyessége. Ez ugyanis a katonai életviszonyokat olyan társadalmon kívüli helyként kezeli, ahol nem kell érvényesülniük az egyébként irányadó együttélési normáknak. E szemléletmódot veszélyesnek tartom, különösen arra az időre vonatkozóan, amikor fiatalok is sorkatonai szolgálatot teljesítettek, és ezen időszaknak nevelési funkciója is volt. Más megközelítésből viszont ez a gyakorlat azt jelzi, hogy a garázdaság tényállása nélkül is megoldható az ilyen jellegű cselekmények kezelése és szankcionálása.

[112] BH 1998. 264.

- A kihívó közösségellenesség megítélésének szempontjait értelmezte – véleményem szerint megkérdőjelezhető módon – az alábbi közzétett bírósági határozat is:

A vádlott törvényesen elvált, egy gyermeke a volt felesége (a sértett) gondozásában volt. A vádbeli napon az esti órákban a sértett egy férfi társaságában az eszpresszóban tartózkodott. Tőlük nem messze egy másik asztalnál foglalt helyet a vádlott, s miután megpillantotta volt feleségét a fiatal férfi társaságában, felállt az asztaltól és asztalához ment. Az asztalhoz érve minden szóváltás nélkül felszólította a sértettet, hogy két percen belül hagyja el az eszpresszót, majd visszament asztalához. A felszólításnak a volt feleség nem tett eleget és továbbra is a helyiségben maradt. Néhány perc múlva a vádlott – kezében egy pohár sörrel – ismét a sértett asztalához ment, és közvetlen közelről a sört volt elvált felesége arcába öntötte, majd újra felszólította, hogy távozzék a helyiségből. Ezután az asztalához ment, majd visszatért néhány pillanat múlva és a volt felsége asztalán lévő 2 dl-es boros poharat felkapva, annak tartalmát közvetlen közelről a sértett arcába öntötte. A vádlott volt felesége és a társaságában lévő férfi tartva az esetleges tettlegességtől ezt követően eltávozott az eszpresszóból. A vádlott a cselekmény elkövetésekor egyáltalán nem volt ittas. A helyiségben mintegy 70-80 szórakozó ember tartózkodott, akik körében a vádlott magatartása megbotránkozást váltott ki.

A megyei bíróság határozata szerint az első fokú bíróság a megalapozott tényállás alapján helyesen következtetett a vádlott bűnösségére, tévedett azonban, amikor a vádlott cselekményét garázdaság vétségének minősítette. A vádlott cselekményének motívuma az volt, hogy elvált felesége megtagadta gyermekük láthatását arra hivatkozással, hogy a gyermek beteg, ugyanakkor a vádlott ott találta őt udvarlója társaságában a szórakozóhelyen. A vádlott cselekménye ilyen indítóokból fakadt, tehát kizárólag személyes indítékok vezették, amikor indulattól fűtött cselekményét elkövette, és magatartásának köre, valamint kihatása a közösségellenességi ismérveket nem foglalja magában. A cselekmény sérti ugyan az együttélési szabályokat, de

kihívóan közösségellenesnek nem tekinthető. A vádlott magatartása a nagy nyilvánosság előtt tettlegesen elkövetett becsületsértés vétségét valósította meg.[113]

A fenti döntés mintegy a *motívum-elmélethez történő visszafordulást is jelez*, hiszen nyomatékos hangsúllyal értékeli a vádlott cselekményének indítóokát. E határozat is jól példázza az e téren *folyamatosan megnyilvánuló bizonytalanságot, jogértelmezési ambivalenciát*.[114]

- Az alábbi határozat is a *cselekmény kihívó közösségellenességének hiányát* állapította meg, azonban azt is leszögezte, hogy a *garázdaság létrejöttét a személyes indíték önmagában nem zárja ki*:

A vádlott este leittasodott, és hajnalban ittas állapotban haladt az utcán. A sértett órásüzletéhez érve elhatározta, hogy bosszút áll rajta. Körülnézett és látta, hogy az utca néptelen. Ekkor felvett egy kődarabot, és erősen megkocogtatta vele az üvegeket. Miután észlelte, hogy a riasztóberendezés nem szólal meg, hátrább lépett, és a kezében lévő kődarabot a kirakatüveghez vágta. Ezt követően elhagyta a helyszínt. A kirakatüveg kétrétegű, speciális ragasztott (fóliás) üvegből készült, ezért nem törött szét, csak összerepedt. A riasztóberendezés azért nem lépett működésbe, mivel azt a sértett este kikapcsolta, ugyanis – mint már több ízben korábban – az üzletben töltötte az éjszakát, mert a kirakatüveget többször betörték. A sértett már az ablakkocogtatásra felébredt és felfigyelt. Meglátta a helyszínről eltávozó vádlottat, és így a rendőrséggel közölni tudta, hogy ki a tettes.

Az első fokú bíróság a vádlottat rongálás vétségében és garázdaság vétségében mondta ki bűnösnek. A városi bíróság idevonatkozó indokolása szerint a vádlott cselekménye a sértettben komoly félelmet, riadalmat, megbotránkozást váltott ki, erre figyelemmel látta a garázdaságot megvalósultnak. A megyei bíróság ezzel az álláspontt nem értett egyet. A garázdaság jogi tárgya a köznyugalom. A garázdaság ezt a jogi tárgyat

[113] BH 1980. 280. E határozattal az erőszak megvalósulásának jogalkalmazási kérdéseit vizsgáló II.2.2. sz. részben is foglalkozom.

[114] Megjegyzem, hogy e határozat a 271. § helytálló felhívása mellett – feltehetően megszokásból – tévesen utal a törvény számára, a döntés előtt nem sokkal hatályba lépett 1978. évi IV. törvény helyett még az 1961. évi V. törvényre.

közvetlenül sérti, kifejezésre juttatva a közösség semmibevételét, az elkövetőnek az embertársai iránti nyilvánvaló tiszteletlenségét. A vádlott nem riadalmat akart okozni, hanem a sértettnek kívánt egy gyorsan végrehajtott rongálással kárt okozni. Kétségtelen, hogy az ítélkezési gyakorlat szerint (BH 1983. 434.) a garázdaság létrejöttét a személyes indíték önmagában nem zárja ki: az riadalom, megbotránkozás okozására irányuló eshetőleges szándékkal is megvalósítható. Gondosan vizsgálandó azonban – különösen dolog elleni erőszak esetén – a kihívó közösségellenesség fennállása (BH 1986. 308.). A megyei bíróság az elbírálandó ügyben az említett irányú eshetőleges szándékot, illetve a megbotránkozás, riadalom létrejöttének reális lehetőségét sem látta fennforogni. Az utcán való elkövetés önmagában nem minősít egy erőszakos cselekményt minden további nélkül garázdasággá (BH 1989. 183.). Az adott esetben az utcán – és erről a vádlott előzetesen meggyőződött – senki nem tartózkodott. Így reális esélye sem volt annak, hogy a hajnalban megvalósított cselekményt egyetlen személy, az üzletben bent tartózkodó – és valóban megrémült – sértetten kívül más is észlelheti. (A vádlott egyébként arról sem tudott, hogy a sértett az üzletben tartózkodik.) A cselekmény következtében nem jött létre olyan jellegű eredmény, amely később, reggel, az utcai forgalom megindulása után az arra járókat megbotránkoztatta volna (BH 1989. 393. és BH 1984. 132.). Minthogy a megyei bíróság a vád tárgyát képező garázdaság vétségének a törvényi tényállását nem látta megvalósultnak, ennek a halmazatban való megállapítását mellőzte, és – külön felmentő rendelkezés nélkül – a vádlott cselekményét egységesen rongálás vétségének minősítette.[115]

- A Legfelsőbb Bíróság annak a terheltnek a magatartását sem tekintette kihívóan közösségellenesnek, akinek cselekményét az motiválta, hogy a gyermekeit önhatalmúlag visszaszerezni kívánó volt feleségével és annak a jelenlegi férjével szemben lépett fel, és az őt segítségül hívó kislányának az elvitelét kívánta megakadályozni.[116]

[115] BH 1992. 83.
[116] BH 1998. 471.

- Ugyancsak nem minősítette kihívóan közösségellenesnek a Legfelsőbb Bíróság annak a III. r. terheltnek a cselekményét, akire kutyát uszítottak rá, mégpedig olyan személyek, akik kutyák felhasználásával más esetekben is jogsértő, az együttélési szabályokat semmibevevő magatartást tanúsítottak. Éppen ezért azzal, hogy a támadás elhárítása után a hatóság várható megérkezéséig az I. r. terheltet erőszakos módon visszatartotta, lefogta és ennek során kisebb sérüléseket okozott neki, nem viselkedett közösségellenesen, nem sértette meg az együttélési szabályokat.[117]
- A Legfelsőbb Bíróság kinyilvánította, hogy a garázdaság megállapítását lehetővé tevő kihívóan közösségellenes magatartásnak nem tekinthető a terhelteknek – zárt lépcsőházban kialakult alkalmi vitát követő – pillanatnyi indulatból fakadó, egymással szemben megvalósított kölcsönös tettlegessége. Az ilyen civakodásnak tűnő tettlegesség semmiképpen sem alkalmas annak megállapítására, hogy a terheltek az elbírált magatartásuk során a házközösség nyugalmát tudatosan semmibe véve cselekedtek. A hasonló elkövetési magatartásokat tilalmazó bűncselekmények elhatárolásában az egyes tényállási elemek pontos tartalmának figyelembevétele a büntetőjogi ítélkezés egyik legfontosabb követelménye. A kihívó közösségellenesség tartalmának szoros értelmezése a garázdaság és a garázda jellegű magatartások elhatárolásának biztosítéka. A kihívó közösségellenesség nem azonos a minden bűncselekményben felismerhető társadalmi veszélyességgel, a közösség elvárásaival történő szembefordulással vagy ezen elvárások semmibevételével. A kihívóan közösségellenes magatartást tanúsító garázda elkövető tudatában van annak, hogy erőszakos cselekedete közvetlenül és durván sérti/sértheti a közösség nyugalmát, ám – akár személyes motivációból fakadó – tettét e közösségi érdek semmibevételével hajtja végre. Cselekményében a közösségi érdekkel való szembefordulás – legalább az eshetőleges szándék szintjén – felismerhető.[118]

[117] BH 1990. 326.
[118] BH 2005. 313.

- A Legfelsőbb Bíróság iránymutató döntése szerint kihívó közösségellenesség hiányában nem valósítja meg a garázdaság bűntettét annak az elkövetőnek a magatartása, aki a köszönését nem fogadó sértettet – emiatti vitatkozás közben – arcul üti. A határozat kiemelte a motívum jelentőségét, azt a körülményt, hogy a cselekmény indítéka „kifejezetten magánjellegű sérelem, majd az ezt követő vita volt. A sértett ugyanis a kereskedelemben – az adott esetben egy autókereskedésben – fokozottan elvárható udvariassági szabályokat sértette meg, amikor az ott megjelenő vásárló köszönését nem viszonozta. Ez hatott oda, hogy a terhelt előbb durva sértéssel torolta meg a köszöntés elmulasztását, majd a kölcsönös vitatkozás során egy ízben arcul ütötte a sértettet."[119]

A fentiekben bemutatott számos jogeset vélhetően jól szemlélteti azt a helyzetet, hogy *gyakran az egyes bíróságok is teljesen eltérő álláspontot alakítanak ki a kihívó közösségellenesség, és ezáltal a garázdaság megállapításával kapcsolatosan*. Ennek során időnként – pro és kontra – feltűnik a *személyes indítóokból fakadó cselekmények megítélésének problematikája, a motívum szerepének dilemmája*.[120] *A hatályos törvényi tényállás sem motívumot, sem célzatot nem tartalmaz, a gyakorlatban mégis úgy tűnik, hogy a jogalkalmazó az indíték jelentőségét kiemelt hangsúllyal értékeli*. A kihívó közösségellenesség mind a mai napig olyan határozatlan jogfogalomnak tekinthető, amelynek megítélése fölöttébb bizonytalan és eltérő a judikatúra folyamán. Valójában a csekélyebb súlyú, jelentéktelenebbnek tartott, illetve a súlyosabb, komolyabbnak tekintett cselekmények elhatárolásának kritériuma kíván lenni, ezt az igényt azonban meglehetősen *ingoványos talajon* próbálja kielégíteni. E tényállási elem *a garázdaság diszpozíciójának azon legflexibilisebb része, amely tág lehetőséget teremt a törvényileg garantált jogbiztonsággal szemben a diszkrecionális jogalkalmazás számára.*

[119] BH 2007. 110.
[120] BH 1980. 280.; BH 1983. 434.; BH 1983. 479.; BH 1992. 83.; BH 2007. 110.

II.2.2. Az erőszak

Elvileg a hatályos törvényi tényállás legobjektívebb elemének a magatartás *erőszakos* volta tekinthető. Ennek ellenére a joggyakorlat során e vonatkozásban is több eltérő és megkérdőjelezhető iránymutató döntés is született.

- A Legfelsőbb Bíróság például kihívóan közösségellenesnek, de nem erőszakosnak minősítette az elkövető cselekményét a következő esetben:

Az italboltban az erősen ittas terhelt kiszolgálását megtagadták. Később a terhelt a szomszédos élelmiszerüzletben palackos italt vásárolt, azzal visszament az italboltba és kérte, hogy nyissák fel az üveget, de kérését a boltvezető megtagadta. A terhelt eltávozott az italboltból, letörte a borosüveg nyakát, majd visszament az italboltba és poharat kért, a boltvezető azonban ennek a kérésnek a teljesítését is megtagadta. Visszautasítása miatt az indulatos terhelt káromkodni kezdett, az őt rendreutasító személyt szidalmakkal illette, és egyidejűleg a kezében tartott és itallal töltött borosüveget a kövezet padlójához vágta. A terhelt cselekménye az italboltban tartózkodó 10-15 személy megbotránkozását és riadalmát váltotta ki.

Az első fokú bíróság a terheltet garázdaság vétségében mondta ki bűnösnek, a Legfelsőbb Bíróság azonban törvényességi óvás folytán cselekményét az erőszakos magatartás – mint tényállási elem – hiányára tekintettel garázdaság vétsége helyett csak garázdaság szabálysértésének minősítette. A döntés arra hivatkozott, hogy a terheltnek az a cselekménye, miszerint káromkodás közepette a tulajdonában lévő borosüveget földhöz vágta, kihívóan közösségellenesnek tekintendő, ugyanakkor azonban ezt az elkövetési mozzanatot nem lehet a bűncselekmény megvalósulásához szükséges erőszakos magatartásként is értékelni. Figyelemmel arra is, hogy a magatartás elsődlegesen az ittas terhelt indulatától fűtött olyan tevékenység volt, amely a saját vagyoni érdekkörében jelentéktelen vagyoni kárt okozott, s ezen felül a terhelt cselekménye a jelenlévők testi épségét egyáltalán nem veszélyeztette.

Úgy vélem, ezen indokolást joggal érte kritika a szakirodalom részéről.[121] A dolog elleni erőszak egyértelműen és vitathatatlanul bekövetkezett az üveg szándékos földre dobásával. Ebből a szempontból irreleváns az üveg tulajdonjoga, csekély értéke vagy a jelenlévők testi épségének veszélyeztetése. Tehát ebben az esetben ahelyett, hogy a kihívóan közösségellenes magatartás nem volt erőszakos, legfeljebb azt lehetett volna megállapítani, hogy az erőszakos magatartás nem volt kihívóan közösségellenes.[122]

- Vitatható döntések a személy elleni erőszakkal kapcsolatosan is születtek. A Legfelsőbb Bíróság például az erőszak hiányát állapította meg, amikor a leánykollégiumba belopódzott terhelt az őt leleplezni szándékozó leányok közül egyiknek a nyakát, majd menekülése során egy másiknak a karját fogta meg. A határozat arra is hivatkozik, hogy a diáklányok a terhelt és társainak viselkedését ijesztgetésnek, szemtelenkedésnek tekintették, ez azonban véleményem szerint ez esetben is a cselekmény erőszakos jellege helyett legfeljebb annak kihívóan közösségellenes jellegét kérdőjelezheti meg.[123]
- Ugyancsak kételyeket kelt az a – kihívó közösségellenesség megítélésénél már bemutatott – határozat, amely az erőszak vonatkozásában is sajátos nézetet képvisel. E döntés kategorikusan kijelenti, hogy a személy elleni erőszak a sértett testének támadó szándékkal megérintését jelenti, és az itallal leöntés e meghatározásnak nem felel meg.[124] Kétségtelen, hogy a személy elleni erőszakos cselekmények leggyakrabban a sértett testének közvetlen megérintésével járnak, ezt azonban nem lehet kizárólagos feltételként kezelni, hiszen ezen esetben például nem minősülne személy elleni erőszakos cselekménynek valakinek a megdobása vagy meglövése sem.[125]

---

[121] *Tóth* M.: A dolog elleni erőszak fogalmának értékelése a gyakorlatban. Belügyi Szemle, 1981/10. 30. o.; *Valló* E.: Szempontok a dolog elleni erőszak fogalmának meghatározásához. Magyar Jog, 1983/2. 150. o.
[122] BH 1980. 323.
[123] BH 1980. 116.
[124] BH 1980. 280.
[125] A joggyakorlatban felmerült értelmezési probléma orvoslása érdekében született a már hivatkozott 2008. évi LXXIX. törvény 11. § (2) bekezdése, amely a garázdaság tényállására vonatkozóan kimondta, hogy erőszakos magatartásnak minősül a más személyre gyakorolt támadó jellegű fizikai ráhatás abban az esetben is, ha az nem alkalmas testi sérülés okozására.

- Nem vitatható viszont az az álláspont, amely szerint amennyiben a felrobbantott petárda sem dologra, sem személyre közvetlen hatást nem fejt ki, úgy erőszakos magatartás hiánya miatt a garázdaság vétsége helyett csak a garázdaság szabálysértése állapítható meg. A dolog elleni erőszaknak ugyanis jóllehet sem az állagsérelem, sem a rongálási kár nem feltétele, de szükséges a dologra gyakorolt rendeltetésellenes fizikai ráhatás. A személy elleni erőszak – mint a garázdaság vétsége törvényi feltételeként előírt erőszakos magatartás másik formája – a petárdarobbantással csak akkor valósul meg, ha a petárdát valaki ellen irányuló támadó szándékkal alkalmazzák.[126]
- A közelmúltban a Legfelsőbb Bíróság leszögezte, hogy az „*erőszak*" és az „*erőszakos magatartás*" *nem azonos fogalmak*. Garázdaság megvalósításához az erőszakos magatartás tanúsítása is elégséges, ha a bűncselekmény megállapításának egyéb feltételei megvalósultak. A garázdaság törvényi tényállásában szereplő erőszakos magatartás ugyanis aktív, támadó jellegű cselekvés. A fogalom szélesebb körű, mint az erőszak, mert a személy vagy dolog elleni erő közvetlen alkalmazásán túlmenően magában foglalja az erő alkalmazására irányuló kísérletet vagy a testi épség ellen irányuló olyan közvetlen fenyegetést is, amikor a sértett személy meghátrálással, meneküléssel tudja kivonni magát vagy a dolgot az erőszak alól.[127]

II.2.3 A jogos védelem

A garázda cselekmények elkövetésekor, főként a személy elleni erőszakos magatartások során kialakuló interakciók alkalmával, gyakran a sértett is erőszakot alkalmaz támadójával szemben. Az ilyenkor kialakuló kölcsönös bántalmazások, verekedéssé fajuló cselekmények megítélésénél különös jelentőséggel bír annak értékelése, hogy a megtámadott személy *jogos védelmi helyzetben* tevékenykedett-e. E kérdésnek a garázdaságok esetén azért is van hangsúlyozott szerepe, mert – amint arra még a későbbiekben rész-letesen kitérek – amennyiben a bíróság úgy ítéli meg, hogy a megtámadott

[126] BH 1994. 646.; FBK 1994/10.
[127] BH 2008. 291.

nem jogos védelmi helyzetben cselekedett, és ezáltal ő is elkövetővé vált, akkor az irányadó ítélkezési gyakorlat szerint a csoportos minősítés szempontjából a szembenálló felek számát össze kell adni. Így könnyűszerrel válhat csoportosan elkövetett garázdaság bűntettének terheltjévé az is, akit egymagában ért támadás több személy részéről. A jogos védelmi helyzet megítélésének problematikája számos tettlegesen elkövetett garázdaság esetén jelentkezik. A kérdés eldöntését a bíróságok is gyakran meglehetősen eltérően oldják meg, amelyre példa az alábbi jogeset:

- A terhelt és családja, valamint a sértettek egy házban laktak. A két család között rossz viszony alakult ki, mert a sértetteket zavarta a terhelt lakásfelújításával együtt járó tevékenység, és a terhelt gyermekeinek zajongása is. 1999. október 24-én este 10 óra körüli időben a sértettek zajokat hallottak a felettük lévő lakásból, ezért S.J. felkopogott a terhelthez. Ekkor a terhelt is visszakopogott, majd a két lakásban tartózkodók között vita alakult ki. S.J. ezután felment a terhelt lakásához, hogy hagyják abba a hangoskodást, de előtte magához vett egy botot. Amikor a terhelt lakásához ért, indulatában S.J. egy erős ütéssel beszakította a terhelt bejárati ajtaját. A recsegésre kijött az ajtóhoz a terhelt, vitatkozni kezdtek, egymást kölcsönösen szidalmazták, majd S.J. a nála lévő bottal ütni kezdte a terheltet, aki ekkor megpróbált védekezni. Időközben S.J. felesége is feljött a felső szintre és megpróbálta csitítani a vitatkozókat. A terheltnek közben sikerült elvenni a botot S.J.-től, és azzal védekezett, „illetőleg támadott már” S.J.-re. Dulakodás közben a terhelt meglökte a közelében tartózkodó S.J.-nét – aki a férje érdekében jött a felső szintre –, aki a lökés következtében leesett a lépcsőről és nyolc napon túl gyógyuló, bal oldali felkarcsonttörést szenvedett. A verekedés során a terhelt bottal történt ütésekor S.J.-nek eltört a bal kéz V. ujjának középcsontja, mely ugyancsak nyolc napon túl gyógyuló sérülés volt, de a dulakodás során megsérült a terhelt is, aki S.J. bántalmazása nyomán a fején, az arcán, a jobb mellkas felén, a jobb kézen zúzódásos, nyolc napon belül gyógyuló sérüléseket szenvedett.

A *városi bíróság* ítéletével a terheltet 2 rb. súlyos testi sértés bűntette miatt ítélte el. Az első fokú bíróságnak az volt a jogi álláspontja, hogy a terheltet támadás érte ugyan és emiatt először csak védekezett, a védekezés során azonban lelökte a lépcsőn S.J.-nét, aki ennek következtében nyolc napon túl gyógyuló sérülést szenvedett. A terhelt szándéka ugyan nem irányult a testi sértés okozására, de az eshetőleges szándékkal történt elkövetés mégis megállapítható, mivel köztudomású, hogy amennyiben egy középkorú nőt a lépcsőről lelöknek, úgy a súlyos testi sérülés bekövetkezhet. S.J. bántalmazása esetén is a terhelt tudhatta, hogy amennyiben bottal közepes vagy azt meghaladó erővel ráüt a kezére, úgy a csont eltörhet és súlyos testi sérülést okozhat. Az első fokú bíróság úgy látta, hogy a terhelt tekintetében a *jogos védelmi helyzet nem állapítható* meg, és a Btk. 29. § (1) bekezdésének alkalmazására nem kerülhet sor, mert az ellene irányuló támadást kivédhette volna azzal, hogy visszahúzódik a lakásába és értesíti a rendőröket. Ezzel szemben ő dulakodásba kezdett, és ennek során két sértettnek súlyos testi sérülést okozott.

A *megyei bíróság* az első fokú bíróság ítéletét a terhelt tekintetében annyiban változtatta meg, hogy a bűnösségét társtettesként elkövetett garázdaság bűntettében is megállapította. Jogi indokolásában kifejtette, hogy nem tévedett az első fokú bíróság, amikor a terhelt bűnösségét megállapította, mivel a *jogos védelmi helyzet megállapítása szóba sem kerülhetett*. Álláspontja szerint, amikor a terhelt a támadást elhárította és magához ragadta a botot, ő támadt a sértettekre, az ajtót, a támadás helyszínét elhagyta, és néhány méterre fejtette ki a sértettekkel szemben az erőszakos magatartását. Ekkor került sor arra, hogy a terhelt meglökte S.J.-nét, aki ennek következményeként esett le a lépcsőn és sérült meg, és S.J.-t is ekkor érte az ütés, s a sérülés egyértelműen védekezési sérülésként nem értékelhető. A terhelt magatartása a cselekmény második felében *támadó jellegűvé vált*, ezért a jogos védelmi helyzet megállapítására a másodfokú bíróság sem látott lehetőséget.

A *Legfelsőbb Bíróság* felülvizsgálati eljárás során azt állapította meg, hogy az irányadó tényállás szerint a terheltet S.J. részéről jogtalan támadás érte, amely testi sértés okozására irányult. Ezt a támadást a terheltnek jogában állt elhárítani. Ez olyan módon történt, hogy S.J. részéről a terhelt testére leadott ütések közben megpróbálta a botot kicsavarni a kezéből. Ez nyilvánvalóan dulakodássá fajult, amelynek során némileg mindketten eltávolodtak az ajtótól. A jogtalan támadás közben jelent meg S.J.-né, aki a további dulakodást kívánta megakadályozni ugyan, azonban a terhelt lökése folytán leesett a lépcsőről. A Legfelsőbb Bíróság egyetértett a védőnek azzal az álláspontjával, hogy a tényállás nem rögzít egyetlen olyan adatot sem, ami arra utalna, hogy a terhelt szándéka akár eshetőlegesen is S.J.-nének a lépcsőről történő lelökésére irányult. A szemben álló felek egymás közötti dulakodásában a sértett „meglökése" akár véletlenszerű is lehet, nem feltétlenül tükröz testi épséget sértő szándékot. A jogtalan támadás S.J. részéről mindez alatt nem szűnt meg. Az adott körülményekből nem vonható le következtetés, hogy a jogos védelem szükségessége megszűnt azzal, hogy a terhelt S.J. kezéből a botot kicsavarta. S.J. távozási szándékot nem mutatott, a testi épséget sértő, folytatódó támadásának közvetlen veszélye továbbra is fennállt. A kialakult dulakodásban a terhelt nem lépett a jogtalanság talajára, mert a folytatódó támadással szemben védekezett. Az egymással szemben álló személyek számaránya, fizikai erőfölénye és az ebből fakadó támadási és védekezési lehetőségük alapján lehet a jogos védekezés szükségességét megítélni. Nem helytálló az eljárt első- és másodfokú bíróságnak az a jogi álláspontja, hogy a terhelt túlterjeszkedett a jogos védekezés határain. Az eseménysorozat lezajlását összességében vizsgálva megállapítható volt, hogy mindvégig S.J. volt a támadó fél, a terhelt pedig a több személy által kifejtett eszközös támadással szemben védekezett. A terhelt védekezése során nem vétett az arányosság követelménye ellen sem. A sértetteknek a testi sértés okozására irányuló támadását a terhelt ugyancsak testi sértés okozásával hárította el. Az elhárító magatartás tehát nem volt aránytalanul súlyosabb, mint a jogtalan támadás, így a védekezés körében a súlyos testi sértés okozása nemcsak szükséges, hanem az elhárításnak ez a módja objektíve

arányos is volt. Mindezek alapján a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy az eljárt bíróságok megsértették az anyagi jog szabályait, amikor nem állapították meg, hogy a terhelt jogos védelmi helyzetben cselekedett. Minthogy a jogos védelmi helyzet megállapítása esetén a garázdaság bűncselekményének elkövetése fogalmilag kizárt, így a Legfelsőbb Bíróság e bűncselekményt is a felmentés körébe vonta.[128]

Mindenesetre a Legfelsőbb Bíróság ítéletében sajátos ellentmondást vélek felfedezni, mikor a bírói fórum azt állapítja meg, hogy a terhelt a több személy által kifejtett eszközös támadással szemben védekezett, holott előzőleg azt szögezte le, hogy a jogtalan támadás közben jelent meg S.J.-né, aki a további dulakodást kívánta megakadályozni. Tehát sem arra nézve nem történt utalás, hogy S.J.-nénél bármilyen eszköz lett volna, sem arra, hogy ő is támadólag lépett volna fel a terhelttel szemben, így nehezen értelmezhető a „több személy által kifejtett eszközös támadás". Erre csak abból lehet következtetni, hogy a megyei bíróság garázdaság bűntettében is megállapította terhelt bűnösségét, tehát feltehetően S.J.-nét is terheltként vonta felelősségre, és emiatt minősült a cselekmény garázdaság bűntettének. Mindezen túl az ítélet a *csoportos elkövetés* megítélésének sajátos ellentmondására is felhívja a figyelmet. Az iménti esetben ugyanis a szemben álló felek együtt alkottak csoportot, és mivel az egyik oldalon álló személy esetében jogos védelmi helyzetet állapított meg a bíróság, ennek következtében már hiányzott a csoportos elkövetéshez szükséges három személy, és így nem valósult meg a garázdaság bűntette. Magyarán: ilyen esetekben az elkövetők a saját sérelmükre más által megvalósított bűncselekményért is felelnek. Rosszabbul járnak, ha a szemben álló felet is elmarasztalják, hiszen az uralkodó joggyakorlat szerint össze kell adni a szemben álló személyek számát, míg ha jogos védelmi helyzetet állapít meg a bíróság, akkor elmarad a minősített felelősségre vonás, pedig mindkét esetben alapvetően nem tehetnek arról, hogy a velük szemben álló fél túllépi-e a jogos védelem határát.[129]

---

[128] BH 2004. 44.
[129] E kérdéskörrel kapcsolatos problematikát részletesebben a II.2.5. sz. alatti részben elemzem.

II.2.4. A pszichikai bűnsegély

A garázda cselekmények elkövetésénél gyakran számos személy van jelen, akik esetenként az elkövető(k) társaságához tartoznak, és közel tartózkodnak az események színhelyéhez. Ennek következtében ilyenkor felmerül a kérdés, hogy milyen esetekben lehet e személyeket pszichikai bűnsegédnek tekinteni.

Olyankor beszélünk pszichikai bűnsegélyről, amikor valaki tanácsadással, bátorítással, buzdítással segíti elő a tettesi alapbűncselekmény elkövetését. A pszichikai bűnsegély a felbujtástól a tettesre gyakorolt hatásában különbözik. Míg a felbujtás szándékkiváltó hatású, az szolgáltatja a döntő motívumot a bűncselekmény elkövetésére, addig a pszichikai bűnsegély csupán szándékerősítő hatású, a tettesben már meglévő akaratelhatározást erősíti tovább.[130]

A pszichikai bűnsegély egyik formája az ún. jelenlét a bűncselekmény elkövetésénél. A jelenlétet a bírói gyakorlat pszichikai bűnsegélynek tekinti, ha megállapítható a körülményekből, hogy az elkövető szándékát erősítette és/vagy ezzel összefüggésben a sértett ellenállását gyengítette.[131]

Földvári József hangsúlyozza, hogy nem egyszerűen a jelenlét eredményezi a bűnsegély megállapítását, hanem az olyan jelenlét, amely az alábbi feltételeknek megfelel:

- valamilyen módon – a tettesi cselekmény előtt vagy alatt – megnyilvánul a tettes és a jelenlévő, de be nem avatkozó személy között az akarategység;
- a kívülálló személy jelenléte bátorító hatással van a tettesre, számíthat tehát arra, hogy szükség esetén segítségére lesz;
- éppen ezen utóbbi körülmény miatt jelenléte a sértettre bénítólag hat, az ellenállás kilátástalanságának érzését kelti benne.[132]

---

[130] *Nagy* F. – *Tokaji* G.: A magyar büntetőjog Általános Része. Korona, Budapest, 1998. 227. o.
[131] *Bárd* K. – *Gellér* B. – *Ligeti* K. – *Margitán* É. – *Wiener* A. I.: Büntetőjog – Általános Rész. KJK-KERSZÖV, Budapest, 2002. 112. o.
[132] *Földvári* J.: i.m. (2003) 206. o.

- A piaci elárusítóként dolgozó I. r. vádlott az üzlet tulajdonosának megbízásából az árukészletből 215.000 forint áruhitelt adott a T. városban lakó P.A.-nak és társának, E.F.-nek, akik a tartozásukat határidőre nem fizették meg. Az üzlet tulajdonosa megbízta az I. és a II. r. vádlottat a tartozás behajtásával, akik több alkalommal jártak e végből T. városban eredménytelenül. 1995. január 27-én ismét T. városba mentek. E.F.-et megtalálták, de pénzt nem kaptak tőle, és miután P.A.-t hiába keresték, a II. r. vádlott E.F.-et megfenyegette, hogy szétveri a fejét. Feléje rúgott, megfogta a mellén a ruhát, és ököllel gyomron ütötte, majd kiabálva, egy 90 cm-es fadoronggal verte a kerítésüket. A megyei bíróság I. r. vádlott e cselekményét bűnsegédként elkövetett garázdaság vétségének minősítette.

A Legfelsőbb Bíróság véleménye szerint a tényállás nem tartalmaz olyan tényt, amelyből arra kellene következtetni, hogy az I. r. vádlott szándékegységben volt a garázda magatartást kifejtő II. r. vádlottal. Nincs adat arra, hogy előzőleg tudott a társa garázda szándékáról, és az elkövetéskor sem juttatta kifejezésre, hogy azzal egyetért. Ilyen körülmények között a puszta jelenléte a garázda cselekmény helyszínén nem alapozza meg azt a következtetést, hogy az I. r. vádlott megerősítette a II. r. vádlott garázdaságra irányuló szándékát. Ennek következtében I. r. vádlott felelősségét nem lehet megállapítani a bűnsegédként elkövetett garázdaság vétségében.[133]

Elméletileg számos esetben felvetődhet a pszichikai bűnsegély kérdése például a dolgozatom későbbi részében részletesen vizsgált futballhuligán cselekmények elkövetése kapcsán is, a gyakorlati tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy a bizonyítási nehézségek miatt ilyen címen szinte sohasem kerül sor büntetőeljárások lefolytatására.

II.2.5. A csoportos elkövetés

A *csoportos elkövetés* a garázdaság egyik olyan minősítő körülménye, amely egyúttal *vétségből bűntetté* emeli a cselekményt. Úgy tűnhet, hogy ennek megállapítása nem okozhat különösebb gondot, hiszen a Btk. 137. § 13.

[133] BH 1998. 368.

pontjába foglalt értelmező rendelkezés egyértelműen fogalmaz: csoportosan követik el a bűncselekményt, ha az elkövetésben legalább három személy vesz részt. A joggyakorlat azonban azt bizonyította, hogy még ezen egyértelműnek tűnő tény értékelése is esetenként komoly kételyeket vet fel.

A csoportos garázdaság bűncselekményét elkövetők megítélésének továbbra is vitatott voltát jelzi többek között az is, hogy a közelmúltban a Legfelsőbb Bíróság meghozta a *4/2007. büntető jogegységi határozatot*[134] az ítélkezési gyakorlat egységének biztosítása érdekében. A Pécsi Ítélőtábla Büntető Kollégiuma vezetője kezdeményezésére a Legfelsőbb Bíróság elnökhelyettese indítványozta jogegységi eljárás lefolytatását és jogegységi határozat meghozatalát abban az elvi jogalkalmazási kérdésben, hogy a Btk. 271. §-a (2) bekezdésének a) pontja szerint minősülő garázdaság bűntettét elkövető csoport résztvevőinek az elkövetői minősége társtettesi vagy önálló tettesi abban az esetben, ha a garázdaság elkövetése során egymással szemben lépnek fel, és a törvényi tényállás részét alkotó erőszakos magatartásukat a csoport másik vagy többi résztvevőjének személyét, testi épségét sértve valósítják meg.

A jogegységi indítványt kezdeményező kollégiumvezető az indítvány tárgyául megjelölt jogkérdésben az illetékességi területén működő bíróságok – a Tolna Megyei Bíróság és a Somogy Megyei Bíróság, illetőleg az illetékességi területükhöz tartozó egyes helyi bíróságok – ítélkezésében ellentétes gyakorlatot észlelt. A Kaposvári Városi Bíróság[135] és a Siófoki Városi Bíróság,[136] illetőleg a másodfokon eljárt Somogy Megyei Bíróság[137] a csoportosan elkövetett garázdaság bűntettét elbírálva az elkövetőknek az egymás sérelmére megvalósított garázda cselekményét valamennyi terhelt esetében társtettesként elkövetettnek értékelte. Ezzel szemben a Szekszárdi Városi Bíróság[138] és a Bonyhádi Városi Bíróság[139], valamint a Tolna Megyei

[134] A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának büntető jogegységi tanácsa a 2007. november hó 5. napján tartott nyilvános ülésén hozta meg, megjelent a Magyar Közlöny 2007/155. számában.
[135] Kaposvári Városi Bíróság 9.B.617/2005. számú ügy
[136] Siófoki Városi Bíróság 4.B.368/2005. számú ügy
[137] Somogy Megyei Bíróság Bf.15/2006. számú és Bf.13/2006. számú ügyek
[138] Szekszárdi Városi Bíróásg 26.B.2000/36. számú ügy
[139] Bonyhádi Városi Bíróság B.107.2006. számú ügy

Bíróság[140] mint másodfokú bíróság határozatai – elvetve a megyei főügyészség jogi álláspontját – önálló tettesként (és nem társtettesként) elkövetett garázdaság bűntettének értékelték azoknak a terhelteknek a cselekményét, akik mint a Btk. 137. § 13. pontja szerint csoportot alkotó elkövetők a kihívóan közösségellenes, erőszakos cselekményüket egymással szemben hajtották végre.

A Tolna Megyei Bíróság határozataiban kifejtett jogi álláspontjának lényege az, hogy amennyiben három személy egy helyen egy időben valósítja meg a garázdaság törvényi tényállását, a csoportos elkövetés mint minősítő körülmény megállapítható, de „az ennél szorosabb közös bűnelkövetői kapcsolat, a társtettesség csak teljes szándékegység esetén jön létre". A jelzett ügyekben pedig a szándékegység azért nem állapítható meg, mert a személy elleni erőszakot egymással szemben elkövetők között nem lehet szó akarategységről. Ha az elkövetők ellentétes érdekből, sőt egymás ellen irányuló szándékkal cselekszenek, úgy közöttük a Btk. 20. §-ának (2) bekezdésében a társtettességhez megkívánt érzelmi és értelmi azonosulás, a szándék- és akarategység hiányzik. A társtettesi cselekményi egység elvét követve az a képtelen helyzet alakulna ki, hogy az elkövető a saját sérelmére más által megvalósított személy elleni bűncselekményért is felelne.

A jogegységi tanács a Somogy megyében működő bíróságok ítéleteivel – és a kezdeményező ítélőtábla kollégiumvezetőjének a véleményével – megegyező jogi álláspontt értett egyet. A *jogegységi határozat kifejti*, hogy a bűncselekmény csoportos elkövetésének megállapításával összefüggő jogértelmezési kérdéseket a *2/2000. büntető jogegységi határozat*[141] rendezte. Az ítélkezési gyakorlat a garázdaság bűncselekményét – így a csoportos elkövetés folytán a garázdaság bűntettét is – társtettesként elkövetettnek

[140] Tolna Megyei Bíróság 3.Bf.172/2006. számú és 3.Bf.61/2007. számú ügyek

[141] A 2/2000. büntető jogegységi határozat szerint csoportosan elkövetettnek minősül a bűncselekmény (Btk. 137. § 13. pont), ha három vagy több személy a bűncselekmény helyszínén vagy annak közelében tettesként (társtettesként), illetve – a tettes (társtettes) mellett – részesként (bűnsegédként vagy önállóan nem értékelhető bűnsegédi magatartást is kifejtő felbujtóként) vesz részt a bűncselekmény elkövetésében. A csoportos elkövetés megállapítása szempontjából nincs jelentősége annak, hogy a sértett vagy a sértettek az elkövetők bármelyikének jelenlétét vagy a bűncselekmény elkövetésében való részvételét észlelik-e. Megjelent a Magyar Közlöny 2000/70. számában.

értékeli, amennyiben az a terhelteknek a térben és időben összefüggő kihívóan közösségellenes, megbotránkozás vagy riadalom keltésére alkalmas személy elleni erőszak kifejtésével (is) együtt járó, egymás tevékenységének az ismeretében végrehajtott fellépésével valósul meg (BH 2000. 94., BH 2003. 309., BH 2006. 76.). A jogirodalomban egységes, az ítélkezési gyakorlatban is követett az az álláspont, miszerint a társtettesség megállapításának – Btk. 20. §-ának (2) bekezdésében meghatározott – együttes feltétele: tárgyi értelemben ugyanazon szándékos bűncselekmény törvényi tényállásának az egészében vagy részben történő megvalósítása, alanyi oldalról pedig egyfelől a másik, illetőleg a többi elkövető magatartása objektív veszélyeztető jellegének az ismerete (az egymás tevékenységének a kölcsönös tudata), másfelől az, hogy mindegyik elkövetésben résztvevőt ugyanazon törvényi tényállás megvalósítására irányuló akár egyenes, akár eshetőleges szándék vezérelje. (Az ugyanazon bűncselekményhez kapcsolódó részesi magatartások lényegileg abban különböznek a társtettesek magatartásától, hogy tényállási elemet nem valósítanak meg.) Ezeknek az elveknek értelemszerűen érvényesülniük kell akkor is, ha a garázdaság bűncselekménye csoportos elkövetéssel valósul meg, és a csoport résztvevői akár egymást támogatva, akár egymással szemben állva vesznek részt a garázdaság egyik lehetséges elkövetési magatartásának, a személy elleni erőszaknak a kifejtésében.

Abban az esetben, ha a Btk. 137. §-ának 13. pontja szerinti csoportot alkotó elkövetők kihívóan közösségellenes és megbotránkozás vagy riadalom keltésére objektíve alkalmas magatartása az egymással ellentétes érdekkörű, egymással szemben álló személy vagy személyek elleni erőszak kifejtésében – pl. egymás kölcsönös testi bántalmazásában – (is) megnyilvánul, a társtettesség megállapításának az összes követelménye megvalósul, éppen úgy, mint ha az együttesen cselekvők tényállásszerű ilyen cselekvősége kívül álló személy vagy személyek ellen hatna. Az egymás tevékenységének kölcsönös tudata ilyenkor nyilvánvaló. A szemben álló felek egymással szembeni tettlegessége során emellett a résztvevők mindegyike vitathatatlanul tisztában van azzal is, hogy a maga, és az őt támogató társa, valamint a vele szemben álló és hozzá

hasonlóan erőszakkal cselekvő személy vagy személyek a saját magatartásukkal az alapvető közösségi normákat az együttélési szabályokat semmibe véve, azaz kihívóan sértik. A szemben álló és egymást sértően cselekvő felek szándékegysége tehát a köznyugalom mint jogi tárgy közvetlen sérelmét vagy veszélyeztetését illetően kétségtelen. Igaz mindez akkor is, ha egyik elkövető a két vagy több személynek az egymással szemben kifejtett közösségellenes erőszakos cselekvőségébe az addigi történések ismeretében kapcsolódik be valamelyik oldalon, valamelyik felet támogatva. Közömbös ebből a szempontból az, hogy a cselekményt milyen személyes indíték motiválta, amidőn az is, hogy a személy elleni erőszak kölcsönös kifejtése az egymással szemben álló feleknél azonos, vagy eltérő súlyosságú következménnyel járt.

A társtettesség előbbi értelmezése a garázdaság csoportos elkövetése körében az ún. cselekmény-egység követelményét nem érinti: ha ugyanis a garázdasággal valóságos alaki halmazatban a testi épséget sértő bűncselekményt is meg kell állapítani (BK 93.), ez a bűncselekmény az eredmény függvényében elkövetőként eltérően (könnyű testi sértésként, súlyos testi sértésként) minősülhet. Ekként pedig a garázdasággal alaki halmazatot alkotó testi épséget sértő bűncselekmény tekintetében az egymással szemben cselekvő felek között a társtettesség valóban kizárt lesz, ugyanis a passzív alany (sértett) különbözősége folytán nem ugyanazt a szándékos bűncselekményt valósítják meg. Az ellenféllel szemben szándékegységben, s a társtettesség egyéb ismérveivel azonos oldalon cselekvők azonban a testi épséget sértő cselekményt társtettesként követik el. Ugyanez a helyzet nyilvánvalóan akkor is, ha a garázdaság bűncselekményének szubszidiárius jellege folytán a garázdaság és a testi épséget sértő bűncselekmény alaki halmazata látszólagos, és csak a testi épséget sértő garázdaságnál súlyosabb bűncselekmény elkövetése állapítható meg. Tehát a csoportos garázdaság bűncselekményét elkövetők lehetnek mindnyájan társtettesek, társtettesek és részesek, vagy tettes és részesek, de kizárt az, hogy a csoport résztvevői közül

a garázdaság törvényi tényállását megvalósító elkövetők (legalább két személy) önálló tettesként legyenek felelősségre vonhatók.

A magam részéről teljes mértékben nem tudom osztani a 4/2007. büntető jogegységi határozatban foglaltakat, illetve a csoportos elkövetés joggyakorlatban uralkodó megítélését egymással szemben álló felek esetében. A társtettesi minősítésnek inkább elvi, mint gyakorlati jelentősége van, a csoportos elkövetés viszont súlyos következményekkel jár, mivel e körülmény vétségből bűntetté minősíti a garázdaságot, egyszersmind súlyosabb szankcióval is fenyegetve azt. Az nem vitatható, hogy az egymással ellentétes érdekkörű, egymással szemben álló személyek részéről is nyilvánvaló egymás tevékenységének kölcsönös tudata, tisztában vannak azzal, hogy mindnyájan az együttélési szabályokat semmibe véve cselekszenek. Ennek mértéke azonban véleményem szerint adott esetben eltérő lehet, a kumuláció elvének merev alkalmazásával nem tudok feltétlenül azonosulni. Felmerül a kérdés, hogy két személy egy elleni (vagy fordítva) erőszakos magatartása ugyanolyan fokban veszélyes-e a köznyugalomra, mint három személy egységes fellépése? Bár természetesen tisztában vagyok azzal, hogy a garázdaságok esetében nem lehet azt a fizikából jól ismert tételt alkalmazni, miszerint az egymással szemben ható, egyenlő nagyságú erők kioltják egymást és eredőjük zéró, mindenesetre úgy vélem, hogy még a kettő-kettő elleni erőszakos támadás is kisebb súlyú, kevésbé megbotránkoztató, riadalmat keltő a külvilág szemében, mint három együttesen cselekvő személy kívülállókat érintő bántalmazása.

Igazságtalannak tűnik a kumuláció elvének kérlelhetetlen érvényesítése abban az esetben is, amikor például két személy egymás elleni erőszakos cselekvőségébe egy harmadik is bekapcsolódik. A bekapcsolódó felet tekintve még esetleg indokolható a csoportos elkövetés minősítő körülményként értékelése (bár amint az előzőekben utaltam rá, ilyenkor sem tudom ezt maradéktalanul elfogadni), a két egymással szemben álló „eredeti” verekedő azonban akaratukon kívül válik egy súlyosabb megítélésű bűncselekmény részesévé. Az pedig meglehetősen életszerűtlennek tűnik, hogy a beavatkozás pillanatában mindketten azonnal hagyják abba cselekményüket, ráeszmélve

arra, hogy ők ettől kezdve már a bűntetti alakzatot valósítják meg, pedig csak a vétségit kívánták... Nem tartom alaptalannak és helytelennek azt a nézetet, hogy ilyen esetben az elkövető a saját sérelmére más által megvalósított bűncselekményért is felel. Hasonlóképpen sajátosnak tűnik az a szemléletmód, amely szerint súlyosabban büntetendő az, aki két (vagy több) személy támadásával szemben lép fel (még ha a jogos védelem határait túllépve is), mint aki egy személlyel szemben.

Összefoglalva: a köznyugalomnak mint a garázdaság jogi tárgyának pusztán mechanikus védelmét látom megvalósulni abban a gyakorlatban, amely az egymással szemben álló elkövetők számát is egyszerűen összeadva állapítja meg a csoport létszámát, és ezáltal a csoportos elkövetést mint súlyosabban minősítő körülményt. Véleményem szerint ez a felfogás bizonyos esetekben objektíve indokolatlanul hivatkozik a cselekmény fokozott társadalomra veszélyességére, és nem tükrözi az elkövetők tényleges szándékát sem, azon túlterjeszkedő cselekményért állapítja meg felelősségüket.

II.2.6. A köznyugalom súlyos megzavarása

A garázdaság másik – a bűncselekményt vétségből bűntetté – minősítő körülménye, ha a cselekményt a *köznyugalmat súlyosan megzavarva* követik el. E minősített eset megállapítására, minden bizonnyal nem utolsó sorban objektíve meghatározhatóságának rendkívül nehéz, bizonytalan voltára is tekintettel, egyre kisebb számban, nagyon ritkán kerül sor. A Legfelsőbb Bíróság ezzel kapcsolatosan két irányt mutató eseti döntést tett közzé, amelyek közül az egyik esetben a köznyugalom súlyos megzavarásának bekövetkezését, a másikban annak elmaradását látta megállapíthatónak.

- Két család között régóta ellenséges viszony alakult ki, amely oda vezetett, hogy Ó. községben a gyógyszertár előtt I-III. r. vádlott és társai fejszével, fokossal, vasvillával, fahusánggal, poroltóval megtámadták a másik család tagjait. A sértettek a rájuk támadó vádlottak ellen úgy védekeztek, hogy kődarabokat, téglákat kaptak fel, azt dobták feléjük vagy a dulakodásnál

kivették a kezükből az eszközöket, és azzal védekeztek. Szabályos „háború” alakult ki, az utcán megállt a forgalom, mindenki igyekezett menekülni a helyszínről, és csak távolról szemlélték az eseményeket. A verekedés kitörését követően a gyógyszertárat bezárták, redőnyét leeresztették, amelynek ablaka azonban így is betört, csakúgy, mint a szemben lévő ügyvédi iroda ablaka. A sértettek közül többeket leütöttek. Egyikük, L.F. sértett, aki még földre kerülése után is kapott fejére mért ütéseket, vérbe fagyva a földön maradt. Amikor a sértettek közül erre néhányan felfigyeltek, és kiabálással ezt a többiek tudomására hozták, egyikük beszállt egy Ladába, hogy orvoshoz vigye L.F. sértettet. Ezért a gyógyszertárhoz hajtott, ahol az I. r. vádlott egy bottal szétverte a szélvédőt, amelybe a VII. r. vádlott is egy téglával bevert. Ezután a kocsi vezetője visszatolatott, és kiugorva a gépkocsiból azt a gyógyszertár oldalánál hagyta. Ezután kezdődött a vádlottak részéről benzinnel töltött és az azokba helyezett rongyot meggyújtott üvegek dobálása, a földes talajon azonban az üvegek nem törtek el, így azokat a sértettek felkapva visszadobták. A csata körülbelül fél órán át tartott. Később L.F. sértett a kórházba szállítást követően, a szakszerű ellátás ellenére meghalt.

A Legfelsőbb Bíróság úgy ítélte meg, hogy a több, de legalább az eljárás során felelősségre vont tizenkét személy által közösen megvalósított riadalom, megbotránkozás keltésére alkalmas súlyos tettlegesség a csoportosan elkövetett garázdaság mellett a köznyugalom súlyos megzavarásának fogalmi elemeit is kimeríti. A cselekmény Ó. község lakóinak a nyugalmát jelentősen és tartósan megzavarta: a falu központi területén kirobbantott súlyos, emberhalállal végződő tömegverekedés, a vádlottak gátlástalansága és vandalizmusa rémületet, félelmet váltott ki. Minthogy a cselekmény – körülményei és lezajlásának módja folytán – egy egész falu közösségének nyugalmát és biztonságérzetét megzavarta, a Legfelsőbb Bíróság a megyei bíróság ítéletében megjelölt csoportos elkövetés mint minősítő körülmény mellett – a Btk. 271. §-a (2) bekezdésének b) pontja szerint – a köznyugalmat súlyosan megzavarva elkövetettként is minősítette azt.[142]

[142] BH 1996. 515.

- Egy másik esetben viszont a Legfelsőbb Bíróság nem látta megalapozottnak e minősítő körülmény megállapíthatóságát. A vádlott mint polgári ruhás katonai rendészeti járőr a vasúti szerelvényen teljesített szolgálatot. A pályaudvarra megérkezve néhány üveg sört fogyasztott el annak ellenére, hogy szolgálatban volt. Ezt követően felszállt a vonatra, majd hamarosan ittas állapotban a vonaton utazó katonákat indokolatlanul igazoltatta, mely miatt az utasok egy része megbotránkozott. A vádlott a vonaton történő járkálása során a büfékocsiba érkezett, ahol szóváltásba került egy polgári személlyel, mindketten a büfékocsi peronjának irányába indultak, hogy ott folytassák vitájukat. Ugyancsak a büfékocsiban tartózkodott a jegyvizsgáló is, akinek tudomása volt arról, hogy a vádlott szolgálatban van, és arról is, hogy nála pisztoly van. A jegyvizsgáló, miután észlelte, hogy a vádlott vitatkozik, szólt a polgári ruhában lévő rendőr szakaszvezetőnek. A vádlott és a polgári személy a büfékocsi külső peronján tartózkodtak, amikor a jegyvizsgáló felszólította őket, hogy vitájukat hagyják abba, és menjenek vissza a helyükre. Ekkor a vádlott váratlanul és minden indok nélkül egy alkalommal arcul ütötte a jegyvizsgálót. A vádlott cselekményét látva a polgári személy a vádlottat egy alkalommal az arcán ököllel megütötte, melynek következtében a jobb szeme felrepedt. A vádlott ekkor a farmernadrágjának jobb zsebéből elővette az önvédelmi fegyverét, azt csőre töltötte, és az időközben ugyancsak a peronra belépő rendőr szakaszvezetőre és a másik két személyre fogta. Ezzel egyidejűleg érkezett a peron ajtajához S.L., aki miután a vádlott közelébe ért, őt figyelmeztette cselekménye helytelenségéről. A vádlott erre a kezében lévő pisztoly markolatával S.L.-t előbb homlokon, majd miután az összegörnyedt, tarkón ütötte. A vádlott további tettlegességét a szűk helyen közvetlen testközelben lévő rendőr szakaszvezető akadályozta meg. Időközben a vasúti szerelvény megérkezett a vasútállomásra, ahova kiért az értesített rendőrjárőr is. A vádlott a büfékocsiból az I. osztályú vagon fülkéjében tartózkodó elöljárójához ment, akinek röviden elmondta a történteket, majd átadta neki önvédelmi fegyverét. Ezzel egyidejűleg a fülkéhez megérkezett a rendőrjárőr, majd a vádlottat a vonatról

leszállították és a rendőrkapitányságra előállították. A vádlott magatartása és fegyverrel történő fenyegetése az utasok között riadalmat és félelmet keltett, és magatartása miatt a szerelvény csak több perces késéssel folytathatta útját.

A megyei bíróság katonai tanácsa a vádlottnak azt a magatartását, hogy a vonaton ittas állapotban indokolatlanul, az utasok felháborodását is kiváltva az utazó katonákat zaklatta, majd ezt követően a büfékocsi peronján szolgálat ellátása közben ittas állapotban az önvédelmi fegyverét elővéve, és azt csőre töltve fenyegetőzött, ezáltal a környezetében, valamint a büfékocsiban tartózkodókban megbotránkozást és riadalmat váltott ki, s mindezek folyományaként a vasútállomáson ellene rendőri intézkedést kellett kezdeményezni és foganatosítani, mely miatt a vonat néhány perces késéssel folytathatta tovább útját: a Btk. 271. §-a (2) bekezdésének b) pontja szerinti garázdaság bűntettének minősítette, mert a vádlott cselekménye a köznyugalmat súlyosan megzavarta.

A Legfelsőbb Bíróság ezzel az álláspontt nem értett egyet. A Legfelsőbb Bíróság véleménye szerint az elsőfokú bíróság ítélete helyesen tartalmazza, hogy a vádlott ittas állapotban megvalósított kötekedő, majd személy elleni erőszakba forduló, kihívóan közösségellenes magatartása nemcsak alkalmas volt a megbotránkozás vagy riadalom kiváltására, de ez utóbbi eredmény be is következett. Az sem vitatható, hogy a vádlott rendzavaró magatartása miatt az állomáson ellene rendőri intézkedést kellett foganatosítani, és ez utóbbi miatt a vonat néhány perces késéssel folytathatta útját. Ezek a tények a cselekmény tárgyi súlyát kétségtelenül növelik, és azoknak a büntetéskiszabás körében jelentőségük van, de ezek a tényezők nem alapozzák meg a garázdaságnak a Btk. 271. §-a (2) bekezdésének b) pontja szerinti bűntettként minősülő esetét. Ez akkor valósulhat meg, ha a bűncselekmény a köznyugalmat súlyosan megzavarta. A vádlott cselekménye a vonat utazóközönsége egy részének a nyugalmát háborította, illetőleg azokban keltett riadalmat. Cselekménye és következményei tehát egy szűkebb környezetben, viszonylag rövidebb időn keresztül hatottak, anélkül azonban, hogy az ott-tartózkodóknál szélesebb körben az emberek közhangulatát

károsan befolyásolták volna. A köznyugalom súlyos megzavarásához viszont általában az szükséges, hogy a veszélyhelyzetből eredménnyé átalakult megbotránkozás vagy riadalom olyan méreteket öltsön, amely az emberek nagy számát érinti, például egy község vagy városnegyed lakóinak a nyugalmát, közhangulatát jelentős mértékben hátrányosan befolyásolja, illetőleg az említett szélesebb személyi körben az elkövető cselekménye pánikot vagy rémületet kelt. A megállapított tényállásból ilyen súlyosabb következményekre alapul szolgáló adat nem merült fel. Ezekre tekintettel a Legfelsőbb Bíróság a vádlott terhére az egyébként helyesen megállapított garázdaságot – a súlyosabb megítélésű bűntetti alakzat helyett – a Btk. 271. §-ának (1) bekezdésébe ütköző garázdaság vétségének minősítette.[143]

II.2.7. Elhatárolási kérdések

Mivel számos egyéb – elsősorban közterületen végrehajtott – bűncselekmény is kihívóan közösségellenes jellegű lehet, az *átfedések* miatt a jogalkalmazás során gyakran vetődik fel a kérdés, hogy garázdaság vagy más bűncselekmény megállapításának van-e helye. Az alábbiakban néhány ilyen, az *elhatárolási kérdésekkel kapcsolatos* jogesetet ismertetek:

- A vádlott a községben a délutáni órákban lovas kocsijával haladt az utcán. A kocsiba két ló és egy csikó volt befogva. Amikor a vádlott a sértettet meglátta kerékpáron közlekedni az út menetirány szerinti jobb oldalán, a lovakat úgy irányította, hogy azok áttértek az úttestnek a vádlott menetiránya szerinti bal oldalára. A balesetet a sértett csak úgy tudta elkerülni, hogy kerékpárájával az árokba hajtott. Ezt követően a vádlott az ostorral egy esetben a sértett felé csapott. Az ütés a sértett kezét találta, és azon nyolc napon belül gyógyuló sérülést okozott. Az első fokú bíróság a vádlott bűnösségét a Btk. 271. §-ának (1) bekezdésében meghatározott garázdaság vétségében, és a Btk. 170. §-ának (1) bekezdésébe ütköző könnyű testi sértés vétségében állapította meg.

[143] BH 1993. 407.

A *másodfokú bíróság* véleménye szerint az első fokú bíróság a garázdaság tekintetében tévedett. Az irányadó tényállás szerint ugyanis a vádlott lovas kocsijával a közúton közlekedett, s az úttestnek a menetirány szerinti bal oldalára áttéréssel a KRESZ 26. §-ának (2) bekezdésében foglalt közlekedési szabályt szegte meg, amely rendelkezés a járműveknek az úttest jobb oldalán haladását teszi kötelezővé a kerülés és az előzés esetét kivéve. A vádlott a lovas kocsi szándékos áthajtásával veszélyhelyzetet idézett elő, és ezáltal a sértettet szándékosan hozta közvetlen veszélyhelyzetbe. Cselekményével így a garázdaság vétségénél súlyosabb bűncselekményt, a közúti veszélyeztetés bűntettét valósította meg.[144]

- Egy másik ügyben a vádlott a vádbeli napon az esti órákban nagyobb mennyiségű szeszes italt fogyasztott, majd elhatározta, hogy mielőtt hazamenne, a lakása előtt megvárja a presszóban dolgozó sértettet, és közösül vele. Az elhatározásnak megfelelően egy kisbaltát magához véve előbb a kapun belül, majd az utcára kimenve várakozott. A sértett 23 óra után kerékpárral haladt hazafelé; amikor őt a vádlott észrevette, kiment az úttestre, és megfogta a kerékpár kormányát és a sértett ruháját, ezáltal megállásra kényszerítette. Ezután felszólította a sértettet, hogy menjen a vádlott lakásába. A sértett tiltakozott, kiabált, a vádlott pedig elővette a kisbaltát, megfenyegette a sértettet, hogy megöli, ha kiabálni mer. A sértett azonban tovább tiltakozott, dulakodott a vádlottal, amelynek során a kerékpár felborult. A sértett kiszabadult a vádlott kezéből, és segítségért kiabálva a szomszéd kapuhoz szaladt, és próbált bemenni, de a kapu be volt zárva. A vádlott a sértett után futott, s a kapuban utolérve befogta a sértett száját, a nyakát szorongatta, illetve a haját húzta, és tovább fenyegette, hogy ha kiabál, megöli. A sértett azonban továbbra is segítségért kiabált. A kiabálásra felébredtek a szomszédban lakók, a villanyt felgyújtották, majd amikor a teraszra is kimentek, a vádlott cselekményét abbahagyta és elmenekült. A sértett a vádlott bántalmazása következtében az orvosi igazolás szerint a bal csukló belső oldalán nyolc napon belül gyógyuló horzsolásos sérülést szenvedett.

[144] BH 1984. 435.

Az *első fokú bíróság* a vádlott bűnösségét *aljas indokból elkövetett személyi szabadság megsértése bűntettében*, valamint *könnyű testi sértés vétségében* állapította meg. Az alkalmazott jogi minősítést a *másodfokú bíróság* törvényesnek találta. Az első fokú bíróság helyes jogi álláspontot foglalt el, amikor az irányadó tényállásból azt a következtetést vonta le, hogy a vádlott szándéka erőszakos közösülésre irányult, a cselekmény azonban előkészületi szakban maradt. A Btk. 18. §-ának (1) bekezdésére és a Btk. 197. §-ára figyelemmel az erőszakos közösülés bűntettének előkészülete nem büntethető, ezért azt kell vizsgálni, hogy az megvalósítja-e más bűncselekmény törvényi tényállását. Minthogy a vádlott az erőszakos közösülés véghezvitele érdekében valósította meg a személyi szabadság megsértésének bűncselekményét, az első fokú bíróság törvényesen minősítette azt aljas indokból elkövetettként. A korábbi ítélkezési gyakorlat a hasonló jellegű, erőszakos közösülés bűncselekményének véghezvitele érdekében alkalmazott előkészületi cselekményt általában *garázdaság* bűncselekményeként értékelte. Az adott esetben a vádlott cselekménye elsődlegesen a sértett személyiségi jogait, s nem pedig a közrendet és a közbiztonságot sértette, illetőleg veszélyeztette, ezért függetlenül attól, hogy a személyi szabadság megsértésének bűntettét a törvény súlyosabban rendeli büntetni, mint a garázdaság vétségét, az első fokú bíróság által alkalmazott jogi minősítés törvényes.[145]

- A Legfelsőbb Bíróság eseti döntésével megállapította, hogy nem rablást, hanem a garázdaság szabálysértését valósítja meg a fiatalkorú terhelt, aki a komoly félelem kiváltására nem alkalmas fenyegető kijelentés megtételével, jelentéktelen összeget kér gyermekkorú személytől, illetve ha az elkövető pénz- és cigarettakérés ürügyén köt bele a vele haragos viszonyban lévő sértettbe, majd őt bántalmazza: nem rablás bűntette, hanem garázdaság vétsége valósul meg. A megállapított tényállás lényege a következő:

1. A fiatalkorú terhelt a vádbeli napon a barátaival szüreti mulatságon vett részt. A rendezvény ideje alatt a terhelt és barátai colát akartak vásárolni, de hiányzott két forintjuk. Ezért a terhelt odament három gyermekkorú fiúhoz,

[145] BH 1984. 177.

és pénzt kért tőlük. A gyerekek közölték, hogy nincs pénzük, mire a terhelt megmutatta a nadrágja övrészébe rejtett botot, és olyan kijelentést tett: „Ha nem adtok pénzt, kicsúszik ez a bot, és a torkotokra nyomom!” Ekkor V.A. két forintot átadott a terheltnek, aki a helyszínről eltávozott.

2. Ezt követően a fiatalkorú terhelt gyermekkorú társával bement a szakmunkásképző intézet kollégiumába beszélgetni. A terhelt távozóban észrevette a kapu előtt volt kollégiumi társát, V.I. sértettet. Odament hozzá, először cigarettát, majd két forintot kért a sértettől, aki nem adott, ezért arcul ütötte, majd mellbe vágta. A gyermekkorú P.Zs. egy bottal a sértettet megütötte. Ezután a helyszínt elhagyták.

A *Legfelsőbb Bíróság* álláspontja szerint az eljárt – városi és megyei – bíróságok téves jogértelmezéssel minősítették a terhelt cselekményeit *rablás* bűntettének. A rablás bűntette megállapításánál az elkövetőnek az erőszak vagy fenyegetés alkalmazásával a sértett ellenállását kell megtörni, illetőleg az elkövető által kilátásba helyezett élet vagy testi épség ellen irányuló fenyegetésnek közvetlennek és lenyűgöző erejűnek kell lennie.

Az 1. pontban írt esetben a fiatalkorú terhelt cselekményét egy sport-pályán rendezett szüreti mulatságon, a délutáni órákban követte el, ahol a gyermekkorú sértettek közelében több személy tartózkodott. Amikor a terhelt részéről a fenyegető kijelentés elhangzott, a gyermekkorúak bárkitől segítséget kérhettek volna. A terhelt csak ruhája felhajtásával jelezte, hogy nála ütőeszköz van, azt nem vette elő. Ilyen elkövetés mellett a terhelt által tett fenyegető kijelentés önmagában nem volt alkalmas a sértettek akaratát megtörő komoly félelem kiváltására, még akkor sem, ha a sértettek 10-11 éves gyermekek voltak. A fenyegetés nem volt olyan mérvű, amelyet a rablás bűntettének megállapításához a törvény tényállási elemként szükségszerűen megkíván. Ennek hiányában viszont a rablás bűntettének megállapítására nincs alap. A fiatalkorú cselekménye azonban az adott helyen és körülmények között olyan kihívóan közösségellenes, megbotránkozás felkeltésére objektíve alkalmas magatartás, amely megvalósította az 1968.évi I. törvény (Sztv.) 93. §-ának (1) bekezdése szerinti garázdaság szabálysértését.

A 2. pontban jelzett cselekmény sem meríti ki a rablás bűntettének törvényi tényállását. A rablás célzatos bűncselekmény, az erőszakot, illetve a fenyegetést az idegen dolog megszerzése (megtartása) végett kell alkalmazni. A rendelkezésre álló adatokból megállapíthatóan a fiatalkorú terhelt és a sértett között haragos viszony állott fenn. A terhelt a cigarettát és a két forintot is kifejezetten azért kérte a sértettől – bár tisztában volt, hogy egyikkel sem rendelkezik –, hogy bele tudjon kötni, hogy legyen „indoka" megverni. A tényállásból kitűnően, miután V.I. közölte, hogy nincs cigarettája és pénze, a terhelt megütötte őt, majd nyomban eltávozott anélkül, hogy az általa említett dolgok elvételét megkísérelte volna. Az adott elkövetési mód nem ad alapot olyan következtetés megalapozott levonására, hogy a fiatalkorú terhelt a dolog megszerzése céljából alkalmazta az erőszakot a sértettel szemben, csak az állapítható meg kétséget kizáróan, hogy a terhelt szándéka a pénz- és cigarettakérés ürügyén a sértett bántalmazása volt. A terhelt a szakmunkás-képző intézet kollégiuma előtt – ahol megvolt a lehetősége annak, hogy cselekményét többen észleljék – kötött bele, majd ütötte meg a sértettet. A terheltnek az a megbotránkozás, riadalom keltésére alkalmas erőszakos magatartása – amely egyben kihívóan közösségellenes is – a Btk. 271. §-ának (1) bekezdésébe ütköző garázdaság vétségének minősül.[146]

- A Legfelsőbb Bíróság döntése értelmében nem a garázdaság vétségét és a kifosztás bűntettét, hanem a lopással elkövetett tulajdon elleni szabálysértést valósította meg, aki a sértettel kialakult tettleges vita során az annak kezében tartott, 2000 forintot meg nem haladó értékű dolgát elvette.

A sértett két társával az országúton az úttest menetirány szerinti bal oldalán haladt. A sértett kezében tartotta az általa aranynak vélt, 1.000 forint értékű nyakláncot, mert azt oda akarta adni a társának. Velük szemben közlekedett a B.Z. által vezetett személygépkocsi, amelyben a vezetőülés mellett foglalt helyet a terhelt, a hátsó ülésen pedig további két személy. B.Z. fényjelzéssel hívta fel a sértett és társasága figyelmét arra, hogy húzódjanak le az úttestről, akik ezt nem tették meg. A gépkocsi melléjük érve megállt, és

[146] BH 1987. 114.

mind a négyen kiszálltak. A terhelt odalépett a sértetthez és felelősségre vonta, amiért az úttesten haladnak. Megragadt a mellén a bőrdzsekijét, és rángatni kezdte úgy, hogy az el is szakadt. Közben a terhelt észlelte a sértett kezében a nyakláncot, azt megfogta, és kezdte húzni. A sértett azért, hogy a lánc el ne szakadjon, azt elengedte. Közben a terhelt megkérdezte, hogy a nyaklánc arany-e, mire a sértett igenlő választ adott. A terhelt erre olyan mozdulatot tett, mintha a láncot eldobta volna, azt azonban zsebre tette, majd a helyszínről társával együtt távozott. Az okozott kár megtérült. Az *első fokú bíróság* a cselekményt – a vádban megfogalmazott rablástól eltérően – garázdaságként és kifosztásként értékelte, mert álláspontja szerint a rablás törvényi tényállása nem valósult meg. A terhelt nem a lánc megszerzése érdekében alkalmazott erőszakot. A sértettel szembeni erőszak – a bíróság álláspontja szerint – kizárólag kötözködési célzatú volt, mivel a személygépkocsinak nem kellett volna megállnia, lehetősége volt a társaságot kikerülni. A lökdösődésben megnyilvánuló erőszak garázdaság vétségének minősül, és mivel a terhelt a vétség elkövetése során alkalmazott erőszak hatása alatt álló személytől szerezte meg a láncot, e cselekmény a Btk. 322. §-a (1) bekezdésének b) pontjába ütköző kifosztás bűntetteként minősül. A *megyei bíróság* az első fokú bíróság ítéletét helybenhagyta.

A *Legfelsőbb Bíróság törvényességi* óvás során az eljárt bíróságok határozatait törvénysértőnek találta és azokat hatályon kívül helyezte. A Legfelsőbb Bíróság leszögezte, hogy a Btk. 322. §-a (1) bekezdésének a) és b) pontjában foglalt rendelkezés szerint a kifosztás bűntettét az valósítja meg, aki idegen dolgot jogtalan eltulajdonítás végett úgy vesz el mástól, hogy evégből lerészegíti; illetve az idegen dolgot az általa más bűncselekmény elkövetése során alkalmazott erőszak avagy élet, testi épség elleni közvetlen fenyegetés hatása alatt álló személytől veszi el. Ez a bűncselekmény a rablásnál enyhébben büntetendő, ugyanakkor lényegesen súlyosabb megítélésű a lopásnál. Kétségtelen, hogy a garázdaság vétsége és a kifosztás bűntette az ítélkezési gyakorlat szerint bűnhalmazatként megállapítható. Az adott ügyben azonban a vallomásokból egyértelműen az a következtetés vonható le, hogy a

B.Z. által vezetett személygépkocsi utasai nem kötekedési célzattal álltak meg, hanem a terhelt és társasága felháborodott a sértett és az ittas társaság szabálytalan közlekedésén. Meg is állapítja az első fokú bíróság, hogy a terhelt és társai azzal szálltak ki a gépkocsiból, hogy a társaság tagjait figyelmeztessék, húzódjanak le az útról. A sértett társasága nem adott megfelelő választ, ezért történt közöttük az indulatos szóváltás.

A Btk. 271. §-a szerinti garázdaság vétsége a köznyugalom elleni jogellenes támadás. Az elkövetési magatartásnak három eleme: a kihívó közösségellenesség, az erőszakos magatartás és az, hogy a magatartás alkalmas legyen megbotránkozás vagy riadalom keltésére. A kihívó közösség-ellenesség az erőszakos magatartással együttesen olyan hangsúlyozottan antiszociális, az együttélési szabályokat semmibe vevő magatartást jelent, amely alkalmas a megbotránkozás keltésére. A garázda motívumot, a feltűnő közösségellenességet mindig az adott helyen, az adott körülmények között kell vizsgálni. Ebben az esetben a hajnali órákban két, fiatalokból álló társaság között alakult ki vita, ellentét, amelynek kiváltója a sértett és ittas társasága szabálytalan haladása volt. B.Z. fényjelzéssel kért helyet az úttesten haladó társaságtól, akik ezt figyelmen kívül hagyták. Ezért állt meg a gépkocsi, és alakult ki a két társaság közötti nézeteltérés. Így a terheltnek az a magatartása, hogy a sértettet megrázta, az adott körülmények között nem garázdaság, hanem a kérdőre vonásnak helytelenül megválasztott formája, amelyet az indulat motivált. A lánc elvétele a fent kifejtettekből következően nem a súlyosabb jogi megítélésű kifosztás bűntettét, hanem – az értékre tekintettel – tulajdon elleni szabálysértést valósít meg (1968. évi I. törvény 105. § (1) bek. a) pont). A sértett vallomása szerint nem azért adta oda az aranyláncot, mert közvetlen erőszak vagy lenyűgöző fenyegetettség hatása alatt állt, hanem azért, mert nem akarta, hogy a lánc elszakadjon, ezért azt elengedte. A két társaság között sem volt egyik oldalról sem olyan erőfölény, amely kizárta volna a lánc esetleges visszaszerzését.[147]

[147] BH 1992. 626.

- A következő ügyben törvényességi óvás során hozott határozat a tettleges becsületsértés, illetve a garázdaság megállapításának és elhatárolásának szempontjait vizsgálja:

A terhelt a sértettet becsületsértő kifejezéssel illette, és azzal fenyegette, hogy beveri az ablakokat, majd fenyegetését beváltva, a sértett lakásának ablakait féltéglákkal betörte. Mindezek előzménye az volt, hogy a sértett a kései időpontra tekintettel kérte a terheltet, hogy a fröccsöntő-gépet kapcsolja ki, mert a zaj miatt nem tudnak pihenni. A helyi bíróság a terheltet becsületsértés vétségében találta bűnösnek. A törvényességi óvás szerint a megállapított tényállás a döntés szempontjából lényeges körülményekre nézve felderítetlen, amely akadályozza a cselekmény helyes jogi elbírálását. A bíróság nem tisztázta, hogy a terheltnek a dolog elleni erőszakban megnyilvánuló közösségellenes magatartása az adott körülmények között objektíve alkalmas volt-e másokban megbotránkozás vagy riadalom keltésére, továbbá azt sem tisztázta, hogy az ablaküveg betörésével milyen összegű kárt okozott. A helyi bíróság az ablakok betörésében jelentkező terhelti magatartást tekintette olyan tettlegességnek, amely a Btk. 180. §-ának (2) bekezdése szerinti *becsületsértés vétségét* meríti ki. Ez az álláspont azonban téves, mert csak az a becsületsértő cselekmény vonható a tettlegesség fogalma alá, amely a sértett testének – sérülést, illetőleg egészségromlást nem okozó – bántalmazásában vagy megalázó jellegű érintésében nyilvánul meg. Mivel azonban a cselekményből ezek az ismérvek hiányoznak, ezért az emberi méltóság sérelme – az adott esetben – a szabálysértés szintjén valósult csak meg. A helyi bíróságnak azonban elsődlegesen abban a kérdésben kellett volna állást foglalnia, hogy a feljelentés alapján megállapíthatónak látszik-e a Btk. 271. §-a szerinti *garázdaság vétsége*. Amennyiben ugyanis ezt a kérdést igenlően dönti el, ez esetben az iratokat az ügyésznek kell megküldeni. E kérdésben való állásfoglalást a helyi bíróság elmulasztotta, jóllehet a cselekmény külső képe a garázdaságra jellemző ismérvek egy részét tartalmazza. A helyi bíróság nem tisztázta az ablakok betörésében jelentkező kár összegszerűségét sem, jóllehet ezt a feljelentés kiegészítése útján is valószínűsíteni lehetett volna. Ha

ugyanis a garázdaság vétsége kizárható, az esetben a *szándékos rongálással* keletkezett kárnak jelentősége van abban a tekintetben, hogy *tulajdon elleni szabálysértésről avagy rongálás vétségéről* van-e szó. Ha mind a garázdaság, mind pedig a rongálás vétsége kizárható, az esetben a helyi bíróságnak meg kell állapítania hatásköre hiányát és intézkednie kell az iratoknak az illetékes szabálysértési hatósághoz való áttételéről.[148]

- Végül az alábbi jogeset során a Legfelsőbb Bíróság a garázdaság és az önbíráskodás elhatárolási szempontjait értelmezte:

A megállapított tényállás szerint a II. r. terhelt korábbi házasságát a bíróság felbontotta, és a közös lakás kizárólagos használójául a II. r. terheltet jelölte ki, aki a közös három kiskorú gyermek eltartója. A II. r. terhelt – aki gyermekeivel a lakást elhagyta – többször megkísérelte annak birtokba vételét, ennek érdekében végrehajtási eljárásra is sor került, ez azonban nem vezetett eredményre. A lakásban a sértett rosszhiszemű, jogcím nélküli használóként tartózkodott. A vádbeli napon az I-V. r. terheltek – akik valamennyien közeli rokonok – előzetes értesítés nélkül gépkocsival megjelentek a II. r. terhelt volt lakásánál, hogy az ott maradt ingóságokat elszállítsák. Miután a sértett nem nyitott ajtót, hangoskodtak, kiabáltak és fenyegették a sértettet az ajtó kinyitása érdekében. Verték, rugdosták az ajtót, dörömböltek, majd végül kifeszítették, bementek a lakásba, és a nagyszobából a bútorokat lehordták a teherautóra. A sértett a kisszobába menekült, annak ajtaját belülről bezárta, sőt eltorlaszolta. A terheltek a fenyegetőzést folytatva igyekeztek a sértettet rávenni a kisszoba ajtajának kinyitására, ahonnan további bútorokat kívántak elvinni. Az ajtót verték, majd megpróbálták együtt betörni. Időközben a sértett félelmében a második emeleti lakásból az ablakon keresztül menekült oly módon, hogy egy lepedővel összekötött kötélen megpróbált leereszkedni. Az első emelet magasságában azonban a kötél megcsúszott, és a sértett az ablak alatt lévő betonra zuhant. Ennek következtében jobb lábának darabos sípcsonttörése négy hónap alatt, maradandó fogyatékossággal, bokamerevséggel gyógyult. Az eseményeket az udvaron sokan észlelték.

[148] BH 1986. 308.

Az *első fokú bíróság* a terhelteket magánlaksértés bűntettében és maradandó fogyatékosságot okozó, gondatlanságból elkövetett testi sértés vétségében mondta ki bűnösnek. A másodfokú bíróság az első fokú ítéletet megváltoztatta, és a terheltek cselekményét társtettesként elkövetett, maradandó fogyatékosságot okozó testi sértés bűntettének és garázdaság bűntettének minősítette.

A Legfelsőbb Bíróság a terheltek javára emelt törvényességi óvást alaposnak tartotta, és megváltoztatta a cselekmény jogi minősítését.[149] Határozata szerint téves volt a megyei bíróságnak az az állásfoglalása, hogy a terheltek tevékenysége kihívóan közösségellenes. Kétségtelen, hogy a terheltek fellépése sértette a köznyugalmat, ennek egyedüli motívuma, illetve célja azonban a II. r. terhelt lakásába történő bejutás és bútorainak, személyes holmijának az elszállítása volt. A terheltek hangoskodással, többszöri felszólítással, majd az ajtó feltörésére vonatkozó fenyegetéssel igyekeztek rákényszeríteni a sértettet arra, hogy eltűrje volt házastársa ingóságainak az elszállítását, de magatartásuk nem volt kihívóan közösségellenes. A terheltek magatartása a köznyugalmat sértette ugyan, de a cselekményük nem a Btk. 271. §-a szerinti garázdaság, hanem a Btk. 273. §-ának (1) bekezdésébe ütköző önbíráskodás vétségét valósította meg.[150] A terheltek ugyanis abból a célból, hogy jogos vagyoni igénynek szereznek érvényt, fenyegetéssel kényszerítették a sértettet a lakásba való bemenetelnek, illetve a bútor elszállításának az eltűrésére. A Legfelsőbb Bíróság hangsúlyozta, hogy a Btk. az önbíráskodást – a korábbi törvényi rendelkezéstől eltérően – kiemelte a vagyon elleni bűncselekmények köréből és a köznyugalom elleni bűncselekmények sorába helyezte azért, mert ennek a cselekménynek bűncselekménnyé nyilvánítását nem a cselekmény célzata, hanem maga a jogérvényesítés módja indokolja.[151]

---

[149] A következőkben csak a Legfelsőbb Bíróságnak a cselekmény garázdaságra vonatkozó értékelését mutatom be, mivel a testi sértés megítélése témánk szempontjából irreleváns.

[150] A cselekmény elbírálásakor az önbíráskodás még enyhébben – egy évig terjedő szabadságvesztéssel – büntetendő bűncselekmény volt a garázdaságnál. Az önbíráskodás büntetési tételét az 1993. évi XVII. törvény öt évig terjedő szabadságvesztésre emelte fel, az 1997. évi LXXIII. tövény pedig egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztésre változtatta.

[151] BH 1983. 222.

A fentiekben bemutatott jogesetek azt szándékoztak tükrözni, hogy a *garázdaság jogalkalmazás során történő megítélése* mind a mai napig sok tekintetben *ellentmondásos*, *számos anomáliát hordoz*, amely túlnyomórészt a tényállás parttalan jellegéből, a határozatlan jogfogalmak alkalmazásából, illetve az egyéb bűncselekményi diszpozíciókat is érintő, átfedő mivoltából fakad.

III. A garázda jellegű bűnözés kriminológiai jellemzői

III.1. A garázdaság mint az erőszakos bűnözés meghatározó eleme

Az *erőszakos bűnözés* az összbűnözés önálló része, különös szintű jelenségcsoportjainak egyike, amely mennyiségileg meghatározott nagyságrendjétől függetlenül mindenkor a kriminalitás gerincvonalát jelenti. Kiemelkedő társadalomra veszélyessége, a közbiztonság megítélésére gyakorolt hatása és a média fokozott érdeklődése miatt az összbűnözésről alkotott kép szubsztanciális attribútumának minősül. Az erőszakos bűnözés mutatói bármely ország kriminalitásának megjelenítésekor különösen fontos jellemzőnek számítanak.

Hazánkban az erőszakos jellegű bűncselekmények nem a Btk. valamely elkülönült fejezetében vagy részében találhatók, mint például a vagyon elleni, a gazdasági vagy a szexuális deliktumok, hanem a kódex különböző helyein elszórtan, mivel más és más jogi tárgyat – életet, testi épséget, személyes és nemi szabadságot, közrendet, közbiztonságot, köznyugalmat, vagyoni érdeket – sértő vagy veszélyeztető magatartásokat ölelnek fel.

Különbözik az *erőszak büntetőjogi és kriminológiai fogalma* is. A *büntetőjogban* az erőszak mint elkövetési mód vagy magatartás szerepel és nem mint a bűncselekmények csoportosításának egyik ismérve, ugyanakkor tágabb jelentéstartalmat hordoz, mivel akár személy, akár dolog elleni támadást magában foglal.

Az *erőszak kriminológiában elfogadott*, a hetvenes években kimunkált *fogalma embertől eredő, másik személyre közvetlenül irányuló, a cél elérésére alkalmas fizikai vagy pszichikai erőt jelent.*[152] E definíciót a kérdéskörrel foglalkozó szerzők alapvetően a későbbiekben is akceptálták és alkalmazták.[153]

Fizikai erőszak alatt az embertől eredő, másik személyre közvetlenül irányuló fizikai erőhatást értjük, amely nagymértékben megnehezíti, lehetetlenné teszi vagy megtöri a sértett ellenállását. A *pszichikai erőszak* pedig embertől eredő, a másik személyre közvetlenül irányuló olyan pszichikai erőhatás (fenyegetés), amely nagymértékben megnehezíti, lehetetlenné teszi vagy megtöri a sértett (kényszerített) ellenállását.[154]

Az erőszakos bűnözés körébe tehát a kriminológia kizárólag a *szándékosan, személy elleni erőszakos magatartással elkövetett cselekményeket* sorolja. Ezen ismérvek alapul vétele jellemzi a nemzetközi szakirodalmat is, amely elsősorban az emberöléseket, a rablásokat, a személy elleni támadásokat, illetve az erőszakos szexuális cselekményeket tekinti az erőszakos bűnözés kategóriájába tartozónak.[155]

Az erőszakos bűnözés jelenlegi valóban precíz terminológiáját az *erőszakos és garázda jellegű bűncselekmények* megnevezés jelenti. A hazai hivatalos kriminálstatisztikai rendszer, az egységes rendőrségi-ügyészségi bűnügyi statisztika (ERÜBS)[156] is ezt a fogalmat használja. Ennek okát éppen a garázdaság szolgáltatja, amely Janus-arcú bűncselekményként mind személy-, mind dolog elleni erőszakkal megvalósítható. Sőt, a jelenleg hatályos 1978. évi Btk. életbe lépése előtti megfogalmazása szerint az erőszak

---

[152] *Vigh* J. – *Gönczöl* K. – *Kiss* Gy. – *Szabó* Á.: Erőszakos bűncselekmények és elkövetőik. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1973. 42. o.

[153] Pl.: *Bakóczi* A.: Az erőszakos bűnözés. Kriminológia – Különös Rész. Főiskolai jegyzet. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 1993. 8.o.; *Kerezsi* K.: Az erőszakos bűnözés. In: (szerk.: Gönczöl K. – Korinek L. – Lévai M.) Kriminológiai ismeretek – Bűnözés – Bűnözéskontroll. Corvina, Budapest, 1996.; *Domokos* A.: Az erőszakos bűnözés. Hinnova, Budapest, 2000. 80. o.;

[154] *Vigh* J. – *Gönczöl* K. – *Kiss* Gy. – *Szabó* Á.: i.m. 42. o.

[155] *Block*, R: Violent Crime. Lexington Books, D.C. Heath and Company, Lexington, Massachusetts, Toronto, 1977. p. 1.; *Gemmer*, K.: Erscheinungsformen der Gewalt. Kriminalistik 1994/1. pp. 17-19.

[156] Az egységes rendőrségi-ügyészségi bűnügyi statisztika rendszerét (ERÜBS) 2008. január 1-jétől az egységes nyomozó hatósági és ügyészségi bűnügyi statisztika (ENYÜBS) váltotta fel az 59/2007. (XII.23.) IRM rendeletnek megfelelően.

megléte sem volt e bűncselekmény tényállásának elengedhetetlen eleme. Az egyszerűség kedvéért azonban a szakirodalom többnyire a kevésbé komplikált erőszakos bűnözés kifejezést használja, értve ezalatt a garázdaság bűncselekményét is magában foglaló teljes kategóriát. Ritkán kerül sor annak megállapítására, hogy csak akkor lehet valójában erőszakos bűncselekményként értékelni, ha személy elleni erőszakot tartalmaz.

Mindazonáltal feltehető – az az első hallásra talán különösnek tűnő – kérdés: *erőszakos bűncselekménynek tekinthető-e a garázdaság?* Nem vitás, a hazai kriminológusok alapvetően a garázdaságot az erőszakos bűnözés körébe tartozónak[157], sőt tipikusan erőszakos bűncselekménynek[158] tekintik. Ugyanakkor *Gönczöl Katalin* az erőszakos bűncselekmények és elkövetőik elemzését bemutató monográfiában kifejti, hogy „kimaradt a vizsgálatból más erőszakos bűncselekmények mellett a garázdaság bűntette. A tanulmányozás alapjául szolgáló bűncselekmények kijelölésénél mellőztük a garázdaság felvételét, mert a garázdaság törvényi megfogalmazása – az általunk kimunkált kriminológiai erőszak fogalom szempontjából – kétarcú cselekménynek számít. A Btk. 219. § értelmében ugyanis a személy és a dolog elleni erőszak egyaránt a garázdaság bűntettének megállapításához vezethet. Éppen ezért – félve attól, hogy a mintasokaságba személy elleni erőszakot nem tartalmazó garázdaság elkövetői is belekerülnek – e bűntettfajtát nem vontuk be a vizsgálat körébe. Későbbi kriminológiai kutatások azonban kimutatták, hogy a garázda magatartások többsége személy ellen irányul, s így az elkövetőkre általában az erőszak is jellemző."[159] A szerző más tanulmányában is jelzi, hogy a garázdaságot csak akkor tekinti erőszakos bűncselekménynek, ha személy elleni erőszakot tartalmaz."[160]

Gönczöl Katalin másutt ugyancsak megvilágítja, hogy „kriminológiailag nem tekinthető egyenértékűnek a személy és a dolog elleni erőszakos

---

[157] *Bakóczi* A. – *Sárkány* I.: i.m. 467-468. o.; *Domokos* A.: i.m. (2000) 193. o.; *Rózsa* J. – *Münnich* I.: i.m. 230. o.; *Vavró* I.: Az erőszakos bűnözés egyes kérdéseiről. In: Kriminológiai Közlemények 56. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 1998. 25-26. o.
[158] *Kerezsi* K.: i.m. (1996) 159. o.
[159] *Vigh* J. – *Gönczöl* K. – *Kiss* Gy. – *Szabó* Á.: i.m. 13. o.
[160] *Gönczöl* K.: Erőszakos bűnözés. In: (szerk.: Vigh J.) Fejezetek a szakkriminológia köréből. Tankönyvkiadó, Budapest, 1973. 22. o.

magatartás; az utóbbi valójában nem is sorolható az erőszakos bűnözés körébe", és ezt figyelembe véve a garázdaságot nem is sorolja az erőszakos bűncselekmények körébe.[161] A helyzet paradox voltát jelzi, hogy ugyanezen műben néhány oldallal később az erőszakos bűnözés struktúráját bemutató táblázat viszont már tartalmazza a garázdaságot is.[162]

Valóban nehéz – sőt gyakorlatilag szinte lehetetlen – vegytisztán kezelni és prezentálni az erőszakos bűnözés adatait. Ha a garázdaságot kihagynánk e körből, akkor is hamis adatokhoz jutnánk, amennyiben viszont azt teljes egészében beletartozónak tekintjük, akkor a dolog elleni erőszakkal elkövetett cselekmények révén ténylegesen oda nem sorolható esetek is erőszakos minősítést nyernek. Tény, hogy a személy elleni erőszakos elkövetés dominál, de amint azt a későbbiekben szemléltetem, a kizárólag dolog elleni cselekmények aránya közel sem elhanyagolható. Jelenleg tehát az a sajátos helyzet érvényesül, hogy – figyelemmel az empirikus kutatási[163], valamint a hivatalos kriminálstatisztikai adatokra[164] – a garázdaságok mintegy egyharmada, és ezáltal az erőszakos bűnözés kb. egykilencede olyan bűncselekményeket tartalmaz, amelyek a kizárólagos dolog elleni elkövetés miatt valójában nem tekinthetők erőszakos jellegűnek. A probléma megoldását jelenthetné a garázdaság törvényi tényállására vonatkozó de lege ferenda javaslatom.[165]

Miáltal az ERÜBS (ENYÜBS) az erőszakos és garázda jellegű bűncselekmények kategóriájába sorol az erőszak irányultságától függetlenül valamennyi garázdaságot,[166] mindenki, aki ezt az adatbázist használja (márpedig a szakemberek, kutatók, érdeklődők, valamint a média jobb híján

---

[161] *Gönczöl* K.: Az erőszakos bűnözés. Szakkriminológiai füzetek IV. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 1979. 6-8. o.

[162] Uo. 11. o.

[163] Az utolsó erre vonatkozó empirikus kutatási adatok szerint a kizárólag dolog elleni támadásokkal megvalósított garázdaságok aránya 35 % volt. *Nagy* L. T.: A fővárosban elkövetett garázdaságok kriminológiai vizsgálata. In: Kriminológiai Tanulmányok 37. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2000. 231. o.

[164] Az ENYÜBS adatbázisa szerint 2008-ban 2988 bűncselekmény, azaz az összes ismertté vált garázdaság 28 %-a valósult meg dolog elleni erőszakkal.

[165] Lásd az értekezés „De lege ferenda" c. V. fejezetét.

[166] Tájékoztató a bűnözésről 2007. Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Büntetőpolitikai Főosztály, valamint Legfőbb Ügyészség Számítástechnika-alkalmazási és Információs Főosztály, Budapest, 2008. 99. o.

ezt teszi), óhatatlanul a teljes garázdaság sokaságot magában foglaló erőszakos bűnözés adataiban részesül.

Ez különösen azért lényeges, mert amint az 1. sz. és a 2. sz. ábrán látható, a garázdaság napjainkra az erőszakos kriminalitás *domináns bűncselekményévé* vált.

1. számú ábra:
Az ismertté vált erőszakos és garázda jellegű bűncselekmények megoszlása (1980)[167]

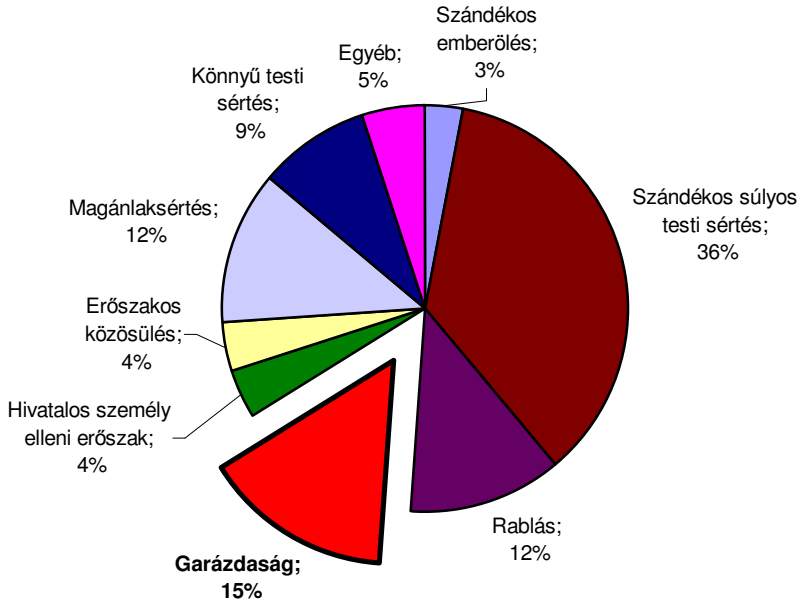

[167] Az értekezésben felhasznált kriminálstatisztikai adatok forrásai: Tájékoztató az egységes rendőrségi és ügyészségi bűnügyi statisztika adataiból c. (kiadja: az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Rendészeti Felügyeleti és Ellenőrzési Főosztály Megelőzési és Statisztikai Osztálya és a Legfőbb Ügyészség Számítástechnika-alkalmazási és Információs Főosztálya, illetve jogelődjeik); Tájékoztató a bűnözésről c.; Tájékoztató a bűnüldözésről c. (kiadja az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Büntetőpolitikai Főosztály, valamint a Legfőbb Ügyészség Számítástechnika-alkalmazási és Információs Főosztály, illetve jogelődjeik) évente megjelenő kiadványok; az ERÜBS és az ENYÜBS elektronikus adatbázisa; valamint a jogerősen elítéltek adatait tartalmazó igazságügyi statisztikák (az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, illetve jogelődjei összeállításai).

2. számú ábra:
Az ismertté vált erőszakos és garázda jellegű bűncselekmények megoszlása (2008)

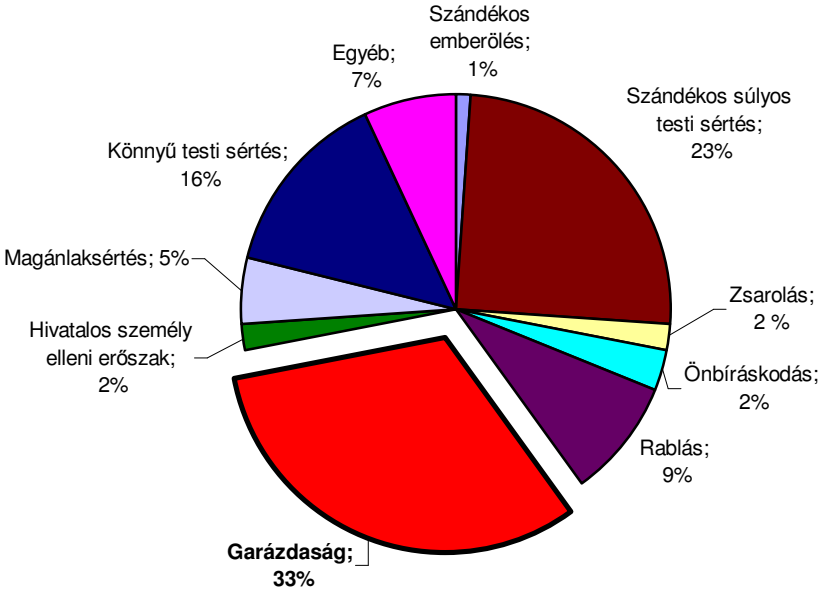

A garázdaság gyakorisága és jelentősége fokozatosan nőtt, ami azt eredményezte, hogy a kategórián belül – addig soha nem tapasztalt módon – 2000-től átvette a vezető helyet a szándékos súlyos testi sértésektől. *Napjainkban a garázdaság már az erőszakos bűnözés egyharmadát reprezentálja*, míg 1980-ban csak a 15 %-át képviselte.

Az *ismertté vált bűnelkövetők* vonatkozásában még élesebben rajzolódik ki ez a tendencia, alapvetően két tényező hatásának köszönhetően: egyrészt a garázdaságra jellemző a többes, gyakran csoportos elkövetés, másrészt kiemelkedően magas e bűncselekmény felderítési és nyomozás eredményességi mutatója.

Ennek következtében *manapság már minden második ismertté vált erőszakos bűnelkövető garázdaságot valósít meg*, míg 1980-ban ez még csak minden ötödikre volt elmondható (3. sz. és 4. sz. ábra).

3. számú ábra:
Az ismertté vált erőszakos és garázda jellegű bűncselekményt elkövetők megoszlása (1980)

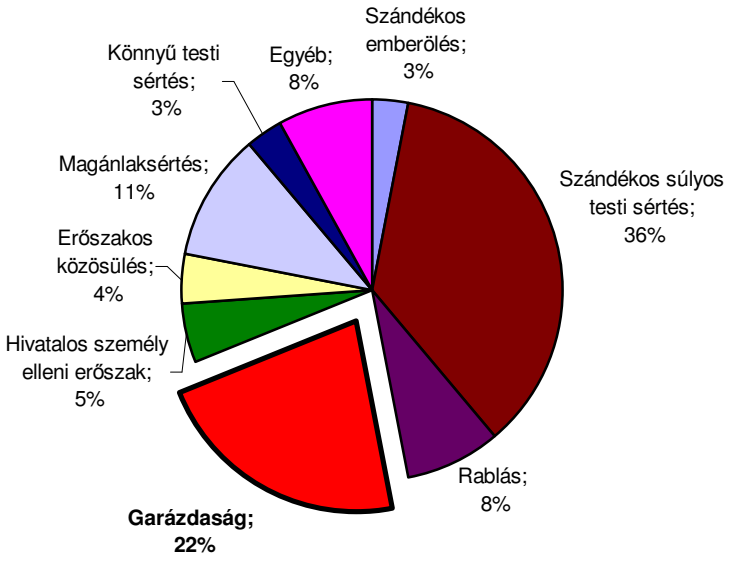

4. számú ábra:
Az ismertté vált erőszakos és garázda jellegű bűncselekményt elkövetők megoszlása (2008)

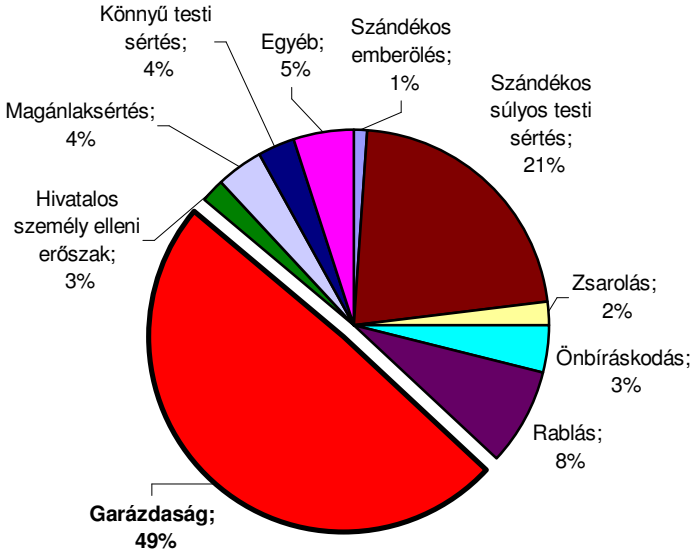

Nem vitás tehát, hogy *napjainkra a garázdaság hazánkban az ismertté vált erőszakos bűnözés kategóriájának meghatározó bűncselekményévé vált*. Amikor az erőszakos kriminalitásról mint komplexumról beszélünk, azt elemezzük, akkor valójában megkerülhetetlenül és óhatatlanul nagymértékben a garázdaság által megjelenített jelenséggel foglalkozunk.

III.2. A cselekmények morfológiai ismérvei

III.2.1. A garázda jellegű bűnözés volumene és dinamikája

Hazánkban az ismertté vált garázda jellegű bűnözés mennyiségi alakulása sajátos mozgást, változást mutat. A meghatározó trendek azt jelzik, hogy a hatvanas években egyre nőtt, a hetvenes években csökkent, majd 1980-tól folyamatosan, intenzív mértékben emelkedett a garázdaságok száma. Az adatok elemzésekor azonban figyelemmel kell lenni arra a nem vitatható nézetre, amely szerint a garázda cselekmények megítélésénél *fokozottan érvényesül a jogalkalmazók diszkrecionális értékelése*. Valóban kevés bűncselekmény alakulása függ olyan mértékben a társadalmi tudat változásaitól, a közhangulattól, az érzékenységi küszöb növekedésétől vagy csökkenésétől és mindezek lecsapódásaitól a bűnüldözés gyakorlatában, mint a garázdaságé.[168] A garázdaság közvádra üldözendő bűncselekmény, amely esetében a cselekmény minősítése és az eljárás lefolytatása a bűnüldöző szervek hatáskörébe tartozik. E hatáskör többé-kevésbé diszkrecionális jellegű, mert hiába kógens szabály, hogy a bűncselekmény üldözése kötelező, az észlelő hatóságnak kell elbírálnia, hogy az adott magatartás kihívóan közösségellenesnek minősül-e, a cselekmény veszélyességi foka eléri-e a bűncselekmény szintjét, illetve milyen más konkuráló tényállást valósít meg esetleg. Ellenkező esetben szabálysértési eljárás indítására, vagy esetleg csupán az elkövető figyelmeztetésére, rendreutasítására kerül sor.

Nem vitás, hogy a fenti kérdésben történő állásfoglalás mérlegelést igényel. Ezért a garázdaság bűncselekményének statisztikai mutatói nem

[168] *Rózsa* J. – *Münnich* I.: i.m.: 249. o.

annyira a társadalmi együttélés, a közösségi magatartás negatív vagy pozitív irányú mozgását, mint inkább az ezzel kapcsolatos megítélésbeli változásokat tükrözik, még akkor is, ha kétségtelen, hogy ez a megítélés végső soron az objektív viszonyok függvénye. Sajnos, nincsenek megbízható eszközeink annak kimutatására, hogy a garázda jellegű bűnözés dinamikája terén pontosan milyen mértékű szerepet játszottak a voluntáris elemek és a materiális viszonyok, de többnyire úgy tartják, hogy a számok alakulását nagyobb mértékben befolyásolták a szubjektív, az értékelési, mintsem az objektív mozzanatok[169], valamint, hogy „a statisztikai mutatók megközelítően sem fejezik ki az e körben elkövetett, valamint a garázdaság talajába ágyazott bűnözés arányait."[170]

Nézzük, melyek azok a tényezők, amelyek – az objektív viszonyok megjelenítésére gyakorolt befolyásukkal – leginkább hatást gyakorolnak a garázda jellegű bűnözés adatainak alakulására:

a) *A tényállás változásai*. Amint azt a garázda jellegű cselekmények jogi szabályozásának fejlődésénél szemléltettem, e magatartások pönalizálása jelentősen változott az idők folyamán, és a garázdaság kodifikációját követően is hangsúlyos tényállási változások következtek be.

b) *A bűncselekmény szubszidiárius jellege.* Amennyiben garázda jellegű, de súlyosabb bűncselekmény valósul meg, akkor már nem a garázdaság vagy a rendbontás statisztikai adatainál jelentkezik emelkedés, hanem egyéb bűncselekménynél (leggyakrabban súlyos testi sértés vagy hivatalos személy elleni erőszak valósul meg, de esetenként halált okozó testi sértés vagy emberölés is előfordult).

---

[169] *Rózsa* J. – *Münnich* I.: i.m.: 252. o.
[170] A garázdaság bűntettének vizsgálata. Az Országos Kriminalisztikai Intézet Tájékoztatója. 13. sz. Országos Kriminalisztikai Intézet, Budapest, 1968. 10. o.

c) *A diszkrecionális jogalkalmazás.* A garázdaság tényállásának még mindig parttalan, gumijogszabály jellege, az abban szereplő határozatlan jogfogalmak, valamint az egyéb konkuráló tényállások közötti átfedések nagymértékben lehetővé teszik a bűnüldöző hatóságok szubjektív értékítéletét. Ez a jogalkalmazó szervek részéről esetenként eltérő minősítéseket eredményez, de alkalmat teremt a cselekmény eliminálására, vagy túlzott szigor érvényesítésére is. A garázdaságok feltűnően magas nyomozás-eredményességi mutatója arra utal, hogy a nyomozó hatóságok többnyire akkor minősítik a cselekményt garázdaságnak, ha ismert az elkövető és biztosítottnak látszik az eljárás sikeres befejezése.

d) *A latencia.* A szakirodalom által ismert és elfogadott tény, hogy alapvetően az erőszakos bűnözés körében kisebb a latens elkövetés aránya, mint az összbűnözésen belül, minthogy e bűntetti csoportba viszonylag több súlyos bűneset tartozik, nem ritka az sem, hogy a sértettnek orvosi ellátást is igénybe kell vennie, másrészt gyakori a nyílt, közterületi elkövetés.[171] A garázda magatartásokra ez csak részben érvényes. Egyes esetekben azért nem kerül sor büntetőeljárás lefolytatására, mert kölcsönös tettlegességek, összetűzések esetén általában egyik félnek sem áll érdekében a hatósági intézkedés, valamint a családi konfliktushelyzetek talaján keletkezett garázda cselekmények is igen magas arányban maradnak tartósan vagy részlegesen rejtve. Más esetekben pedig az érintett személyeket a garázda elkövető bosszújától való félelem tartja vissza a büntető feljelentéstől. Ugyanakkor a latencia ellen ható tényezőként értékelhető a technikai haladás. A kommunikációs és információs technológiai fejlődés teremtette új eszközök elterjedése (mobiltelefonok, térfigyelő kamerák, videómegfigyelő-rendszerek

[171] *Korinek* L.: Rejtett bűnözés. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1988.; *Vigh* J.: A bűnözés megelőzése, különös tekintettel az erőszakos bűnözésre. In: (szerk.: Hárdi I.) Az agresszió világa. Medicina, Budapest, 2000. 343-379. o.

stb.) gyakran olyankor is lehetőséget teremtenek a hatóság gyors értesítésére, illetőleg észlelésére, valamint a bizonyítási eljárás megkönnyítésére, amelyre korábban nem volt lehetőség.

A garázda jellegű bűnözés helyzetét tehát a latencia mellett az úgynevezett *szürke mező*[172] is lényegesen befolyásolja. Megállapíthatjuk, hogy minden esetben csak a felsorolt tényezők ismeretében célszerű értékelni a morfológiai jellemzőket, mert csak így nyerhetünk hű képet a jelenség alakulásáról és arányairól.

A garázdaság büntetőjogi üldözését a jogi gyakorlat nem akceptálta egyik napról a másikra, eleinte meglehetősen kevés büntetőeljárás indult ilyen címen. *1959-1962 között* a garázdaság miatt elítélt személyek száma évi átlagban 600 körül mozgott, az *erőszakos-garázda jellegű bűncselekmények kategóriáján belül a garázdaság mindössze 6-7 %-ot reprezentált*.[173]

Az *1961. évi Btk. újrakodifikálta* a bűncselekmény fogalmát. Az elkövetési magatartást némileg körülhatároltabban, de ugyanakkor még mindig elég tágan írta le ahhoz, hogy bőségesen adódjanak a garázdaság körébe vonható cselekmények. Mivel a garázdaság szubszidiárius bűncselekménnyé vált, a szélesebb körű alkalmazást elősegítette a büntetési tétel felemelése is. Mindeközben egyre fokozódott a társadalmi türelmetlenség az ilyen jellegű magatartásokkal szemben. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a körülményt, hogy az *1953-1955-ös demográfiai robbanás* következtében ebben az időszakban a korábbi átlagnál évente több mint százezer fiatalkorú vált vétőképessé.

---

[172] Szürke mező: Azok a bűncselekmények, amelyekről a bűnüldöző hatóságoknak tudomásuk van (akár bejelentés vagy feljelentés, akár saját felderítő munkájuk alapján), de különböző okból, illetve célból büntetőeljárást nem kezdeményeznek. *Déri* P.: A bűnözési statisztika és a valóság. BM Kiadó, Budapest, 2000. 8. o.

[173] *Rózsa* J. – *Münnich* I.: i.m.: 251. o.

Ez lényeges hatást gyakorolt a garázda jellegű bűnözés alakulására is, amelynek elkövetői között jelentős számban szerepelnek *fiatalkorúak*. A korszak egyre égetőbb problémájává vált a fiatalokból álló, antiszociális beállítottságú csoportok, az úgynevezett *galeriknek* a hatvanas évek második felében egyre megélénkülő tevékenysége.[174] Mindezen körülmények következtében a *hatvanas években egyre nőtt az ismertté vált garázda bűncselekmények száma*, míg 1964-ben még csak 1582, addig 1970-ben már 4221 garázdaság vált ismertté.

Nemcsak az erőszakos-garázda cselekmények üldözése vált intenzívebbé ebben az időszakban, hanem az *elbírálás gyakorlata is szigorodott.* A jogalkalmazó szervek hajlamossá váltak a garázdaságok minősítése terén a túlzásokra, a túlságosan kemény fellépésre is. A Legfelsőbb Bíróság többször volt kénytelen foglalkozni hibás döntésekkel és korrigálni ezeket. Az egyik törvényességi óvás kapcsán például arra mutatott rá, hogy a garázdaságnál megkívánt megbotránkozást nem lehet azonosítani az ízléstelenségen történt megütközéssel, még akkor sem, ha elkövetőjét emiatt a helyszínen rendreutasítják. Az első fokú bíróság ugyanis garázdaság bűncselekményének minősítette azt, hogy az elkövető a társaságában lévő nőt a strandon – feltehetően több ízben – megcsókolta.[175]

Az ismertté vált erőszakos bűncselekmények és a garázdaságok számának alakulását 1970-től az 1. sz. táblázat és az 5. sz. ábra szemlélteti.

[174] *Molnár* J.: Galeribűnözés. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1971. 334-336. o.
[175] LB törv. I. 1313/1966.

1. számú táblázat:
Az erőszakos bűncselekmények és a garázdaságok számának alakulása (1970-2006)

Év	Erőszakos bűncselekmények	Garázdaságok száma	Garázdaságok aránya %
1970	16 464	4 221	26
1971	15 947	4 240	27
1972	14 566	3 258	22
1973	13 581	2 412	18
1974	13 154	2 512	19
1975	14 049	2 715	19
1976	14 795	2 966	20
1977	14 016	2 489	18
1978	13 131	2 271	17
1979	12 714	1 944	15
1980	13 196	1 933	15
1981	14 565	2 131	15
1982	14 290	2 304	16
1983	16 743	2 843	17
1984	18 099	3 148	17
1985	17 598	3 377	19
1986	18 967	3 791	20
1987	17 791	3 642	20
1988	16 283	3 268	20
1989	17 043	3 354	20
1990	20 383	3 818	19
1991	23 078	4 501	20
1992	24 503	5 248	21
1993	24 574	5 517	22
1994	26 035	6 095	23
1995	25 731	5 937	23
1996	24 674	5 924	24
1997	26 987	6 418	24
1998	28 414	7 492	26
1999	28 277	7 706	27
2000	29 144	7 817	27
2001	30 821	8 353	27
2002	31 214	9 389	30
2003	31 486	9 858	31
2004	33 366	10 757	32
2005	32 760	10 911	33
2006	29 728	9 680	33
2007	29 645	9 414	32
2008	33 035	10 786	33

5. számú ábra:
Az erőszakos bűncselekmények és a garázdaságok számának alakulása (1970-2008)

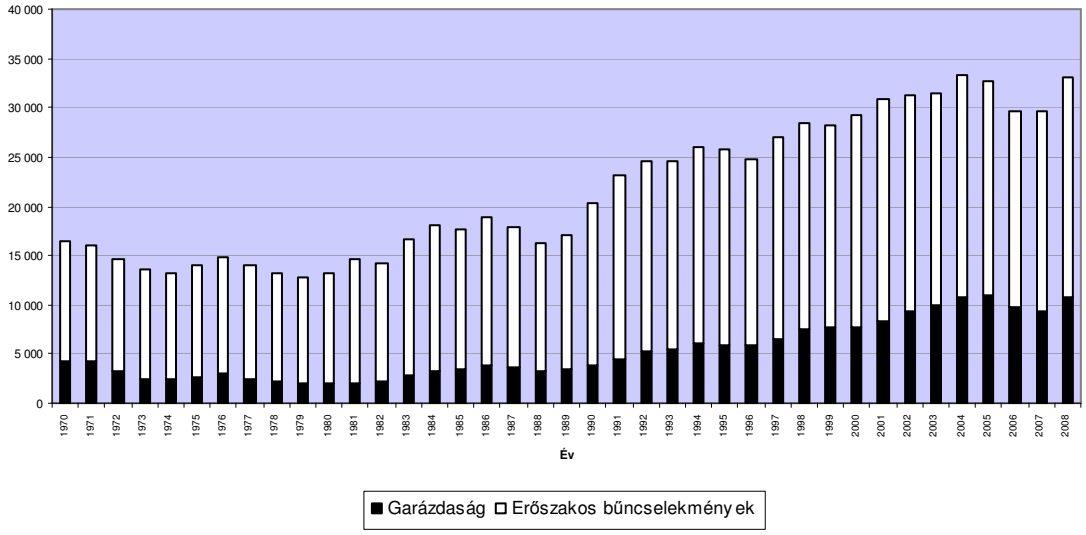

Látható, hogy 1972-től a hetvenes évtized végéig csökkenő tendencia realizálódott. Ebben az üldözés intenzitásának mérséklődése mellett a *jogszabályi változás* játszotta a főszerepet. Az 1971. évi 28. sz. tvr. a hivatalos személy elleni erőszaknál, a súlyos testi sértésnél és a rongálásnál minősített esetként, összefoglalt bűncselekményként határozta meg azt, ha az elkövető a cselekménnyel összefüggésben garázdaságot is elkövetett. E rendelkezés egyik évről a másikra több százzal csökkentette a garázdaságok, és növelte az érintett bűncselekmények számát.

Érdekes, a garázdaságok rendkívüli elszaporodását és az erőszakos kriminalitáson belül meghatározó bűncselekménnyé válását jelző folyamatot figyelhetünk meg 1980-től napjainkig. Külön figyelmet érdemel, hogy a garázdaság bűncselekményének permanens, nagymértékű emelkedése jóval meghaladja az erőszakos bűnözés növekedésének intenzitását. Míg a *garázdaságok száma 1980 és 2008 között 5,6-szeresére nőtt*, addig az erőszakos bűnözésé (garázdaságok nélkül) csupán kétszeresére. Az irányvonal első megközelítésre már csak azért is különösnek tűnik, mivel az 1978. évi – 1979. július 1-jén hatályba lépett – Büntető Törvénykönyv az *erőszakos* magatartás kógens tényállási elemmé tételével elvileg szűkítette a szóba jöhető

cselekmények körét. A valóságban azonban a jó szándékú és progresszívnek tekinthető szabályozásnak másodlagos, diszfunkcionális hatásai is jelentkeztek, amellett az üdvözlendő helyzet mellett, amely objektív határvonalat húzott a szabálysértési és a bűncselekményi alakzat közé. Korábban akkor lehetett a szabálysértési alakzatot megállapítani, amikor az eset összes körülményeire – különösen az elkövetés módjára és az elkövető személyi körülményeire – tekintettel a cselekmény kisebb jelentőségűnek minősült. Az 1978. évi IV. törvény hatályba lépése óta azonban nem a jogalkalmazó megítélésétől függ az elhatárolás, hanem attól, hogy az elkövető magatartása erőszakos volt-e vagy sem. Amennyiben igen, úgy szabálysértés megállapítására nem kerülhet sor. Ennek következtében a gyakorlatban az figyelhető meg, hogy erőszakos magatartás tanúsítása esetén kisebb jelentőségű cselekmények elkövetésekor is hajlamosak a jogalkalmazók azt kihívóan közösségellenesnek tekinteni. A kihívó közösségellenesség ugyanis rendkívül képlékeny fogalom, annak kiterjesztő értelmezését meglehetősen nehéz meggátolni, hiába történtek ennek irányába többször is kísérletek. A garázda jellegű bűncselekmények vonatkozásában is érvényesnek tűnik *Tóth Mihály* azon megállapítása, hogy „az utóbbi évtizedekben általában tényleg nem a szükséges büntetőjogi rendelkezések hiánya, vagy nem kellő súlya, inkább éppenséggel olykori túlburjánzásuk és a végiggondolatlan szezonális kriminalizálási, szigorítási kísérletek okoztak gondot.”[176]

A fentebb említett, voluntáris befolyásoló tényezők hangsúlyozott hatása mellett azonban nem vitatható, hogy ténylegesen is emelkedett a köznyugalmat veszélyeztető, rendzavaró cselekmények száma. Társadalmunkat áthatja az erőszak, gyakran kerül sor agresszív konfliktus-megoldási technikák alkalmazására. Az egész társadalmat eluralja az erőszak-klíma, e jelenség elterjedtsége éppolyan probléma, mint az erőszakos bűnözés. A hétköznapi erőszak ma már olyannyira része lett az életünknek, hogy – bár szenvedünk tőle – mégis a társadalmi élet természetes velejárójának tartjuk.

[176] *Tóth* M.: Széljegyzetek a negyedik Btk. általános részének tervezetéhez. Rendészeti Szemle, 2007/7-8. 44. o.

Ez a belenyugvó hozzáállás pedig csak tovább erősíti a hétköznapi erőszakot.[177]

Az 1980-1990-es évtized fordulóján a hazai kriminalitásban sajátos átrendeződés kezdődött, különösen a *vagyon elleni, a gazdasági és az erőszakos bűnözés* világát tekintve, amely mennyiségileg, minőségileg és következményeit tekintve is éreztette hatását.[178] Az erőszakos bűnözés terén egyre durvább, veszélyesebb elkövetési módok alakultak ki, nőtt a csoportos, a közterületi, az útonálló jellegű, a lőfegyverekkel, robbanóanyagokkal és különösen veszélyes eszközökkel megvalósított félelemkeltő bűnözés. Olyan, korábban hazánkban gyakorlatilag ismeretlen cselekmények terjedtek el, mint az emberrablások, az erőszakos pénzbehajtások, valamint az úgynevezett védelmi pénzek követelésével megvalósított zsarolások.

Az 1990-es évtized közepén a lőfegyveres leszámolásokkal, a robbantásos merényletekkel, a kézigránátos, Molotov-koktélos figyelmeztetésekkel a hazai erőszakos bűnözés új szakasza kezdődött. Bár e cselekmények kifejezetten célszemélyek ellen irányultak, mégis, főként a közterületeken történő elkövetések, a korábban csak filmekben látott alvilági módszerek miatt komoly mértékben megrendült a lakosság biztonságérzete.[179] A közelmúltban megdöbbenést keltett a politikai demonstrációk véres agresszióba történő átcsapása, a 2006. évi országgyűlési választások eredményét megkérdőjelező és a kormány megbuktatására irányuló utcai-érzelmi politizálás során. Az alkotmányos válsághoz közeli helyzetekhez képest új elem volt a nyílt erőszak megjelenése az utcán.[180]

---

[177] *Domokos* A.: Az erőszakos bűnözés. Hinnova, Budapest, 2000. 24. o.

[178] *Bakóczi* A. – *Sárkány* I.: i.m. 11. o.; *Lévay* M.: Társadalmi-gazdasági változások és bűnözés. In: (szerk.: Tauber I.:) Tanulmányok Vigh József 70. születésnapjára. ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2000. 168-169. o.; *Györgyi* K.: Új kihívások a bűnözésben. Ügyészek Lapja 1995/5. 3-13. o.

[179] *Györgyi* K.: A büntetőpolitika és a büntetőjog fejlődési tendenciái. Ügyészek Lapja, 1996/3. 15. o.; *Nagy* L. T.: Az erőszakos bűnözés. In: (szerk.: Gönczöl K. – Kerezsi K. – Korinek L. – Lévay M.) Kriminológia – Szakkriminológia. Complex Kiadó, Budapest, 2006. 362. o.

[180] Vizsgálati jelentés a 2006. szeptember-októberi fővárosi demonstrációkkal, utcai zavargásokkal és rendfenntartó intézkedésekkel kapcsolatos eseményekről. Budapest, 2007. február 2. (Az ún. *Gönczöl-jelentés*.)

A *garázdaság meredeken ívelő dinamikáját illetően úgy vélem, hogy annak irányvonala rímel a társadalomban uralkodó erőszak-klíma állapotával, e dinamika – az erőszakos bűnözés emelkedését is magasan meghaladó – mértéke azonban túlzottnak tűnik, amely sok tekintetben e bűncselekmény esetén erőteljesen ható egyéb tényezők* (jogszabályi változások, tényállás parttalan jellege, diszkrecionális jogalkalmazás lehetősége, erőszakos cselekmények üldözésének intenzitása stb.) *függvénye.*

III.2.2. A garázda jellegű bűnözés struktúrája

A garázdaság jelleg szerinti vizsgálatánál a legalapvetőbb szempontként annak feltárása kívánkozik, hogy a bűncselekményt *személy elleni erőszakkal, dolog elleni erőszakkal vagy mindkettővel együttesen* követték-e el. Régebben vitathatatlannak tűntek azok a kutatási megállapítások, amelyek leszögezték, hogy a garázda támadások túlnyomó többsége személyek ellen irányul.[181] Az újabb empirikus felmérések e vonatkozásban azonban sajátos tendenciáról árulkodnak: *a kizárólag dolog elleni támadások aránya az idők során jelentős mértékben emelkedett*[182]. Míg az ilyen jellegű magatartások a hatvanas években mindössze 3 %-ot reprezentáltak,[183] addig a nyolcvanas évek második felében már 28,5 %-ot[184], a kilencvenes évek végén pedig 35 %-ot.[185] A *leggyakoribb továbbra is a pusztán személy elleni erőszak* alkalmazása, amely az utolsó kutatás adatai alapján 44 %-ot, a kétfajta erőszak együttes előfordulása pedig 21 %-ot

---

[181] *Egressy* A.: A garázdaság kriminológiai sajátosságai. Kriminalisztikai Tanulmányok 8. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1970. 155. o.; *Vigh* J. – *Gönczöl* K. és mtsai.: i.m. 13. o.

[182] Az általam végzett empirikus kutatások során szigorúan csak azokat az eseteket értékeltem dolog elleni erőszakos magatartásként, amelyek során az elkövető részéről a dolog elleni támadás egyértelműen dolus directussal valósult meg. Így nem tekintettem dolog elleni erőszakos magatartásnak azon cselekményeket, amelyek során bekövetkezett ugyan dologi kár, de az állagsérelmet szenvedett tárgy nem a támadás iránya, hanem pusztán a személy elleni erőszak eszköze volt (pl. sörösüveg dobása a sértett felé); valamint azokat az eseteket sem, amikor a személy elleni erőszak következtében a sértett vétlen magatartása okozta az állagsérelmet (pl. a sértettet ért ütés miatt kiesett a kezéből a pohár és összetört; vagy a sértett az ellene irányult támadás következtében ráesett egy asztalra, amely összetört).

[183] A garázdaság bűntettének vizsgálata i.m. 17. o.

[184] *Nagy* L. T.: A garázdaság bűncselekményének reprezentatív vizsgálata. In: Kriminológiai és Kriminalisztikai Évkönyv, IKVA, Budapest, 1993. 273. o.

[185] *Nagy* L. T.: i.m. 2000. 231. o.

jelentett.[186] A kizárólag dolog elleni erőszakos elkövetések előretörését mindenekelőtt a kodifikációs változások nyomán megváltozott jogalkalmazói gyakorlat indukálta. Míg korábban – az 1978. évi Btk. hatályba lépése előtt – a csekélyebb súlyú garázdaságokat (minden bizonnyal ide sorolva főként a csak dologsérelemmel járó eseteket) szabálysértésként értékelték a bűnüldöző hatóságok, addig a hatályos Btk. alapján erőszakos jellegű elkövetés esetén már nem lehet a garázdaság szabálysértését megállapítani. Ennek megfelelően a régebben kisebb jelentőségűnek tekintett esetekben is most már gyakran büntetőjogi felelősségre vonásra kerül sor.

A garázda magatartásokat vizsgálhatjuk aszerint is, hogy milyen arányban valósították meg a bűncselekmény alapesetét, illetve a két minősített esetet.

A 2. sz. táblázat azt tükrözi, hogy a cselekmények mintegy négyötöde alapvetően az alapeseti tényállást meríti ki. A csoportos elkövetés 15-20 %-os arányban fordul elő, legmagasabb kvótáját (20,7 %) 1995-ben érte el. Azóta csökkenést lehetett tapasztalni, 2008-ban azonban 2000 fölé emelkedett a csoportosan elkövetett cselekmények száma, amely már 18,8 %-os arányt jelentett. Az 1980-2008 közötti időszak tekintetében az állapítható meg, hogy a csoportosan elkövetett cselekmények száma néhány százalékos ingadozás mellett minimálisan nagyobb mértékben (5,9-szeresére) nőtt, mint az alapeseti tényállást megvalósítóké, amelyek 5,6-szeresre emelkedtek. A csoportos támadás veszélyesebb jellegűnek tekinthető, bátorítja az elkövetőket, ugyanakkor megfélemlítően hat a cselekményt észlelőkre, akiknek ezáltal sikeres közbeavatkozási esélyük és hajlandóságuk is csökken. Három vagy több személy együttes garázdálkodása nem ritkaság, sőt, véleményem szerint ezt kellene alapul venni és típusosnak tekinteni a garázdaság büntetőjogi szabályozásánál, ezáltal is kiszűrve a csekélyebb súlyú, a köznyugalomra jóval kisebb veszélyt jelentő egyéni elkövetéseket.

[186] *Nagy* L. T.: i.m. (2000) 232. o.

2. számú táblázat:
Az ismertté vált garázdaságok megoszlása az alapeset és a minősített esetek szerint

Év	Garázdaság		Alapeset		Csoportosan elkövetett		Köznyugalmat súlyosan megzavarva	
	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
1980	1 933	100,0	1 562	80,8	346	17,9	25	1,3
1981	2 131	100,0	1 707	80,1	399	18,7	25	1,2
1982	2 304	100,0	1 844	80,0	434	18,8	26	1,1
1983	2 842	100,0	2 255	79,3	569	20,0	18	0,6
1984	3 148	100,0	2 535	80,5	592	18,8	21	0,7
1985	3 377	100,0	2 772	82,1	587	17,4	18	0,5
1986	3 791	100,0	3 151	83,1	620	16,4	20	0,5
1987	3 642	100,0	3 060	84,0	569	15,6	13	0,4
1988	3 268	100,0	2 668	81,6	590	18,1	10	0,3
1989	3 354	100,0	2 752	82,1	593	17,7	9	0,3
01990	3 818	100,0	3 072	80,5	724	19,0	22	0,6
1991	4 501	100,0	3 694	82,1	785	17,4	22	0,5
1992	5 248	100,0	4 267	81,3	952	18,1	29	0,6
1993	5 517	100,0	4 428	80,3	1 058	19,2	31	0,6
1994	6 095	100,0	4 886	80,2	1 158	19,0	51	0,8
1995	5 937	100,0	4 682	78,9	1 230	20,7	25	0,4
1996	5 924	100,0	4 768	80,5	1 132	19,1	24	0,4
1997	6 418	100,0	5 204	81,1	1 202	18,7	12	0,2
1998	7 492	100,0	6 158	82,2	1 315	17,6	19	0,3
1999	7 706	100,0	6 360	82,5	1 333	17,3	13	0,2
2000	7 817	100,0	6 446	82,5	1 360	17,4	11	0,1
2001	8 353	100,0	6 961	83,3	1 382	16,5	10	0,1
2002	9 389	100,0	7 961	84,8	1 414	15,1	14	0,1
2003	9 858	100,0	8 416	85,4	1 432	14,5	10	0,1
2004	10 757	100,0	8 989	83,6	1 753	16,3	15	0,1
2005	10 911	100,0	9 178	84,1	1 723	15,8	10	0,1
2006	9 680	100,0	8 051	83,2	1 622	16,8	7	0,1
2007	9 414	100,0	7 828	83,2	1 577	16,7	9	0,1
2008	10 786	100,0	8 747	81,1	2 031	18,8	8	0,1

A másik minősítő körülmény, a köznyugalom súlyos megzavarásának előfordulása rendkívül ritka. E minősítő körülmény alkalmazására 1980-ban is mindössze a cselekmények 1,3 %-ában került sor, azóta viszont aránya folyamatosan tovább csökkent. Az ezredfordulótól már csupán 0,1 %-ot képvisel, ami azt jelenti, hogy 2006-2008 között évente már csak 7-9 ízben fordult elő. Ez nem meglepő, mivel ebben az esetben a cselekménynek szigorú követelményrendszert kell kielégítenie, amelynek elhatárolási szempontjait –

törvényi definíció hiányában – a jogalkalmazási gyakorlat kísérelte meg kialakítani. Ilyenkor az alapeseti tényállás nem mennyiségi, hanem minőségi meghaladásáról van szó, a veszélyhelyzet átalakul eredménnyé, a garázdaság veszélyeztetési jellegű bűncselekményből szükségszerűen eredménybűntetté válik.

A fentiekben jelzett srukturális változások azt tükrözik, hogy több szempontból jellemzőnek tekinthető a csekélyebb súlyú, korábban büntetőjogi értékelést nem nyerő cselekmények garázdaság bűncselekményeként történő megítélése. Erre utal a kizárólag dolog elleni erőszakkal elkövetett magatartások számának emelkedése, valamint a súlyosabb megítélésű, minősített esetek aránya is. Azt azonban nem téveszthetjük szem elől, hogy a garázdaság szubszidiárius jellege következtében, számos esetben a garázda jellegű magatartás „túlnövi" magát, és sokkal súlyosabb cselekmény valósul meg. Ez történt például a közelmúltban elkövetett rendőrgyilkosság alkalmával is, amikor a garázdaság miatt intézkedő rendőrt lőtte le az agresszív elkövető.[187]

III.2.3. A cselekmények jellemzői

A garázda bűncselekmények főbb jellemzőit a kriminálstatisztikai adatok, valamint mélyrehatóbban az empirikus kutatások alkalmával elért eredmények segítségével kísérelem meg feltérképezni. Ezen információkat egyeztetve és összegezve igyekszem az alapvető jellegzetességeket illusztrálni. Az ismérvek egy része az idő múlásával bizonyos változásokat mutat, míg más részük viszonylagos állandóságot tükröz.

A bűnözésföldrajz vonatkozásában, a *bűnözés területi megoszlását* vizsgálva az *erőszakos kriminalitás* tekintetében megállapítható, hogy bizonyos tájegységekben az emberi élet, a testi épség, a nemi szabadság sajátos, történelmi hagyományok által is befolyásolt kedvezőtlen megítélése

[187] Esztergom kertvárosában 2008. február 11-én este, a 83 éves édesanyjával durván, erőszakosan viselkedő, a lakásban törő-zúzó garázda elkövető megfékezésére érkezett rendőrjárőr egyik tagját, Borbély Zoltán zászlóst lőtte le minden figyelmeztetés nélkül a garázda elkövető. Zsaru Magazin, 2008/8. 5-8. o.

hosszú időkre nyúlik vissza, amelynek következtében az elkövetések gyakorisága jóval átlag feletti. Az erőszakos bűnözés egyre inkább városi jelenség, amely különösen a fővárosban és agglomerációjában, valamint az ország keleti részén van jelen kiemelkedő mértékben.[188] Ez – amint a 3. sz. táblázat illusztrálja – alapvetően a garázdaságok terén is érvényesül. A legtöbb garázda bűncselekményt az 1990-es évektől a *főváros* mellett *Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Hajdú-Bihar megyében* követték el. Borsod-Abaúj-Zemplén megye mindig is a lista elején, közvetlenül Budapest után állt, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye azonban fokozatosan tört előre, 1980-ban még Baranya, Pest, Csongrád és Heves megye is megelőzte. Heves megye szerepe egyébként a lakosság számához mért gyakorisági mutató alapján kiemelkedő a garázda bűnözésben.

3. számú táblázat
Az ismertté vált garázdaságok az elkövetés helye szerint (1980-2008)

Megyék, főváros	1980		1990		2000		2007		2008	
	Száma	%	Száma	%	Száma	%	Száma	%	Száma	%
Baranya	144	7,4	132	3,5	352	4,5	269	2,9	309	2,9
Bács-Kiskun	104	5,4	108	2,8	221	2,8	541	5,7	411	3,8
Békés	33	1,7	76	2,0	228	2,9	131	1,4	180	1,7
Borsod-Abaúj-Z.	211	10,9	453	11,9	877	11,2	1 035	11,0	1 106	10,3
Csongrád	115	5,9	81	2,1	224	2,9	334	3,5	386	3,6
Fejér	74	3,8	148	3,9	315	4,0	377	4,0	923	8,6
Győr-Moson-Sopron	53	2,7	132	3,5	340	4,3	336	3,6	391	3,6
Hajdú-Bihar	70	3,6	306	8,0	615	7,9	788	8,4	866	8,0
Heves	91	4,7	210	5,5	501	6,4	394	4,2	353	3,3
Jász-Nagykun-Szolnok	86	4,4	201	5,3	541	6,9	705	7,5	764	7,1
Komárom-Esztergom	56	2,9	97	2,5	157	2,0	146	1,6	187	1,7
Nógrád	39	2,0	74	1,9	88	1,1	196	2,1	255	2,4
Pest	117	6,1	292	7,6	521	6,7	312	3,3	334	3,1
Somogy	56	2,9	87	2,3	199	2,5	81	0,9	87	0,8
Szabolcs-Szatmár-B.	88	4,6	181	4,7	550	7,0	841	8,9	1 029	9,5
Tolna	38	2,0	53	1,4	169	2,2	208	2,2	295	2,7
Vas	44	2,3	37	1,0	205	2,6	358	3,8	398	3,7
Veszprém	73	3,8	167	4,4	331	4,2	298	3,2	316	2,9
Zala	25	1,3	107	2,8	189	2,4	202	2,1	172	1,6
Külföld	11	0,6	3	0,1			2	0,0	4	0
Főváros	405	21,0	873	22,9	1 194	15,3	1 860	19,8	2 020	18,7
Országos összesen	1 933	100,0	3 818	100,0	7 817	100,0	9 414	100,0	10 786	100,0

[188] *Nagy* L. T.: Erőszakos bűncselekmények áldozatainak területi jellemzői. In: Kriminológiai Tanulmányok 42. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2005. 135. o.

Külön említést érdemel *Fejér megye*, ahol egyedi módon, a korábbi tendenciával ellentétesen 2008-ban hirtelen két és félszer annyi garázdaság vált ismertté, mint az azt megelőző esztendőben, ugyanakkor az ismertté vált bűnelkövetők száma csupán kis mértékben emelkedett, amint az majd a 6. sz. táblázatban látható. Az érdekes jelenség hátterében sajátos okok húzódnak meg. Sikerült kideríteni, hogy valójában nem a garázdaságok megyén belüli hirtelen elszaporodásáról van szó, hanem két ügy során 173, illetve 206 garázdaság bűncselekményének megállapítására került sor.[189] Mindkét ügyben iskolai verekedésekről, bántalmazásokról van szó, amelyeket a gyermekkorú elkövetők huzamos időn, több hónapon, sőt az egyik ügyben két éven át valósítottak meg. Mivel az elkövetők életkorunknál fogva nem büntethetők, az ügyészség csak a rendőrségi megszüntető határozatot kapta meg, amelyből nem derült ki, hogy a nyomozó hatóság gyakorlatilag annyi rendbeli garázdaságot állapított meg, ahány napon keresztül az elkövetők a cselekményeket végrehajtották. Talán nem rosszhiszemű a feltételezés, ha élek a gyanúperrel, hogy ezáltal is sikerült a rendőrség nyomozáseredményességi mutatóit javítani… Mindazonáltal felmerül a pedagógusok felelőssége is: miképpen volt lehetséges ilyen hosszú időn keresztül, ilyen sok „kihívóan közösségellenes, erőszakos" cselekményt elkövetni az iskolások körében? Bár a választ általában tudjuk: az iskolák vezetői, pedagógusai többnyire az iskola „jó hírneve" megsértésének tekintik a büntetőeljárásokat, és inkább próbálják a „rázós" ügyeket elpalástolni.

Az elkövetés konkrét *helyszínét* tekintve a *nyilvános helyen* történő elkövetés dominál. Az ENYÜBS adatai szerint 2008-ban 9381 cselekményt, az ismertté vált garázdaságok 87 %-át nyilvános helyen követték el. Empirikus kutatási adatok alapján a garázda magatartások többsége, valamivel több mint 50 %-a közterületen valósul meg. A lakásokban, illetve az azokhoz tartozó részeken (kert, udvar, lépcsőház) történő elkövetések (21 %) növekedést, a szórakozóhelyeken megvalósultak (15 %) pedig csökkenést mutatnak az újabb

[189] Bicskei Rendőrkapitányság 922/2008. bü. sz., illetve a Sárbogárdi Rendőrkapitányság 824/2008. bü. sz. ügyei.

kutatások alapján, míg 3 % körüli konstans értéket képviselnek az üzletekben végrehajtott tettek.[190] Már a múlt század hatvanas éveiben is az a megállapítás született, miszerint „a nyilvános helyen való elkövetések nagy számával szorosan összefügg az a körülmény, hogy a garázda cselekményekre a sűrűn lakott területek, elsősorban a városok nyújtanak kedvező lehetőséget. A garázdálkodások zöme éppen ezért a városokra és a nagyobb községekre esik. Egészen jelentéktelen az egyéb településeken (major, tanya, falu) elkövetett garázdaság aránya (1,6 %).”[191]

Az *elkövetés idejének* évszakok, illetve hónapok közötti megoszlása vonatkozásában egyetlen vizsgálat sem mutatott ki különösebb ingadozást, törvényszerűnek tekinthető eltérést. Szignifikáns eltéréseket mutat azonban az elkövetési időpontoknak a hét egyes napjai közötti megoszlása. Egyértelműen a hétvégi, munkaszüneti, valamint az azt közvetlenül megelőző, illetve azt követő napokon a leggyakoribb a garázdaság előfordulása. Legalacsonyabb kedden, majd a hét vége felé fokozatosan növekszik. Az idők során csupán annyi változás történt, hogy míg régebben vasárnap érte el a maximumot,[192] addig ez most már áttevődött szombatra,[193] minden bizonnyal annak következtében, hogy általánossá vált a szabad szombatok bevezetése, míg az 1960-as években, ha csökkentett munkaóraszámmal is, de a szombat is munkanapnak számított.

Az elkövetés napszakok szerinti megoszlása tekintetében az újabb kutatások alapján is megállapítható, hogy az esti-éjszakai végrehajtás a leggyakoribb, 18-24 óra között követik el a cselekmények 41 %-át.[194] Ez némi csökkenést jelez a korábbi vizsgálati adathoz képest, amely 54 %-ot regisztrált ebben az időszakban,[195] és egyúttal emelkedést mutat a nappali, elsősorban a délutáni elkövetések irányában. Ez is arra utal, hogy a garázdaság egyre mindennapibbá vált, egyre inkább jelen van mindennapi életünkben, mind

[190] *Nagy* L. T.: i.m. (2000) 230. o.
[191] A garázdaság bűntettének vizsgálata. i.m. 17. o.
[192] *Csonka* J. – *Vavró* I.: i.m. 30. o.
[193] *Nagy* L. T.: i.m. (1993) 276. o.
[194] *Nagy* L. T.: i.m. (2000) 230. o.
[195] *Csonka* J. – *Vavró* I.: i.m. 30. o.

jobban áthatja a köznapi cselekvést, és már nem kizárólag az esti-éjszakai italozásokhoz, tivornyázásokhoz kötődik. Másrészről ugyanakkor azt is meg kell jegyezni, hogy életmódunk, az emberek napirendje, időbeosztása is átalakult, a mai kapitalista-vállalkozói világban már nem érvényesül a szocializmusra jellemző szigorúbb munka- és szabadidő beosztási rend. A garázdaság tipikusan a társas együttléthez kötött bűncselekmény. A társas együttlét szerepét jelzi, hogy nemcsak a munkaszüneti napokon elkövetett cselekmények gyakoribbak, hanem az elkövetés órák szerinti megoszlása is sokkal egyenletesebb azokon a napokon, amelyeken az együttlét is huzamosabb, így szombaton és vasárnap, valamint ünnepnapokon.[196]

Az *elkövetés eszközét tekintve* elmondható, hogy *uralkodó az eszköz nélküli elkövetés.* Ennek arányát az egyes empirikus vizsgálatok állandó jelleggel az esetek kétharmadában állapítják meg. A támadások nagyobb részét – a személy elleni és a dolog elleni támadásoknál egyaránt – puszta kézzel, ököllel vagy lábbal valósítják meg. A garázdaságok nagy részénél tipikus az adott szituációból következő rögtönös elkövetés, a cselekmények alkalomszerűsége, az előzetes készülés, előre kiterveltség hiánya. Erre utal, hogy eszközhasználat esetén is leginkább a helyszínen talált tárgyakat (italosüveg, kő, tégla, szék, asztal, bot) használják az elkövetők. Időnként veszélyesebb eszközöket (kés, bicska, balta, penge) is alkalmaznak, amelyek egy részét azonban a tettesek mindig maguknál hordják. Aggodalomra okot adó újabb tendencia azonban, hogy a cselekmények 6 %-ánál már lőfegyver is szerephez jutott.[197]

A garázda cselekmények *elkövetési módja* tükrözi e bűnözési jelenség természetét, helyét, idejét, valamint az elkövetési eszközök jellegét.[198]

Mivel a garázdaság védett jogi tárgya a közrend, azon belül pedig a köznyugalom, nem közömbös annak feltárása, hogy a cselekményt *hányan*

---

[196] *Csonka* J. – *Vavró* I.: i.m. 30. o.
[197] *Nagy* L. T.: i.m. (2000) 232. o.
[198] E jellemzőket részben az előzőekben már elemeztem. Ugyancsak nem kívánok itt újra kitérni azon elkövetési módok (dolog/személy elleni erőszak; csoportos elkövetés, köznyugalom súlyos megzavarása stb.) értékelésére, amelyeket „A garázda jellegű bűnözés struktúraja” c. (III.2.2.) részben már megtettem.

észlelték közvetlenül. E tekintetben is stabil adatokkal találkozhatunk az egyes empirikus kutatások során, mivel a gyakorlatban rendkívül csekély, mindössze 2-3 % azon esetek száma, amikor a magatartást közvetlenül, egyidejűleg senki sem észlelte a sértett(ek)en kívül. Ezekben az esetekben – amelyek kivétel nélkül késő este, illetve éjszaka fordultak elő – felvetődik a kérdés, hogy valóban kihívóan közösségellenesnek tekinthető-e a cselekmény olyan mértékben, amely alkalmas másokban megbotránkozás vagy riadalom keltésére. Példa erre az a cselekmény, amikor késő éjjel, Vámospércs félreeső külterületén, ahol a közelben nem voltak kívülálló személyek, és felbukkanásukra sem lehetett reálisan számítani, a személygépkocsijukban tartózkodó fiatal párt bántalmazta a szintén fiatal elkövető, mert azok nem akarták őt elszállítani.[199]

A garázda cselekményeket a törvényi tényállásban megfogalmazott kritériumok alapján aszerint is vizsgálhatjuk, hogy milyen arányban voltak alkalmasak *megbotránkozás,* illetve *riadalom* keltésére. A riadalom a megbotránkozásnál súlyosabb kategóriának tekintendő, amely alapvetően ab ovo együtt jár megbotránkozás kiváltásával is. A megbotránkozás nemtetszés, méltatlankodás, megütközés bekövetkezésének a lehetőségét jelenti, míg a riadalom már jobban kifejezi a tömeghatást, azt a jellegzetességet, hogy a visszatetszést keltő magatartás ijedtséggel, félelemmel párosul. Az e kérdéskörre kiterjedő empirikus kutatás azt állapította meg, hogy *az esetek egyötödében következett be riadalom, míg a magatartások négyötöde „csak" megbotránkozás kiváltására volt alkalmas*.[200] Ennek kapcsán hangsúlyozom, hogy a vizsgálat során a cselekményt akkor tekintették riadalom kiváltására objektíve alkalmasnak, ha az elkövető tevékenysége meghatározott sértetten vagy sértetteken túl a közelben tartózkodó egyéb személyeket, illetve azok vagyontárgyait is potenciálisan veszélyeztette. Például, amikor egy szemtanú, látva, hogy az elkövető a sértettet bántalmazza, megijed attól, hogy esetleg őt is inzultus érheti, bár semmilyen erre utaló jel nincs, tényszerűen nem

[199] Debreceni Városi Bíróság 26.B.2203/1988. sz. ügy
[200] *Nagy* L. T.: i.m. (1993) 279. o.

tekinthető riadalomnak, csak megbotránkozásnak. Amikor viszont az elkövető gyakorlatilag válogatás nélkül kötözködik, vagy bár konkrét személyt kíván bántalmazni, de ennek során eshetőleges szándékkal másokat is veszélyeztet (pl. olyan sértettet dobál meg, aki mellett közvetlenül más személyek is tartózkodnak), jogosnak ítélhető meg a riadalom bekövetkezése.

Végül ismertetném a garázda jellegű cselekmények főbb előforduló típusait:

- Szórakozással összefüggő – általában ittas állapotból adódó – konfliktusok
- Családi konfliktusok
- Társkapcsolattal összefüggő, gyakran szerelemféltésből adódó nézeteltérések
- Szexuális jellegű – súlyosabb nemi erkölcs elleni bűncselekményt nem megvalósító – magatartások
- Korábbi sérelem motiválta bosszúvágyból elkövetett cselekmények
- Öncélú, galeri jellegű – nagyobb részt dolog elleni rongálásokban, esetenként személy elleni indokolatlan támadásokban megnyilvánuló – cselekmények
- Közlekedési szituációkból eredő konfliktusok
- Politikai jellegű cselekmények
- Sporthuliganizmus
- Iskolai erőszak megnyilvánulásai
- Rasszista jellegű cselekmények

A garázda jellegű cselekményeket különösen veszélyessé teszi, hogy esetenként az ilyen természetű magatartások könnyen eszkalálódhatnak, túlnőhetnek a garázdaságon, és súlyos tragédiák következhetnek be. Ez történt például 2006. október 15-én Olaszliszkán, amikor feldühödött romák a település főutcáján, két gyermeke szeme láttára, agyonverték Szögi Lajos tiszavasvári földrajztanárt, aki autójával – könnyebb sérüléseket okozva –

elsodort egy helybeli kislányt.[201] 2003. februárjában pedig egy chicagoi diszkóban kialakult pánik során 21 ember taposta halálra egymást, miután valaki fojtogató borssprayt permetezett a táncolók közé.[202]

III.3. Az elkövetők és főbb személyiségi jellemzőik

A garázda cselekmények jellemzője a többes elkövetés, ami alatt természetesen nemcsak a minősítő körülményként is értékelt csoportos (három vagy több személy általi) végrehajtást, hanem már a két elkövető által megvalósított cselekményeket is értem. Ennek – valamint a magas felderítési és nyomozáseredményességi mutatónak – következtében az ismertté vált elkövetők száma – ritka kivételnek tekinthető módon – meghaladja az ismertté vált bűncselekmények számát. Ezért – amint ezt már korábban is érintettem – elkövetői oldalról a garázdaság még pregnánsabb meghatározója az erőszakos kriminalitásnak, hiszen napjainkban már az erőszakos bűncselekményt megvalósító terheltek felét garázdaság miatt vonják büntetőeljárás alá (6. sz. ábra és 4. sz. táblázat).

6. számú ábra
Az erőszakos bűncselekmények és a garázdaságok ismertté vált bűnelkövetői számának alakulása (1970-2008)

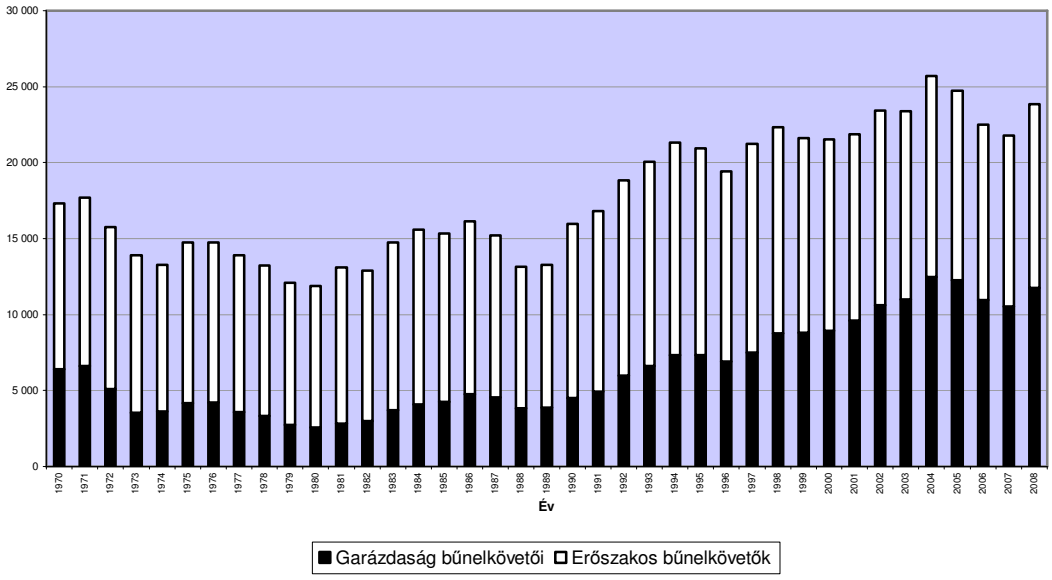

[201] *Romhányi* T.: Olaszliszka bélyege. Népszabadság Hétvége, 2007.06.16. 12. o.
[202] Magyar Hírlap, 2003. február 18., 12. o.

4. számú táblázat:
Az erőszakos bűncselekmények és a garázdaságok ismertté vált bűnelkövetői számának alakulása (1970-2008)

Év	Erőszakos bűncselekmények elkövetőinek száma	Garázdaságot elkövetők száma	Garázda elkövetők aránya %
1970	17 335	6 401	37
1971	17 676	6 616	37
1972	15 775	5 111	32
1973	13 907	3 519	25
1974	13 268	3 631	27
1975	14 768	4 160	28
1976	14 741	4 222	29
1977	13 902	3 586	26
1978	13 222	3 322	25
1979	12 088	2 720	23
1980	11 897	2 560	22
1981	13 120	2 803	21
1982	12 904	2 995	23
1983	14 732	3 713	25
1984	15 571	4 069	26
1985	15 329	4 258	28
1986	16 153	4 766	30
1987	15 204	4 550	30
1988	13 155	3 821	29
1989	13 265	3 874	29
1990	15 976	4 509	28
1991	16 815	4 949	29
1992	18 846	5 976	32
1993	20 036	6 606	33
1994	21 327	7 338	34
1995	20 949	7 323	35
1996	19 431	6 911	36
1997	21 225	7 484	35
1998	22 330	8 760	39
1999	21 626	8 799	41
2000	21 514	8 929	42
2001	21 851	9 591	44
2002	23 419	10 614	45
2003	23 382	10 993	47
2004	25 693	12 466	49
2005	24 739	12 280	50
2006	22 524	10 951	49
2007	21 804	10 524	48
2008	23 857	11 737	49

A fentiek ellenére meg kell jegyezni, hogy a hazai büntetőjogi szabályozás és joggyakorlat következtében a nézetem szerint típusosnak tekintendő, több személy által megvalósított cselekmények kisebb arányt képviselnek a garázdaságnak minősített bűncselekmények között. Ez nemcsak a hivatalos kriminálstatisztikában is fellelhető csoportos elkövetésre igaz, hanem azon esetekre is, amelyeknek csupán két tettese volt. Ténykutatási adatok feltárták, hogy a garázda bűncselekmények 71 %-át egyetlen elkövető hajtotta végre.[203]

A XXI. századra azt tapasztaljuk, hogy a külvilág felé fordított agresszió a nőkre is jellemzővé válik. A váltásban szerepe lehet annak is, hogy napjainkra olyan mozi-, PC- vagy videójáték-hősnők váltak népszerűvé (pl. Lara Croft), akik képesek az erőszakot a nőiességbe integrálni, illetve a lányok rájöttek: elismertségükhöz maguknak is az erőszak eszközéhez kell nyúlniuk.[204] A garázda bűnelkövetők nemek szerinti megoszlását vizsgálva is érzékelhető a női tettesek arányának emelkedését tükröző általános tendencia.[205]

Ennek következtében 1990 és 2006 között a női garázda elkövetők aránya 11,1%-ról 15,8 %-ra nőtt. Garázdaságot 1-2 %-kal mindig kevesebb nő követett el, mint amennyi az összes bűnelkövetőn belül a nők aránya, 2008-ban azonban e téren változás történt, mivel a garázdaság női elkövetőinek mértéke (15,8 %) nemcsak utolérte, de minimális mértékben túl is lépte az összes női bűnelkövető 15,7 %-os rátáját(5. sz. táblázat).

---

[203] *Nagy* L. T.: i.m. (2000) 233. o.
[204] *Csemáné Váradi* E.: A gyermek- és fiatalkori bűnözés. In: (szerk.: Gönczöl K. – Kerezsi K. – Korinek L. – Lévay M.) Kriminológia – Szakkriminológia. Complex Kiadó, Budapest, 2006. 537. o.
[205] *Vavró* I.: Az erőszakos bűncselekmények elkövetése miatt elítélt nők. In: (szerk.: Gönczöl K. – Kerezsi K.) Tanulmányok Szabó András 70. születésnapjára. 224-231. o.

5. számú táblázat:
Az ismertté vált garázda és az összes bűnelkövető nemek szerinti megoszlása (1990-2008)

Év	Garázda bűnelkövetők				Összes bűnelkövető			
	Férfiak	%	Nők	%	Férfiak	%	Nők	%
1990	4 009	88,9	500	11,1	98 432	87,7	13 822	12,3
1995	6 652	90,8	671	9,2	108 356	89,5	12 762	10,5
2000	7 859	88,0	1 070	12,0	106 061	86,4	16 719	13,6
2005	10 489	85,4	1 788	14,6	111 956	83,8	21 665	16,2
2006	9 400	85,8	1 550	14,2	104 075	83,9	19 932	16,1
2007	9 086	86,4	1 434	13,6	98 356	84,8	17 690	15,2
2008	9 881	84,2	1 856	15,8	98 220	84,3	18 267	15,7

Az elmúlt időszakban a gyermek- és fiatalkori kriminalitás negatív tendenciáit figyelhettük meg, amely az erőszakos-garázda jellegű bűnözés területén is jelentkezett.[206] A kriminológiai megfigyelések régi tapasztalata, hogy az érzelmi-indulati motivációjú erőszakos cselekmények tettesei leginkább a fiatalabb korcsoportba tartozók közül kerülnek ki. A 7. és 8. sz. ábrák is tükrözik, hogy a garázdaságnál nagyobb a fiatalkorú elkövetők aránya, mint az egyéb bűncselekményeknél, míg gyermekkorúak esetén nincs eltérés. Tipikusnak tekinthető a fiatal felnőttkorúak általi elkövetés, több ténykutatás is azt állapította meg, hogy az elkövetők fele a 27. életévét még nem töltötte be.[207]

7. számú ábra:
Az ismertté vált garázda bűnelkövetők megoszlása korcsoportok szerint (2006)

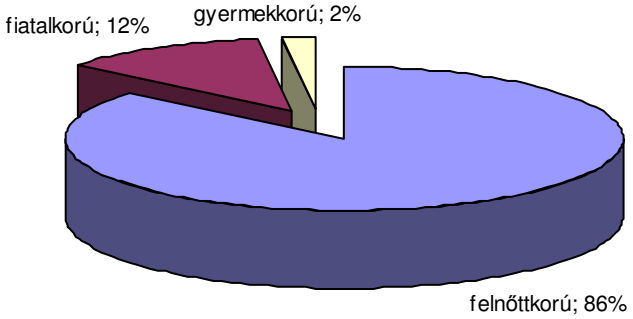

[206] *Vavró* I.: A gyermek- és fiatalkori bűnözés. In: (szerk.: Domokos A.) Kriminológiai Közlemények 59. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2001. 48-54. o.; *Csemáné Váradi* E.: A gyermek- és fiatalkori bűnözés – tendenciák, elméletek, okok. In: (szerk.: Domokos A.) Kriminológiai Közlemények 59. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2001. 55-91. o.
[207] *Nagy* L. T.: i.m. (1993), 280. o. és (2000), 234. o.

8. számú ábra:
Az összes ismertté vált elkövető megoszlása korcsoportok szerint (2006)

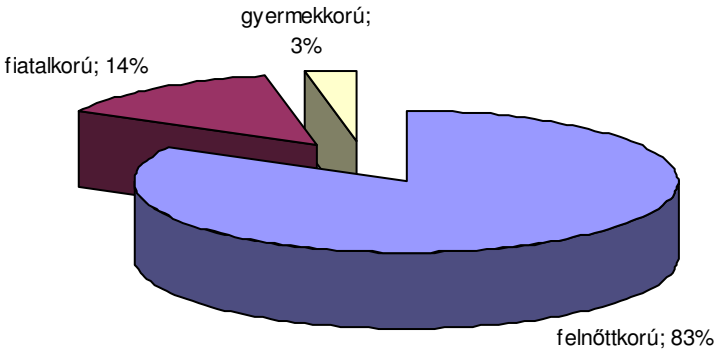

A fiatalok esetében jóval gyakoribb a *csoportos elkövetés*, mint a felnőtt korúaknál. 2008-ban a felnőtt korú bűnelkövetők 37 %-a, a fiatalkorúak 53 %-a, a gyermekkorú elkövetőknek pedig 43 %-a valósította meg garázda cselekményét csoportosan. A fiatalok körében gyakran tapasztalható a csoportszellem (falkaszellem) érvényesülése. A kortárs csoporthoz való tartozásnak sokszor az a feltétele, ha a fiatal azt teszi, amit a többiek, ami akár jogsértő magatartás is lehet. Sok befolyásolható fiatal úgy érzi, hogy még a bűn elkövetése is jobb annál, mintha kiveti magából a közösség. Nem kevesen vannak, akik eszerint irányítják cselekedeteiket, anélkül, hogy alaposabban végiggondolnák, értékelnék tetteik hatását, lehetséges következményeit.

A latens bűnözési vizsgálatok eredményei azt mutatják, hogy a rejtve maradt fiatalkori bűnözés döntő többsége csekély súlyú, és gyakori a garázdaság, dologrongálás, vandalizmus.[208]

Az erőszakos bűnözés *területi megoszlását* vizsgálva a jelenség fokozatos városiasodását tapasztaljuk. Míg a hatvanas években e bűnözési forma erősen kötődött a falusi viszonyokhoz, és inkább a városi bűnöző valósított meg erőszakos bűncselekményt falun, addig a nyolcvanas évek végére már túlnyomórészt a falusi bűnöző követ el erőszakos

[208] *Korinek* L.: A fiatalkori erőszakos bűnözés másféle megközelítése a latens bűnözési vizsgálatok szempontjából. In: (szerk.: Korinek L.) Tanulmányok Finszter Géza 60. születésnapjára. PhD tanulmányok 4. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, Pécs, 2005. 169. o.

bűncselekményeket városokban.[209] Ezt a tendenciát a garázdaságok esetén is megerősítik az empirikus kutatások, mivel míg az elkövetőknek csupán 39 %-a volt városi származású, addig a cselekmények 70 %-a történt ott.[210] A 6. sz. táblázat szemlélteti, hogy 2008-ban például a garázda bűnelkövetőknek csak 12,5 %-a lakott a fővárosban, a garázda bűncselekményeknek viszont 18,7 %-a valósult meg Budapesten (amint azt a 3. sz. táblázatban láthattuk).

6. számú táblázat
Az ismertté vált garázda bűnelkövetők lakóhely szerinti megoszlása (1980-2008)

Megyék, főváros	1980		1990		2000		2007		2008	
	Száma	%	Száma	%	Száma	%	Száma	%	Száma	%
Baranya	194	7,6	199	4,4	389	4,4	301	2,9	378	3,2
Bács-Kiskun	139	5,4	102	2,3	245	2,7	531	5,0	457	3,9
Békés	34	1,3	82	1,8	260	2,9	180	1,7	207	1,8
Borsod-Abaúj-Z.	355	13,9	663	14,7	1 270	14,2	1 429	13,6	1 563	13,3
Csongrád	144	5,6	97	2,2	232	2,6	357	3,4	412	3,5
Fejér	93	3,6	149	3,3	305	3,4	307	2,9	349	3,0
Győr-Moson-Sopron	85	3,3	152	3,4	367	4,1	316	3,0	413	3,5
Hajdú-Bihar	98	3,8	388	8,6	706	7,9	878	8,3	1 067	9,1
Heves	112	4,4	310	6,9	543	6,1	474	4,5	455	3,9
Jász-Nagykun-Szolnok	114	4,5	227	5,0	548	6,1	814	7,7	901	7,7
Komárom-Esztergom	87	3,4	94	2,1	146	1,6	163	1,5	194	1,7
Nógrád	76	3,0	105	2,3	123	1,4	262	2,5	342	2,9
Pest	154	6,0	303	6,7	578	6,5	506	4,8	563	4,8
Somogy	83	3,2	108	2,4	245	2,7	89	0,8	101	0,9
Szabolcs-Szatmár-B.	120	4,7	274	6,1	843	9,4	1 183	11,2	1 486	12,7
Tolna	50	2,0	61	1,4	207	2,3	241	2,3	337	2,9
Vas	59	2,3	67	1,5	175	2,0	370	3,5	398	3,4
Veszprém	80	3,1	145	3,2	320	3,6	351	3,3	300	2,6
Zala	38	1,5	141	3,1	265	3,0	206	2,0	188	1,6
Külföld			70	1,6	124	1,4	103	1,0	163	1,4
Főváros	445	17,4	772	17,1	1 038	11,6	1 459	13,9	1 463	12,5
Országos összesen	2 560	100,0	4 509	100,0	8 929	100,0	10 520	100,0	11 737	100,0

A külföldi állampolgárságú elkövetők aránya alacsony, 2 % alatti, ami jóval kisebb, mint például a rablásoknál mért 10 %.[211]

A családi állapotot tekintve a felnőtt korú elkövetők 28 %-a élt házasságban, 17 %-uk pedig élettársi viszonyban, amely rendezettebb életmódra enged következtetni, mint a rablók esetében tapasztalt 13, illetve 16 %-os adat.

[209] *Gönczöl* K.: Bűnözés és társadalompolitika. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987, 73. o.
[210] *Nagy* L. T.: i.m. (1993), 282-283. o.
[211] *Nagy* L. T.: i.m. (2000) 234. o.

Az idők során emelkedett az elkövetők iskolázottságának foka. 1988-ban még csak 76 %-uk végezte el legalább az általános iskola nyolc osztályát, addig 1997-ben már 93 %-uk. Ehhez azonban szükséges hozzáfűzni, hogy a bűnügyi iratokban az életrajzi adatok jelentős szűkítése miatt az elkövetők 17 %-ánál nem lehetett erre vonatkozó információt találni. Ugyanezen időszak alatt ugyanakkor jelentősen csökkent az állandó munkaviszonyban állók aránya 71 %-ról 49 %-ra, ami azonban még mindig jóval meghaladja a rablóknál regisztrált 23 %-os arányt.[212]

A garázda bűnelkövetők előéletét vizsgálva megállapítható, hogy a bűntetett előéletűek aránya 36-44 %- körüli, mindig néhány %-kal kevesebb mint a vagyon elleni bűnelkövetőknél, de némileg magasabb mint az összes bűnelkövetőnél. Az erőszakos bűnelkövetőkhöz viszonyítva ez a mutató hol a garázda bűnelkövetőknél, hol az erőszakosaknál magasabb néhány tized százalékkal, a visszaesők tekintetében azonban mindig a garázda bűnelkövetők képviselnek kisebb arányt. A garázda visszaesők aránya egyébként nagyon hasonlatos az összes bűnelkövetőn belül a visszaesők kvótájához (7. sz. táblázat).

7. számú táblázat:
Bűnelkövetők előélet szerinti megoszlása egyes bűncselekményeknél (1990-2007)

Bűnelkövetők	Büntetett előéletű					Összes visszaeső				
	1990	1995	2000	2006	2007	1990	1995	2000	2006	2007
Összes bűnelkövető	36,0	37,0	38,7	36,3	33,6	16,4	13,9	12,5	10,3	10,0
Közlekedési bűncselekmények	22,7	26,6	26,7	26,0	21,9	4,5	5,8	5,0	5,1	4,3
Vagyon elleni bűncselekmények	45,3	44,3	47,6	43,9	41,2	25,5	19,9	18,4	15,6	14,9
Erőszakos bűncselekmények	41,0	39,9	43,2	41,2	36,6	17,0	13,4	13,3	11,3	10,3
Garázdaság	41,8	39,9	43,8	40,2	35,7	16,4	12,2	12,6	10,0	9,3

Napjainkban hazánkban kényes kérdésnek számít, de úgy vélem, a jelenség komplex feldolgozásához hozzátartozik annak a vizsgálata is, hogy az elkövetők között milyen arányt képviselnek a *cigány származású* személyek,

[212] *Nagy* L. T.: i.m. (2000) 234-235. o.

illetve ezzel kapcsolatban a korábbi szakirodalmi publikációk milyen megállapításokat tettek. Ez természetesen korántsem a bűnözés genetikai meghatározottságára jelent utalást, hanem a probléma reális feltárását segítheti elő. Feltétlenül egyetértek az Országos Kriminológiai Intézet állásfoglalásával, amely többek között kifejti: „Az iskolázottsági szint, a munkaviszony, a jövedelem, a családszerkezet, a megélhetési kultúra hagyományai, az idő strukturáltsága vagy annak hiánya és más szociális tényezők összességében döntően meghatározzák a mindennapi életet és világlátást. A megélhetésért vívott küzdelem és a lehetőségektől való megfosztottság másféle stratégiákat és túlélési mechanizmusokat tesz elérhetővé a mélyszegénységben élő ember számára, mint az átlagos társadalmi-gazdasági helyzetben élő társa számára. A cigány származású emberek sokszorosan felülreprezentáltak a társadalom legszegényebb és leggyengébb érdekérvényesítési képességű rétegében, az iskolázatlanság, a munkanélküliség, a nélkülözések a cigányságot különösen és nagy számban érintik. Ezek a tényezők a bűnelkövetési hajlandóság esetében szintén rizikófaktorok, hiszen a kitaszítottság, a lehetőségek hiánya, a kilátástalanság, a mindennapi megélhetésért folyó harc vonzóvá teszi a bűnöző életmódot. A cigányemberek meglévő hátrányait súlyosbítja a többségi társadalom gyanakvása, amely rosszallóan elfordul a beilleszkedni, alkalmazkodni nem tudóktól. Ha pedig valakinek nincs vesztenivalója, ha nincstelen és kirekesztett, akkor ő maga is ellenállóvá válik azzal a közeggel szemben, amely kiveti magából. Nem valamely sajátos etnikai jellemző tehát az, amely a cigányság bűnözési hajlandóságát determinálja."[213]

Véleményem szerint mindenesetre az semmiképpen sem jelent megoldást, ha a tudomány a fejét homokba dugva, a társadalomban nagymértékben jelen lévő előítéletekkel, nézetekkel mit sem törődve, szemérmesen nem foglalkozik a kérdéssel, ami csupán búvópatakként való rejtőzködését, és váratlan, kiszámíthatatlan előtörését eredményezheti.

---

[213] Állásfoglalás a magyarországi bűnözési helyzetről, az elkövetők etnikai hovatartozásának nyilvántartásáról és a „cigánybűnözésről".
http://www.okri.hu/images/stories/doc_files/allasfoglalas_hossz.doc

Az 1980-as évek elején-közepén született tanulmányok azt állapították meg, hogy a garázdaság a közrend és közbiztonság elleni bűncselekmény kategória helyenként jellegzetes cigány elkövetési fajtája, évi 600-800 elkövetővel, ami az összes cigány elkövető között 15-18 %-ot, a garázdaság összes elkövetője között pedig 15-21 %-ot képvisel[214], illetve, hogy a garázda bűnelkövetők közel egynegyede cigány, akiknek majdnem egyharmada nő.[215] Egy másik elemzés pedig kimutatta, hogy 1985-ben már 899 cigány származású garázda bűnelkövető vált ismertté (az összes garázda bűnelkövető 21,1 %-a), és hozzáfűzte, hogy „a garázdaságot elkövető cigányok száma és aránya is egyértelműen növekedést mutat, sőt ez a növekedési ütem lényegesen meghaladja az összes cigány bűnelkövető növekedési mértékét”.[216] E kutatásokkal összecsengő adatot regisztrált a legutolsó, e kérdést is elemző felmérés, amely azt állapította meg, hogy a vizsgálatba bevont 200 elkövető pontosan 25 %-a (50 fő) minősült cigány származásúnak.[217] Manapság leginkább tömegverekedések kapcsán a sajtóból értesülhetünk arról, hogy az elkövetők roma származásúak voltak. Ezen alkalmakkor szinte mindig két népes família évek óta tartó gyűlölködése, sokéves konfliktusa torkollik utcai összecsapásba. Ezen – csoportos garázdaságot megvalósító – csetepaték során nem ritka, hogy több tucat, esetenként száznál is több elkövető vesz részt a csatározásokban. [218]

III.4. A garázdaság viktimológiai kérdései

A garázdaság kérdéseit elemző tanulmányok sokáig vagy egyáltalán nem foglalkoztak viktimológiai kérdésekkel,[219] vagy csupán konkrét vizsgálati adatokkal alá nem támasztott általános megfogalmazásokat alkottak.[220] Ez

---

[214] *Raskó* G.: A cigánybűnözésről. Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok 19. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1982. 12-13. o.
[215] *Rózsa* J. – *Münnich* I.: i.m. 257. o.
[216] *Tauber* I. – *Balogh* J.: A cigányság bűnözési továbbra is aktuális társadalmi probléma. Belügyi Szemle, 1988/3. 19-20. o.
[217] *Nagy* L. T.: i.m. (1993) 280. o.
[218] 2005 augusztusában Törökszentmiklóson, 2007 májusában Edelényben, júniusban Kiskunhalason, júliusban Hevesen, szeptemberben Jászapátiban került sor ilyen jellegű tömegverekedésre.
[219] *Csonka* J. – *Vavró* I.: i.m.
[220] A garázdaság bűntettének vizsgálata. i.m.

nem is csoda, hiszen hosszú ideig az az ideológia érvényesült, hogy a büntetőjog közjogivá válásával az állam büntető igazságszolgáltatási monopóliumára figyelemmel nem szükséges a bűncselekmények áldozataival foglalkozni, mert az állam képviseli az egész társadalom, beleértve az áldozatok érdekeit is.[221] A viktimológiai törekvések, a kriminológiai vizsgálatok áldozatok felé fordulása csak később, főként a treatment-modellből való kijózanodás, a kezelés és reszocializálás reálisabb értékelése után történt meg,[222] a sértett a XX. század utolsó harmadában került az érdeklődés középpontjába.[223]

Az áldozatokkal való behatóbb foglalkozás elmaradása ellenére megtörtént annak kinyilvánítása, hogy „a garázdaságot a nyilvános elkövetés és a sértettek széles köre jellemzi. A társadalom éppen ezért érzékenyen reagál a közösségi érdekeket sértő megnyilvánulásokra és általában fellép a garázda támadásokkal szemben. A pozitív tapasztalatok ellenére figyelemre méltó adat, hogy a garázdaságot észlelő személyek az ügyek 17 %-ában közömbösek voltak, semmit sem tettek a garázdaság ellen, hanem rövidebb vagy hosszabb időn keresztül eltűrték azt."[224] Azt is megállapították, hogy „A garázdaság jellegéből következik, hogy a sértettek köre és személye általában nem határozható meg. Gyakran attól függ, hogy kik tartózkodnak az elkövetés helyén, illetve a cselekmény milyen széles körben talál visszhangra. Különösen vonatkozik ez a megállapítás az éjszakai csendháborítással összekapcsolt dologrongálásokra, vagy pedig az italboltokban, nyilvános szórakozóhelyeken rendezett botrányokra. Itt a garázdaságot észlelő személyek egyúttal sértettek is, mivel nyugalmukat, békés szórakozásukat sérti vagy veszélyezteti a cselekmény. A közlekedési eszközön elkövetett garázdaság az

---

[221] *Görgényi* I.: A viktimológia. In: (szerk.: Gönczöl K. – Kerezsi K. – Korinek L. – Lévay M.) Kriminológia – Szakkriminológia. Complex Kiadó, Budapest, 2006. 275. o.
[222] *Görgényi* I.: A viktimológia alapkérdései. Osiris Kiadó, Budapest, 2001. 217. o.
[223] *Róth* E.: A sértett helyzete a büntetőeljárásban. In: (szerk.: Rózsahegyi Zs.) Áldozatsegítés Európában 2004. Igazságügyi Minisztérium Országos Bűnmegelőzési Bizottság Titkársága, Budapest, 2005. 71. o.; *Ligeti* K.: Az áldozati jogok szabályozása Németországban. In: (szerk.: Rózsahegyi Zs.) Áldozatsegítés Európában 2004. Igazságügyi Minisztérium Országos Bűnmegelőzési Bizottság Titkársága, Budapest, 2005. 209. o.; *Fogarassy* E.: A bűncselekmények áldozatainak jogai alkotmányjogi és szociális megközelítésben. In: (szerk.: Rózsahegyi Zs.) Áldozatsegítés Európában 2004. Igazságügyi Minisztérium Országos Bűnmegelőzési Bizottság Titkársága, Budapest, 2005. 33. o.
[224] *Egressy* A.: i.m. 169. o.

utazóközönséget botránkoztatja meg, az utcai tömegverekedés pedig méltán kelt riadalmat az azt észlelő személyek körében."[225]

A későbbi empirikus kutatások azt igazolták, hogy bár az eljárásba bevont sértettek száma meghaladja a cselekményekét, a kettő között nincs nagyságrendbeli eltérés, mivel egy garázda bűncselekményre 1,4,[226] illetve 1,1[227] sértett jutott átlagosan. Ehhez hozzá kell fűzni, hogy több esetben a sértettek személye ismeretlen maradt (adataik felvétele előtt eltávoztak a helyszínről, vagy a rendőrség az adataikat nem vette fel), illetve bár kilétük ismertté vált, de az eljárás során a hatóságok kihallgatásukat nem tartották szükségesnek, mert a bizonyítási eljárás során egyéb tanúk is rendelkezésre álltak, vagy a sérelmükre elkövetett magatartást csak jelentéktelen rész-mozzanatként értékelték (pl. annak az italboltvezetőnek az esetében, akinek irányába ütött az elkövető, később azonban más személyeket súlyosabb mértékben bántalmazott). Kétségtelen, hogy a tipikus garázdaságok esetén az áldozatnak tekinthető személyek köre jóval szélesebb, mint a büntetőeljárásokba bevont sértetteké, hiszen gyakran fel sem mérhető azok száma, akik megbotránkoznak, vagy megriadnak, esetlegesen lelki sérülést, érzelmi megrázkódtatást szenvednek el.[228] Kénytelen vagyunk azonban tudomásul venni, hogy a büntetőügyekre alapuló ténykutatások során csak azon áldozatok jellemzőit lehet feltárni, akik az eljárások során sértettként, illetve tanúként szerepeltek.

Egyrészt a dolog elleni erőszakkal elkövetett cselekmények kvótájának emelkedése, másrészt a bekövetkezett társadalmi-gazdasági változások, az új tulajdonformák elterjedésének következtében meglehetősen magas, egynegyedet elérő lett a jogi személyek aránya a sértettek között.[229] A korábbi kutatások ezt a kérdést különösebben nem is érintették, csak a természetes személy sértetteket vizsgálták. Mindenesetre az kétségtelen, hogy sok esetben

---

[225] A garázdaság bűntettének vizsgálata. i.m. 27-28. o.
[226] *Nagy* L. T.: i.m. (1993) 284. o.
[227] *Nagy* L. T.: i.m. (2000) 228. o.
[228] *Görgényi* I.: A viktimológia. In: (szerk.: Gönczöl K. – Korinek L. – Lévai M.) Kriminológiai ismeretek – Bűnözés – Bűnözéskontroll. Corvina, Budapest, 1996. 94-96. o.
[229] *Nagy* László Tibor: i.m. (2000) 235. o.

bár elvileg például egy kft. tulajdonában áll a megrongált gépkocsi, gyakorlatilag egyetlen természetes személy használja kizárólagosan, és ő is van közvetlen kapcsolatban a bűncselekménnyel.

A nemek szerinti megoszlást vizsgálva az állapítható meg, hogy e vonatkozásban különösebb változás nem történt, az áldozatok egyharmada nő, ami jelentősen meghaladja a női elkövetők arányát. Különösen a dolog elleni támadások sértettjei között sok a nő (47 %), de a személy elleni támadások áldozatainak 31 %-a is a gyengébb nem képviselői közé tartoznak.

A kormegoszlást tekintve a sértettek 2 %-a gyermekkorú, 9 %-a fiatalkorú, 89 %-a pedig felnőtt korú.

A külföldi állampolgárságú sértettek aránya – ugyanúgy, mint az elkövetőknél – mindössze 2 %, amely jóval alacsonyabb, mint például a rablások esetén, ahol a külföldi áldozatok 13 %-ot képviselnek.[230]

Az elkövetők és a sértettek egymáshoz való kapcsolata szempontjából az egyes felmérések – némileg eltérő módon – 44, illetőleg 62 %-ra teszik az idegenek arányát. Rajtuk kívül legmagasabb a szomszédok (8-11 %), valamint a hozzátartozók (5-8 %) hányada.[231]

A ténykutatások azt állapították meg, hogy amíg a személy elleni támadások elsősorban az italozó, szórakozó, valamint a munkahelyükön tartózkodó személyeket érték, addig a dolog elleni erőszakkal elkövetett garázdaságok sértettjei a cselekményt leginkább lakásukon vagy munkahelyükön szenvedték el. A személy elleni garázdaságok sértettjeinek 51 %-a szenvedett könnyű testi sérülést, 11 %-uk részére hívtak mentőautót, kórházi ápolásban pedig 2 %-uk részesült. A testrészek közül leggyakrabban a fejet érte támadás (68 %) – ezen belül is elsősorban az arcot (31 %) –, majd a kezet (14 %), a lábat (11 %), a nyakat és a hasat (5-5 %).[232]

---

[230] *Nagy* L. T.: i.m. (2000) 235. o.
[231] *Nagy* L. T.: i.m. (1993) és (2000) 285-286. o., valamint
[232] *Nagy* L. T.: i.m. (1993) 286-287. o. (Egyes cselekményeknél több testrészt is ért a támadás.)

III.5. A jelenség etiológiai vetületei

A garázda cselekmények létrejötte során számos olyan – a makro- és mikrostrukturális viszonyokon keresztül a személyiségszerkezetre ható – körülmény játszik szerepet, mint a társadalmi-gazdasági mobilitás, az urbanizáció, az általános kulturális szint, a tradicionális életmódminták, az uralkodó erkölcsök, szokások, az iskolai és a családi nevelés milyensége stb.

A szocialista társadalmakban az a nézet uralkodott, hogy „A múlt elleni harc, a kapitalizmus ideológiája elleni harc megköveteli a garázdaság elleni harcot is. Az új térhódítása, a szocialista kultúra terjeszkedése, a szocialista közösségi érzés mind általánosabbá válása, a szocialista erkölcs térhódítása egyúttal a garázdaság indítékainak a visszaszorítását is jelenti."[233] Ez a visszaszorítás azonban a gyakorlatban nem valósult meg, amit azzal magyaráztak, hogy „Mindjobban kiéleződött az ellentmondás egyrészt a szocializmus építése során elért szociális és kulturális eredmények, másrészt az emberek tudatában még megmaradt kapitalista csökevények hatására elkövetett garázda cselekmények között."[234] Az elvek és a valóság közötti ellentmondást tükrözi az a tény is, hogy mind a szovjet, mind a magyar jogban egyre súlyosabb büntetési tételekkel fenyegették a garázda cselekményeket, illetve szükségessé vált a garázdaság egyes formáinak szigorúbb szankcionálása.

Az indusztrializáció és az urbanizáció kísérőjelenségeként az elmúlt két évtizedben ismét átrétegződött a magyar társadalom. A volt szocialista országokban az 1990-es évek közepéig elsősorban a durkheimi értelemben vett[235] anómia jelentkezett, majd ehhez társult a mertoni elmélet szerinti,[236] máig ható (a célok, szükségletek és kielégíthetőségük közötti ellentmondás elmélyülését takaró) anómia. A hazai társadalmi rendszerváltás két jelentős következménnyel járt: egyik napról a másikra megszűnt (vagy megszűnni

---

[233] *Erdész* L.: i.m. 5. o.
[234] *Erdész* L.: i.m. 6. o.
[235] *Durkheim*, E.: Az öngyilkosság. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1967.
[236] *Merton*, R. K.: Sozialstruktur und Anomie. 283-313. In: *Sack*, F. – *König*, R.: Kriminalsoziologie. Akademische Verlagsgesellschaft, Frankfurt am Main, 1968.

látszott) az a társadalmi stabilitás, ami minden értékrend érvényesülésének támasza; és a hatalom érvényre juttatására hivatott testületek (legalábbis átmenetileg) meggyengültek.[237]

A társadalmi rendszerváltozások alakítják a bűnözés megjelenési formáit is, bár a külföldi és hazai tapasztalatok alapján a különböző bűnözési jelenségeket nem azonos mértékben. A véres, háborús, polgárháborús átalakulások, a nemzetiségi, etnikai, vallási zavargások elsősorban az erőszakos bűnözés robbanásszerű emelkedését eredményezik. Ezzel szemben a radikális, de békés, „eredeti tőkefelhalmozással" járó rendszerváltozások, mint amelyek térségünkben is végbementek, mindenekelőtt a vagyon elleni és a gazdasági kriminalitás, a kifinomultabb intellektuális és a fosztogató jellegű vagyon elleni deliktumok páratlan mértékű emelkedését idézték elő. Emellett, ha ennél kisebb mértékben, de az erőszakos bűnözés emelkedése is bekövetkezett, ezen belül pedig hangsúlyozottan a garázdaságoké. A társadalmi értékválság lépten-nyomon érezteti hatását, az erőszak olyan formákban is jelen van a társadalomban, amelyek korábban elképzelhetetlenek voltak. Gondoljunk csak például a hivatásukat teljesítő bírák vagy orvosok bántalmazására. Az erőszak sokak számára általános konfliktus-megoldási móddá vált, a frusztráció, a feszültség levezetésének, a problémák kezelésének leghatékonyabb receptjét látják benne.

E szisztéma kialakításában nem lebecsülendő a média által közvetített erőszak szerepe sem. Vannak, akik túl-, míg mások alulbecsülik a tömegkommunikáció hatásait, sőt, az ún. katarziselmélet szerint a tévében végignézett, erőszakos jelenetekkel teli történet agressziócsökkentő, vagyis egyfajta sajátos szelepfunkciót tölt be. A külföldi és a hazai kutatási eredmények java része azonban azt igazolja, hogy a média – ha közvetetten is – kedvezőtlen szerepet játszik az erőszak fokozódásában és terjedésében,[238] illetve hangsúlyozzák, hogy igen nagy a média felelőssége.[239]

---

[237] *Irk* F.: A társadalmi-politikai változások és a bűnözés struktúrája, dinamikája. Rendészeti Szemle, 1994/6. 3-10. o.

[238] *Vetró* Á.: Agresszió a képernyőn, a képernyő agresszivitása. In: (szerk.: Hárdi I.) Az agresszió világa. Medicina, Budapest, 315-342. o.; *Barak*, G.: Violence and Nonviolence. Sage Publications, Thousand Oaks, 2003. pp. 184-191.; *Cantor*, J. – *Nathanson*, A.: Children's fright reactions to

Miként *Domokos Andrea* megfogalmazza: „Az agresszív viselkedés, valamint a tömegtájékoztatás kapcsolatát már évtizedek óta vizsgálják a szakemberek, s noha már a hatvanas évek legelején felhívták a figyelmet arra, hogy túl sok az erőszakos film a tévében, azóta pedig a videoipar és az internet is árasztja az agressziót, semmilyen hathatós intézkedés nem volt képes útját állni ennek az igen káros, a fiatalok egészséges érzelmi fejlődését súlyosan veszélyeztető folyamatnak."[240] Ez is hozzájárult ahhoz, hogy a fiatalok nagyon gyakran az erőszakot mint a média által felkínált modellt tekintik a konfliktusmegoldás leghatékonyabb eszközének, sőt az erőszak a szabadidő eltöltésének legújabb változataként is megjelenik.[241]

Bebizonyosodott, hogy az erőszakos filmek látványa jelentősen növeli a gyermek- vagy serdülőkorúak agresszivitását, amennyiben nem készítették fel őket szakszerűen a látottak befogadására.[242] Kutatások ugyanakkor azt is kimutatták, hogy a médiában tálalt erőszakkal szemben a mindennapi élet során tapasztalt, átélt erőszak bizonyos immunizáló hatással rendelkezik. A filmen közvetített erőszak kevésbé hat, kevésbé érinti meg azokat, akik napi életvitelük során egyébként is találkoznak erőszakos cselekményekkel.[243] Napjainkban azonban nemcsak a kegyetlen jeleneteket tartalmazó filmek – és a sokszor azok legbrutálisabb részeiből összeállított beharangozó előzetesek – jelentenek veszélyt a gyermekekre, hanem legalább ennyire az interneten található visszataszító weboldalak, valamint a kihívó erőszakra építő számítógépes játékok is. Sőt, többek szerint a számítógépes játékok még nagyobb nyomot hagynak a fiatalokban, mint a tévében látottak. Különösen a szociálisan hátrányos helyzetű, érzelmileg elhanyagolt gyerekek

---

television news. Journal of Communication 1996/4. pp. 139-152.; *Rafter*, N.: Shots in the mirror. Crime films and society. Oxford University Press, New York, 2000.; *Kidd-Hewitt*, D. – *Osborne*, R.: Crime and the media: The postmodern spectacle. Pluto, London, 1998.; *Freedman*, J. L.: Effects of television violence on agression. Psychological Bulletin, 1984/96. pp. 227-246.

[239] *Domokos* A.: Az agresszív média. Belügyi Szemle, 1998/6. 23-36. o.

[240] *Domokos* A.: Az erőszak nyomában. Belügyi Szemle, 1997/10. 20. o.

[241] *Domokos* A.: Elméletek az erőszakról. In: Kriminológiai közlemények 56. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 1998. 44. o.

[242] *Frydman*, M.: Televízió és agresszió. Pont Kiadó, Budapest, 1999.

[243] *Kó* J. – *Münnich* I.: Televízión keresztül közvetített erőszak hatásának vizsgálata két bűnügyileg eltérően veszélyeztetett területen. In: Kriminológiai és kriminalisztikai évkönyv, Ikva, Budapest, 145-169. o.

veszélyeztetettek, hiszen ők, pozitív családi minta hiányában, a médiában és a számítógépes játékokban látottakat használják megoldásként, döntéshelyzetekben gyakrabban választják az agresszív viselkedést, mivel azt megszokják, természetessé válik számukra és viselkedésükben is megjelenik. Ugyanakkor arról sem szabad megfeledkezni, hogy a média – minden diszfunkcionális hatásával együtt – a lakossághoz eredménnyel viszi közel a bűnözési félelem nem szorongási változatának leépítéséhez szükséges szakszerű információkat, a hasonló hatású bűnmegelőzési ismereteket, vagy a rendőrség sikeres munkájának bemutatását, tehát a kép összetett. A médiumokat nem lehet, de nem is szabad elhallgattatni, mert ez a demokrácia része, azonban nem árt tisztában lenni öntörvényűségükkel.[244]

A garázda cselekmények oksági hátterében ki kell emelnünk az *alkohol* szerepét, hiszen az ittas járművezetés kivételével talán nincs is még egy olyan bűncselekmény, amelynél az alkoholnak ennyire kvalifikált jelentősége lenne. Kutatási adatok szerint a tettesek 76 %-a ittas állapotban volt a cselekmény végrehajtásakor. A rendőrség 22 %-ukat állította elő vérvételre, akik közül 21 %-uk enyhe, 51 %-uk közepes, 28 %-uk pedig súlyos fokú alkoholos befolyásoltság állapotában volt. Az elkövetők többnyire elismerték az alkoholfogyasztást, de annak mértékét javarészt bagatellizálni igyekeztek, azzal kapcsolatban általában az „ittam ugyan, de tudtam, hogy mit csinálok" kijelentést tették, és a cselekmény kezdeményezőjeként a sértettet jelölték meg. Kábítószer hatása alatt elkövetett garázdaságot a ténykutatások nem regisztráltak, de két olyan elkövetőt igen, akik alkoholt és nyugtató jellegű gyógyszereket (Seduxent, illetve Andaxint és Eunoctint) egyszerre fogyasztottak, ami esetükben bódult állapotot idézett elő.[245] Nemzetközi tekintetben is szoros összefüggést mutat a garázdaság az alkoholfogyasztással például Belgiumban, Észtországban, Lettországban vagy Norvégiában.[246]

---

[244] *Korinek* L.: Félelem a bűnözéstől. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1995. 99. o.
[245] *Nagy* L. T.: i.m. (1993) 287-288. o.
[246] *Deres* P.: Alkohol és (erőszakos) bűnözés – kriminális alkoholfogyasztás? In: (szerk.: Domokos A. – Deres P.) De iuris peritorum meritis 1. Studia in honorem Endre Bócz. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, Budapest, 2007., 11. o.

A *mikrokörnyezeti ártalmak* közül elsősorban a családi viszonyok, a hátrányos helyzet, a szubkultúra, valamint a kedvezőtlen szokás- és hagyományrendszerek oksági szerepe jelentkezik az erőszakos kriminalitásban. Az adott *családot* jellemző értékrendszer, értékorientáció, szokás- és viselkedési minták a gyermek számára a későbbi életút során többnyire a követendő modellt is jelentik. A család viszonylagos önállósága, zártsága következtében a kialakult kedvezőtlen hagyományok, normák közvetítésének is a színtere lehet. A család tehát az a közösség is egyben, ahol az erőszak normája keletkezik, áthagyományozódik, és kommunikációs eszközzé válik.

A kedvezőtlen mikrokörnyezeti hatásokat kiváltó tényezők között a család mellett jelentős szerepet tölthet be az erőszak elsajátításában, rögzülésében a *lakókörnyezet* is, az ott tapasztalt gyermekkori megoldásmódok ugyancsak életre szólóak lehetnek. Az elmúlt évtizedekben a társadalmi, lakóterületi elszigetelődés, az emberi, családi kapcsolatok lazulása szociális izolációval is párosult.[247] A társadalmi kapcsolatok törékennyé váltak, az egyének között és a kisközösségeken belül gyengültek az együttélést segítő normák. A sértetté válás okságában jelentős a szerepe a társadalmi, lakóterületi elszigetelődésnek, a gyengülő társadalmi összetartozásnak. A nyugati megapoliszokhoz hasonlóan már a magyarországi nagyvárosokban is megfigyelhető a kétirányú „gettósodás". A nagyon szegények gettókba kényszerülnek, míg a gazdagok vagyonukat és biztonságukat féltve maguk zárkóznak be védett övezetekbe, luxus lakóparkokba, kizárva ezzel a külvilágot. E látványos elkülönülés még inkább megjeleníti a társadalmi-gazdasági különbözőségeket.[248]

Az erőszak kultusza továbbélésében és újratermelődésében kiemelkedő a *szubkultúrák* jelentősége, amelyek „kitermelik az ebben a feltételrendszerben lehetséges életforma sajátos normáit. Ezek a normák a szubkultúra tagjaiba ugyanúgy beépültek, mint az előnyös helyzetű csoportok tagjaiba az

[247] *Ferge* Zs.: A szétszakadó társadalom. Belügyi Szemle, 2000/6. 3-17. o.
[248] *Domokos* A.: Nagyvárosi gettók. Belügyi Szemle, 2000/10. 74-84. o.

uralkodónak tekintett normák".[249] Az erőszakos bűnözés okságát befolyásoló szubkultúrák között megtalálható az alkoholista, a perifériás helyzetű primitív, a lumpen, a csavargó-csövező, a telepi, az erőszakos-garázda, a bűnöző-alvilági, a börtön, valamint újabban a fiatalkori kábítószeres szubkultúra, amelyek gyakran nem tisztán, hanem egymással összefonódva jelentkeznek.

A fiatalkorú bűnelkövetők 50-60 százalékánál kimutatható a csavargás mint prekriminális előzmény.[250] Egyes – főként fiatalkorúakból álló – csoportokban, bandákban az erőszakos, garázda jellegű viselkedés etalonnak számít, aki nem alkalmazkodik ehhez a csoportelváráshoz, azt deviánsnak tekintik, kiközösítik.

A bűnözés más jelenségcsoportjainál közel sincs olyan meghatározó szerepe a *szokás- és hagyományrendszerek* továbbélésének, újratermelődésének, mint az erőszakos bűnözés okságában. A múlt kitörölhetetlenül jelen van mai társadalmunkban is, a régi erkölcsi nézetek és normák hagyományok formájában gyakran tovább élnek. Az élet- és testi épség elleni bűnözés körében például hazánk bizonyos részein – az északkeleti régióban, a Jászságban, a Nagykunságban, a Hajdúság és a Nyírség egyes vidékein – befolyásoló tényező az évszázadokkal régebben kialakult és az emberi élet, testi épség megbecsülését ma is kedvezőtlenül megítélő szokás- és hagyományrendszer is.

A modern kriminológia álláspontja szerint az erőszak okságában a társadalmi hatások elsődlegessége mellett bizonyos *biológiai tulajdonságoknak* és *pszichés zavaroknak is* szerepe lehet. Az ember természeti-biológiai adottságai – mint a személyiségfejlődés feltételei – elősegíthetik vagy gátolhatják a társadalmi követelményekhez történő adaptálódást. Egyes erőszakos bűncselekmények okságában áttételesen és más tényezőkkel együtt szerephez jutnak az elkövetők és a sértettek biológiai, fizikai károsodásai, mentális deficitje, közelebbről azok a veleszületett,

---

[249] *Ferge* Zs.: A szociálpolitika hosszú távú fejlesztésének megalapozása. Magyar Tudomány 1987. 4. 256-257. o.

[250] *Németh* Zs.: A gyermek- és fiatalkorúakkal kapcsolatos bűnmegelőzés gyakorlatának két évtizede Magyarországon. In: (szerk.: Tauber I.) Tanulmányok Vigh József 70. születésnapjára. ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2000. 204. o.

illetőleg a szocializálódási folyamatban kialakult vagy szerzett pszichikai tulajdonságok, amelyek az egyén magatartását általában meghatározzák, befolyásolják, s amelyek viselkedésére jellemzőek. Az utóbbi időben különös figyelem fordult a génkutatások irányába, az agressziót kiváltó gének megtalálása és szerepük tisztázása felé. Elfogadottnak tekinthető, hogy az agresszió biológiailag meghatározott, genetikai alapú tulajdonsága a legtöbb állatnak és az embernek is. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a tulajdonságok genetikai meghatározottsága semmiképpen sem jelenti azt, hogy a tulajdonság valamiképpen előírva, kódolva van a génekben. Nem szabad azt hinnünk, hogy egy-egy emberi tulajdonság elkülönítve, megtervezett, kompakt formában öröklődik, valamiféle biológiai tervrajzban konkrétan kimutatható. Az emberi tulajdonságok valójában a gének „szakácsművészetének" eredményei.[251]

A *kriminálétiológia* valamennyi irányzata közös álláspontot vall abban a kérdésben, hogy „az egyedi (szándékos) bűntett közvetlen oka az elkövető bűnös akaratelhatározása, s ebből fakadó szándéka. E döntés okozati magyarázatát részben az elkövető személyiségének aktuális állapotában leli."[252]

Az erőszakos bűncselekmények okságában az elkövetőknél és a sértetteknél egyaránt nagy a szerepe a gyakorta impulzív beállítódásban, agresszív kitörésekben manifesztálódó pszichofizikai állapotuknak. A garázdaság a *„pillanat" bűncselekménye*, az elkövetőket rögtönös, azonnali szándék vezérli. Csupán 8 %-uknál mutatható ki, hogy tettükre valamilyen formában előre felkészültek, ezekben az esetekben is nem a konkrét elkövetési módot tervelték ki előre, hanem inkább csak a sértett iránt táplált harag, bosszúvágy régebbi keletű, amely az adott helyzetben manifesztálódott.

Anélkül, hogy az áldozatokat tennénk felelőssé a bűncselekmények bekövetkezéséért, a *sértetti közrehatás* értékelésétől sem lehet eltekinteni. A *sértettek* óvatlansága, felelőtlensége, sértő, esetenként provokatív magatar-tása gyakori forrása az erőszakos bűncselekményeknek. Ugyanakkor gyakran

---

[251] *Csányi* V.: Az agresszió biológiai háttere. Belügyi Szemle, 2000. 7-8. 15. o.
[252] *Bócz* E.: A személyiség a kriminológiában és a büntetőjogban. Belügyi Szemle, 1971/2. 67. o..

tetten érhető az ún. „sebezhetetlenségi mítosz” is.[253] Az emberek gyakran alulértékelik a mikrokörnyezetükben jelentkező bűnözést, ha annak ők vagy valamely hozzátartozójuk nem volt szenvedő alanya. Emellett a lakosság szinte kizárólag az idegenek általi erőszakos támadásoktól tart, pedig a valóság azt mutatja, hogy sokszor jobban kell félni a hozzátartozói, ismerősi körből végrehajtott cselekményektől. Szembetűnő és elgondolkodtató, hogy az emberölések alig több mint ötöde írható az áldozatok számára idegen személy rovására. A garázdaságoknál némileg másként fest a helyzet, de még itt is gyakoriak az ismerősök sérelmére elkövetett cselekmények. Vizsgálati eredmények szerint, habár a sértettek 44 %-a korábban nem ismerte az elkövetőt, 62 %-uk esetében interakció jött létre közöttük, közvetlenül a bűncselekményt megelőzően. A sértettek nem ritkán aktív, sőt bizonyos szempontból provokálónak tekinthető magatartást tanúsítottak az elkövető irányába, 20 %-os arányban olyan erős sértetti közrehatást lehetett tapasztalni, amely szoros oksági kapcsolatban állt a bekövetkezett garázdasággal. Legtöbbször az elkövető rendreutasítása történt meg (a sértettek 27 %-a részéről), fizikai erőszak alkalmazása (15 %), az elkövető számára valamilyen kellemetlen tény közlése (pl. nem engedték be valamely helyiségbe, nem szolgálták ki, nem szállították el) (14 %). A felsorolt magatartások javarésze természetesen jogszerű, helyénvaló, sőt kívánatos is volt az adott helyzetben, de azok megnyilvánulási formája, stílusa már kevésbé nevezhető megfelelőnek, ami különösen az ittas állapotban lévő, érzékenyebb, sértődékenyebb emberekből gyakorta agresszív indulatokat váltott ki.

Kétségtelen, hogy a garázdaság, mint indulati cselekmény kialakulásában rendkívül lényeges szerepe van az első mozzanatnak (pl. sértő kifejezés használata, lökés, kisebb ütés), mert nem ritkán az erre adott válasz lesz a bűncselekményként értékelt magatartás. Ezen – a későbbi cselekmény-sorozatot elindító – mozzanatok azonban sokszor homályban maradnak, feltárásuk gyakran reménytelen feladat elé állítják a bűnüldöző és igazságszolgáltató hatóságokat, mivel a legelső mozzanatot még nem észlelték

[253] *Korinek* L.: Rejtett bűnözés. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1988.

a tanúk, vagy elfogultak a „hivatalosan” sértetté váló személy irányában. Így előfordul, hogy a „provokatőr” büntetlen marad, és az lesz a sértett, aki a feljelentést megtette, illetve a jelentősebb sérüléseket elszenvedte. Mellesleg az elkövetők ötöde is megsérült a cselekmények során, 18 %-uk könnyű, 2 %-uk pedig súlyos sérülést szenvedett.[254]

III.6. Bűnözéskontroll és a profilaxis lehetőségei

„A garázda cselekményekkel kapcsolatos helyes ítélkezést elsősorban a liberalizmus veszélye fenyegeti. Ez a főveszély. De az alaptalan bírói eljárásra és az indokolatlanul szigorú büntetés kiszabására is vannak – ha kisebb számban is – példák.” – írja a korabeli szovjet jogot elemző tanul-mány.[255] A garázdaság elleni harcban a Szovjetunióban a súlyosabb ítéletek mellett nyilvános, demonstratív jellegű helyszíni tárgyalásokkal, az ítéletek közzétételével, és a különböző társadalmi tömegszervezetek – főként a Komszomol – segítségével igyekeztek eredményeket elérni – nem túl sok sikerrel.

Hazánkban is hosszú ideig súlyosabb büntetésekkel igyekezett az igazságszolgáltatás a garázdaságok számát csökkenteni. A 8. sz. táblázat szemlélteti, hogy 1980-ban még a garázdaság miatt jogerősen elítélt felnőttkorúak 79 %-át szabadságvesztés büntetéssel sújtották (37 %-ukat végrehajtandó, 42 %-ukat felfüggesztett szabadságvesztéssel). A pénzbüntetések aránya 12 %, a javító-nevelő munkáé 7 %, az önállóan alkalmazott mellékbüntetéseké, intézkedéseké pedig mindössze 2 % volt. Azóta – a cselekmények számának jelentős szaporodása ellenére – permanensen és radikálisan enyhülő ítélkezési gyakorlatot figyelhetünk meg. 2007-ben már kimagaslóan a pénzbüntetés vált a domináns szankcióvá (49 %), amelyet az önállóan alkalmazott mellékbüntetések és intézkedések (24 %) követnek. Drasztikusan háttérbe szorult a szabadságvesztés büntetés (17 %), és azon belül is a nyolcvanas évek elején regisztrált közel hasonló arányhoz képest

[254] *Nagy* L. T.: i.m. (1993) 289-290. o.
[255] *Erdész* L.: i.m. 44. o.

már csak mintegy egyharmadot képviselnek a végrehajtandó szabadságvesztés büntetések. A javító-nevelő munkát felváltó közérdekű munka büntetések aránya nagyságrendekkel nem lett magasabb, csupán mintegy 2 %-kal 9 %-os értékre növekedett. E vonatkozásban azonban az utóbbi években egyértelműen emelkedő tendencia rajzolódik ki.

8. számú táblázat:
Garázdaság miatt jogerősen elítélt felnőtt korúak megoszlása büntetések és intézkedések szerint (1980-2007)

Év	Összesen		Végrehajtandó szabadság-vesztés		Felfüggesztett szab. vesztés		Közérdekű munka*		Pénz-büntetés		Önállóan alkalmazott mellékbüntetés, intézkedés	
	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
1980	2 185	100.0	814	37.3	906	41.5	157	7.2	267	12.2	41	1.9
1985	2 891	100,0	902	31,2	1 202	41,6	208	7,2	376	13,0	203	7,0
1990	1 405	100,0	325	23,1	249	17,7	33	2,3	475	33,8	323	23,0
1995	4 724	100,0	260	5,5	829	17,5	113	2,4	2 055	43,5	1 467	31,1
2000	6 565	100,0	431	6,6	1 249	19,0	256	3,9	3 259	49,6	1 370	20,9
2001	6 842	100,0	456	6,7	1 212	17,7	325	4,8	3 345	48,9	1 504	22,0
2002	7 524	100,0	429	5,7	1 211	16,1	447	5,9	3 731	49,6	1 706	22,7
2003	7 982	100,0	493	6,2	1 216	15,2	466	5,8	3 912	49,0	1 895	23,7
2004	8 923	100,0	423	4,7	1 284	14,4	547	6,1	4 250	47,6	2 419	27,1
2005	8 680	100,0	421	4,9	1 321	15,2	610	7,0	4 111	47,4	2 217	25,5
2006	8 463	100,0	379	4,5	1 187	14,0	750	8,9	4 077	48,2	2 070	24,5
2007	7 435	100,0	371	5,0	925	12,4	708	9,5	3 636	48,9	1 795	24,1

**1997 előtt részben, vagy egészben javító-nevelő munka*

A 9. sz. táblázat tükrözi, hogy az ítélkezési gyakorlat nemcsak a garázdaságok esetén, hanem általában is enyhülést mutat. „Az elmúlt évek büntetésalkalmazási gyakorlatában a pénzbüntetés vált a leggyakrabban alkalmazott büntetési nemmé és a második helyre szorította vissza a felszabadulás után több mint két és fél évtizeden keresztül domináló szabadságvesztést” – írta Györgyi Kálmán az 1980-as évek derekán megjelent művében.[256] Ugyanakkor az is kitűnik, hogy a garázdaságoknál ez a tendencia sokkal erőteljesebb.

[256] *Györgyi* K.: Büntetések és intézkedések. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1984. 232. o.

Míg például 1980 és 2007 között az összes elítéltnél a végrehajtandó szabadságvesztések aránya harmadára sem csökkent, addig a garázdaság miatt elítélteknél több mint hetedére!

Ebből is arra következtethetünk, hogy csekélyebb súlyú ügyek kerültek a bíróságok elé, hiszen a cselekmények elszaporodása egyébként elvileg pont ellenkező előjelű, szigorodó ítélkezési gyakorlatot kellett volna, hogy indukáljon, de legalábbis az általános trendnek megfelelőt.

9. számú táblázat:
Az összes jogerősen elítélt felnőtt korú megoszlása büntetések és intézkedések szerint (1980-2007)

Év	Összesen		Végrehajtandó szabadság-vesztés		Felfüggesz-tett szab. vesztés		Közérdekű munka*		Pénz-büntetés		Önállóan alkalmazott mellékbün-tetés, intézkedés	
	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
1980	51 738	100,0	13 491	26,1	11 481	22,2	2 561	4,9	23 044	44,5	1 139	2,2
1985	52 244	100,0	14 670	28,1	11 752	22,5	2 668	5,1	19 533	37,4	3 621	6,9
1990	41 393	100,0	10 103	24,4	6 001	14,5	675	1,6	18 123	43,8	6 491	15,7
1995	76 071	100,0	9 286	12,2	13 668	18,0	867	1,1	38 070	50,0	14 180	18,6
2000	86 962	100,0	11 740	13,5	18 530	21,3	2 750	3,2	40 014	46,0	13 928	16,0
2001	87 538	100,0	12 124	13,8	18 294	20,9	3 360	3,8	39 911	45,6	13 849	15,8
2002	91 573	100,0	11 760	12,8	18 750	20,5	4 060	4,4	42 450	46,4	14 553	15,9
2003	86 722	100,0	11 295	13,0	18 449	21,3	3 794	4,4	39 110	45,1	14 074	16,2
2004	90 927	100,0	10 227	11,2	18 788	20,7	4 116	4,5	41 620	45,8	16 176	17,8
2005	90 346	100,0	9 495	10,5	18 263	20,2	4 817	5,3	41 899	46,4	15 872	17,6
2006	89 331	100,0	9 470	10,6	17 851	20,0	5 380	6,0	41 623	46,6	15 007	16,8
2007	80 529	100,0	8 762	10,9	15 896	19,7	5 229	6,5	38 100	47,3	12 541	15,6

**1997 előtt részben, vagy egészben javító-nevelő munka*

A felnőtt korúakhoz hasonlóan a fiatalkorú elítélteknél is a garázdaságok esetén az általános irányvonalnál dinamikusabban enyhülő ítélkezési praxist tapasztalhatunk (10. és 11. sz. táblák).

10. számú táblázat:
Garázdaság miatt jogerősen elítélt fiatalkorúak megoszlása büntetések és intézkedések szerint (1980-2007)

Év	Összesen		Végrehajtandó szabadság-vesztés		Felfüggesz-tett szab. vesztés		Közérdekű munka*		Pénz-büntetés		Önállóan alkalmazott mellékbün-tetés, intézkedés	
	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
1980	305	100.0	51	16.7	103	33.8	35	11.5	14	4.6	102	33.4
1985	550	100,0	82	14,9	185	33,6	34	6,2	29	5,3	220	40,0
1990	290	100,0	15	5,2	51	17,6	6	2,1	20	6,9	198	68,3
1995	761	100,0	9	1,2	117	15,4	1	0,1	34	4,5	600	78,8
2000	632	100,0	12	1,9	102	16,1	10	1,6	49	7,8	459	72,6
2001	587	100,0	14	2,4	83	14,1	15	2,6	27	4,6	448	76,3
2002	690	100,0	12	1,7	88	12,8	13	1,9	41	5,9	536	77,7
2003	712	100,0	10	1,4	93	13,1	12	1,7	42	5,9	555	77,9
2004	780	100,0	12	1,5	105	13,5	24	3,1	51	6,5	588	75,4
2005	778	100,0	7	0,9	97	12,5	27	3,5	41	5,3	606	77,9
2006	865	100,0	11	1,3	106	12,3	21	2,4	50	5,8	677	78,3
2007	831	100,0	19	2,3	77	9,3	35	4,2	39	4,7	661	79,5

**1997 előtt részben, vagy egészben javító-nevelő munka*

11. számú táblázat:
Az összes jogerősen elítélt fiatalkorú megoszlása büntetések és intézkedések szerint (1980-2007)

Év	Összesen		Végrehajtandó szabadság-vesztés		Felfüggesz-tett szab. vesztés		Közérdekű munka*		Pénz-büntetés		Önállóan alkalmazott mellékbün-tetés, intézkedés	
	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
1980	4 613	100.0	828	17.9	725	15.7	267	5.8	386	8.4	2 407	52.2
1985	6 067	100,0	1 363	22,5	1 110	18,3	255	4,2	297	4,9	3 042	50,1
1990	5 156	100,0	820	15,9	951	18,4	66	1,3	220	4,3	3 099	60,1
1995	8 717	100,0	602	6,9	1 489	17,1	14	0,2	440	5,0	6 172	70,8
2000	7 505	100.0	463	6.2	1 640	21.9	135	1.8	540	7.2	4 727	63.0
2001	6 999	100,0	476	6,8	1 476	21,1	164	2,3	374	5,3	4 509	64,4
2002	7 285	100,0	502	6,9	1 432	19,7	203	2,8	444	6,1	4 704	64,6
2003	6 700	100,0	472	7,0	1 410	21,0	180	2,7	323	4,8	4 315	64,4
2004	7 059	100,0	381	5,4	1 443	20,4	218	3,1	409	5,8	4 608	65,3
2005	7 211	100,0	404	5,6	1 485	20,6	250	3,5	422	5,9	4 650	64,5
2006	7 101	100,0	374	5,3	1 477	20,8	259	3,6	344	4,8	4 647	65,4
2007	6 176	100,0	360	5,8	1 270	20,6	236	3,8	308	5,0	4 002	64,8

**1997 előtt részben, vagy egészben javító-nevelő munka*

A bűncselekmények megelőzését és a visszatartást szolgálja az *eredményes felderítés*. A társadalmi rendszerváltás a kilencvenes évek közepéig tartó, nagyfokú elbizonytalanodást idézett elő a rendőri állományban. A rendőrség alapvető feladatainak egyre kevésbé tudott megfelelő módon

eleget tenni, amelyet egyértelműen tükrözött a felderítési helyzet folyamatos romlása, csökkent a *felderítési és nyomozás-eredményességi mutató*. Márpedig közismert tény, hogy a nyomozások eredménytelensége kriminogén tényezőként jelentkezik. A kedvezőtlen tendenciát nem sikerült megfordítani, az utóbbi időben inkább stagnálás tapasztalható. A garázdaságok nyomozáseredményessége 1980-ban 90 % volt, míg 2007-ben már csak 80 %. Ugyanakkor feltűnő, hogy ez az érték a többi bűncselekményhez képest még mindig rendkívül magasnak tekinthető. A bűncselekmények súlyossága egyenes arányban áll felderítésük és nyomozásuk eredményességének alakulásával, mivel a súlyosabb ügyek kiemelt figyelmet kapnak a nyomozóhatóságoktól.

E tapasztalati tény alól csupán a garázdaság jelent kivételt, amely viszonylagos enyhe súlya ellenére is magas eredményességi mutatóval büszkélkedhet, amint azt a 9. sz. ábra is illusztrálja. Ennek magyarázatát elsősorban a diszkrecionális jogalkalmazói megítélésben találjuk, mivel a garázdaság meglehetősen parttalan tényállása, „gumijogszabály" volta lehetőséget teremt a bűnüldöző hatóságoknak arra, hogy többnyire csak azokat a cselekményeket minősítsék garázdaságnak, amelyeknél biztosítottnak látszik az eljárás sikeres befejezése.

9. számú ábra:
Egyes bűncselekmények nyomozáseredményességi mutatója százalékban, (2007)

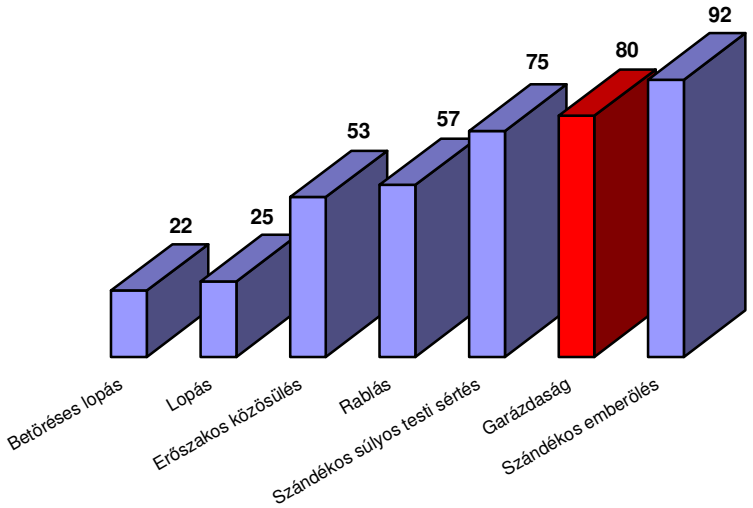

Az erőszakos bűnözés sajátosságai folytán objektív megelőzhetőségi aránya meglehetősen alacsonynak tűnik. Valamennyi különös szintű, szándékos bűnözési jelenségcsoport közül e kategória prevenciója a legnehezebb, legbonyolultabb és a legkevesebb sikerrel kecsegtető. Míg például a vagyon elleni bűncselekmények, különösen az intellektuális jellegűek megelőzhetőségi aránya egészen magas (60-70 %), addig az erőszakos deliktumok jelentős részéé, elsősorban a hozzátartozók, ismerősök közötti alkalmi konfliktusos, valamint a szenvedély-bűncselekményeké rendkívül alacsony, mivel ezek esetében döntő súllyal játszanak szerepet a szubjektív, a szomatikus és a lélektani tényezők.[257] E vonatkozásban örökörvényűnek tekinthetjük *Beccaria* álláspontját,[258] aki szerint „az emberi szenvedélyek általános harcában minden zavart megelőzni lehetetlen".

Mindenesetre az kétségtelen, hogy az alkoholizálással összefüggő bűnözés – és mint láttuk, ilyen téren kiemelkedik a garázdaság – megelőzésének kulcskérdése az alkoholizmus visszaszorítása, valamint az alkoholfogyasztásból eredő hátrányok, ártalmak, kockázatok csökkentése. Ezekre összehangolt alkoholpolitika és bűnmegelőzési politika esetén van lehetőség. Hazánkban végiggondolt alkoholpolitikáról az utóbbi tíz-tizenöt évben nem beszélhetünk. Örvendetes viszont, hogy a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiája az alkohollal összefüggő bűncselekményekkel foglalkozó részben utal arra, hogy az alkoholfogyasztás káros hatásainak csökkentése érdekében „a nemzeti népegészségügyi programnak és a bűnmegelőzési stratégiának egymást erősítő hatást kell kifejteniük a közös célok megvalósítása érdekében."[259]

Pozitívuma továbbá a stratégiának, hogy valamennyi prioritásnál (gyermek- és fiatalkori bűnözés csökkentése, városok biztonságának fokozása, családon belüli erőszak megelőzése, áldozattá válás megelőzése, bűnismétlés megelőzése) az ágazati együttműködésben meg-valósítandó feladatok között

[257] *Bakóczi* A. – *Sárkány* I.: i.m. 369-370. o.
[258] *Beccaria*, C.: Bűntett és büntetés. Révai Leó kiadása, Budapest, 1887, 72. o.
[259] 115/2003. (X.28.) OGY határozat a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról melléklete 2.4.1.

szerepel az adott jelenséggel összefüggő alkoholprobléma megismerése és megelőzése.[260]

Az empirikus kutatások rávilágítottak néhány olyan körülményre, amelyek a garázda jellegű cselekmények prevencióját elősegíthetik. A garázdaság tipikusan a *társas együttléthez kötött bűncselekmény*, sokszor mind az elkövető, mind a sértett oldalán több személy részvételével. Ugyanakkor gyakran tapasztalható, hogy bár a cselekménynek büntetőjogi értelemben csupán egyetlen elkövetője volt, a háttérben valójában több személy állt. E személyek azonos társasághoz tartoztak, és bár magatartásukat nem lehetett felbujtásként értékelni, de a tettesek – különösen a fiatalabbak – előttük való bizonyítani akarásból valósították meg a cselekményt. Ezért megelőzési szempontból nagyon fontos lenne a fiatalokban nevelésük során annak tudatosítása, hogy ha sokszor jogilag nem is, de erkölcsileg mindenképpen társaik, barátaik magatartásáért is felelősség terheli őket. Néhány esetben sikerült a barátoknak az elkövetőt megfékezniük, és a még súlyosabb következményeket megakadályozni, de erre jóval több alkalommal lett volna lehetőség, mint ahányszor megtörtént.[261]

Gyakran vezetett garázdaság elkövetéséhez az, hogy ittas állapotára hivatkozással megtagadták az elkövető kiszolgálását, illetve hogy korábbi botrányos viselkedése miatt nem engedték be valamely vendéglátóipari helyre, aki viszont azzal érvelt, hogy nyilvános helyre joga van bemenni. Előbbi esetben gyakran felelősség terheli a később sértetté váló vendéglátóipari dolgozókat is, akik a cselekményt megelőzően már tetemes mennyiségű szeszes itallal szolgálták ki az elkövetőt, és csak akkor próbálták további kiszolgálását megtagadni, amikor az már gyakorlatilag öntudatlan, józan ítélőképességét elvesztő állapotba került. Utóbbi esetben pedig megfelelő szabályozást kellene kialakítani arra vonatkozóan, hogy az üzletvezetőknek joguk van-e, és milyen formában, milyen dokumentációval és milyen

[260] *Lévay* M.: Az alkoholizmus, a kábítószer-probléma és a bűnözés összefüggései. In: (szerk.: Gönczöl K. – Kerezsi K. – Korinek L. – Lévay M.) Kriminológia – Szakkriminológia. Complex Kiadó, Budapest, 2006. 480. o.
[261] *Nagy* L. T.: i.m. (1993) 288. o.

időtartamra nyilvános szórakozóhelyekről nem kívánatos személyeket kitiltani. (Különösen kényes a helyzet megítélése színes bőrű, illetve cigány személyek esetén, hogy ne tűnhessen az eljárás faji diszkriminációnak, illetőleg azt ne lehessen ilyen célra felhasználni.) Véleményem szerint garanciális szempontból helyesebb megoldás lenne, ha például az üzletvezetők a helyi önkormányzat vagy a rendőrség jóváhagyásával csak megfelelően dokumentált (pl. egy erre szolgáló hitelesített könyvbe beírt) személyeket tilthatnának ki az üzletükből. E személyek azonosítása egyébként általában nem okozna problémát, mivel a tapasztalatok szerint általában jól ismert „törzsvendégekről" van szó.

Külön figyelmet kell fordítani a rendőrség és a vendéglátóhelyek korrekt kapcsolatára. Fontos, hogy atrocitások esetén, azok elfajulása előtt számítani lehessen a rendőrség segítségére. Ennek technikai feltételei ma már a mobiltelefonok elterjedése miatt elvileg mindenhol adottak, míg korábban az is problémát jelentett, hogy sok helyen nem volt telefon. Ugyanakkor az is szükséges, hogy valóban csak indokolt esetekben, kötekedő, garázda magatartást tanúsítók ellen forduljanak rendőri segítségért, és ne polgári jogi természetű viták, nem fizető vendégek ügyében. Másfelől azonban arra is ügyelni kell, hogy a korrekt kapcsolat ne eredményezzen törvénytelenséghez vezető elfogultságot. A tapasztalatok azt mutatják, hogy időnként a rendőrségi fellépés abban nyilvánul meg, hogy a vendéglátóhelyek dolgozóinak magatartását jogszerűnek, a jogos védelem keretein belül lévőnek minősítik, még akkor is, ha az megkérdőjelezhető, mert például a sértett kocsmárosok, pincérek a már megfékezett, ellenállást nem tanúsító személyeket is tovább bántalmazzák. Az ilyen jellegű cselekmények elkerülésére és a garázda jellegű magatartások esetén kialakult helyzetek megfelelő kezelésére célszerű lenne a potenciálisan érintett dolgozók részére oktatásokat szervezni.

Felmerül a szemtanúk, a cselekmények elkövetésekor jelen lévők optimális magatartásának kérdése is. Az egyik üzletvezető vallomásában felháborodottan szólt vendégeiről, akik az elkövető botrányos viselkedése során „csak bámultak, mint a birkák". Ugyanakkor az elemzett ügyek

tapasztalatai azt mutatják, hogy különösen szórakozóhelyeken, a beavatkozás gyakran tömegverekedés kialakulását váltja ki, és a leghelyénvalóbb magatartásnak a rendőrség mielőbbi értesítése tekinthető. A vizsgált esetekben kivétel nélkül azok a személyek jártak a legjobban, akik telefonon vagy személyesen rendőri segítséget kértek, és nem avatkoztak be direkt módon a cselekménybe, így elkerülték a sértetté, vagy a jogos védelem esetleges túllépéséből eredően az elkövetővé válás veszélyét.[262]

Egyes szituációs bűnmegelőzési formákkal (térfigyelő rendszerek, szomszédsági figyelőrendszer, polgárőrség, közvilágítás javítása stb.) esetenként látványos eredmények érhetők el, de e megoldások alapvetően a bűnözést csak terelik és nem csökkentik. A bűnözés a kontrollált helyről átterelődik a kevésbé ellenőrzött városrészekbe. A bűnalkalmak számának csökkentésére irányuló taktika azonban nem cserélhető fel, nem helyettesíthető a társadalompolitika részeként működő közösségi (társadalmi) bűnmegelőzési stratégiával.[263] A bűnmegelőzés ténylegesen „a társadalmi morál, a személyes biztonságérzet, a közbiztonság javítása, az emberi méltóság védelme."[264]

A garázdaság prevenciója nagyrészt *indulatkezelési* kérdésként is felfogható. Már gyerekkorban meg kellene kezdeni elsajátítani a problémák megoldásának agresszió-mentes levezetését, az indulatok civilizált keretek közé szorítását. Fel kellene hívni a fiatalok figyelmét arra, hogy a rájuk gyakran jellemző értelmetlen erőfitogtatások, egymás előtti bizonyítási vágyból elkövetett, „jó heccnek" tartott cselekmények (pl. sírkövek ledöntése, szoborrongálások, egyéb vandál, vagy indokolatlan, galeri jellegű személy elleni magatartások) milyen súlyos következményekkel járhatnak. Mindenképpen hasznos lenne az általános iskolások körében szervezni ilyen jellegű jogismereti és konfliktuskezelési tréningeket is, amelyek részben akár a sok helyen sikeres DADA program tematikájába is beépülhetnének.

---

[262] *Nagy* László Tibor: i.m. 290. o.
[263] *Gönczöl* Katalin: A bűnözés társadalmi reprodukciója, deviancia-kontroll, társadalmi bűnmegelőzés. In: (szerk.: Gönczöl K. – Kerezsi K. – Korinek L. – Lévay M.) Kriminológia – Szakkriminológia. Complex Kiadó, Budapest, 2006. 314. o.
[264] *Blaskó* B.: A bűnmegelőzés új eszközei, új szemlélet. Magyar Rendészet, 2004/1. 95. o.

Miképpen *Németh Zsolt* is kifejti, a rendőrségi gyermekvédelem valójában a bűnmegelőzés szolgálója. Felhívja ugyanakkor arra is a figyelmet, hogy a rendőrségi bűnmegelőzés két irányban torzulhat el: „Az első változatban a bűnmegelőzési intézkedések a hatósági represszióval alátámasztva a polgárok életébe történő visszaélésszerű beavatkozásokat eredményeznek. A másik oldalról a rendőrség tevékenysége a rendvédelem helyett tőle idegen szociális, karitatív jellegbe megy át."[265]

Végül, de nem utolsó sorban érdemes kitérni a garázda jellegű bűncselekmények kezelése és napjaink egyik leggyakrabban hangsúlyozott szemléleti rendszere, a *helyreállító igazságszolgáltatás* kapcsolatára. A XX. század vége felé közeledve – a jogviták kezelésének hagyományos megközelítésével szemben – a konfliktusmegoldás egy új fajtája jelent meg. *Görgényi Ilona* megállapítja, hogy a problémamegoldás konszenzusos modelljét úgy emlegetik, mint a *konfrontáció klasszikus módszerének alternatívája*.[266]

Vókó György érzékelteti, hogy „az elmélet művelői kitartóan szorgalmazzák a nem szabadságvesztéssel járó szankciók alkalmazását, azt, hogy a társadalmi rendszerváltásnak a szankciórenszerben is tükröződnie kell, amelynek során az alternatív gondolatoknak és az áldozati érdekeknek is helyet kell kapniuk, például a tettes-áldozat egyezség formájában."[267]

Kerezsi Klára konstatálja, hogy az elmúlt 10-15 évben *a helyreállító igazságszolgáltatás újabb paradigmát tett értelmezhetővé a büntető igazságszolgáltatás területén* a megtorlási, illetve a rehabilitációs büntető igazságszolgáltatási paradigma mellett. A helyreállító igazságszolgáltatás a „lelkiismereti/pszichológiai elemet" erősíti a büntetés értelmezésében, a jogi elemek helyett a pszichológiai elemekre helyezi a hangsúlyt.[268]

---

[265] *Németh* Zs.: Rendőrség és gyermekvédelem. Kriminológiai tanulmányok 39. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2002. 133-134. o.

[266] *Görgényi* I.: Kárjóvátétel a büntetőjogban, mediáció a büntetőügyekben. HVG-Orac Kiadó, Budapest, 2006. 220. o.

[267] *Vókó* Gy.: A magyar büntetés-végrehajtási jog európai harmonizációs- és előbbre mutató eredményei az ezredfordulón. In: Bűn és bűnhődés. Győri tanulmányok. Győr Megyei Jogú Város Önkormányzata, Győr, 2000. 208. o.

[268] *Kerezsi* K.: A közösségben végrehajtott büntetések; a helyreállító igazságszolgáltatás. In: (szerk.: Gönczöl K. – Kerezsi K. – Korinek L. – Lévay M.) Kriminológia – Szakkriminológia. Complex Kiadó, Budapest, 2006. 682. o.

A kárhelyreállító igazságszolgáltatás egyik formájának tekinthető a *mediáció*, amely a leginkább ismert resztoratív igazságszolgáltatási forma. Ennek kérdéseivel a hazai szakirodalom is egyre behatóbban kezdett foglalkozni.[269]

A büntetőügyekben alkalmazható (elkövető-áldozat közötti) mediáció jogintézményének megteremtését Magyarországon uniós elvárás és a belső jogfejlődés egyaránt érlelte és kikényszerítette. Az Európai Tanács 2001. március 15-én 2001/220/IB. szám alatt kerethatározatot fogadott el „A büntetőeljárásban az áldozat jogállásáról" címmel. A kerethatározat 10. cikke alapján minden tagállam gondoskodik róla, hogy a büntetőügyekben való közvetítést elősegítse olyan bűncselekmények esetében, amelyeknél ezt megfelelőnek tartja. Minden tagállam biztosítja, hogy az áldozat és az elkövető között az ilyen közvetítés útján elért megállapodást a büntetőeljárásban figyelembe lehessen venni. Magyarország is követi a helyreállító igazságszolgáltatás három fő célkitűzését: az elkövető felelősségérzetének megerősítését és a megbűnhődését, az áldozat kárának enyhítését, és a megsértett közösség kiengesztelését.[270]

Az egyre élénkebben jelentkező elméleti törekvések ellenére a gyakorlati megvalósításra, tényleges intézkedések megtételére meglehetősen sokáig kellett várni. Bócz Endre még 2003-ban is azt írta, hogy a mediáció bevezetése e pillanatban még a „beláthatatlan jövő zenéje".[271] E zene első dallamait hazánkban a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényt (Be.) módosító 2006. évi LI. törvény szólaltatta meg, megteremtve büntető ügyekben a közvetítői eljárás alapjait, a büntetőeljárással szorosan össze nem függő részletes szabályokat pedig külön jogszabály, a 2006. évi CXXIII. törvény határozta meg. A közvetítői eljárásra – amelynek alkalmazására 2007.

---

[269] Például: *Morvai* K.: Meditáció a mediációról. Magyar Jog, 1989/2.; *Barabás* A. T.: A mediáció esélyei Magyarországon egy empirikus vizsgálat tükrében. In: Kriminológiai tanulmányok 33. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 1996.; *Görgényi* I.: Régi és új paradigma: a restorativ igazságszolgáltatás. In: (szerk.: Gellér B.) Békés Imre ünnepi kötet. Budapest, ELTE ÁJK, 2000. 151-168. o.; *Barabás* A. T.: Börtön helyett egyezség? KJK-Kerszöv, Budapest, 2004.

[270] *Hatvani* E.: A büntetőügyekben alkalmazható mediáció magyar szabályozásának szükségessége és indokai, bevezetésének előkészületei Magyarországon. In: Kriminológiai Közlemények 64. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2007. 9. o.

[271] *Bócz* E.: Büntetőpolitika és büntetőjogi kodifikáció. Büntetőjogi Kodifikáció, 2003/3. 24. o.

január 1-jétől nyílt mód – kizárólag a személy elleni, közlekedési, illetőleg vagyon elleni, öt évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekmények esetében van lehetőség.

Találkozunk olyan véleménnyel is, hogy a hazánkban bevezetett közvetítői eljárás esetén valójában *szó sincs mediációról*, mivel például a közvetítő ugyanolyan „hatalmi" jogosítványokkal rendelkezik, mint a bíró: idéz, indítványokról dönt, azokat akár el is utasíthatja, mintegy kisbíróként csak leveszi a jogalkalmazók válláról a terhet. Ugyanakkor a mediáció nem hatósági és nem bírósági eljárás. Nem szolgáltat igazságot, hanem a probléma megoldására törekszik. Nincs jogszabályban meghatározott eljárási rendje, a mediátor nem jogalkalmazó, nincs se döntési jogosultsága, se kötelezettsége. Olyan szakértő, aki szakértelmével segíti feltárni és megérteni a konfliktust.[272]

Egyes nézetek szerint a büntetőeljárási reformok bármelyik rendszer irányába mutatnak is, elsősorban az eljárás egyszerűsítését, gyorsítását, az ügyek konszenzusos alapon történő elintézését célozzák, ami leggyakrabban az anyagi igazság elvének érvényesítéséről és a kontradiktórius tárgyalás elvéről történő lemondással járt együtt. A büntető igazságszolgáltatás valójában sem a bűnözésre, sem magára a bűnözőre nem tud számottevő hatást gyakorolni. Ebből azonban korántsem következik, hogy a büntető igazságszolgáltatásra nincs szükség. Csupán annyi, hogy a büntető igazságszolgáltatási rendszer puszta létével és nem többel tölti be társadalmi funkcióját. Megteremti a valószínűségét annak, hogy tevékenysége során felmutatja és ezáltal erősíti a társadalom által preferált értékeket, és megkísérel egyensúlyt teremteni a társadalom biztonság iránti igénye és a bűnözés között. Tehát betölti a falra akasztott nádpálca szerepét és ez sem kevés.[273]

---

[272] *Kiss* A.: Gondolatok a közvetítői eljárásról. In: Kriminológiai Közlemények 64. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2007. 20-21. o.

[273] *Farkas* Á.: A büntető igazságszolgáltatási rendszer hatékonyságának korlátai. In: (szerk.: Gönczöl K. – Kerezsi K. – Korinek L. – Lévay M.) Kriminológia – Szakkriminológia. Complex Kiadó, Budapest, 2006. 706-707. o.; *Farkas* Á.: A büntető igazságszolgáltatási rendszer hatékonyságának alapkérdései. In: (szerk.: Gönczöl K. – Korinek L. – Lévai M.) Kriminológiai ismeretek – Bűnözés – Bűnözéskontroll. Corvina, Budapest, 1996. 406. o.; *Farkas* Á.: A falra akasztott nádpálca avagy a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának korlátai. Osiris, Budapest, 2002. 144-146. o.

Akárminek tekintjük is a hazai közvetítői eljárást, az első tapasztalatok sikerekről szólnak, és úgy vélem, ha csodaszernek nem is tekinthető, azért érdemes minél szélesebb körben kihasználni, de legalábbis kipróbálni az intézményben rejlő lehetőségeket. *Ajánlatosnak tartanám az alkalmazható bűncselekményi kört a garázdaságra is kiterjeszteni*, a mediáció fő célkitűzései e cselekmények kapcsán is teljesülhetnének. Bár a garázdaság jogi tárgya a köznyugalom, ez véleményem szerint önmagában nem zárhatja ki a kárhelyreállító igazságszolgáltatást és számos esetben a közvetítői eljárás alkalmazását sem.

Az áldozatok kárának enyhítésére és a megsértett közösség kiengesztelésére ezen magatartások esetén is gyakran nyílik mód, és természetesen az elkövető felelősségérzetének megerősítésére is. Arról nem is szólva, hogy jelenleg az a furcsa helyzet állt elő, hogy míg a garázdaság esetén nem kerülhet sor közvetítői eljárásra, addig, ha ugyanaz a magatartás súlyosabb bűncselekménynek minősül (pl. súlyos testi sértés vagy jelentős értékre elkövetett rongálás), akkor már szóba jöhet, mivel a garázdaság szubszidiaritása folytán személy-, illetve vagyon elleni bűncselekménnyé „alakul át".

A Be. 221/A § (3) bekezdésének d) pontja egyébiránt kimondja, hogy a közvetítői eljárásra utalásra abban az esetben kerülhet sor, ha a bűncselekmény jellegére, az elkövetés módjára és a gyanúsított személyére tekintettel a bírósági eljárás lefolytatása mellőzhető, vagy megalapozottan feltehető, hogy a bíróság a tevékeny megbánást a büntetés kiszabása során értékelni fogja. Így e szabály alkalmazásával is kiszűrhetőek lennének azon garázda cselekmények, amelyek nem alkalmasak a közvetítői eljárásra.

IV. A futballhuliganizmus mint a garázdaság specifikus megnyilvánulása

IV.1. A futballhuliganizmus jellemzői

IV.1.1. A futballhuliganizmus kialakulása

Nincs még egy olyan sportág a világon, amelyet annyian játszanának, és amely hétről hétre annyi nézőt ültetne le a stadionokba és a tévékészülékek elé, mint a *labdarúgás*. Napjainkra azonban a futball már nemcsak nagy „biznisszé" vált, de szinte elválaszthatatlan kísérőjelensége lett a megszállott *szurkolók erőszakos magatartása* is.

A nézői erőszak gyökerei már a középkori angliai úgynevezett „*népi futballban*" (folk-football) fellelhetők. A futball tizenharmadik századi *angliai kialakulása óta* erősen kötődött az erőszakhoz. Ezeken a mérkőzéseken játékosok százai vettek részt és tulajdonképpen rivális falvak és városok fiataljainak csatái voltak, gyakran alkalmat szolgáltatva régi viszályok, személyes nézeteltérések, a földterületekkel kapcsolatos viták elintézésére.[274] A „népi futballhoz" hasonló formák megjelentek Európa más országaiban is (pl. a német „*Knappen*" vagy a firenzei „*calcio in costume*"), de a modern labdarúgás gyökerei ezekhez az erőszakos angol rituálékhoz köthetők.

Az a futball, amely az 1900-as évek elején terjedt el a kontinensen, eleinte főként a brit arisztokrácia megújult időtöltése volt, összekapcsolva a fair-play és a visszafogott lelkesedés viktoriánus értékeivel.

Az erőszak azonban egyre inkább a játék kísérőjelenségévé vált a nézőtéren is, és az *1960-as években megjelent Angliában a futball-huliganizmusként* megismert viselkedésforma.

[274] *Elias*, N. – *Dunning*, E.: Folk football in medaval and early modern Britain. In: *Dunning* E. (ed.): The Sociology of Sport: A Selection of Readings. Frank Cass, London, 1971. pp. 16-32.

Ez számos kutató szerint összekapcsolódott a mérkőzések televíziós közvetítésének elterjedésével és a futball munkásosztály általi „visszakövetelésével”, „proletarializálódásával”.[275]

A *többi, főként nyugat-európai országban* (elsősorban Olaszországban, Németországban, Hollandiában és Belgiumban) mintegy *tíz évvel később* bontakozott ki a jelenség. Az angol példát jelzi, hogy a keménynek és erősnek látszani akaró huligán csoportok szívesen választanak maguknak angol nevet, szlogenjeikben, dalaikban, felirataikon gyakran alkalmaznak angol motívumokat. Az angolok feltétlen „piacvezető” és mintaadó szerepe mellett ugyanakkor azt is észre kell venni, hogy Európában különböző, a huligán elemeket is magába foglaló futballkultúrák jöttek létre. Kialakultak erőszakmentes, a brit példát elutasító, a látványra alapozó csoportok is, amelyek elvetik az agressziót (pl. a dán roligánok vagy a skót „Tartan Army”). Az angol huligánokra az jellemző, hogy sokat isznak és harciasak, sokat verekednek, míg az olasz ultrák verekednek, de nem isznak, a dánok viszont sokat isznak, de nem verekszenek.[276]

Eredetileg három fő szurkolói stílust lehetett megkülönböztetni: az *olaszt* (fő jellemzői a palánkok zászlókkal, „drapikkal” való díszítése, zászlólengetés), a *brazilt* (fáklyák, füstbombák, petárdák) és az *angolt* (optikai és hangagresszió, színes sálakkal erősített élőkép a lelátón, megszállottan ismételgetett szurkolói nóták). Az idők folyamán azonban a szurkolók kapcsolatai, egymásra történő hatása, a televízió és az internet révén az éles különbségek egyre inkább elmosódtak, az eltérések egyre kevésbé láthatók.

A labdarúgás térhódítását, egyre népszerűbbé válását, a mérkőzések látogatottságának jelentős növekedését végigkísérték súlyos *stadionkatasztrófák* is. Ezek oka egyrészt a létesítmények építészetileg és biztonságtechnikailag leromlott állapota, másrészt pedig a tömegben

---

[275] *Frosdick*, S. – *Marsh*, P.: Football Hooliganism. Willan Publishing, Portland, 2005. pp. 10-24.; *Taylor*, I.: Spectator violence around football: the rise and fall of the „working class weekend”. Research Papers in Physical Educations 1976/4. pp. 4-9.; *Dunning*, E.: The Development of modern football. In: *Dunning* E. (ed.): The Sociology of Sport: A Selection of Readnings. Frank Cass, London, 1971. pp. 133-149.

[276] *Eichberg*, H.: Crisis and grace: soccer in Denmark. Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sports 1992/2.

keletkezett konfliktusok kezelhetetlensége volt. Ezek során a sérülések és a halálesetek kisebb részét okozták közvetlenül a garázda szurkolók összecsapásai, az áldozatok többségét a randalírozás következtében pánikba esett tömeg taposta, nyomta össze.

Már 1902-ben, *Glasgowban* (Ibrox-park: 25 halott, 517 sebesült) súlyos katasztrófa történt, amelyet még számos hasonló követett (csak néhány ezek közül: 1946. március, *Bolton*: 33 halott, 400 sebesült; 1960, *Kirikhala*, Törökország: 10 halott, 102 sebesült; 1964. május, *Lima*: 350 halott, 500 sebesült a Peru – Argentína olimpiai selejtezőn; 1968. június, *Buenos Aires*: 80 halott, 150 sebesült a River Plate – Boca Juniors találkozón; 1971. január, *Glasgow*: 66 halott, 108 sebesült; 1974. február, *Kairo*: 48 halott, több száz sebesült a Zamalek – Dukla Praha összecsapáson; 1977. április, *Hamburg*: 1 halott, 25 sebesült a Hamburger SV – Bayern München találkozón; 1981 február, *Pireusz*: 21 halott, 54 sebesült az Olümpiakosz Pireusz – AEK Athén bajnoki találkozón; 1982, *Moszkva*: 72 halott, 150 sebesült a stadion kijáratánál történt szerencsétlenség során; 1985. május, *Bradford*: 57 halott, 211 sebesült a stadionban gyújtogatás miatt keletkezett tűz következtében).[277]

A közelmúltban, 2009. április 1-jén 22 szurkoló vesztette életét, 132-en pedig megsérültek az Elefántcsontpart-Malawi vb-selejtezőn az *abidjani* stadionban kitörő pánik során, miután leomlott egy fal, a rendőrség pedig könnygázzal oszlatott. Hátborzongató hasonlóságot mutat az eset a 2001-es *accrai* tragédiával, amely Afrika legsúlyosabb stadionkatasztrófája volt. A ghánai fővárosban szintén akkor tört ki pánik, amikor a rendőrök könnygázzal kezdtek oszlatni. A borzalmas esetnek 127 áldozata volt, hat rendőrt emberölés vádjával ítéltek el.[278]

A legismertebb tragédia, amelyet több millió néző élő egyenes adásban láthatott, *1985. május 29-én a brüsszeli Heysel Stadionban* történt, a Liverpool – Juventus Bajnokcsapatok Európa Kupájának döntőjén. Bár előzőleg *Peter Robinson*, a Liverpool ügyvezetője kérte az UEFA-t, hogy változtassa meg a

---

[277] *Freyer* T.: Nép a stadionban – stadionkatasztrófák. Belügyi Szemle 2003/10. 78-79. o.
[278] http://www.nemzetisport.hu/vb2010/szornyu-tragedia-arnyekolta-be-az-elefantcsontpartiak-diadalat-228745.html?archiv=1&next=0

döntő helyszínét az 1930-ban épített Heysel Stadion állaga miatt, a szövetség ezt nem tette meg.[279] A tragédia azzal kezdődött, hogy az angol szurkolók észrevették: a közvetlenül mellettük lévő szektorban olaszok vannak. Becsmérelni, dobálni kezdték őket, aztán egyszer csak megindultak. Az első rohamnál áttörték a drótkerítést, néhány csendőr megpróbált közbeavatkozni, de elsöpörték őket. Ezután már kövekkel és vasdarabokkal támadtak, a harmadik rohamnál ledőlt az olaszok mögötti fal. A jóval nagyobb számú olasz tábor menekült, és eközben agyontaposták egymást. Sokan a szektor végében lévő falon akartak átmászni, de az nem bírta a terhelést, és maga alá temette az embereket. A következmény: *39 halott, 270 súlyos és 300 könnyebb sérült*.[280]

A tragédia létrejöttében számos ok játszott szerepet: a legnagyobb hibát a rendezők akkor követték el, amikor kontroll nélkül adták el a szerintük semleges lelátóra szóló jegyeket, felületes volt a ruházatátvizsgálás, nem volt elegendő számú rendőri erő a stadionban, nem kért idejében segítséget a szektor parancsnoka, nem különítették el megfelelően az angol és a „semleges" szurkolókat, nem volt elérhető távolságban lélegeztető készülék, de az igazi felelősök a huligánok voltak.

Egész Európa összefogott a futballhuliganizmus megfékezése érdekében. Bár javult a helyzet, áttörés csak a 90-es évektől volt tapasztalható, amihez újabb szörnyű katasztrófára volt szükség. *1989. április 15-én a Liverpool – Nottingham Forrest* FA-kupa elődöntőn a beözönlő nézők *96 liverpooli szurkolót tapostak halálra* a sheffieldi Hillsborough stadion lelátóin. E napot úgy emlegetik, mint amely megváltoztatta az angol futballt.[281] Ezt követően a kormány megbízása alapján *Lord Taylor*, a legfelsőbb bíróság bírája, elkészítette azt a jelentését (a híressé vált ún. *Taylor-jelentés*), amelyben ajánlásokat tett a sportrendezvények biztonságának kialakításához. A jelentés nyomán – amely azóta világszerte etalon lett – számos törvény

[279] *Moncz* A.: A futballtörténelem 100 legendás pillanata. Aréna 2000 Kiadó, Budapest, 2007. 43. o.
[280] *Kocsis* L. M.: A halál kapujában. Minerva, Budapest, 1986.
[281] http://www.origo.hu/sport/focivilag/20090415-20-eve-volt-a-hillsboroughtragedia-96-halott-liverpool-nottingham-1989.html

született a szigetországban, és a törvények és a brit társadalom összefogásával mára sikerült kezelhető keretek közé szorítani a futballhuliganizmust Angliában.

A sokkhatást okozó brit tragédiákat követően nemcsak az Egyesült Királyságban, de a nemzetközi együttműködés szintjén is egyre fokozódó figyelem kezdett irányulni a veszélyesnek minősülő labdarúgó mérkőzések biztonságos megrendezésére. Ez megnyilvánult a rendőrségi aktivitás, az infrastrukturális háttér, a videókontroll, a jegyeladások szisztémája és a jogi szabályozás terén is.[282]

IV.1.2. A futballhuliganizmus fogalma

De valójában mit is értünk *futballhuliganizmus* alatt? Amikor a mindennapok során e jelenségről beszélünk, általában érezni, tudni véljük, mi tartozik körébe. Éppen ezért gyakran a szakirodalmi publikációk is a fogalmat adottnak, egyértelműen ismertnek, meghatározottnak tekintik, sokszor leegyszerűsítve úgymond „nézőtéri erőszakot" emlegetnek, vagy csupán annak egy-egy vonását emelik ki.

Az agressziókutató például így fogalmaz: „A labdarúgó-mérkőzést sokan az élet modelljeként fogják fel. Küzdelemről van szó, ahol győzni és veszíteni lehet, ám az utóbbi időben ebbe az eredetileg tisztán szórakoztató világba bekerült az agresszió is. A vereséget nehéz elfogadni, és vannak olyan emberek, akik erre képtelenek, dühüket nem tudják fékezni. De olyanok is vannak, akik a győzelem mámorában garázdálkodással fejezik ki az örömüket. Ezt a jelenségvilágot az angolok több mint száz éve ismerik, és futballhuliganizmusnak nevezték el".[283]

A szakirodalom leggyakrabban *Roversi* meghatározását emlegeti, aki szerint „a futballhuliganizmus kifejezés a durvaság minden olyan formájára utal, amely a nézők között zajlik. Az elnevezés Angliából ered, ahol először jelent meg, s ahol ilyen nagy méretűvé vált. A jelenséget a vandalizmus és a

[282] *Titley*, G.: Young People and Violence Prevention. Youth Policy Recommendations. Council of Europe, 2004. p. 47.
[283] *Münnich* I.: Agresszivitásaink. Belügyi Szemle 2003/10. 90. o.

szisztematikus véres agresszió keverékeként írhatjuk le, amely a fiatalok bizonyos csoportjaira jellemző, s amelyet a hasonló korúak követnek el a stadionon belül és kívül."[284]

Úgy vélem – különösen az általam lefolytatott empirikus kutatás vizsgálati körének kijelöléséhez – szükséges a futballhuliganizmus definíciójának striktebb meghatározására. Álláspontom szerint *futball-huliganizmusnak a szurkolók részvételével elkövetett, hivatalosan szervezett labdarúgó mérkőzésekhez kapcsolódó rendzavaró cselekmények tekinthetők, sportlétesítményeken belül vagy azokon kívül*.

Alanyi oldalról csak azokat a cselekményeket tartom a futballhuliganizmus megnyilvánulásainak, amelyekben szurkolók *is* részt vesznek. A kizárólag játékosok által a sportesemények során elkövetett cselekményeket nem tekintem a fogalom alá tartozónak. Mivel azonban ahhoz szorosan kapcsolódnak, annak környezetét befolyásolják, mintegy lenyomatot képeznek rajta, szükségesnek ítéltem e cselekmények egyes jellemzőinek feltárását is. Ugyanakkor az olyan garázda akciók, amelyekben játékosok és nézők közösen vesznek részt az elkövetői oldalon, beleillenek a futballhuliganizmus jelenségének körébe.

Az *elkövetési hely* vonatkozásában a magatartásnak *hivatalosan szervezett mérkőzéshez* kell kapcsolódnia, a baráti mérkőzések, „grundfocizások" alkalmával történő atrocitásokat nem sorolhatjuk a futballhuliganizmus körébe. A labdarúgó mérkőzéshez kapcsolódás azonban meglehetősen tágan értelmezendő, a rendzavaró cselekménynek sem *időben* – lehet a találkozó előtt vagy után több nappal is, amint arra egyre több példa van –, sem *térben* – stadionon belül vagy kívül is megvalósulhat – nem kell a mérkőzéssel közvetlenül egybeesnie.

[284] *Roversi*, A.: Football Violence in Italy. International Review for the Sociology of Sport 1990/4. pp. 311-331.

IV.1.3. A futballhuliganizmus sajátos vonásai

A labdarúgást a legnépszerűbb csapatok nagyszámú közönség előtt, speciálisan kialakított arénákban, stadionokban játsszák. A *stadion* különleges hely, misztikus szentély, ahol az ókori görögök isteneiknek ajánlották fel győzelmeiket. Az ókori olimpiák idején még a városállamok közötti háborúkat is szüneteltették, hogy a játékokat megtarthassák. A rómaiaknál – akiket a gladiátor viadalok mellett már leginkább csak a küzdősportok érdekeltek, (birkózás, ökölvívás) – már egyre inkább szekularizálódott látványosság helyszínévé váltak az arénák. Manapság már sokrétű funkciójú, általános szórakoztató központokká lettek a stadionok: a sportesemények mellett rendeznek bennük koncerteket, politikai gyűléseket, egyes helyeken bikaviadalokat is. Különleges atmoszférájukat ugyanakkor megtartották.

A stadionok *akusztikája* szintén különleges. A pályát körülölelő lelátók felerősítik a hangeffektusokat, a szurkolók különleges teljesítményre képesek buzdítani kedvenceiket, miközben ők maguk is katartikus élményeket élnek át. Ezeket a hatásokat erősítik a technikai berendezések (zene, hangosbeszélő, óriási kivetítők).

A mai óriási arénák több tízezer embert képesek befogadni. Kevés hasonló hely van, ahol ekkora tömeg gyűlne össze viszonylag kis területen. A tömeg bizonyos szempontból sajátságos „búvóhely”, amelyben az egyén elveszíti társadalmi láthatóságát és személyes azonosíthatóságát.[285] A *tömegben* az egyén feloldódik, *deperszonalizálódik*, *anonimmá válik*, kikerül a társadalmi ellenőrzés alól, önkontrollja és önszabályozó késztetése fellazul. Nyitottá válik a közvetlen környezetében észlelhető hatások, minták és felgerjedt indulatok iránt. Az önkontroll leépülése szabad utat nyit a normális viszonyok között kordában tartott és a kulturális normák által szabályozott ösztönös impulzusoknak, agresszív késztetéseknek.

Ha sokan gyűlnek össze valahol, akiket azonos érzelem hevít, akkor impulzusokat adnak át egymásnak, és ez katalizálja a résztvevők cselekvését,

[285] *Pataki* F.: Tömeg és bűnözés. Belügyi Szemle, 2001/7-8. 21-31. o

nagyon gyakran helytelen irányba. Különös szerepe van ilyenkor a *jelszavaknak* mint mozgósító erőnek. Frappáns jelszavak rendkívül intenzíven hatnak, ha a céllal vagy helyzettel a tömeg zöme egyetért (pl. a játékvezető vagy valamelyik durvának ítélt játékos, esetleg a saját csapat vezetőségének, edzőjének szidalmazása).

A tömeg olyan tettekre ragadtatja magát, amit a tömeget alkotó egyetlen egyén sem tenne meg. A résztvevő egyéneknek megszűnik az egyénisége, a tömeggel szinte eggyé válnak. A hangadókra felnéznek, hiszik, hogy mindent mindenkinél jobban tudnak, mindenben igazuk van, és ezért olyan öntudatlan, spontán módon követik őket, mint az állati csordák a vezérhímet. Az egyedekben megszűnnek a gátlások, lefoszlik róluk a szocializációs máz és eluralkodik rajtuk a szenvedély, a brutális megoldások vágya. A cselekvéseik irányításában az értelem helyett az *ösztönök* veszik át a szerepet. Nem ritkák a diagnosztizálható hiszteroid megnyilvánulások sem.

A játékosokkal azonosuló szurkolók a tiltott területre lépést, a szabályok áthágását a törvények és a rendőrség ellenére teszik, ez nyilvánvaló számukra is. Ezáltal azonban egyfelől bizonyos fajta identifikációs kielégülést nyernek, másfelől a barátaik tetszését vívják ki ezzel. A „határátlépés" mint elismerésre méltó cselekedet, a szabályok áthágása mint a nonkonform merészség önértékelési plusza válik itt értékessé.[286]

A tömeg mindig *indulatgerjesztő generátorként* működik, akaratlanul is azonosulásra, követésre késztet, az azonos irányú érzület kohéziós erőként fejti ki hatását, homogenizálja a tömeg tagjait. Azonban itt is kiválasztódnak vezetők, akik képesek befolyásolni a tömeget alkotó egyéneket.

A szurkolói tömegben a következő szerepeket lehet elkülöníteni:

- *Formális vezető*: nyíltan vállalja, hogy valamelyik szurkolói csoport vezetője, jól láthatóan osztogatja az utasításokat, szervezi a csoporttevékenységet. Viselkedésével mintát ad, amelyet közvetlen környezete, majd a többiek is követhetnek.

[286] *Szabó* J.: Futballhuliganizmus. PolgArt, Budapest, 2003. 108. o.

- *Informális vezető*: nyíltan nem vállalja a szurkolói csoport vezetését, de ellátja a főnököt jó tanácsokkal, sőt intelligenciájánál fogva ügyesen manipulálja a vezetőt, elkerüli a felelősségre vonást.
- *Ceremóniamester*: kitalálja a szurkolói rigmusokat, vezényli, hogy mikor mi következzen. Segít abban, hogy a csoport egységének mítosza erősödjön.
- *Provokátor*: feladata a jogosság, igazságosság látszatának kiprovokálása verbális vagy tárgyak elleni agresszióval, a másik csapat szurkolótáborának vagy a kivezényelt rendőröknek a bosszantása, válaszreakció kierőszakolása.
- *Támogató*: az, aki nem észlelte a provokációt, csupán a viszontválaszt látja, amit támadásként értékel, ezért védekezik vagy támad.
- *Bujtogató*: ő mozgatja a háttérből a provokátorokat, ezért nincs felelőssége. Felemlegeti a korábbi sérelmeket, felhívja a figyelmet a lehetőségekre.
- *Bohóc*: ő az, aki nem tartozik felelősséggel a viselkedéséért, de kimondhatja, megmutathatja az igazságot, bemondásai vannak, szórakoztatja a tömeget.
- *Sunyi*: aki alattomos módon, lesből, hátulról támad, arcát, személyiségét elrejtve, majd ezt követően gyorsan visszahúzódik. Kihasználja a tömeg védőernyőjét, kiszűrése ezért nehéz. A súlyosabb sérülések okozását neki tulajdonítják. Személyiségpatológiájának részeként talál rá erre a szerepre, egyfajta önmegvalósításként. Csak neki fontos, hogy kiélje egyéni agresszióját, nem is lényeges, hogy később is emlékezzenek rá, ő az arc nélküli ember.
- *Töltelék*: akiket a csoportnyomás sodor bele a deviáns viselkedésbe. Ők adják a tömegerőt a demonstrációkhoz, de határozott ellenerővel hamar leállíthatók, vagy abbahagyják maguktól is, mert a belső szándékok viszonylag alacsony szinten fogalmazódnak meg bennük.
- *Szemlélődő*: általában ártatlan, de kíváncsi ember, aki érdeklődéssel figyeli mások viselkedését. Ezáltal élményhez, izgalmakhoz jut, eltölti

az időt, de maga aktívan semmiféle rendbontásban nem vesz részt. Viszont később baráti társaságban van miről beszélgetnie, és ezért számára megéri ez a pozíció.

- *Megfigyelő*: ő az, aki megfigyeléseivel, pontos dokumentációjával kiszolgálja mindkét oldalt. Ő a hiteles forrás, ez ad fontosságot ennek a típusnak.
- *Áldozat*: akinek hetente, kéthetente újra és újra szüksége van arra, hogy jól elverjék. Bármilyen furcsán hangzik is, a neurózisa része, hogy néhány pofont vagy néhány gumibotütést begyűjtsön. Ha éppen szünetel a bajnokság, akkor az utcán vereti meg magát, kissé mazochista. Nélkülözhetetlen számára az ilyenkor keletkező adrenalin, endorfin, mert ettől megnyugszik, megszűnik a már elviselhetetlenségig fokozódó belső idegessége, feszültsége, boldogságot érez, fontossá vált, akár hír is lehet belőle.
- *Békítő-összekötő*: küldetése, szerepe abban áll, hogy közelíti egymáshoz az eltérő véleményen lévő csoportokat, szurkolótáborokat, illetve a rendőri erők és a szurkolók között működik.
- *Magányos farkas*: nem csapatember, csupán kihasználja a csoport által nyújtott keretet arra, hogy akcióit végrehajtsa. Tulajdonképpen patológiásan működő személyiség énkép-támogató agressziójáról van szó.
- *Focirajongó*: a legnagyobb tömeg, az ő céljuk, hogy jó focit lássanak.
- *Elmebeteg*: tulajdonképpen nem szerep, mégis találkozhatunk ilyen emberekkel. Rendkívüli eseményeket okozhatnak kiszámíthatatlan magatartásuk miatt.[287]

Bár nem tartoznak a futballhuliganizmus szorosan vett fogalmának körébe a játékosok által végrehajtott erőszakos cselekedetek, az azokat és a szurkolói agresszivitást kiváltó biokémiai okok között sok hasonlóságot találunk.

---

[287] *Szabó* J.: Futballhuliganizmus és normaérvényesítés a stadionok rendfenntartási gyakorlatában. Belügyi Szemle, 2003/10. 4-6. o.

Az agresszivitás egyik oka, hogy a sportolás közbeni küzdelem megnöveli a tesztoszteron, az adrenalin és más hormonok szintjét a szervezetben, és megemelkedik az agytörzsi aktivitációs szint. Ezért kisebb mértékű frusztrációra is a magasabb alap aktivitási szinten lévő agytörzsből természetesen magasabb szintű agresszív válasz keletkezik. Így csökken a tudatossági kontroll a viselkedés fölött. Ez a mechanizmus a szurkolókban is lejátszódik.

A második tényező, amelyik megnövelheti az agresszivitási szintet az, hogy általában néhány órával, esetleg néhány nappal korábban egyfajta bosszantási fázis zajlott, ami azt jelenti, hogy megalázták az egyént. A korábban elfojtott agresszív indulat az akciók hatására aktivizálódik, és lehet, hogy az érintett személy sem érti, miért, de fokozottan agresszív válaszokat ad.[288]

A *sportolói agresszivitás* komoly mértékben jelen van a futball környezetében, amint az ténykutatásom során is kiderült, de a nemzetközi porondon sem ritka jelenség. Komoly felháborodást váltott ki például a török válogatott futballistáinak viselkedése, amikor 2005. november 16-án Isztambulban a 4:2-es hazai győzelemmel, de török kieséssel zárult vb-pótselejtezőt követően végigkergették és ütlegelték a vendégeket a stadion folyosóin, s az alpesi játékosok közül egyikőjüket az altestére kapott rúgás miatt kórházba is kellett szállítani.[289]

A mérkőzések és az azokon tapasztalható, sokszor erőszakos jelenetekben is megnyilvánuló, nagyfokú küzdelem nézőkre gyakorolt hatását tekintve a pszichológusok alapvetően kétféle elméletet dolgoztak ki. Az úgynevezett *katarziselmélet* szerint a stadionok olyan helyek, ahol a nézők kiengedhetik a „felesleges gőzt”, a mérkőzések hozzájárulnak az agresszió leküzdéséhez. Ezzel szemben a *tanuláselmélet* képviselői szerint ezek éppen az agresszió megtanulásának műhelyei.[290]

Úgy vélem, hogy az indulatok ilyen módon történő levezetése, a „*gőzkieresztő szelep-funkció*” megvalósulása csak olyan embereknél lehet

---

[288] *Végh* J.: A futballhuliganizmus pszichológiai kérdései. Belügyi Szemle, 2001/12. 37-39. o.
[289] www.nemzetisport.hu/cikk. php?cikk=100237&hirkereso=1 – 33k -
[290] *Nagy* S.: Agresszió és sport. Belügyi Szemle, 2000/7-8. 151. o.

célravezető, akiknek személyisége nem agresszív, és kontrollálni tudják feszültségeiket. Az eleve erőszakos hajlamú embereket azonban inkább feltüzeli az ilyen feszültség-levezető szituáció, különösen, ha több agresszív jellemű, gyakran alulszocializált személy kerül egyszerre kapcsolatba, amely mintegy versenyhelyzetre késztetve őket, számukra inkább újabb konfliktus-helyzetet alakít ki. Erre jó példa a közelmúltban a budapesti Blaha Lujza téren elhelyezett bokszzsák, amely az agresszivitásra kívánta felhívni a figyelmet, és az indulatok levezetésében akart segítséget nyújtani azzal, hogy az arra járók behúzhattak neki egyet-kettőt. A bokszzsák körül azonban hamarosan olyan botrányok törtek ki, ami már veszélyeztette a közbiztonságot, a környék garázdaságok színterévé vált. Először azért tört ki tömegverekedés, mert két csoport fiatal nem tudta eldönteni, melyikük próbálhatja ki erejét először a bokszzsákon, később két rivalizáló galeri azon különbözött össze, hogy ki ütött nagyobbat. A járókelők félelmükben már nem mertek feljönni az aluljáróból. A tömegverekedések során a rendőrök tizennyolc személyt állítottak elő és kezdeményeztek ellenük büntetőeljárást garázdaság miatt. A sporteszközt a VIII. kerületi rendőrkapitány kezdeményezésére leszerelték és az a bűnjelraktárból majd hamarosan egy iskola edzőtermébe kerül.[291]

A *rasszizmus és a futballhuliganizmus* kapcsolatának megítélése meglehetősen kérdéses. Rasszista megnyilvánulások kétség kívül előfordulnak a mérkőzéseken, a szurkolók közötti rasszizmus tényleges arányát azonban szinte lehetetlen felmérni, megbízható empirikus adatokkal alátámasztani. Ennek ellenére a média és a közvélemény szemében a rasszizmus általában olyan jelentős problémaként merül fel, amely gyakran felelős az erőszakos cselekményekért, főleg a nemzetközi mérkőzéseken. Az mindenesetre tény, hogy a szélsőjobboldali csoportoknak általában hatásuk van a futball-huliganizmusra.

A nézőtéri rasszizmus Nyugat-Európában a 70-es, 80-as években tetőzött, amikor rendszeres volt például a fekete bőrű játékosok majom vinnyogással, huhogással és banánnal való „üdvözlése”. A jelenséget általában

[291] http://index.hu/x?cbl=2&c0_413=http://index.hu%2Fpolitika%2Fbelfold%2Fbudapest%

mindenhol komolyan vették, és visszaszorítására olyan jelentős kampányokat kezdeményeztek, mint Angliában a *„Let's kick racism out of football!"*, Hollandiában a *„When racism wins, the sport loses"*, Olaszországban a *„No al Razzismo"*, vagy az egész Európát átívelő *„All different, all equal"* és a *„Fans against racism in Europe"*. E programok sikerét nehéz felmérni, de mindenképpen a jelenség egyfajta csökkenése tapasztalható a pályákon.[292] Ennek ellenére továbbra is időről időre hírek érkeznek rasszista szurkolói megnyilvánulásokról, ezek azonban már sok esetben a korábbiaknál szigorúbb büntetéseket vonnak maguk után.[293]

Végül érdemes néhány szót ejteni a futballhuliganizmus és a *média* kapcsolatáról. Nem vitás, hogy a média számos esetben jelentékeny szerepet játszik a huligán cselekmények kialakulásának oksági hátterében. Sok kutató véli úgy, hogy a szenzációhajhászás, a média megjelenése a várhatóan balhés meccseken csak erősíti a problémát.[294]

Az 1960-as évek óta a tudósítókat azzal küldik ki, hogy tájékoztassanak a játékról és a tömeg viselkedéséről egyaránt. A futball és a közvetítések népszerűségének terjedésével sokan úgy gondolják, hogy ingyenreklámot kaphatnak erőszakos viselkedésük által, akár szélsőséges politikai megnyilvánulásaikat is így tudják leghatásosabban demonstrálni. A huligánok élvezik a sajtóvisszhangot és gyakran azért is keresik az összetűzést a rivális csoportokkal, hogy szerepelhessenek a médiában.

A feltűnési vágyukat sportesemények megzavarásával kiélni óhajtók között nemcsak csoportos, de egyéni „fellépőket" is találunk. Közülük a leghíresebb *Jimmy Jump*, aki ezt a „sportot" már-már művészi szinten űzi. Feltűnt már a pályán EB-elődöntőben, BL-elődöntőben és -döntőben, rögbi vb-döntőn, de a 2004-es Formula-1-es Spanyol Nagydíjon a száguldó autók között is.

---

[292] *Frosdick*, S. – *Marsh*, P.: i.m. pp. 138-150.

[293] Például zárt kapuk mögött kellett megrendeznie a Juventus futballcsapatának az Atalanta elleni 2009. május 17-ei mérkőzését, mivel szurkolói az Internazionaléval szembeni találkozón rasszista bekiabálásokkal sértegették Mario Balotellit, a milánói gárda színes bőrű csatárát. Népszabadság, 2009. május 16.

[294] *Frosdick*, S. – *Marsh*, P.: i.m. pp. 121-124.; *Perryman, M.* (ed.): Hooligan Wars: Causes and Effects of Football Violence. Mainstream, Edingburgh, 2001.

Sajátos események tanúi lehettek azok, akik *2008. júliusában* Jimmy Jump egyik orosz követőjének pályára szaladását tekinthették meg. A fiatalember a Lokomotiv – Szpartak moszkvai rangadó 73. percében gondolta úgy, hogy fut egy kört a stadion gyepén, mikor is a Szpartak cseh válogatott védője utcai harcosokra emlékeztető mozdulattal felrúgta. A játékvezető ezt követően sportszerűtlen magatartás miatt sárga lapos figyelmeztetésben részesítette a futballistát.[295]

IV.1.4. A hazai helyzet

A szakirodalomban általában az a vélemény fogalmazódik meg, hogy a futballhuliganizmus Magyarországon a 90-es években jelent meg először.[296] Konkrétan az 1990. március 10-én, a Váci Izzó – FTC NB I-es labdarúgó-mérkőzés utáni rendzavarást szokták megjelölni mint azt az eseményt, amellyel *kezdetét vette a futballhuliganizmus*, amelyről addig csak a televízió képernyőjén keresztül értesültünk angol, olasz, német találkozók közvetítése során.[297]

Valójában korábban, az *államszocializmus idején* is előfordultak erőszakos szurkolói megnyilvánulások. Már a hetvenes-nyolcvanas években is az *FTC és az Újpest* (akkori nevén Újpesti Dózsa) mérkőzései voltak a legveszélyesebbek. A két csapat szurkolótáborai között többször nemcsak verbális szócsaták zajlottak, hanem fizikai összecsapások is. Az ellenséges-kedésnek különös élt adott, hogy a Dózsa a Belügyminisztérium csapata, és így mintegy az elnyomó hatalom szimbóluma volt, szemben a sokak számára ellenzékiséget jelentő Fradival. Az kétségtelen tény, hogy az atrocitások a jelenleginél sokkal nagyobb létszámú szurkolósereg (a Népstadionban egy-egy kettős rangadón nem volt ritka hetven-nyolcvanezer néző részvétele) ellenére sem eszkalálódtak, azokat a rendőrség általában már csírájában drasztikusan

[295] Teljesen egyedi módszerrel kiérdemelt sárga lap Moszkvából. http://www.nemzetisport.hu/cikk.php?cikk=190682
[296] *Freyer* T.: i.m. 73. o.
[297] *Strauss* Zs.: A rendőrség szerepének változása a hazai futballbotrányok kapcsán. Belügyi Szemle, 2003/10. 63-64. o.; A Futballhuliganizmus Elleni Szakértői Bizottság 4/28-1/2003. sz. jelentése a rendbontások visszaszorítása és megelőzése érdekében szükséges tennivalókról. Budapest, 2003. június 13. 20. o.

elfojtotta. Sőt, sok esetben a mérkőzések után tömegesen együtt vonuló, éneklő – általában ferencvárosi – szurkolók táborát rendzavarás elkövetése nélkül is „elővigyázatosságból” gumibotokkal „feloszlatták”.

Míg a 80-as évek végéig a stadionok rendjéhez hozzájárult a *rezsim szigorú kontrollja* is, a rendszerváltást követően, a politikai rendszer átalakítása miatti irányítási űrben a társadalom különböző részei mind-mind másképp értelmezték szabadságuk fokát. A törvényhozás eddig soha nem látott tempóban alakította át jogrendszerünket, amely a végrehajtók oldalán gyakran *elbizonytalanodást, jogértelmezési, jogalkalmazási problémákat* vetett fel. Emellett, miként az egész társadalomban, úgy a futballpályák környékén is felszínre kerültek a lappangó előítéletek, a migráció erősödése következtében feléledt az idegengyűlölet is. A sport helyett minden vonatkozásban egyre inkább a botrányok kerültek a középpontba.

Kétségtelen, hogy a hazai futballpályák nézőterein is bizonyos rendszerváltás történt 1989 után: megjelentek az ultrák és új szurkolói kultúrát honosítottak meg. Az *első ultra szurkolói közösség* a Kispest Honvéd lelátóin tűnt fel 1991-ben. Ekkor szakítottak a „vadkeleti stílussal”, miután a Honvéd – Sampdoria meccsen az olasz szurkolóktól testközelből is láthatták, hogyan kell „ultra módon” buzdítani a csapatot. Ugyanígy tanulták az újpestiek egy Napoli elleni meccsen a vérmesebb stílust. Ebből is kitűnik, hogy a radikálisabb magyar szurkolói közösségekre elsősorban olasz példák hatottak. Ugyanez figyelhető meg a Vasasnál is. A Fradi legkeményebb szurkolói köre, a Green Monsters 1995-től jegyzi magát, a másik, mérsékeltebb, s kinyilvánítottan angol szurkolói hagyományokat követő fradis társaság, a Seven Side 2001-től.

A hagyományos Fradi-himnusz, amely szerint „száz kisleány egy gólra vár” ártatlan dalocska azokhoz képest, amelyeket ezt követően kezdtek énekelni. A nézőtéren nem „kisleányok” ülnek, a magatartást egyre inkább az agresszív ultra stílus határozta meg, amely elnyomta a régi vágású drukkerek hangját. Az ultrásodás hatására megújult a szurkolói kelléktár is. Feltűntek az ún. drapik (hatalmas felületű, feliratos vásznak, amelyek akár egy egész szektort beborítanak), a sálak, a füstölők, megjelentek a nézőtéri koreográfiák,

és fogalommá vált a „kanyar”, vagyis a kapuk mögötti lelátórész mint az ultrák helye. Az oldallelátó (a side) a mérsékeltebbeké maradt.

A szurkolók számára egyre fontosabbak lettek a bunyók, rendszeressé váltak a *mérkőzéseket követő verekedések* (ún. afterpartik), amelyek emléke egyfajta epikai hagyományként jelent meg a szurkolói folklórban. Napjainkban pedig a szurkolói honlapokon már többet olvashatunk a drukkerek, mint a futballcsapat szerepléseiről.[298]

Emlékezetes „csatajelenet” színtere volt a Magyar Kupa-döntőnek helyszínt biztosító kispesti stadion *1994. június 15-én*, amikor a *pályára özönlő szurkolók megtámadták az őket kiszorítani akaró rendőröket*, és néhány ferencvárosi labdarúgó erőszakkal próbálta az intézkedés alá vont szurkolókat kiszabadítani.

1998. május 23-án a Zalaegerszeg – Kispest mérkőzésre utazó *kispesti szurkolók kb. 120-150 fős csoportja Balatonlellén verekedést provokált*, kirakatokat tört be, gépkocsikat rongált meg. Az események során egy helyi vállalkozó az engedéllyel tartott önvédelmi fegyverével három lövést adott le a levegőbe, majd több lövést az őket megtámadó tömeg irányába, melynek következtében egy főt lábon, egyet pedig vesén lőtt.

1999. április 17-én az FTC – UTE mérkőzést megelőzően *több száz fős ferencvárosi szurkoló támadt rá a vendég szurkolók biztosítását végző rendőrökre*, közlekedési táblákat döntöttek ki, majd azokat a rendőrök közé dobták. A támadó tömeg elszántságát csak lovas rendőrök bevetésével sikerült megtörni. Az intézkedés során egy lovas rendőr súlyos sérülést szenvedett, több rendőrségi gépjárműben keletkezett sérülés és számos védőeszköz használhatatlanná vált.

2003. május 30-án az FTC stadionjában és a Siófokon *történt események újabb lapot írtak a magyar labdarúgás fekete krónikájába*. A rendbontások mindkét helyen a játéktéren történtek. Az Üllői úton az utolsó bajnoki mérkőzésen fiesztára készülő, a csapat elsőségét ünnepelni akaró tömeg – mivel az FTC-nek nem sikerült legyőznie a Debrecent, és így az

[298] *Csordás* L.: Kis budapesti szurkológia. Népszabadság, 2009.04.03. 9. o.

MTK lett a bajnok – elkeseredettségében és dühében – addig példátlan módon – bántalmazta az ellenfél játékosait, edzőjét, sőt saját játékosaikat is. E kirívó és nagy publicitást kapott botrány kapcsán a politika is úgy látta már, hogy drasztikus lépéseket kell tenni a futballhuliganizmus megfékezése céljából, azt nem lehet a futballszakma belügyének tekinteni.

E felismerés nyomán a gyermek-, ifjúsági és sportminiszter *Páva Zoltán* országgyűlési képviselő vezetésével egy szakértői bizottságot kért fel a helyzet értékelésére és a bevezetendő intézkedésekre vonatkozó javaslatok kidolgozására. A bizottság tagjai elismert jogászok, egy neves szociológus, a Belügyminisztérium és a rendőrség képviselői, valamint az MLSZ elnöke voltak.

A munka során megállapítást nyert, hogy a sport- (ezen belül hangsúlyozottan a futball-) huliganizmus összetett társadalmi probléma, amelyet nem lehet kizárólag rendészeti eszközökkel orvosolni. A bizottság elkészítette jelentés felhasználásával a kormány előbb egy hétpontos cselekvési programot dolgozott ki, majd ennek alapján elfogadták az 1071/2003. (VII.18.) kormányhatározatot, amely határidőkkel és felelősökkel határozta meg az egyes tárcák által végrehajtandó feladatokat.

A határozatnak megfelelően jelentős kodifikációs tevékenység bontakozott ki, amelynek alapján az alábbi jogszabályi rendszer igyekszik garantálni a sportrendezvények biztonságát:

A sportról szóló 2004. évi I. törvény.

A sportrendezvények biztonságáról szóló 54/2004. (III.31.) Kormány rendelet.

117/2003. (VII.30.) Kormány rendelet az egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. (XII.28.) Kormány rendelet módosításáról, mely új szabálysértésként bevezette a „Sportrendezvény rendjének megbontása”,[299]

[299] 218/1999. (XII.28.) Korm. rendelet 10/A. §-a szerint a sportrendezvény rendjének megbontása szabálysértését az követi el, és százezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható „aki sportrendezvényen a létesítménynek a nézőktől vagy a nézők meghatározott csoportjától elzárt területére jogosulatlanul belép, vagy ott tartózkodik, illetőleg e területre bármit bedob.”

illetve a „Sportrendezvényről kitiltás szabályainak megszegése”[300] *szabálysértéseket.*

11/1998. ORFK utasítás a Magyar Köztársaság Rendőrségének Csapatszolgálati Szabályzatáról.

25/2004. (VII.3.) ORFK intézkedés a sportrendezvények rendőri biztosításáról.

A futballhuliganizmus kezelésével kapcsolatosan fajsúlyos kérdésként jelentkezik a *rendőrség szerepvállalása*, a sportrendezvények rendőri biztosításának kérdésköre. Tény, hogy a futballhuliganizmus és kapcsolódó jelenségei próbára teszik a rendőrség egész ügyeleti rendszerét, akciócsoportjainak működését, azok kivezénylését és általában azt a koordináló kapacitást, amelyet az adott esetben be kell vetniük.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy az utóbbi időben a rendőrség sokkal szakszerűbben és hatékonyabban biztosítja a sportrendezvényeket, a jogszabályi háttér lényegesen egyértelműbbé vált, alapvetően megfelelőnek tűnik, a feladatok megoszlása tisztázódott.

Az Országos Rendőr-főkapitány 25/2004. (VIII.9.) számú intézkedésének 2. pontja értelmében a rendőrség a rendezvény rendjének fenntartásában közfeladatként vagy költségtérítés ellenében működik közre. A 2004. évi I. törvény 68. § (3) bekezdése értelmében „A rendőrség, a Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara és a szakszövetség (országos sportági szövetség) által – külön jogszabályban meghatározott eljárás szerint – kiemelt biztonsági kockázatúnak minősített sportrendezvény biztosítását a szervező által megbízott rendező mellett a rendőrség közfeladatként látja el. A nem kiemelt biztonsági kockázatúnak minősített sportrendezvény biztosítására a szervező – a külön jogszabályban meghatározottak szerint –, amennyiben a körülmények alapján indokolt, köteles kezdeményezni a sportrendezvény térítés ellenében történő rendőri

[300] 218/1999. (XII.28.) Korm. rendelet 15/A. §-a rendelkezik a sportrendezvényről kitiltás szabályainak megszegéséről, amelynek alapján „aki olyan sportrendezvényen vagy sportlétesítményben tartózkodik, ahonnan a bíróság, illetőleg a szabálysértési hatóság kitiltotta, ötvenezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.”

biztosítását." A rendőrség ellenérték fejében végezhető szolgáltató tevékenységét az 54/2004. (III.31.) Korm. rendelet 5.§ (2) bekezdése, a 16/1999. (II.5.) Korm. rendelet, valamint a 7/1999. számú ORFK intézkedés szabályozza.

A gyakorlatban több ízben felmerülő probléma, hogy a rendőrök miként intézkedjenek – különösen a közterületeken – a csoportosan fellépő, túlerőben lévő elkövetőkkel szemben. A rendőröknek a garázda-rendbontó jellegű cselekmények elkövetését észlelve annak elkövetőjét fel kell szólítaniuk cselekménye abbahagyására és a fokozatosság elvét betartva az 1994. évi XXXIV. Tv. (Rtv.) 29.§ (1) és (2) bekezdésében foglaltak alapján szakszerűen és törvényesen, a szükséges mértéket nem túllépve, az arányosság elvének megfelelően kell eljárniuk. Csoportos rendbontás esetén a helyszínen fel kell mérni az erőviszonyokat, illetve a biztosítás parancsnokának a cselekmény jellegét, helyét és az abban résztvevők számát. Amennyiben a biztosítás parancsnoka úgy ítéli meg, hogy a rendelkezésre álló rendőri létszám nem elegendő az intézkedés eredményes, biztonságos végrehajtásához, annak megkezdése előtt megerősítő erőt kell kérni és csak annak megérkezése után, a helyszínen tartózkodó rangidős parancsnok utasítása szerint lehet intézkedést kezdeményezni.

A Rendőrség Szolgálati Szabályzata 6. § (4) bekezdésében foglaltak alapján a szolgálatot teljesítő rendőrnek a közbiztonságot, közrendet súlyosan veszélyeztető magatartás észlelése esetén intézkedést kell kezdeményeznie, tehát nincs mérlegelési jogköre. A veszély vállalása a rendőri hivatással járó kötelezettség. A lakosság részéről az is megütközést keltene – és a rendőrség negatív megítélését eredményezné –, ha a helyszínen tartózkodó rendőri egység nem lépne fel azonnal és határozottan a közterület rendjét sértő, erőszakos-garázda magatartást tanúsító személyekkel szemben.

Fontos szempont, hogy az adott rendezvény békéjének fenntartása érdekében *ne legyen túlreprezentált a rendőri erő*. A szurkolókkal szemben demonstratíve, „talpig páncélban" beálló rendőrök látványa inkább irritáló, mint visszatartó. Ugyanakkor fontos, hogy a rendőrök megfelelő kapcsolatot

ápoljanak a szurkolókkal, a klubokkal. Csak a *párbeszéd és a határozott fellépés együttesen* eredményezheti a futballhuliganizmus visszaszorítását.[301]

A *szakszerűtlen és brutális rendőri fellépés* eklatáns példáját szolgáltatták a szlovák kommandósok 2008. november 1-jén *Dunaszerda-helyen*. A helyi csapat és a Slovan Bratislava mérkőzése közben a kommandósok látható ok nélkül lerohanták a többségében Magyarországról érkezett kemény mag szektorát. A nézőket kíméletlenül ütlegelték és nekiszorították őket a szektort záró kerítésnek. A beszorított tömegben többen elveszítették az eszméletüket, egy szurkoló pedig állkapocstörést és agyrázkódást szenvedett. Az eseményeket követően Budapesten tüntetésekre került sor, a két ország között pedig diplomáciai feszültség alakult ki, mivel *Ivan Gasparovic* szlovák államfő indokoltnak és helyénvalónak nevezte a kommandósok beavatkozását. Az intézkedés jogszerűségét bizonyító videofelvétel bemutatására mind a mai napig nem került sor.[302]

A feszültség oldása céljából, és annak kifejezésére, hogy a határ menti településeken élők nem gyűlölik egymást, magyar és szlovák polgármesterek barátságos focimeccset játszottak Pétervásárán *2008. november 28-án* „A sport összeköt" – „Hra nás spája" feliratú pólókban.[303]

Nem feledkezhetünk meg arról az elméleti jellegűnek tűnő, de a gyakorlatban is lecsapódó problematikáról, hogy a *rendőrség látásmódjában* egészen másképpen jelennek meg a futballstadionok világának eseményei és folyamatai, mint a jogi előíró gondolkodásában. A jogász a vétlen ember jogbiztonságát, védelmét próbálja szem előtt tartani, és azt mondja, hogy a futballstadionok világa ne különbözzön a hétköznapi élet jogviszonyaitól, a meccsre járás ne jelentsen nagyobb kockázatot, mint egy színházi előadás megtekintése. Ezzel szemben a rendőr – akire mindennek a biztosítása a gyakorlatban hárul – pontosan tudja, hogy itt valami nagyon csúnya dolog zajlik, amelynek az összes ódiumát lényegében rá hárítják. A rendőr sokszor

[301] Csak a párbeszéd és a határozott fellépés eredményezheti a futballhuliganizmus megszűnését. Lasz György a futballhuliganizmusról. Interjú. Belügyi Szemle, 2003/10. 115-120. o.
[302] *Fekete* Gy. A.: Brutális és szakszerűtlen. Népszabadság, 2008. november 4. 4. o.
[303] *Doros* J.: Barátságos szlovák-magyar. Népszabadság, 2008. november 29. 6. o.

úgy érezheti, soha nem cselekedhet jól, hiszen ha korábban fojtja el a deviáns és aszociális viselkedéseket, akkor könnyen minősíthetik az intézkedést törvénysértőnek. A rendőr a médiában is ellentmondásos szereplőt lát, amely gyakran csak olyan képeket ad közre, amelyen csak a rendőrség válaszreakciói látszanak, az azt megelőző garázda viselkedés, randalírozás alig.[304]

Mindazonáltal a jelek azt mutatják, hogy a rendőrség – a korábbi hibákból is sokat okulva, hazai és nemzetközi tapasztalatokat szerezve – egyre hatékonyabban és szakszerűbben biztosítja a sportesemények. Mindez azonban azzal is jár, hogy egy-egy frekventált mérkőzés alkalmával egyes városrészek is lezárásra kerülnek. Ha például valaki Újpestre akar menni, amikor ott éppen az FTC játszik, készüljön el arra, hogy a környéket csak a lehető legnehezebben tudja megközelíteni, és vannak útvonalak, amelyeken nem közlekedhet.[305]

Az utóbbi időben a hazai mérkőzéseken tapasztalt szurkolói rendbontások kapcsán főként a külföldi klubtulajdonosok, vezetők látszanak eltökéltnek a renitensek Magyarországon unikumnak tekinthető kitiltását illetően. Ezzel azonban a hangadó ultrák között meglehetős ellenszenvet vívnak ki maguk ellen, de ennek ellenére egyelőre a következetes végrehajtásban látják az egyedüli helyes és járható utat. *George F. Hemingway* a Honvéd tulajdonosa hat szurkolót tiltott ki a Bozsik Stadionból. *Terry Robinson*, az FTC Labdarúgó Zrt. igazgatója pedig azt nyilatkozta, hogy ha Angliában történnének olyan események, pályára rohanások, mint a Fradinál, akkor a vétkesek többé nem tehetnék meccsre a lábukat.[306]

A *stadionok jelentős részének műszaki állapota aggasztónak tűnik*. A mérkőzések lebonyolítására szolgáló sportlétesítmények döntő hányadának állapota nem megfelelő, állaga, építészeti kialakítása nem teszi alkalmassá több ezer fő biztonságos befogadására, és adott esetben alkalmatlan a rendőri

---

[304] *Szabó* J.: Futballhuliganizmus és normaérvényesítés. i.m. 3-10. o.

[305] Az FTC csapata a 2006-2007. évi bajnokság óta az NB II-ben szerepel, mivel anyagi nehézségek miatt nem kapta meg az első osztályban történő indulás jogát. Az NB I-be történő feljutást a közelmúltban sikerült csak kiharcolnia, így 2009 őszétől ismét fel lehet készülni Ferencváros – Újpest mérkőzésekre.

[306] Ki a huligánokkal! www.blikk.hu/cikk.php?cikk=101856

műveletek végrehajtására is. A jogszabályok maximális betartása esetén valójában a sportrendezvényeknek csak csekély részét lehetne megtartani.

Rasszista rigmusok a magyar pályákon is gyakran előfordultak, bár ezek is nyugat-európai tetőzésükhöz képest jelentős késéssel, a 90-es évek közepén erősödtek fel. Különösen nagy vihart kavart az Ajax Amsterdam elleni Bajnokok Ligája találkozón a Fradi-tábor állandó *huhogása*, amikor színes bőrű játékoshoz került a labda. Ezért az FTC komoly pénzbüntetést is kapott az UEFA-tól. Egyes hazai mérkőzéseken sajnálatos módon továbbra is találkozunk „*cigányozással*", az MTK találkozóin „*zsidózással*", sőt, olyan eset is előfordult, hogy a *szurkolók saját tulajdonosukat és edzőjüket szidalmazták rasszista rigmusokkal. 2008 novemberében* a kispesti ultrák a REAC elleni (egyébként 5-2-es győzelemmel végződött) találkozón rendre „mocskos zsidózták" a klubtulajdonos Hemingwayt, a Honvéd edzőjének pedig (MTK-s időszakára utalva) nemegyszer azt kiáltozták, hogy „Pölöskei takarodj, minden zsidó haverod".[307]

A rasszista megnyilvánulások elleni fellépés egyre jobban előtérbe kerül. Az FTC-nél rasszizmus elleni kampányt kezdtek, amelyet a szurkolók többsége megértett, arra pozitívan reagált. Ennek ellenére esetenként továbbra is előfordulnak rasszista, diszkriminatív bekiabálások. Az MLSZ ilyen okból – az MTK II – Ferencváros mérkőzésen történtek miatt – az FTC-t mint visszaesőt 500.000 Ft pénzbüntetés megfizetésére kötelezte, valamint arra, hogy a soron következő hazai bajnoki mérkőzését nézők nélkül, zárt kapuk mögött rendezze meg.[308]

A *Magyar Labdarúgó Szövetség versenyszabályzatában* is szerepel, hogy különösen súlyos rendzavarásnak minősül, ha a nézők rasszista szavakkal becsmérlik az ellenfél játékosát(ait), edzőjét, illetve a versenyrendszert kiíró szövetség sportszakembereit. A játékvezető a mérkőzést ebben az esetben félbeszakíthatja, illetve amennyiben úgy ítéli meg,

[307] *Hegyi* I.: Rasszízű tábor. Népszabadság, 2008. november 10. 16. o.
[308] http://www.mlsz.hu/hirek2009.php?itemid=5344

hogy a rend nem állítható helyre, akkor beszünteti azt.[309] Az első osztályú labdarúgó bajnokság *versenykiírása* pedig még egyértelműbben fogalmaz: „Súlyos nézőtéri rendbontás (pl. az ellenfél, a mérkőzésen nem részt vevő, a pályán részt vevők folyamatos rasszista vagy antiszemita szidalmazása, rasszista megnyilvánulások, verekedés, pirotechnikai eszközök játéktérre történő dobálása stb.) esetén a játékvezető félbeszakítja a mérkőzést és a jelenlévő ellenőrökkel konzultál a mérkőzés azonnali beszüntetéséről, vagy a mérkőzés folytatásáról. Az adott mérkőzésen a nézőtéren második alkalommal történő súlyos rendbontás után a játékvezető a mérkőzést beszünteti."[310] A gyakorlatban azonban azt tapasztalni, hogy a játékvezetők többnyire „nem hallják meg" az ilyen rigmusokat, bekiabálásokat, és ilyen indokkal nem szokták a mérkőzéseket félbeszakítani.

IV.1.5. Napjaink futballhuliganizmusa

A következőkben a futballhuliganizmus aktuális jellemzői közül említenék meg néhányat:

- A nagy kluboknál a *szurkolói táborok csoportok által strukturált szerkezete alakult ki*. Gyakran a táboron belül az egyes szurkolói csoportok között sincs töretlenül jó viszony – esetenként agresszív megnyilvánulásokkal kísért – dominancia-vetélkedés, belső harc folyik az irányító, elit, tekintélyt parancsoló, befolyásos státusz elnyeréséért. A csoportok belső tagsága is változik, és időről időre új csoportok is alakulnak, amelyek sokszor igyekeznek hegemóniára törni. Az ún. *ultrák* számítanak a legszélsőségesebb, legagresszívabb szurkolói csoportoknak.[311]

---

[309] Labdarúgás versenyszabályzata nagypályára, csökkentett pályaméretre 61. § (4) bek. Az MLSZ elnöksége a 114/2008. (2008.05.23) számú határozatával fogadta el.

[310] Soproni Liga NB I. férfi felnőtt nagypályás labdarúgó bajnokság versenykiírása 2008-2009. év. Az MLSZ elnöksége 52/2008. (2008.04.03.) számú határozatával fogadta el.

[311] Az FTC-nél például a következő jelentősebb szurkolói csoportok ismertek: Green Monsters, Stormy Scamps, 16-os szektor, Cannibals, Seven Side, Greenternet, Veteránok. http://www.fradidrukker.hu/?aps=grps&lng=hu; míg az Újpest FC főbb szurkolói csoportjai: Ultra Viola Bulldogs, Viola Kaos, Korps, Panthers, Viola Fidelity, MCMXCII'92 Ultras. http://www.ujpestfc.hu/index.php?pg=menu_54

- A futballhuligánok összecsapásai egyre gyakrabban *térben és időben közvetlenül nem kapcsolódnak a labdarúgó-mérkőzésekhez*, azokat előre megszervezik, szándékosan kiviszik a stadionokból, igyekeznek a privát szurkolóktól mentes „korrekt boxot" létrehozni. Ezek előkészítése során felhasználják a modern technika eszközeit is (mobiltelefon, internet).[312]
- A rendőrségi közbeavatkozások alkalmával az egyébként ősellenségnek számító futballhuligán csoportok is rendszeresen *együttes erővel fordulnak a hatóság tagjai ellen*.
- Erőteljesen jelentkezik a *futballhuliganizmus és a szélsőséges politikai nézeteket vallók* (elsősorban az idegenellenes szélsőjobboldaliak) *közötti kapcsolat*. E csoportok eszméik hangoztatásához kiváló terepnek, a médiában közvetített „ingyenreklámnak" tekintik a közérdeklődést vonzó labdarúgó-mérkőzéseket, azokat eszközként használják. A budapesti utcákon a politikai zavargások során a törő-zúzó „rohamosztagosok" között feltűnő futballhuligánokhoz hasonló fellépést tapasztaltak más országokban is.
- Megfigyelhető a *futballhuliganizmus és a gazdasági érdekek összekapcsolódása* is. Egyes ultra csoportok szerint az ő tevékenységük hozzájárul a futball-iparág bevételeihez. A cataniai Ultras Ghetto és a palermoi Harcosok például állítják, hogy nélkülük nem lesz „koreográfia", és nem keletkezik pluszbevétel az ultrák működtette reklámcikk-kereskedelemből. A hatóságok szerint az ultrák valójában a szervezett bűnözéssel kapcsolatban álló futballmaffiát jelentik, akik a szurkolók nagy tömegét manipulálják az általuk irányított és nagy hallgatottságú helyi sportrádiókon keresztül.[313] Ugyanakkor a futball-huliganizmus eszkalációja komoly anyagi érdekeket is sért: az euró-tízmilliókat forgató nagy klubok számára a bajnokságok felfüggesztése,

[312] Angliában a 2000-2001-es szezonban a labdarúgással kapcsolatos erőszakos cselekmények 85 %-a már a stadionokon kívül történt. A National Criminal Intelligence Service jelentése http://www.ncis.co.uk/downloads/UK_Division.pdf; 35/2002. (VII.19.) AB határozat
[313] *Sárközy* J.: Zár alatt az olasz futball. Népszabadság, 2007. február 5. 7. o.

a mérkőzések elmaradása hatalmas veszteségeket okozhat. Magyarországon adatok merültek fel arra vonatkozóan, hogy egyes esetekben – elsősorban a Ferencváros mérkőzései során – előre megtervezett, kiprovokált szurkolói rendzavarások történtek, amelyek hátterében biztonsági cégek egymás lejáratásának a szándéka, illetve megbízási szerződésekért folyó harca állt. Az FTC egyébként 2007. augusztusában közleményben tudatta, hogy az elmúlt 5 év alatt a klubnak a szurkolói rendbontások miatt több mint 100 millió Ft büntetést kellett befizetnie az UEFA és az MLSZ kasszájába.[314]

A közelmúltban két film – az angol *A futball faktor*[315] és az angol-amerikai *Huligánok*[316] – is témájául választotta a futballhuliganizmus világát. E filmek szuggesztíven ábrázolják a szurkolói kemény magokhoz (Chelsea, illetve West Ham United) tartozó, identitást kereső fiatalok életérzését, azt a miliőt, amelyben az erőszak, a könyörtelenség, a vandalizmus, a drog, az alkohol, a férfias bunyók, ugyanakkor a barátság, a hűség, a lojalitás is megjelenik, és amelynek hátterében ott van az üzleti élet is. A valódi meccs már rég nem a pályán játszódik, az igazán senkit nem érdekel.

A futballhuliganizmus napjainkban is lépten-nyomon jelen van. Hétről-hétre érkeznek a hírek a mérkőzésekkel, szurkolótáborokkal kapcsolatos erőszak újabb és újabb megnyilvánulásairól, a jóérzésű szurkolókat elrettentő és a stadionoktól távoltartó agresszió nemegyszer tragédiába torkolló tobzódásáról.

2006. márciusában Lengyelországban a Wisla Krakow – Cracovia bajnoki mérkőzés után halálosan megkéseltek egy szurkolót.[317] Ugyanez év novemberében a *párizsi utcán* folyt vér. A Hapoel Tel-Aviv nagy meglepetésre 4:2-re verte az UEFA kupában a vendéglátó Paris Saint-

[314] http://www.ftc.hu
[315] A futball faktor (The Football Factory). Rendező: Nick Love, bemutató: 2003. május 13., Cannes, hazai mozipremier: 2005. november 17.
[316] Huligánok (Green Street Hooligans). Rendező: Lexi Alexander, bemutató: 2005. szeptember 9., USA, hazai mozipremier: 2006. május 25.
[317] http://www.nemzetisport.hu

Germaint, és a feldühödött hazai szurkolók egy csoportja – köztük a politikai szélsőjobbhoz közel álló Boulogne Boys – rátámadt a vendégszurkolókra. Egyiküket egy civil ruhás rendőr menekítette ki, növelve ezzel a feldühödött tömeg haragját. Mivel saját magát is fenyegetve érezte, a rendőr először könnygázgránátot vetett be, majd szolgálati revolverével az egyik támadót halálosan szíven lőtte, egy másikat pedig súlyosan megsebesített.[318]

A közelmúlt legbrutálisabb eseményei *Olaszországban* játszódtak. *2004 márciusában* még „csak" 174 sérültje volt a Lazio – AS Roma bajnoki mérkőzést kísérő, hat órán át tartó utcai harcnak, amelynek során a két, ősellenségnek számító szurkolói tábor egymás oldalán csapott össze a rohamrendőrökkel.[319] *2007 februárjában* nagypolitikai ügy lett Itáliában a futballszurkolók vandalizmusa, miután a Catania – Palermo bajnoki mérkőzést követő randalírozások során megöltek egy rendőrt. Ezt egy héttel megelőzően a harmadosztályú Sammartinese menedzserét rugdosták halálra az ellenfél Cancellese szurkolói (amiért a Cancellesét kizárták a bajnokságból). *Romano Prodi* kormányfő azt nyilatkozta: nincs többé kegyelem, radikális módszerekkel kell fellépni a labdarúgó-mérkőzéseket kísérő erőszak ellen. A belügyi tárca a legveszélyesebb szurkolói csoportok, az ultrák felszámolására készült, ugyanakkor nem kívántak több rendőrt küldeni a stadionokba: a biztonságról gondoskodjanak a klubok.[320] *2007 novemberében* ismét tragédiába torkollott és káoszt okozott Olaszországban a bajnokság hétvégi fordulója, amelynek során az ultrák több stadionnál is összecsaptak a rendőrökkel, és több találkozót el kellett halasztani. Az AS Roma és a Lazio szurkolócsoportjai újfent vállvetve törtek-zúztak az Olasz Olimpiai Bizottság székházában, és a két római együttes ultrái csendőrkaszárnyákat is megrohamoztak, amire még a hetvenes évek terrorista korszakában sem volt példa. A történtek előzménye az volt, hogy az A1-es autópálya arezzói parkolóhelyén verekedés robbant ki a Milánóba igyekvő Lazio-drukkerek és az itt megálló Juventus szimpatizánsok között. A közbeavatkozó

[318] *Szőcs* L.: Rasszista drukkert lőtt le a párizsi rendőr. Népszabadság, 2006. november 25., 9. o.
[319] *Sárközy* J.: Ultrák győzelme a foci felett. Magyar Hírlap, 2004. március 23., 18. o.
[320] *Sárközy* J.: i.m. 2007. 1. és 7. o.

sztrádarendőrség egyik tagja véletlenül lelőtte a gépkocsija volánjánál ülő *Gabriele Sandri* Lazio szurkolót. Az ultracsoportok tettükre azt hozták fel mentségként, hogy a rendőrség a tragédia után órákon át szurkolói verekedésről beszélt, nem ismerve el munkatársa hibáját, s ha februárban a Catania – Palermo mérkőzés során meghalt rendőr miatt felfüggesztették a bajnokságot, akkor ezt vasárnap egy szurkolóért is meg kellett volna tenni. A futballszövetség erre úgy reagált, hogy a cataniai összecsapás péntek este volt, így akkor volt idő elhalasztani a hét végi fordulót. Ezúttal viszont a drukkerek már a stadionok felé tartottak, vagyis veszélyesebb lett volna lefújni az összes találkozót.[321]

2008 áprilisában agyonlőttek egy szurkolót a Vojvodina – Partizan szerb bajnoki labdarúgó-mérkőzés után. A tragédia az Újvidék melletti Futogban történt, ahol a két tábor vandáljai között tömegverekedés zajlott.[322]

Előfordult, hogy a szurkolók túláradó öröme saját társaik között okozott halált. *2009 márciusában* egy iraki alacsonyabb osztályú mérkőzést követően a győzelmet ünneplő szimpatizánsok örömükben tüzelni kezdtek, és egy kóbor lövedék mellkason találta egyikőjüket.[323]

A fentebb említetteken kívül számos, bár szerencsére halálos áldozatot nem követelő, de közfelháborodást keltő szurkolói atrocitásra is sor került. A következőkben ezekből idézek fel néhányat:

Georg Kochot, a Rapid Wien kapusát a városi rivális Austria Wien elleni mérkőzésen *2008. augusztusában* a szurkolók petárdával megdobták. A kapus ezt követően egyensúlyproblémákkal küszködött, és *2009. márciusában* bejelentette visszavonulását.[324]

2008 szeptemberében Chelsea-hívek a Manchester United csapatának mérkőzés után a Stamford Bridge-ről távozó buszát *palackokkal dobálták meg és bezúzták a szélvédőüvegét*.[325]

---

[321] Népszabadság, 2007. november 12. 24. o.; Népszabadság 2007. november 13., 26. o.
[322] Népszabadság, 2008. április 16. 16. o.
[323] http://www.pepsifoci.hu/node/27719
[324] Népszabadság, 2009. március 20. 14. o.
[325] Népszabadság, 2008. szeptember 23.

2008 novemberében az *Uruguayi Labdarúgó Szövetség azonnali hatállyal felfüggesztette az ország labdarúgó bajnokságát*, miután a Danubio – Nacional mérkőzést követően több száz szurkoló rohant be a pályára, ahol hatalmas verekedést rendeztek.[326]

2009. február 15-én az Ajax – Feyenoord mérkőzés előtt a drukkerek *üvegekkel dobálóztak*, a rendőrség 30 személyt előállított. Ezt követően a holland szövetség úgy döntött, hogy vendégszurkolók öt évig nem utazhatnak e rangadókra. A szigorúnak tűnő szankció előzménye, hogy egy *2005 áprilisi* rotterdami mérkőzés után az Ajax szurkolói összecsaptak a rendőrökkel, és ekkor határozott a szövetség arról, hogy a következő ilyen eset a vendégszurkolók eltiltásával járhat.[327]

2009 márciusában a De Graafschaf holland együttes egyik szurkolója a PSV elleni mérkőzésen egy vitatott esetet követően a pályára beszaladva *fellökte a partjelzőt*. A renitens súlyos büntetést kapott: az együttes vezetősége 15 évre kitiltotta a csapat stadionjából, és ezen kívül 1000 eurós büntetést is fizetnie kell.[328]

2009. március 15-én az orosz rendőrség hatszázötvenkilenc magáról megfeledkezett szurkolót állított elő a *Szpartak Moszkva – Zenit Szentpétervár bajnoki mérkőzésen*. Az 1-1-re végződött találkozón a vendégdrukkerek voltak aktívabbak a rendbontásban: székeket téptek fel, szidalmazták a bírót és a rivális csapat játékosait.[329]

A futballhuliganizmus elleni küzdelemben már a legmodernebb technikai vívmányok is felhasználásra kerülnek. A német rendőrség Szászországban például távirányítású mini repülőgépekről figyeli és azonosítja a futballhuligánokat. A kamerával ellátott szerkezetek a stadionokat és azok környékét figyelik a mérkőzések idején. A gépek ára 65 ezer euró, amihez további 300 ezer eurónyi járulékos költségek adódnak (mobil-stúdiók stb.). A tartományi belügyminisztérium azért szánta el magát az újításra, mert a

[326] http://www.pepsifoci.hu/node/21065
[327] http://www.origo.hu/sport/focivilag/20090219-ajaxfeyenoord
[328] http://www.pepsifoci.hu/node/24675
[329] http://www.fn.hu/foci/20090315/balhe_husziek_merkozesen/

drezdai és lipcsei turizmusnak sokat árt a labdarúgó-mérkőzéseket övező erőszak, illetve komoly erőforrásokat igényel az időnként ezerfős rendőri készültség biztosítása.[330]

IV.1.6. Nemzetközi fellépés a futballhuliganizmus ellen

A Heysel Stadionban történt tragédiát követően egyértelművé vált, hogy a futballhuliganizmus elleni fellépés nem korlátozódhat pusztán nemzeti szintű megoldásokra, feltétlenül szükséges a *nemzetközi összefogás* is.

Az *Európa Tanács* 1985. augusztus 19-én nyitotta meg aláírásra a sportesemények, különösen a futballmérkőzéseken megnyilvánuló nézői erőszakról és nem megfelelő viselkedésről szóló Egyezményét,[331] amely 1985. november 1-jén lépett hatályba. Magyarország 1990. április 18-án írta alá az Egyezményt, és az hazánk tekintetében 1990. június 1-jén lépett hatályba.

Az Egyezmény rendelkezései alapján elmondható, hogy az európai országok nem elsősorban a többlet-büntetőjogi fenyegetettség kialakítása felé tettek lépéseket, hanem olyan szakmai szabályok, együttműködési technikák irányába, amelyek a rendbontásokat képesek lehetnek megelőzni. A gyakorlati tapasztalatok szerint a *sporthuliganizmus* gyűjtőnévvel illetett jogsértő magatartások rendvédelmi, közbiztonsági szempontból két jól körülhatárolható csoportra oszthatók. Az ilyen cselekményeknek csak az egyik része zajlik le a stadionokban a mérkőzések alatt, a magatartások másik nagy csoportja a mérkőzések előtt, illetve után közterületen elkövetett személy-, illetve hivatalos személy elleni erőszakos cselekmények, valamint garázda jellegű rongálások formájában nyilvánul meg.[332]

Az *Európai Unió* is több jogi aktus útján igyekezett megteremteni a nemzetközi labdarúgó-mérkőzésekkel kapcsolatos együttműködés kereteit. Így figyelemre méltóak az alábbi dokumentumok:

---

[330] Repülővel a futballhuligánok ellen. www.hirextra.hu/hirek/article.php?menu_id=2&cat=3&article_id=44054

[331] Council of Europe. Stasbourg, 19/08/1985. ETS 120. European Convention on Spectator Violence and Misbehaviour at Sports Events and in particular at Football Matches.

[332] *Adang*, O.: European perspective on football hooliganism. Background report for the Council of Europe. Background report prepared for the Committee on Culture and Education, Council of Europe, 1999. http://policestudies.homestead.com/hooliganism2.html

- Az Európai Unió Tanácsának 1993. november 30-i ajánlása a sportesemények szervezőinek felelősségéről;
- A Tanács 1994. december 1-jei ajánlása a közép- és kelet-európai országokkal való, a nemzetközi sportesményekkel kapcsolatos közvetlen, informális információcseréről (kapcsolattartó személyek hálózata);
- A Tanács 1994. december 1-jei ajánlása a főbb események és találkozók kapcsán folytatott információcseréről (kapcsolattartó személyek hálózata);
- A Tanács 1996. április 22-i ajánlása a labdarúgó-mérkőzésekhez kapcsolódó rendzavarás megelőzéséről és megfékezéséről szóló iránymutatásokról, mellékletében a futballhuligánokkal kapcsolatos rendőrségi bűnüldözési operatív információk cseréjéhez alkalmazandó egységes formátummal;[333]
- Az 1997. május 26-i együttes fellépés a közrend és a közbiztonság terén történő együttműködésről;[334]
- A Tanács 1997. június 9-i állásfoglalása a futballhuliganizmusnak a tapasztalatcsere, a stadionokból való kitiltás és a médiapolitika eszközeivel történő megelőzéséről és visszaszorításáról.[335]

Az *Európai Unió Tanácsa 1999. június 21-én* a nemzetközi vonatkozású labdarúgó-mérkőzésekkel kapcsolatosan az erőszak és a rendzavarás megelőzése és ellenőrzése érdekében szükséges nemzetközi rendőrségi együttműködésre és intézkedésekre vonatkozó *kézikönyvről* szóló *állásfoglalást* fogadott el.[336] Ennek az állásfoglalásnak a helyébe a nemzetközi vonatkozású, legalább egy tagállamot érintő labdarúgó-mérkőzésekkel kapcsolatosan az erőszak és a rendzavarás megelőzése és ellenőrzése érdekében szükséges nemzetközi rendőrségi együttműködésre és intézkedésekre vonatkozó ajánlásokat tartalmazó kézikönyvről szóló *2001.*

[333] HLC 131., 1996.5.3., 1.o.
[334] HLL 147., 1997.6.5., 1.o.
[335] HLC 193., 1997.6.24., 1.o.
[336] HLC 196., 1999.7.13., 1. o.

december 6-i tanácsi állásfoglalás lépett.[337] A kézikönyv naprakésszé tételéről a *Tanács 2006. december 4-i (2006/C 322/01) állásfoglalása* rendelkezett.[338]

A dokumentum kifejti, hogy a nemzetközi és európai szintű mérkőzések számának növekedése nemzetközi vonatkozást ad a labdarúgással kapcsolatos kérdéseknek. A labdarúgó-mérkőzések hatékony megszervezése és különösen a labdarúgással kapcsolatos erőszak leküzdése és megelőzése érdekében az információcsere kiemelkedő fontosságú. Ennek megvalósítása érdekében minden egyes tagállamban folyamatosan működő, a labdarúgással kapcsolatos nemzeti (rendőri) információs pontot (NFIP) kell létrehozni.

Az NFIP-k létrehozásával kapcsolatos *2002/348/IB tanácsi határozat-nak*[339] megfelelően az információs pontok valamennyi tagállamban a nemzetközi labdarúgó-mérkőzésekre vonatkozó megfelelő információk cseréjének, valamint a labdarúgó-mérkőzésekkel kapcsolatos nemzetközi rendőrségi együttműködés javításának központi és kizárólagos kapcsolattartó pontjaként működnek. Személyzetüknek garantálnia kell, hogy rendelkezésre áll a labdarúgó-mérkőzésekkel kapcsolatos problémák kezelésére irányuló rendőri szakértelem.

Michel Platini, az UEFA elnöke, az egykori focisztár az erőszakot a *labdarúgás rákfenéjének* nevezte, és európai sportrendőrség létrehozását sürgette.[340] *Franco Frattini* bel- és igazságügyi EU-biztos sem akart lemaradni. Szerinte a „közismert huligánok európai tilalma" lenne a megoldás, csakhogy a valóságban nehéz elképzelni, miként lehetne bárkit is korlátozni abban, hogy az Unió egyik országából a másikba átmenjen, főként a schengeni övezetben, ahol még a határellenőrzés is teljesen megszűnt. Mások szerint egyéb eszközökkel is ki lehet szűrni az egyik európai eseményről a másikra utazó bajkeverőket. Elég például minden tagország rendőrségénél nyilvántartani a stadionokból kitiltott (vagy egyéb incidensbe keveredett) „balhés elemeket", és – szükség esetén – megosztani az információkat az

[337] HLC 22., 2002.1.24., 1 o.
[338] Megjelent az Európai Unió Hivatalos Lapjának 2006. december 29-i, C 322. számában (1. o.).
[339] A Tanács 2002. április 25-i határozata a nemzetközi vonatkozású labdarúgó-mérkőzésekkel kapcsolatos biztonságról (HLL 121., 2002.5.8. 1.o.
[340] http://www.uefa.com/uefa/keytopics/kind=2048/newsid=629410.html

uniós partnerekkel. Ez a rendszer a huszonhétből huszonhat tagállamban működött is, az egyetlen kivétel egy ideig éppen Magyarország volt. A magyar hatóságok ugyanis nem adták ki az adatokat, ami EU-tisztségviselők szerint nem más, mint a személyes adatok védelmének torz magyarázata. A helyzet időközben megváltozott, már hazánk is átadja a szükséges adatokat a tagállamoknak.

Bekeményíteni azért a belső határokat eltörlő schengeni zónában is lehet, méghozzá a határellenőrzés ideiglenes visszaállításával. Ezt általában foci EB, VB vagy G8-csúcstalálkozók idején teszik meg az uniós országok. A 2006-os németországi labdarúgó világbajnokság alatt például a Belgium felől belépő autókat egy nagy parkolóba terelték, és elsősorban a brit vagy olasz rendszámú kocsikat ellenőrizték. Frattini felvetette azt is, hogy a tagállamok a nagyobb sporteseményeknél közös rendőri egységeket állíthatnának fel. Uniós szintű továbbképzési programokat is indítanak a rendőröknek és a stadionokban dolgozó biztonsági embereknek, az első ilyen projekt még a 2008-as osztrák-svájci foci EB előtt megvalósul. Emellett javítani szeretnék a hatóságok és a szurkolói klubok együttműködését, s erre a célra uniós pénzeket is meg lehet pályázni. Még többet érnének a rendőrségi adatbázisok is, például ha nagyobb európai mérkőzéseknél összekapcsolnák őket. Ha ilyenkor ujjnyomatos beléptetőrendszert szerelnének fel a stadionokban, máris lebuknának a visszaeső rendbontók.[341]

IV.2. A futballhuliganizmus empirikus vizsgálata

IV.2.1. A ténykutatás módszere

A futballhuliganizmus jelenségkörének kutatásakor, a megalapozott következtetések levonása céljából, feltétlenül szükségesnek tartottam az utóbbi években ismertté vált bűncselekmények, azok elkövetőinek és sértettjeinek bűnügyi iratok alapján történő részletes elemzését, mivel e területen ilyen mélységű vizsgálatra hazánkban még nem került sor. Mivel a tényvizsgálatot

[341] *Pócs* B.: Uniós huligánhajsza – magyar kakukktojással. Népszabadság, 2007. december 10., 11. o.

2005-ben kezdtem, az azt megelőző (2000-2004 közötti) 5 esztendőben ismertté vált ügyeket igyekeztem górcső alá venni. A vizsgálati minta kiválasztása azonban nem jelentett egyszerű feladatot, mivel a futballhuliganizmus büntetőjogi rendszerünkben nem képez sui generis bűncselekményt, vagy bármilyen olyan tényállást, minősítő körülményt, elkövetési módot, amely alapján egyértelműen ki lehetne gyűjteni a magyar kriminálstatisztikai adatgyűjtés rendszeréből az ilyen jellegű eseteket. A feladat megoldására egyetlen lehetőség kínálkozott: az elkövetés helyszíne szerint történő adatgyűjtés, mivel az ERÜBS rendszere külön kód alatt tartja nyilván azokat a bűncselekményeket, amelyeknek elkövetési helyszíne sportpálya, sportcsarnok vagy stadion (B lap, 18/a rovat, 056-os kód).

Megállapítottam, hogy a jelzett öt esztendőben összesen 4180 bűncselekmény vált ismertté az országban, amelynek elkövetési helyszíne sportlétesítmény volt (2000-ben 780, 2001-ben 882, 2002-ben 940, 2003-ban 690, 2004-ben 888). Természetesen hipotetikusan is tisztában voltam azzal, hogy ezen deliktumok jelentős része nem sorolható a futballhuliganizmus körébe, de előzetesen csak bizonyos szempontú szűrést lehetett elvégezni.

Így először leválasztottam azon ügyeket, amelyek szinte teljes bizonyossággal nem kapcsolódtak kutatásom tárgyához (így a vagyon elleni bűncselekmények közül elsősorban a lopásokat, rablásokat, kifosztásokat, jármű önkényes elvételeket, valamint a nemi erkölcs elleni bűncselekményeket). Ugyanakkor a számításba jöhető bűncselekmények esetén (elsősorban garázdaságok, rendbontások, könnyű- és súlyos testi sértések, rongálások) megállapítottam az ügyszámokat (a jelzett öt évben összesen 639 ügy), és a megyei, illetve a fővárosi rendőr-főkapitányságok útján kértem a bűnügyi iratok Intézetünk részére történő eljuttatását. Emellett, mivel a nem sportlétesítményekben megvalósult, futballhuliganizmus jellegű eseteket az ERÜBS adatbázisa alapján nem állt módomban kigyűjteni, kértem, hogy ezen ügyek aktáit is küldjék meg részemre. A bekért, illetve beérkezett ügyek megoszlását a 12. sz. táblázat szemlélteti.

12. számú táblázat
A vizsgálatba bevont bűnügyi iratok megoszlása

Megye	Bekért ügyiratok száma	Beérkezett ügyiratok száma	Futball-huliganiz-mus ügyek	Csak játékosok ügyei
Baranya	26	14	6	0
Bács-Kiskun	26	23	1	1
Békés	24	0	0	0
Borsod-Abaúj-Zemplén	72	69	19	9
Budapest	83	68	20	8
Csongrád	24	21	1	5
Fejér	29	30	6	2
Győr-Moson-Sopron	41	28	5	2
Hajdú-Bihar	25	21	8	2
Heves	23	0	0	0
Jász-Nagykun-Szolnok	26	25	2	4
Komárom-Esztergom	10	11	2	1
Nógrád	30	0	0	0
Pest	30	24	6	2
Somogy	22	7	4	1
Szabolcs-Szatmár-Bereg	58	53	14	8
Tolna	23	24	4	1
Vas	20	24	8	2
Veszprém	20	18	1	4
Zala	27	22	7	2
Összesen	**639**	**482**	**114**	**54**

A beérkezett *482 ügyből 114 felelt meg a futball(sport)huliganizmus általam elfogadott definíciójában meghatározott kritériumoknak*, tehát nézők részvételével elkövetett, hivatalosan szervezett sporteseményhez kapcsolódó rendzavaró cselekmény volt. Ezen ügyeket részletesen elemeztem, minden ügyről külön ügylapot, valamint ahhoz azonosíthatóan kapcsolódó elkövetői és sértetti lapokat állítottam ki.[342] Ennek alapján *összesen 417 kérdőív: 114 ügylap, 176 elkövetői és 127 sértetti kérdőív került kitöltésre*. Az esetek nem kizárólag labdarúgó mérkőzésekhez kötődtek, de 94 %-uk azzal volt kapcsolatos, ezért az egyéb sportágakhoz tartozó cselekmények külön elemzését azok minimális száma miatt nem tartottam indokoltnak.

Külön elemeztem azt az 54 ügyet, amelyekben sportesemények kapcsolódó rendzavaró bűncselekmények valósultak meg, azok elkövetői

[342] A kérdőívek a kutatási jelentés végén lévő Mellékletben találhatók.

azonban kizárólag az eseményeken játékosként résztvevő személyek voltak. Ezen esetek nem vonhatók a szorosan vett futballhuliganizmus kategóriájába, azonban mindenképpen meghatározzák annak környezetét, ezért szükségesnek láttam e cselekmények több szempontból történő, összehasonlításokra is lehetőséget nyújtó feltárását. Ezt indokolta az ilyen magatartások meglepően nagy száma is, hiszen ha ezeket összevonjuk a futballhuliganizmusként kezelt esetekkel, úgy megállapíthatjuk, hogy *a 168 sporteseményhez kapcsolódó bűncselekmény egyharmadát kizárólag az azokon résztvevő játékosok követték el.*

A beérkezett, de feldolgozásra alkalmatlan 314 ügyirat jelentős része olyan bűncselekményeket tartalmazott, amelyek sportlétesítmények mérkőzésektől független (általában éjszakai) megrongálásában nyilvánultak meg, illetve gyakoriak voltak a sportpályákon falunapok, majálisok, különböző rendezvények alkalmával történt garázdaságok is. Ezen kívül a vidéki, főként falusi futballpályák általában nyitottak, oda mérkőzésektől függetlenül gyakran járnak a helybéliek – főként a fiatalok –, akik között esetenként bűncselekményt is megvalósító nézeteltérésekre, bántalmazásokra kerül sor. Végül, ha csekély számban is, de előfordult néhány eset, amikor futballmérkőzéseken történt a bűncselekmények elkövetése, de e mérkőzések nem hivatalosan szervezett találkozók voltak, hanem alkalmi, baráti úgynevezett „grundfoci" meccsek.

A kutatás során igyekeztem megismerni a futballhuliganizmussal kapcsolatba kerülő egyes szervezetek, a rendőrség, a Magyar Labdarúgó Szövetség (MLSZ), a Magyar Labdarúgó Liga (MLL), valamint a jelentősebb, NB I-es labdarúgó szervezetek (klubok) véleményét is a jelenségről.[343]

[343] Feldolgoztam 28 rendőr(fő)kapitányság, az MLSZ, az MLL és két klub véleményét, valamint interjút készítettem a Budapesti Rendőr-főkapitányság Felderítő Osztályának nyomozójával, aki a futballhuliganizmus területének szakértőjeként több mint hét éven át foglalkozott a jelenséggel. E dokumentumokat terjedelmi okokból értekezésem nem tartalmazza, megtalálhatók a következő kutatási jelentésben: *Nagy* L. T.: Futballhuliganizmus és bűnüldözés Magyarországon. Kutatási zárójelentés. Országos Kriminológiai Intézet, 2006. június 57-85. o. A megismert vélemények összegzését beépítettem „A futballhuliganizmus kutatásának tapasztalatai és eredményei" c. részbe.

IV.2.2. A futballhuliganizmus ügyek vizsgálata

A 114 futballhuliganizmus jellegű bűncselekményt tartalmazó aktát 53 különböző rendőrkapitányság küldte meg. A kapitányságok közül a legtöbb eset (6-6) a Debreceni és a Pécsi Rendőrkapitányság, valamint a IV. és a IX. kerületi Rendőrkapitányság (5-5) illetékességi területén valósult meg.

A vizsgált ügyek eljárásjogi szempontból való helyzetét a 13. sz. táblázat mutatja. A nyomozati szakban feltüntetett ügyekben már megtörtént az iratismertetés, azonban az iratok között nem volt vádemelésre vagy az eljárás megszüntetésére vonatkozó feljegyzés. Minden bizonnyal a jelzettnél jóval több ügy fejeződött be jogerős bírósági ítélettel, de a rendőrségi iratokhoz csak a jelzett esetekben csatolták a bírósági ítéleteket.

13. számú táblázat:
A vizsgált ügyek az eljárás stádiuma szerint

Az eljárás stádiuma	%
Nyomozati szak	39
Vádemelési szak	30
Jogerős ítélet	4
Felfüggesztés	5
Megszüntetés (az elkövető kiléte nem állapítható meg)	17
Megszüntetés (megrovással)	5
Összesen	**100**

IV.2.2.1. A cselekmények

A cselekmények felderítése

Az 10. sz. ábra illusztrálja, hogy a cselekmények milyen módon jutottak a hatóság, gyakorlatilag a rendőrség tudomására.

10. számú ábra:
A cselekmény hatóság tudomására jutásának módja

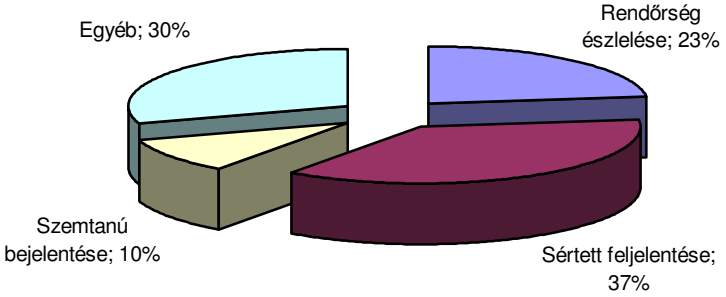

A futballhuliganizmus jelenségének sajátosságaiból fakad, hogy viszonylag magas, 23 %-os a rendőrség saját észlelésének aránya, mivel a rendőrök a mérkőzések egy részén hivatalból (kiemelt biztonsági kockázatú események), illetve szerződéskötés alapján részt vesznek, a stadionok környékén a közrend biztosítása pedig alapfeladatuk.

A sértettek feljelentési aránya 37 %-os. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a futballhuliganizmus körében meglehetősen *magas a latencia*, az áldozatok gyakran eltekintenek a feljelentés megtételétől, nem kívánják a büntetőeljárás lefolytatását, így arra csak egyéb feljelentés, bejelentés vagy hivatalos észlelés alapján kerül sor. Ez szinte minden esetben jellemző az azonos szurkolótáboron belül elkövetett atrocitások esetén, de gyakran egyéb sértetteknél is. Az ilyen áldozatokat általában nem annyira a megtorlástól való félelem tartja vissza, hanem inkább szinte tudomásul veszik, hogy manapság nem rizikómentes a futballmérkőzések látogatása, és egy-két pofon elcsattanása, ütés elszenvedése úgymond „benne van a pakliban”.

Szemléletesen tükrözi a felvázolt helyzetet és demonstrálja a hazai futball agresszivitásának állapotát az alábbi eset:

2004. április 25-én a játékvezető a Lövőpetri – Nyírtura labdarúgó mérkőzésen kiállított egy hazai játékost, mire a csapatból ketten nekitámadtak, megrúgták és pofon ütötték, aminek következtében súlyos sérülést, bordatörést

szenvedett. A rendőrséget a sértettet ellátó orvos értesítette, a játékvezető nem kívánt feljelentést tenni, tanúvallomása során a következőket mondta: „Én elszenvedtem egy pofont, valamint egy rúgást, de ennek ellenére én nem kívánok feljelentést tenni az ügyben, a pofon miatt nem kívánok senki ellen magánindítványt előterjeszteni. Ezek az incidensek gyakran előfordulnak a meccsek során és valahol ez benne van a játékban is."[344] Rendkívül aggasztó jelenségként értékelhető, hogy még egy súlyos sérülést szenvedett játékvezető is gyakorlatilag természetesnek tartja azt, hogy bántalmazzák őt a pályán.

Az esetek 10 %-ában valamely szemtanú értesítette a rendőrséget. Ennek előfordulási aránya a mobiltelefonok elterjedésével várhatóan emelkedni fog, mivel bizonyos esetekben a jelen nem lévő rendőrséget, akár a sértett akaratától függetlenül is, könnyen és gyorsan lehet értesíteni.

Az egyéb esetek között leggyakrabban a biztonsági őrök, rendezők bejelentése (9 %), valamint kisebb mértékben a sportszövetségek, sportegyesületek feljelentése (7 %) szerepel. Az ügyek 9 %-ánál nem lehetett megállapítani, hogy milyen módon értesült a rendőrség a bűncselekmény elkövetéséről.

Az elkövetők kilétét az ügyek 58 %-ában sikerült maradéktalanul megállapítani. Az eljárások 24 %-ában teljesen sikertelen volt a felderítés, míg 18 %-ában részben, nem minden elkövető tekintetében volt eredményes a nyomozás. (11. sz. ábra.)

11. számú ábra:
Sikerült-e az eljárás során megállapítani az elkövető kilétét?

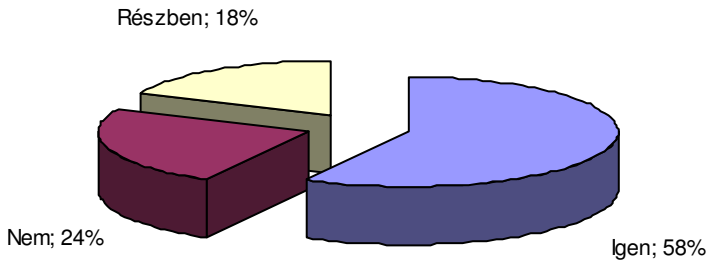

[344] Kisvárdai Rendőrkapitányság 381/2004.bü.

Egyes esetekben furcsa, komikusnak tekinthető történetek is előfordultak a felderítés során. Így például *2000. szeptember 20-án* a MATÁV Sopron – Szombathelyi Haladás mérkőzésen a vendégszurkolók egy csoportja szektorukban a kerítésre felmászva rázta, majd betörte azt. A rendőrség néhányukat elfogta és előállította. A szektorban együtt szurkoló három szombathelyi barát közül is így járt egyikük, mire a másik két fiatal a rendőrség épülete elé ment, hogy megvárják, és autóval hazavigyék társukat. Ott azonban pórul jártak, mert az egyik odaérkező rendőr felismerte őket és le is folytatták velük szemben a büntetőeljárást, miközben előállított társukkal szemben bizonyítottság hiányában az megszüntetésre került.

Külön vizsgáltam, hogy a felderítésben, illetve a bizonyításban szerepet játszott-e videokamera felvétele, és azt állapítottam meg, hogy arra 17 esetben került sor, 9:8 arányban eredményesen, illetve eredménytelenül. A tapasztalatok azt mutatják, hogy bár vitathatatlanul van a videotechnikának megelőző, korlátozó és a bizonyítást elősegítő szerepe, azt sem lehet „csodafegyvernek” tekinteni.

Egyrészt sok esetben a gyenge technikai színvonal gátolja az eredményes használatot, másrészt az agresszív cselekményekre előre készülő szurkolók is igyekeznek megtalálni az ellenszert (kapucnis pólók, pulóverek stb.).

Ugyanakkor olyan eset is előfordult, amikor a biztonsági cég által megjelölt, bűncselekmény elkövetésével gyanúsított személyről a videokamera felvételének alapos visszanézése után derült ki, hogy nem ő volt a cselekmény végrehajtója.

Az elkövetők száma

Az egy-egy ügyben előforduló elkövetők számát a 14. sz. táblázat szemlélteti.

14. számú táblázat:
Az ügyekben szereplő elkövetők száma

Elkövetők száma	Ügyek száma	%
1	64	56,1
2	16	14,0
3	5	4,3
4	4	3,5
5	1	0,9
7	2	1,8
8	1	0,9
10	1	0,9
11	2	1,8
nem állapítható meg	18	15,8
Összesen	**114**	**100,0**

Az eljárások több mint felében csak egyetlen elkövető szerepelt terheltként. Ugyanakkor sokszor – különösen tömegverekedések, nagyobb dulakodások előfordulásakor – eshetőleges, hogy kit és hány személyt fog el a rendőrség, illetve kiket sikerül azonosítani. Jellemző eset például, amikor a *2004. május 26-ai* Vác – Diósgyőr mérkőzést követően a csapatukat ünneplő és a kapukat megrongáló, hálószaggató 50-60 fő diósgyőri szurkoló közül csupán hármuk ellen indult büntetőeljárás csoportosan elkövetett garázdaság bűntette miatt.

A legtöbb elkövető – 11 személy – két ügyben fordult elő. Mindkét esetben tömegverekedés alakult ki, és csak az elkövetők egy részét sikerült eljárás alá vonni.

Az egyik esetben, *2001. szeptember 29-én* a Celldömölk – Lombard Tatabánya NB II-es mérkőzést követően a kivonuló tatabányai szurkolók szóváltásba kerültek a hazai nézőkkel, amely tettlegességig fajult, kölcsönösen ütötték, rúgták egymást. Csak a rendőrségnek és a biztonsági őröknek sikerült az elkövetőket megfékezni.

A másik eset a magyar labdarúgás „fekete napján”, *2003. május 30-án* a Balaton FC – Győri ETO NB I-es találkozón történt, egyidőben az ominózus FTC – Debrecen mérkőzéssel. A hosszabbításban megítélt büntetőrúgással a

siófoki csapat nyert, és emiatt a győri szurkolók a kerítést bedöntve a pályára rohantak, ahol verekedni kezdtek a hazai szurkolókkal és a biztonsági őrökkel.

Többes elkövetés esetén a tettesek egymás közti viszonyát illetően az ügyek háromnegyedében az elkövetők valamennyien ugyanazon csapat szurkolói közül kerültek ki, míg az ilyen jellegű cselekmények egynegyedénél az ellenfél szurkolói, illetve játékosai is terheltként szerepeltek.

A sértettek száma

Az elkövetőkhöz hasonlóan a sértetteknél is az ügyek 57 %-ában szerepelt egyetlen áldozat. Ugyanakkor az egy ügyben szereplő legtöbb sértett 6 volt, az esetek közel ötödében pedig egyetlen természetes személy sértett sem szerepelt. (15. sz. táblázat.)

15. számú táblázat:
Sértettek száma

Sértettek száma	Ügyek száma	%
0	27	23,7
1	62	54,4
2	13	11,4
3	7	6,1
4	4	3,5
6	1	0,9
Összesen	**114**	**100,0**

Számos esetben okoz a későbbi büntetőeljárás során gondot, hogy miközben a rendőrök a rendbontás felszámolásával és az elkövetők elfogásával vannak elfoglalva, addig nem jut kapacitásuk a sértett(ek) személyének tisztázására, személyi adataik megfelelő dokumentálására. A sértettek azonosításának és tanúként történő kihallgatásának elmaradása esetén a későbbiek során gyakran csak az intézkedő rendőrök vallomása áll rendelkezésre a bizonyítás során. Ők azonban a gyakran elhúzódó eljárások esetén már nem emlékeznek pontosan az elkövetőkre, és csak arra szoktak hivatkozni, hogy ok nélkül biztosan senkit sem emeltek ki vagy állítottak elő.

Sajátos módon esetenként még olyankor is ismeretlenül maradt a sértett személye, amikor pedig annak tisztázására minden lehetőség adott volt. Így például *2003. november 8-án* a MATÁV Sopron – Újpest mérkőzést követő rendzavarás során a Marcal Bevetési Alosztály tagjai földre kényszerítettek egy újpesti szurkolót, akit eközben egy soproni szurkoló a combján megrúgott. A soproni elkövetőt a rendőrök elfogták, de a sértett kilétének megállapítása elmaradt.

Az erőszak jellege

A garázda jellegű magatartásoknál kriminológiai aspektusból fontos körülmény annak megállapítása, hogy a cselekmény személy vagy dolog elleni erőszakkal valósult-e meg, bár a törvényi tényállás nem értékeli eltérően a kétfajta erőszak közötti különbséget. Látható (12. sz. ábra), hogy a szurkolói agressziók esetén – miként általában a garázdaságoknál[345] –, *a cselekmények túlnyomó többsége, 67 %-a személy elleni, negyede kizárólag dolog elleni, 8 %-a pedig személy és dolog elleni erőszakkal együttesen valósult meg.*

A dolog elleni erőszakkal elkövetett támadások közel fele valamilyen jármű ellen irányult. Az elkövetők leginkább a játékvezetők, asszisztensek sportpályák parkolóiban, illetve a létesítmények közelében álló, vagy onnan távozó személygépkocsijait rongálták meg, de többször előfordult az ellenfél szurkolóit vagy játékosait szállító autóbuszok elleni támadás is. Az esetek másik tekintélyes részében, 46 %-ában a stadionok berendezési tárgyainak megrongálása fordult elő. Leggyakrabban a játékteret a nézőtértől elválasztó kerítések, védőrácsok, a műanyag székek, illetve a futballkapuk (főként azok hálója) szenvedtek kárt, de a kispad műanyag tetejének összetörésére is volt példa. A sportpályákon kívüli agresszív támadásoknál elsősorban lakóépületek üvegablakainak betörése fordult elő.

A személy elleni erőszakos támadások áldozatainak megoszlását a sértettek jellemzőit elemző részben mutatom be.

---

[345] *Kerezsi* K.: Az erőszakos bűnözés. In: Gönczöl K. – Korinek L. – Lévai, M. (szerk.): Kriminológiai ismeretek. Bűnözés – Bűnözéskontroll. Corvina, Budapest, 1996. 159. o.

12. számú ábra:
A cselekmények megoszlása az erőszak jellege szerint

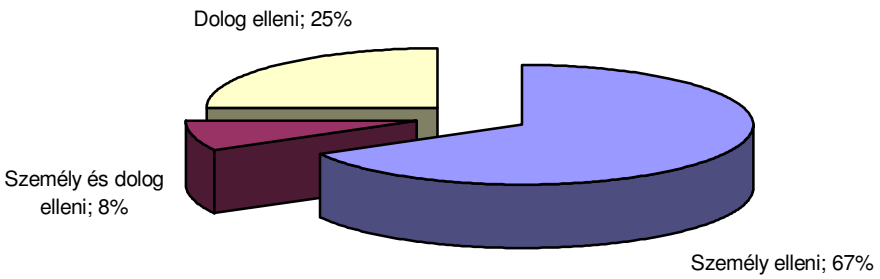

Az elkövetési mód

A cselekmények végrehajtásának jellemző módját az 13. sz. ábra szemlélteti. Az esetek negyedében az ellenfél szurkolója volt a bántalmazások célpontja, de kirívóan magas a játékvezetők személye (18 %), illetve személygépkocsija (8 %) elleni támadások aránya is, ami arra utal, hogy nem érvényesül a játékvezetők, asszisztensek tekintélye, illetve nem részesülnek megfelelő védelemben az agresszívan fellépő szurkolókkal szemben.

A rendezők megtámadására a cselekmények tizedében, míg saját szurkolótárs bántalmazására 7 %-os arányban került sor. Az ilyen magatartások kiváltó oka általában a csapat kritizálása, a mérkőzés egyes szituációinak eltérő megítélése, illetve az elkövetőre történő rászólás, figyelmeztetés volt, de olyan eset is előfordult, amikor a szurkolótárs a sértett által a városi televízióban tett nyilatkozatát kifogásolta és emiatt bántalmazta őt a következő mérkőzés alkalmával.

Az egyéb elkövetési módok között a stadionon kívüli vandalizmus esetei, illetve egyéb sértettek (edzők, kívülálló semleges személyek) bántalmazása szerepel, de olyan ügy is előfordult, amikor az elkövető a róla felvételt készítő tévéoperatőrt rúgta hasba.

13. számú ábra:
A jellemző elkövetési mód

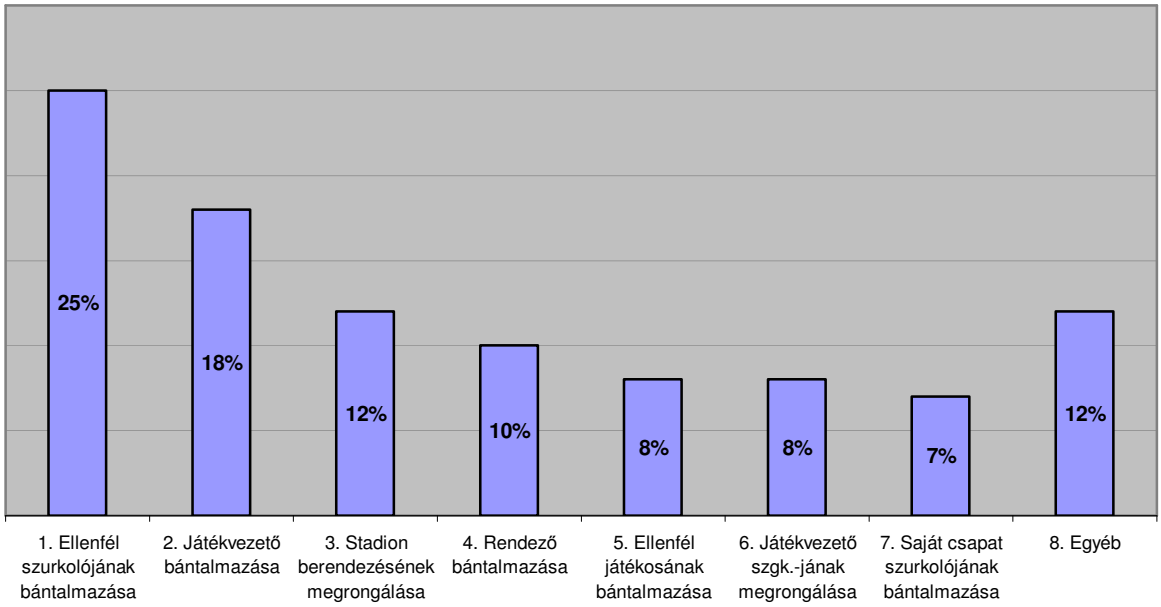

Az eszközhasználat

Eszközhasználatra csak a cselekmények kisebb részében, 31 %-os arányban került sor, míg négy ügyben egyidejűleg többféle eszközt is alkalmaztak az elkövetők. (14. sz. ábra.)

14. számú ábra:
A bűncselekmények megoszlása eszközhasználat szerint

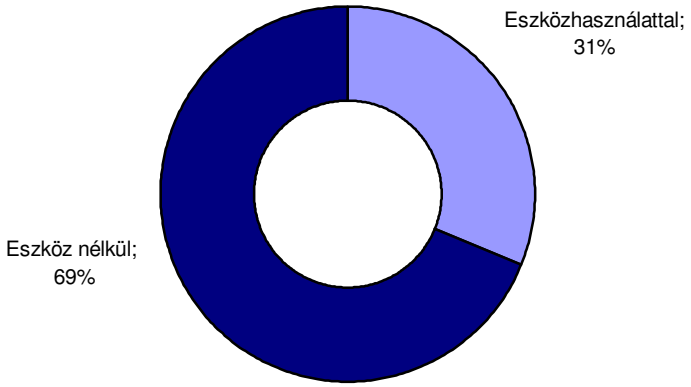

A használt eszközök fajtáit a 16. sz. táblázat tünteti fel. Látható, hogy a vizsgált ügyekben általában kéznél lévő tárgyakat használtak fel az elkövetők, durvább eszközök – kés, vipera, boxer, baseball ütő, lőfegyver stb. – alkalmazására nem került sor. Öt esetben egyértelmű volt az eszközhasználat ténye – gépkocsirongálások esetén –, de azok fajtáját nem lehetett be-azonosítani.

16. számú táblázat:
Használt eszköz-fajták

A használt eszköz	Eset
Léc, karó	5
Italos üveg	5
Kő	4
Italos pohár	2
Italos doboz	2
Nadrágszíj	2
Vipera	1
Egyéb	8
Nem állapítható meg	11

Az anyagi kár

A 15. sz. ábra szemlélteti, hogy a cselekmények 30 %-ánál keletkezett anyagi kár, míg 2 %-uk esetében ezt nem lehetett egyértelműen megállapítani, mert a sértettek gépkocsijukkal elhagyták a helyszínt. Egyes esetekben nemcsak dolog elleni, hanem kizárólag személy elleni támadásoknál is keletkezett anyagi kár, amikor például a bántalmazás során összetört a sértett mobiltelefonja, vagy elveszett a karórája.

A károkozások mértéke 6.000 és 1.000.000 Ft közötti volt, leggyakrabban 50.000 Ft körül alakult. A legmagasabb, egymillió Ft összegű kár a Diósgyőri stadionban keletkezett *2000. május 27-én*, amikor a Dunaferr elleni mérkőzésen a második bekapott gól miatt dühöngő hazai szurkolók a legkülönbözőbb berendezési tárgyakat (kerítést, reklámtáblákat, mosdó-helyiségeket) törtek-zúztak össze a létesítményben.

15. számú ábra:
Keletkezett-e anyagi kár a bűncselekmény következtében?

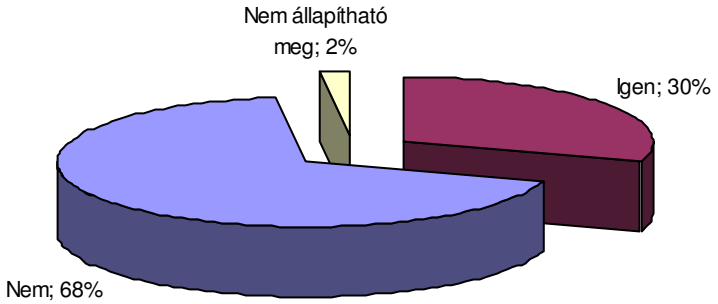

A megvalósított bűncselekmények minősítése

Az 17. sz. táblázat mutatja be, hogy az egyes ügyekben milyen bűncselekmények megállapítására került sor. Természetesen néhány ügyben egyszerre több bűncselekmény megvalósítása is előfordult, leggyakrabban – a sértett törvényes magánindítványának előterjesztése esetén – garázdasággal halmazatban könnyű testi sértés elkövetése miatt is lefolytatták az eljárást.

17. számú táblázat:
Az ügyben megvalósított bűncselekmények

Bűncselekmény	száma	ügyek %-ában
Garázdaság	85	74,6
Könnyű testi sértés	26	22,8
Rongálás	18	15,8
Súlyos testi sértés	15	13,2
Rendbontás	3	2,6
Maradandó fogyatékosságot okozó testi sértés	1	0,9

A futballhuligánok cselekményei alapvetően garázdaságot valósítanak meg, az ügyek háromnegyedében került sor ennek megállapítására. A garázdaságok kétharmada (55 eset) az alapeseti tényállást, míg egyharmada (30 eset) a csoportos elkövetést, mint minősített esetet merítette ki. A másik minősítő körülmény, a köznyugalom súlyos megzavarásának megállapítására nem volt példa.

Bár a garázdaság nem eredmény, hanem veszélyeztetési jellegű bűncselekmény, a kialakult jogalkalmazási gyakorlat szerint többnyire csak akkor kerül sor a megállapítására, ha a sértetten kívül mások is észlelték a cselekmény elkövetését. A futballhuliganizmus eseteinél ez a praxis nem szokott gondot okozni, mivel jellemzően mások előtt történik az elkövetés. Ennek ellenére a garázdaság megállapításával kapcsolatosan anomáliák merülnek fel, nem tekinthető egységesnek a joggyakorlat, főként dolog elleni erőszakos cselekmények esetén.

Alapvetően – és helyesen – a játékvezetők gépkocsijaiban történő szándékos károkozások esetén garázdaságot és azzal halmazatban rongálást állapítanak meg a jogalkalmazó hatóságok, esetenként azonban ezzel ellentétes döntéseket is észlelhettünk.

Így például a Győri Városi Ügyészség véleménye szerint az alábbi ügyben a terhelt nem vonható felelősségre garázdaság vétsége miatt: „Gyanúsított *2001. november 21.* napján 18.45 órakor a Győri ETO Stadionban a labdarúgó mérkőzés végét követően B.J. sértett ... frsz.-ú ... típusú személygépkocsijának bal első visszapillantó tükrét letörte. Gyanúsított a cselekmény közben „te rohadt szemétláda, mocskos bíró..." kijelentésekkel szidta a sértettet, aki a mérkőzést vezette. A gyanúsított a sértettnek 29.133 Ft rongálási kárt okozott, amelyet megtérített. A gyanúsítottat a nyomozó hatóság garázdaság vétségének elkövetésével gyanúsította meg. A gyanúsított azzal, hogy egy labdarúgó mérkőzést követően a bírót szidta, mivel ez a jelenlevőkben megbotránkozást, riadalmat nem keltett, nem követte el a terhére rótt garázdaság vétségét. A gyanúsított fenti cselekményével: 1 rb. a Btk. 324. § (1) bekezdésébe ütköző és a (2) bekezdés a) pontja szerint büntetendő rongálás vétségét valósította meg."[346] Az ügyészség a gyanúsítottat megrovásban részesítette.

Úgy vélem, hogy fenti tényállás alapján a nyomozó hatóság véleménye tekinthető megalapozottnak, és a gyanúsított terhére kellett volna róni a garázdaság vétségét is, nem verbális, hanem rongálási cselekménye miatt. A

[346] Győri Városi Ügyészség B.4355/2001/2. sz. határozata

személygépkocsi megrongálásával ugyanis olyan kihívóan közösségellenes, erőszakos magatartást valósított meg, amely alkalmas volt arra, hogy másokban megbotránkozást keltsen, az nem férhet össze még egy futballmérkőzés hangulatával sem. Mások alatt természetesen józan gondolkodású, objektív mércével mérő személyeket, és nem elvakult, fanatikus, indulattól túlfűtött futballhuligánokat kell érteni, akik esetleg helyeselték is terhelt magatartását.

Véleményem szerint ugyancsak rongálás mellett, azzal halmazatban a garázdaság vétségének elkövetését is meg kellett volna állapítani abban az ügyben, amelyben a terhelt *2003. október 19-én* a Kazincbarcika – Kiskunhalas mérkőzésen a vendég csapat kispadjának plexi tetejét ököllel betörte, és azzal 42.000 Ft kárt okozott.[347]

Érdekes, sajátos jogi megoldást tükröz az a nyomozó hatósági álláspont, amely garázdaság helyett aljas indokból elkövetett könnyű testi sértéssel gyanúsította meg azt a terheltet, aki a Szepetnek – Zalakomár labdarúgó mérkőzést követően ököllel megütötte a játékvezetőt, miközben azt mondta neki, hogy többet ide ne jöjjön vezetni.[348] Ez esetben a cselekmény büntetési tétele három évig terjedő szabadságvesztés, amely a garázdaság vétségét mint szubszidiárius bűncselekményt nem tenné lehetővé. Ugyanakkor erős kétségek merülnek fel azzal kapcsolatban, hogy ilyen esetekre ki lehet-e terjeszteni az aljas indokból történő elkövetést mint minősített esetet. Véleményem – és a kialakult joggyakorlat – szerint ez nem tűnik meg-alapozott döntésnek.

Súlyos testi sértések az ügyek 13 %-ában fordultak elő, és ezekben az esetekben garázdaság megállapítására – amennyiben nem a csoportosan elkövetett minősített eset valósult meg – nem kerülhetett sor.

Könnyű testi sértések megállapítására az ügyek 23 %-ában került sor. Az ilyen jellegű sérülést okozó magatartások azonban ennél jóval gyakrabban

[347] Kazincbarcikai Városi Ügyészség B.2035/2003. sz. határozata
[348] Nagykanizsai Rendőrkapitányság 1186/2002.bü.

fordultak elő, a sértettek azonban sok esetben nem kívántak e vonatkozásban magánindítványt előterjeszteni.

A *rendbontások* száma nemcsak vizsgálati mintámban alacsony, hanem az ERÜBS kimutatása szerint is évente összesen alig néhány esetben fordul elő: 2001-ben 2, 2002-ben 8, 2003-ban 7 rendbontás vált ismertté az országban. E – 2001. januárjától hatályos – bűncselekmény nóvuma a garázdasággal szemben valójában csupán abban áll, hogy erőszak mellett fenyegetéssel is meg lehet valósítani. Büntetési tételei azonosak a garázdaságéval, minősített eseteként került ugyanakkor megfogalmazásra a csoportos mellett a felfegyverkezve történő elkövetés is.

Az elemzett esetekben az elkövetőt helytelen magatartására figyelmeztető rendező, illetve biztonsági őr sérelmére történt a rendbontás megvalósítása, méghozzá mindhárom ízben fizikai erőszakkal, tehát rendbontás hiányában garázdaság megállapítására is sor kerülhetett volna.

Úgy vélem, hogy a rendbontás pönalizálásának inkább lélektani, mint gyakorlati jelentősége van. Ezáltal a büntető jogpolitika azt a szándékát igyekezett kifejezésre juttatni, hogy jogalkotási eszközökkel is igyekszik mindenekelőtt a futballhuliganizmus ellen fellépni.

Maradandó fogyatékosságot okozó testi sértés elkövetésére egy esetben került sor, amikor a sértett fogai az arcára mért erős ütés következtében meglazultak, és azokat el kellett távolítani.

Az elkövetés ideje

A vizsgálati mintában szereplő bűncselekmények elkövetésének évét a 16. sz. ábra illusztrálja. Látható, hogy a vizsgált utóbbi öt évben megvalósított elemzésre került ügyek száma jelentős ingadozásokat nem mutat, évente 17 és 23 között változott. Bár csak a 2000-től ismertté vált eseteket vontam be a kutatásba, 8 cselekmény elkövetési ideje 1999-re esett, amely a hazai bűnügyi statisztikai adatfelvétel output rendszeréből adódik, mivel a bűncselekmények csak a nyomozások befejezésekor kerülnek statisztikai regisztrálásra, tehát az ismertté válás és az elkövetés éve esetenként különbözhet.

16. számú ábra:
Az elkövetés éve

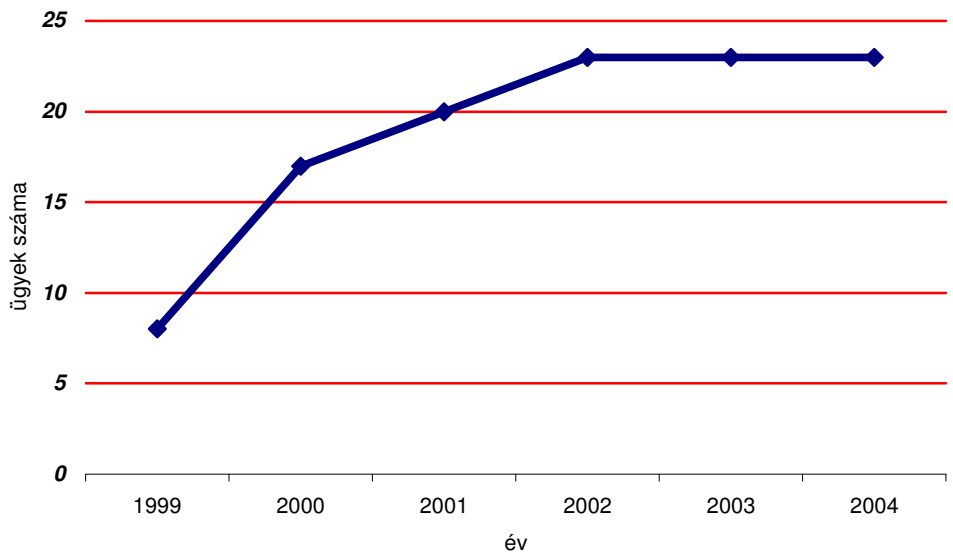

Az évszakok szerinti elkövetést a 17. sz. ábra szemlélteti, jól tükrözve a futballhuliganizmus sporteseményekhez kapcsolódó idényjellegét, mivel a téli és a nyári hónapokban alapvetően szünetelnek a bajnokságok, és többnyire csak teremlabdarúgó kupákra és barátságos mérkőzésekre kerül sor. A tavaszi és az őszi elkövetések teszik ki a cselekmények több mint négyötödét, leggyakrabban májusban (19 %), és októberben (18 %) valósultak meg a cselekmények.

17. számú ábra:
Az elkövetés évszaka

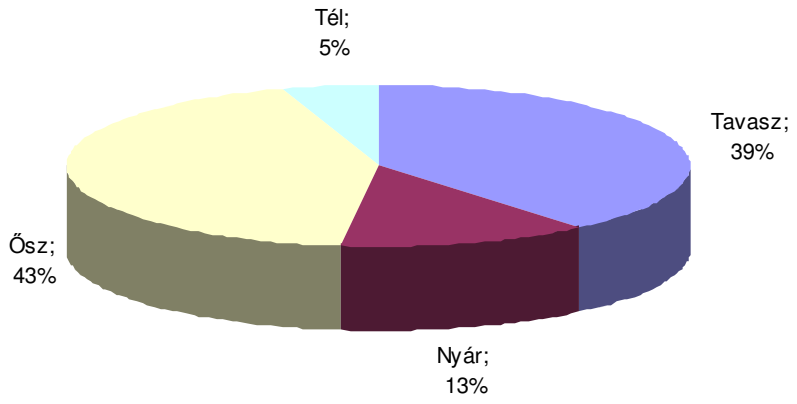

Az egyes hónapokon belül – azokat dekádokra osztva – lényegi eltérést nem tapasztalhatunk, bár inkább a hónapok középső szakaszában történtek a cselekmények. Az első dekádban 25 %-uk, a másodikban 41, míg a harmadikban 34 %-uk.

Az elkövetések napszakát tekintve délelőtt mindössze két cselekmény történt, a legkorábbi deliktumra 10 órakor került sor, míg a legkésőbbire 22 órakor. 18 óra a legfrekventáltabb időpont, mivel ekkor valósult meg az atrocitások 21 %-a.

A hét napjai közül egyértelműen a *hétvégi elkövetés dominál*, az összes cselekmény több mint négyötödét ekkor hajtották végre (szombaton 36%-ot, vasárnap 40 %-ot). Vasárnap elsősorban az alacsonyabb osztályú bajnoki mérkőzéseket szokták megrendezni.

Az elkövetés idejét a sporteseményhez képest a 18. sz. ábra szemlélteti.

18. számú ábra:
Az elkövetés ideje a sporteseményhez képest

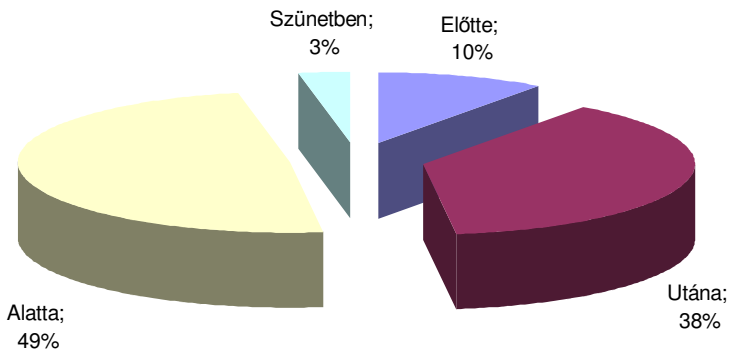

Látható, hogy az incidensek mintegy fele a mérkőzések alatt következik be. A szünetek viszonylag békésen szoktak eltelni, viszont a mérkőzés utáni időszak kiemelt hangsúlyt kap.[349] A tapasztalatok azt mutatják, hogy különösen a találkozók utolsó percei neuralgikusak, ilyenkor hatványozódik a feszültség, emelkedik az adrenalin szint. Egy ebben az időszakban megadott,

[349] Nemzetközi tapasztalatok szerint is a mérkőzések utáni erőszakos cselekmények jóval gyakoribbak, mint a mérkőzés előttiek. *Adang*, O.: Football hooliganism. Police Studies. http://policestudies.homestead.com/hooliganism.html 1. o.

vagy meg nem adott 11-es például gyakran okoz inzultusokat, akár még a mérkőzés ideje alatt, akár azt követően.

Az elkövetés helye

A cselekmények elkötési helyét megyék szerinti bontásban a 18. sz. táblázat tartalmazza. A beérkezett és feldolgozásra alkalmas ügyeknek megfelelően a legtöbb elkövetés Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár megyében történt.

Az ország keleti részén valamivel gyakoribbak a cselekmények, mint a Dunántúlon, de az eltérés nem kimagasló. Megállapíthatjuk, hogy a futballhuliganizmusra jellemző magatartások eltérő mértékben és intenzitással, de az ország valamennyi részén előfordulnak.

18. számú táblázat:
Elkövetési helyek megyék szerinti bontásban

Megye	Ügyek száma	%
Baranya	6	5,3
Bács-Kiskun	1	0,9
Borsod-Abaúj-Zemplén	19	16,7
Budapest	20	17,5
Csongrád	1	0,9
Fejér	6	5,3
Győr-Moson-Sopron	5	4,4
Hajdú-Bihar	8	7,0
Jász-Nagykun-Szolnok	2	1,7
Komárom-Esztergom	2	1,7
Pest	6	5,3
Somogy	4	3,5
Szabolcs-Szatmár-Bereg	14	12,3
Tolna	4	3,5
Vas	8	7,0
Veszprém	1	0,9
Zala	7	6,1
Összesen	**114**	**100,0**

A cselekmények elkövetési helyét annak közigazgatási jellege szerint a 19. sz. ábra demonstrálja. A városi-falusi elkövetés aránya 59:41. Városokon

belül a nagyobb városokban, az első osztályú csapatokkal rendelkező megyeszékhelyeken valósultak meg inkább a cselekmények. A kutatás azonban bizonyítja, hogy a futballhuliganizmus nemcsak nagyvárosi jelenség, hanem permanensen előfordul egyes kiscsapatok, alacsonyabb osztályú bajnoki mérkőzések környezetében is.

19. számú ábra:
A cselekmény elkövetésének helye a település jellege szerint

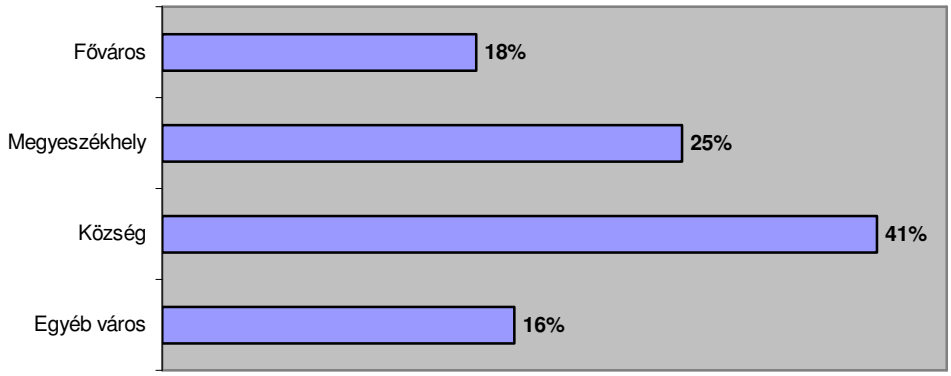

Nem mellékes annak vizsgálata sem, hogy az elkövetők konkrétan hol, a sportlétesítmények melyik részén valósították meg cselekményüket. (20. sz. ábra.)

20. számú ábra:
A cselekmény elkövetésének konkrét helyszíne

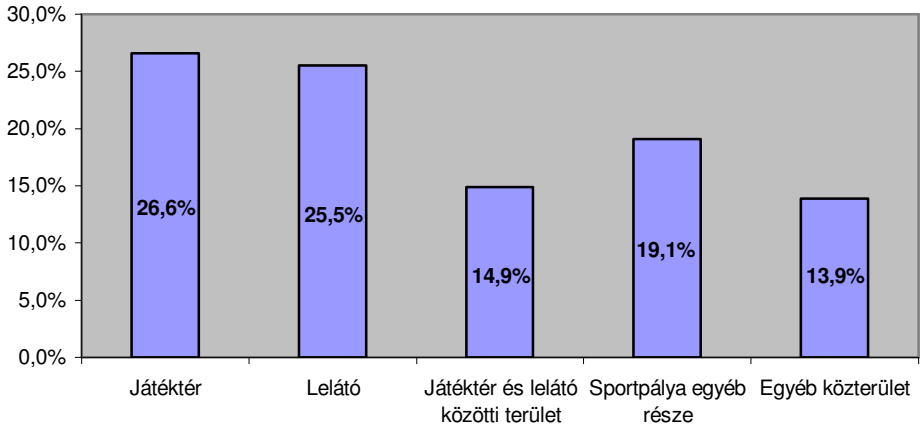

Megállapíthatjuk, hogy a „nézőtéri" erőszak leggyakrabban, 27 %-os arányban a játéktéren valósult meg, azon a helyen, ahová a szurkolóknak – ritka kivételektől eltekintve – nem lehetne bemenniük. Közel ehhez hasonló nagyságrendben, az esetek negyedében a lelátón került sor az atrocitásokra,

majd ezt a sportpálya egyéb része, majd a játéktér és lelátó közötti terület követi. Egyéb közterületen a vizsgált cselekmények 14 %-a került végrehajtásra. Az e téren történő elkövetések a valóságban minden bizonnyal nagyobb arányt képviselnek, de – nemcsak kutatási szempontból – ezen cselekmények látenciája a legmagasabb.

Tapasztalatokból tudjuk, hogy egy-egy kiemelt mérkőzés esetén hiába igyekszik a rendőrség egyes városrészeket hermetikusan lezárni és az ellenséges érzelmű drukkereket egymástól elszigetelni, a kordontól néhány utcával, néhány megállóval távolabb rendszeresek a kisebb-nagyobb csetepaték, amelyekről a hatóságok nem, vagy csak késve szereznek tudomást. Nem is szólva azokról az esetekről, amikor az egyes huligán csoportok a mérkőzés helyétől és időpontjától függetlenül, előre egyeztetve, konspiráltan szervezett összetűzésekben vesznek részt.

A bűncselekmények megoszlása sportágak és sportesemények szerint

Amint azt a módszertani részben már érintettem, a vizsgálati mintában nem kizárólag labdarúgó mérkőzéseken elkövetett bűncselekmények szerepeltek, az egyéb sportágak aránya azonban, amint azt a 21. sz. ábra is illusztrálja, elhanyagolható a futballhuliganizmus 94 %-os részesedéséhez képest. Ez is bizonyítja, hogy ha a sporthuliganizmust nem is lehet teljes mértékben azonosítani a futballhuliganizmussal, de valójában hazánkban a sporthuliganizmust alapvetően a futballhuliganizmus jelenti és határozza meg.

21. számú ábra:
A bűncselekmények megoszlása sportágak szerint

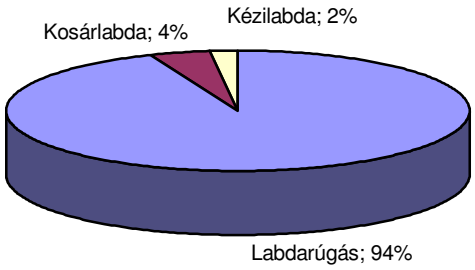

Amint azt az elkövetés helyénél már érintettem, nem kizárólag a nagyobb tömegeket vonzó, magasabb osztályú mérkőzésekhez kapcsolódnak agresszív, huligán megnyilvánulások, miként azt a 22. sz. ábra szemlélteti. Az erőszak légköre gyakran az alacsonyabb osztályú találkozókon is érezhető, mind a nézőtéren, mind a játékosok között. Ezekre a találkozókra is vannak, akik csak a „balhé" kedvéért mennek ki, és mintegy készenlétben várják azt az ingert, amely kiváltja belőlük a destruktív motivációt és elvezeti őket az agresszív konfliktusmegoldáshoz.

Ugyanakkor kétségtelen, hogy a kisebb látogatottságú, alacsonyabb osztályú vidéki mérkőzéseken, gyakran személyes ismerősök közelében, az elkövetők kevésbé tudják megőrizni intimitásukat. Így kilétük megállapítása, felderítésük is elvileg könnyebb, emellett ugyanakkor ebben a közegben gyakran érhető tetten a sértettek és a közösség részéről is a cselekmények bagatellizálásának szándéka.

22. számú ábra:
A bűncselekmények megoszlása sportesemények szerint

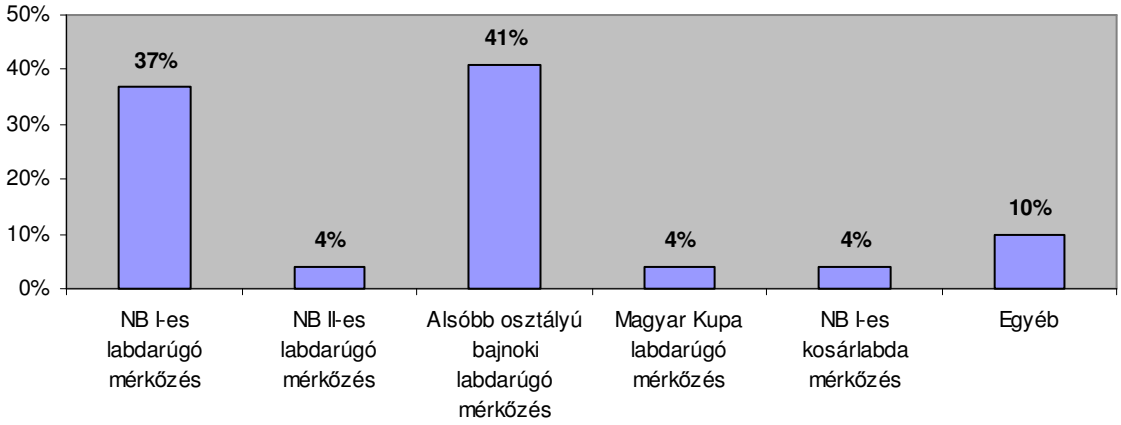

IV.2.2.2. Az elkövetők

Az elkövetők állampolgársága és neme

A 176 elkövető közül 174 magyar állampolgár volt, míg kettő külföldi (osztrák), és egy kivételével valamennyien férfiak. Az egyetlen, 41 éves női tettes *2004. április 8-án* a Kesznyéten – Emőd futballmérkőzésen, miután a

játékvezető a negyedik hazai játékost is kiállította, és egy ismeretlenül maradt személy sörösüveget dobott a pályára, berohant a játéktérre, és meglökte a játékvezetőt.

Az elkövetők életkora

A 23. sz. ábra szemléletesen tükrözi a futballhuligánok korstruktúráját. Az elkövetők javarésze a 20-29 év közötti korosztályból került ki. 17 elkövető, a terheltek 9,7 %-a volt fiatalkorú, ami hajaz a garázdaság fiatalkorú bűnelkövetőinek országos megoszlására (2003-ban 10,1 %, 2004-ben 10,5 %). 60 év feletti terhelt 5 személy volt (2,8 %). Az elkövetők közül a legfiatalabb 15 éves, a legidősebb 68 éves, átlagéletkoruk 30 év.

23. számú ábra:
Az elkövetők életkora

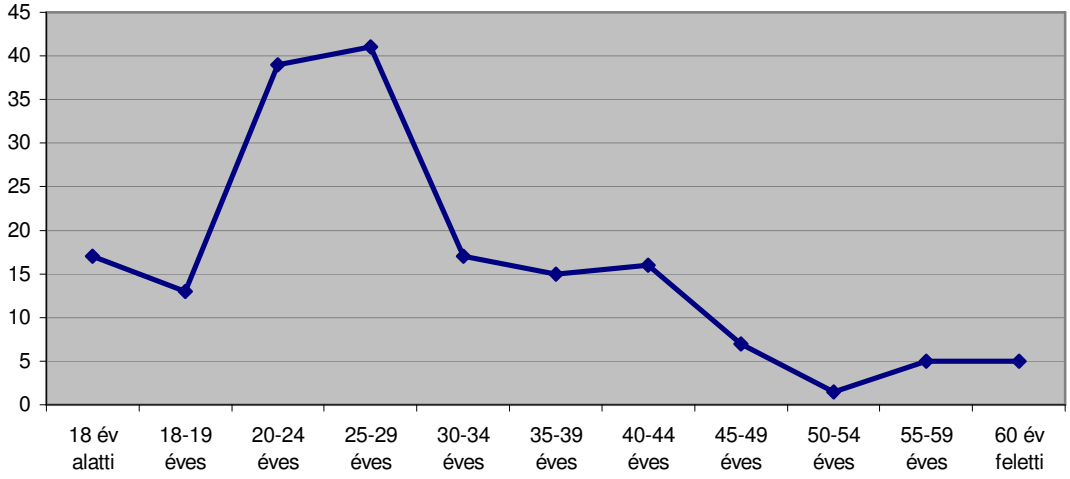

Az elkövetők családi állapota

Az elkövetők döntő többsége, 66 %-a nőtlen volt, míg a házasok aránya 30 %-ot tett ki.

Az elkövetők iskolai végzettsége

Az elkövetők iskolai végzettségét tekintve – amint azt a 24. sz. ábra tükrözi – legnagyobb és szinte azonos, 39 illetve 41 %-os arányban a 8 általánost, illetve a szakmunkásképző iskolát végzettek vannak. Az

érettségizettek 13 %-ot reprezentálnak, míg a 8 általánosnál kevesebbel rendelkezők 6 %-ot. Közülük egy személy analfabéta volt, míg egyetlenegy terhelt rendelkezett diplomával.

24. számú ábra:
Az elkövetők iskolai végzettsége

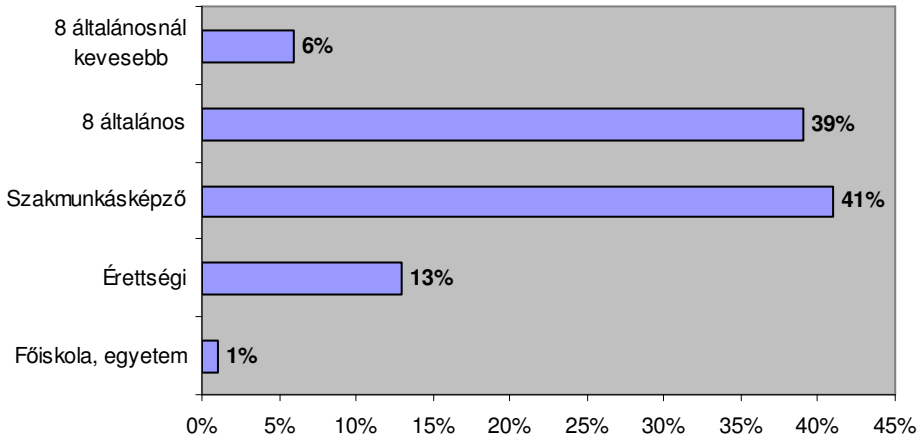

Az elkövetők foglalkozása

Az elkövetők foglalkozását megjelenítő 25. sz. ábrából látható, hogy nagyon magas, 27 %-ot kitevő a munkanélküliek aránya. Őket a szakmunkások (18 %) és a betanított munkások (16 %) követik. A tanulók aránya 13 %.

25. számú ábra:
Az elkövetők foglalkozása

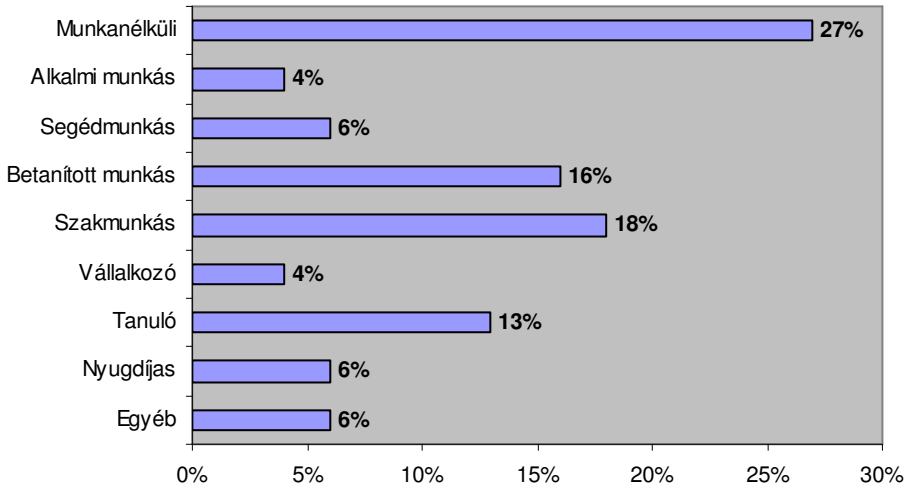

Az elkövetők lakóhelye

Az elkövetők lakóhelyét megyék szerint a 19. sz. táblázat mutatja. Az ügyekhez hasonlóan itt is Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye áll az élen, de figyelmet érdemel Győr-Moson-Sopron megye, ahol az elkövetők 14 %-a lakik, a cselekményeknek viszont csak 5 %-a történt ott. Tehát az ott lakó elkövetők jelentős része csapatukat elkísérve más megyékben követte el a bűncselekményeket.

19. számú táblázat:
Az elkövetők lakóhelye

Megye	Ügyek száma	%
Baranya	5	2,8
Bács-Kiskun	4	2,3
Békés	2	1,1
Borsod-Abaúj-Zemplén	39	22,2
Budapest	16	9,1
Csongrád	2	1,1
Fejér	4	2,3
Győr-Moson-Sopron	22	12,6
Hajdú-Bihar	12	6,8
Jász-Nagykun-Szolnok	1	0,6
Komárom-Esztergom	7	4,0
Pest	5	2,8
Somogy	5	2,8
Szabolcs-Szatmár-Bereg	24	13,6
Tolna	3	1,7
Vas	15	8,6
Veszprém	2	1,1
Zala	6	3,4
Külföld	2	1,1
Összesen	**176**	**100,0**

Az elkövetőknek a település közigazgatási jellege szerinti lakóhelyét a 26. sz. ábra szemlélteti, amely alapján látható, hogy ebben a tekintetben nincs különösebb eltérés a cselekmények és az elkövetők megoszlása között.

26. számú ábra:
Az elkövető lakóhelye a település jellege szerint

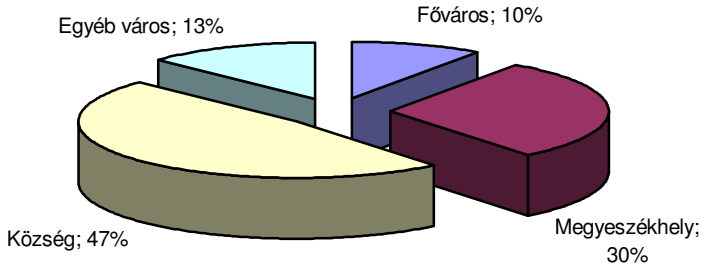

Az elkövetők 55 %-a esetében azonos volt a lakóhely és a bűncselekmény elkövetésének helye.

Az elkövető bűncselekmény helyszínén tartózkodásának oka

A 27. sz. ábra illusztrálja, hogy az elkövető milyen okból tartózkodott a bűncselekmény helyszínén. Nem tűnik meglepőnek, hogy a tettesek 93 %-a szurkoló volt, 3 %-uk játékos, míg 4 %-uk egyéb személy (rendező és egyesületi vezető).

27. számú ábra:
Az elkövető milyen okból tartózkodott a bűncselekmény helyszínén?

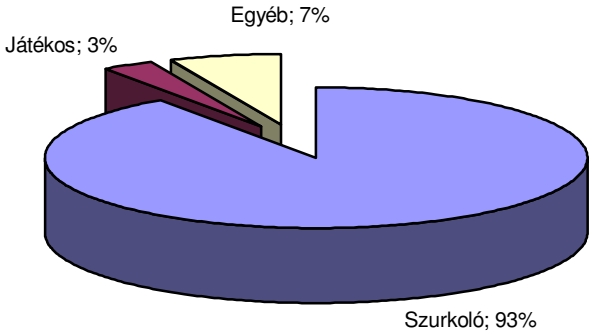

Az elkövető minősítése tettesség-részesség szerint

A futballhuliganizmusra jellemző a többes, csoportos elkövetés, amit jelez, hogy az elkövetők 69 %-a büntetőjogilag társtettesként hajtotta végre

cselekményét, és csak 31 % volt az önálló tettesek aránya. Felbujtói és bűnsegédi magatartás nem fordult elő.

Az elkövető melyik csapat szurkolója?

A 28. sz. ábra illusztrálja, hogy az elkövetők között jóval magasabb arányt képviselnek a hazai szurkolók (59 %), mint a vendégek (36 %). Úgy tűnik, a hazai pálya előnyét nemcsak a csapatok, de a rendbontók is élvezik, és erősebbnek érzik otthon magukat.

28. számú ábra:
Az elkövető melyik csapat szurkolója?

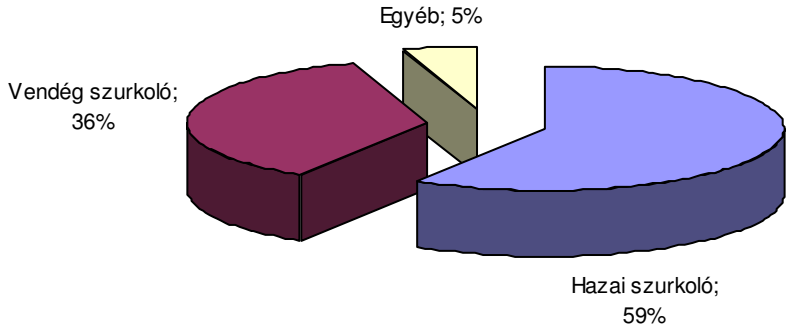

Az elkövető és a sértett kapcsolata

Az elkövetők döntő többsége, 84 %-a a cselekmény elkövetését megelőzően közelebbről nem ismerte a sértettet, vele nem volt kapcsolatban. Azon egyoldalú kapcsolatokat természetesen nem számítottam ismeretségnek, amikor az elkövető korábbi mérkőzések alkalmával esetleg már látta játszani, vagy mérkőzést vezetni a sértettet, de közöttük semmilyen személyes kapcsolat nem alakult ki. (29. sz. ábra.)

29. számú ábra:
Az elkövető és a sértett kapcsolata

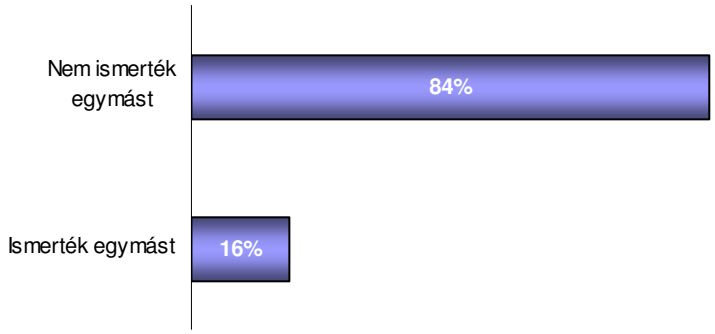

Az elkövetők által alkalmazott erőszak módja

A 20. sz. táblázat a tettesek által alkalmazott személy elleni erőszak fajtáit mutatja. Ilyen jellegű bántalmazást 125 elkövető (az elkövetők 79 %-a) valósított meg 167 esetben, 35 elkövető (29 %) egyidejűleg több fajtát is. Leggyakrabban, 93 esetben ütésekre került sor, amelyek szinte mindig ökölcsapások voltak, pofonütés mindössze három ízben fordult elő.

20. számú táblázat:
Az elkövetők által alkalmazott személy elleni erőszak módja

Az erőszak módja	Eset	%
Ütés	93	55,7
Rúgás	33	19,7
Lökés, rángatás	28	16,8
Dobás	7	4,2
Lefejelés	6	3,6
Összesen	**167**	**100,0**

Dolog elleni erőszak alkalmazására 64 ízben került sor. Az ilyen jellegű magatartások legnagyobb része, pontosan fele törést jelentett, az esetek 17 %-ában pedig rúgásra került sor.(21. sz. táblázat.)

21. számú táblázat:
Az elkövetők által alkalmazott dolog elleni erőszak módja

Az erőszak módja	Eset	%
Törés	32	50,0
Rúgás	11	17,2
Ütés	7	10,9
Dobás	5	7,8
Leöntés	5	7,8
Szaggatás	4	6,3
Összesen	**64**	**100,0**

Az elkövetés motívuma

A cselekmény elkövetését kiváltó motívumot – az elkövető szemszögéből tekintve – a 30. sz. ábra tükrözi.

30. számú ábra:
Az elkövetés motívuma

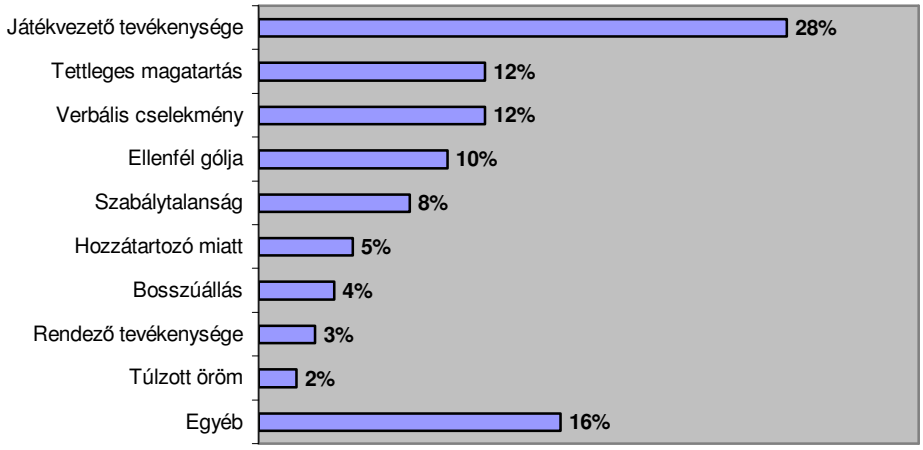

A tetteseket leggyakrabban (28 %-os arányban) a játékvezetők, illetve az asszisztensek véleményük szerint nem megfelelő ítéletei bosszantották fel. Ezt a sértettek valamely verbális vagy tettleges magatartása követte 12-12 %-os arányban. A játékhoz kötődő szituációk közül az ellenfél által szerzett gól (10 %), illetve az ellenfél valamely játékosának szabálytalansága (8 %) említhető meg. Ennél kisebb arányban jelentkezett a bosszúállás (5 %), a rendező tevékenysége (4 %), és a hozzátartozó érdekében történő fellépés (3 %) miatti elkövetés. Az elkövető több esetben maga sem tudta megmagyarázni indulatos cselekedetét és csak ittasságára hivatkozott, illetve néhány esetben a

gyanúsított egyáltalán nem tett vallomást, és nem lehetett megállapítani cselekedetének indítékát.

Ugyanakkor külön hangsúlyozottan kell szólni a játékosok szerepéről. Külön elemezzük majd a kizárólag általuk elkövetett bűncselekményeket, de az ezeken kívüli esetekben is sokszor felmerül felelősségük. Nem ritkán reklamációkkal, műesésekkel, színlelt sérülésekkel, ámokfutásokkal hergelik a közönséget és járulnak hozzá a rendzavaró cselekmények létrejöttéhez, eszkalációjához.

Őrizet, előzetes letartóztatás

Bűnügyi őrizetbe 10 elkövető (6 %) került, míg előzetes letartóztatást 5 terhelttel szemben alkalmaztak.

Előélet

Az elkövetők 27 %-a minősült csak büntetett előéletűnek és 9 %-ukat ítélték már korábban végrehajtandó szabadságvesztésre, ami jóval alacsonyabb mutató, mint általában a büntetett előéletűek aránya (2004-ben az összes bűnelkövető 37,3 %-a, a garázda bűnelkövetők 42,3 %-a volt büntetett előéletű). Ez azt jelzi, hogy a futballhuliganizmus elkövetőinek nagyobb része nem a kemény karrierbűnözők közül kerül ki. (31. ábra.). Ezen adatok értékeléséhez ugyanakkor hozzá kell fűzni, hogy a bűnügyi akták feldolgozásakor több esetben nem állt rendelkezésemre az elkövető priusz lapja, és csak a gyanúsítotti kihallgatás jegyzőkönyveire támaszkodhattam, amelyekben az előéletre vonatkozó adatok a terhelttől származtak.

31. számú ábra:
Az elkövetők előélete

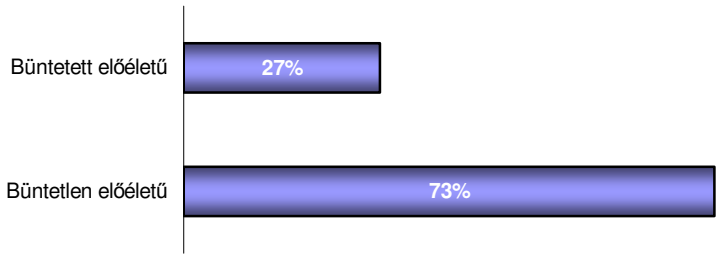

Az alkohol szerepe

A vizsgálat során meglehetősen nehéz helyzetben voltam annak megítélésekor, hogy az elkövető cselekményét ittas állapotban hajtotta-e végre. E körülmény ugyanis nem tényállási elem, a nyomozásnak sem különösebb feladata ennek feltárása, és természetesen véralkohol vizsgálatra egyetlen esetben sem került sor. Ettől függetlenül az iratok tanulmányozásakor a rendőri jelentésekben, a tanú-, sőt több ízben a gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyvekben is találtam a terhelt ittasságára vonatkozó információkat. Ezek alapján azt állapítottam meg, hogy az elkövetők legalább 28,4 %-a volt ittas állapotban a cselekmény megvalósításakor, de a tényleges arány ennél minden bizonnyal jóval magasabb. (Az ERÜBS adatai szerint 2004-ben az erőszakos bűnelkövetők 29,5 %-a követte el a bűncselekményt alkohol hatása alatt.)

Mivel a botrányok elkövetőinek egy része ittas állapotban van, ezért sokan az alkoholfogyasztást tekintik a futballhuliganizmus egyik fő okozójának. Számos tanulmány azonban ezt a megállapítást erősen vitatja. Nem minden szurkoló, aki iszik, vesz részt verekedésekben és rendbontásokban, de ennek a fordítottja is igaz, vagyis az agresszív megnyilvánulások nem minden résztvevője iszik. A huligán csoportok vezetőinek elmondása szerint például ők azért nem isznak, hogy a fejük tiszta maradhasson a csatározások szervezése és vezetése idején.[350]

Többen jelzik azt is, hogy bár Európa-szerte betiltották az alkoholfogyasztást és -árusítást a pályákon, ez mégsem gátolta meg a huligán akciókat, sőt egyesek szerint ez súlyosabb problémákhoz vezethet a meccsek előtt és után, hiszen akkor próbálják meg intenzíven kompenzálni a hiányt.[351]

Az elkövetők sérülése

A cselekmények elkövetése során az elkövetők 11 %-a sérült meg, 9 %-uk könnyű, 3 %-uk súlyos sérülést szenvedett.

---

[350] *Strauss* Zs.: i.m. 58-59. o.
[351] *Frosdick*, S. – *Marsh*, P.: i.m. pp. 125-136.

A szankciók

A kiszabott szankciók tekintetében messzemenő következtetések levonására nem volt lehetőségem, mivel – amint azt a kutatás módszertani leírásánál kifejtettem – viszonylag kevés bűnügyi irat tartalmazott jogerős ítéletet, illetve egyéb, az eljárást befejező és a terheltet elmarasztaló határozatot. Ilyen dokumentum 24 elkövető (14 %) vonatkozásában állt rendelkezésemre. Többségüket (15 terheltet) pénzbüntetésre ítélték, 7 esetben megrovást alkalmaztak a hatóságok, 1-1 ízben pedig próbára bocsátásra, illetve vádemelés elhalasztására került sor.

A pénzbüntetések napi tételeinek a száma 150 és 350 között változott, az átlag 238 volt, az egynapi tétel összege pedig 100 és 300 Ft között, 158 Ft-os átlaggal.

IV.2.2.3. A sértettek

A sértettek állampolgársága és neme

A 127 sértett mind magyar állampolgár volt, és közülük is csak egyetlen nő akadt. A Rum – Rábapaty futballmérkőzésen az ittas állapotban lévő vendég szurkoló elkövető a hazai nézők elé ment, köpködött feléjük, ami miatt szóváltás alakult ki közte és egy rumi szurkoló között, akinek a leánya közéjük állt. Az elkövető ellökte a női áldozatot, aki elesett, de nem sérült meg, apja viszont lefejelés következtében orrcsonttörést szenvedett.

A sértettek életkora

A sértettek életkori összetételét a 32. sz. ábra szemlélteti. Az áldozatok jellemzően idősebbek voltak az elkövetőknél, átlagéletkoruk 8 évvel magasabb, 38 év. Leggyakrabban a 40-54 év közötti korosztályt érték az inzultusok. A sértettek közül 6 személy volt fiatalkorú. A legfiatalabb áldozat 16 éves, a legidősebb 60 éves volt.

32. számú ábra:
A sértettek életkora

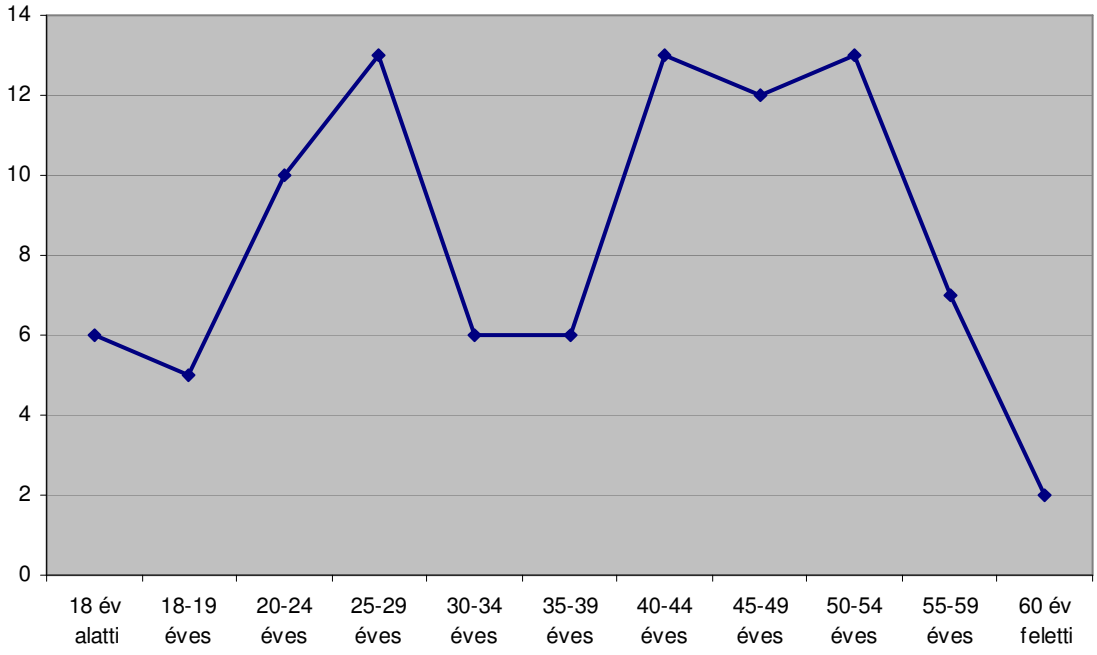

A sértettek lakóhelye

A sértettek lakóhelyét megyék szerint a 22. sz. táblázat mutatja. Itt jegyzem meg, hogy a sértettekre vonatkozó egyes információkat nem sikerült feltárni, elsősorban azért, mivel néhányan közülük, törvényes jogukkal élve, kérték személyes adataik zártan történő kezelését. Így például az alábbi táblázat is a 127 sértett közül csak 109 adatait tartalmazza.

Az elkövetőkhöz hasonlóan a sértettek között is a legtöbben Borsod-Abaúj-Zemplén megyei lakosok, a második helyen pedig Szabolcs-Szatmár-Bereg megye áll. A Győr-Moson-Sopron megyében élő sértettek aránya (3 %) jóval alacsonyabb mint az ott lakó elkövetőké (13,8 %).

22. számú táblázat:
A sértettek lakóhelye

Megye	Ügyek száma	%
Baranya	2	1,8
Bács-Kiskun	4	3,7
Borsod-Abaúj-Zemplén	27	24,7
Budapest	9	8,3
Csongrád	3	2,8
Fejér	4	3,7
Győr-Moson-Sopron	3	2,8
Hajdú-Bihar	8	7,3
Jász-Nagykun-Szolnok	2	1,8
Komárom-Esztergom	2	1,8
Pest	6	5,5
Somogy	4	3,7
Szabolcs-Szatmár-Bereg	23	21,1
Tolna	1	0,9
Vas	4	3,7
Veszprém	1	0,9
Zala	6	5,5
Összesen	**109**	**100,0**

A sértettek település jellege szerinti lakóhelyeinek megoszlását a 33. sz. ábra illusztrálja. Az elkövetőkhöz képest az áldozatok nagyobb arányban laknak községekben és kevesebben megyeszékhelyeken.

33. számú ábra:
A sértett lakóhelye a település jellege szerint

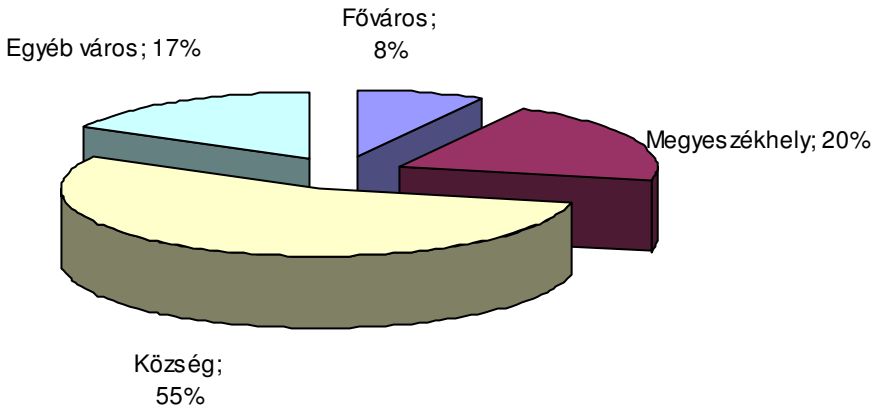

Az elkövetőkhöz képest az áldozatok esetén csak jóval kisebb arányban, 35 %-uk esetén volt azonos lakóhelyük a bűncselekmény elkövetésének helyével.

A sértettek bűncselekmény helyszínén tartózkodásának oka

A 34. sz. ábra jeleníti meg, hogy a sértettek milyen okból tartózkodtak a bűncselekmény helyszínén. A legtöbben közülük szurkolók voltak (37 %), de kimagasló a játékvezetők (15 %) és az asszisztensek (13 %) aránya is. A játékvezetők rendkívül veszélyeztetettek a szurkolói agresszivitás által, különösen az alacsonyabb osztályú mérkőzéseken, amelyeken a nézők sokkal könnyebben testközelbe kerülhetnek velük. Érdekes jelenségként figyelhető meg, hogy a szurkolók haragja az asszisztensek (partjelzők) iránt alig csekélyebb mérvű, mint a játékvezetők ellen, pedig az utóbbiaknak joguk van asszisztenseik döntéseit felülbírálni. A sértettek 13-13 %-a játékos és rendező volt. Az egyéb sértettek között található rendőr, edző, operatőr, egyesületi vezető és nem szurkoló, „civil" személy is.

34. számú ábra
A sértett milyen okból tartózkodott a bűncselekmény helyszínén?

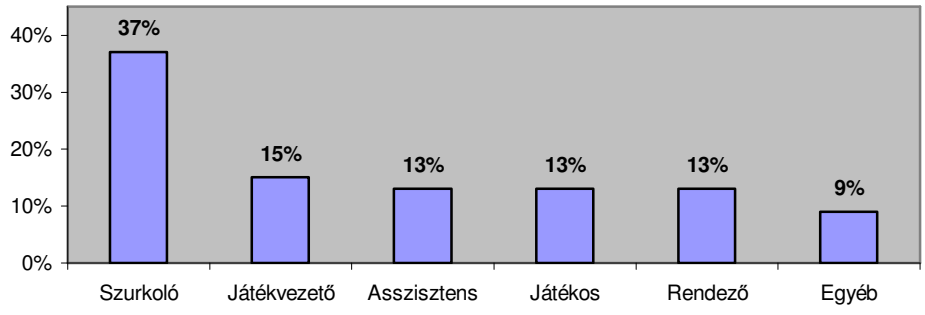

A sértett melyik csapat szurkolója?

A 35. sz. ábra illusztrálja, hogy a sértett melyik csapat köréhez tartozott, mivel itt szurkolókként nem csak a nézőket vettem figyelembe, hanem azon áldozatokat is, akik egyértelműen valamely csapat érdekében tevékenykedtek (pl. rendezői feladattal megbízott szurkolók).

A sértettek esetén jóval kisebb mértékben, csupán 9 %-kal vannak többen a hazai szurkolók, mint az elkövetők esetén, ahol 23 % az eltérés. Az természetesnek tűnik, hogy mind az elkövetők, mind az áldozatok között nagyobb arányú a hazai szurkolók előfordulása, hiszen a nézők között is jellemzően sokkal többen vannak, de látható, hogy arányukhoz képest a vendég szurkolók veszélyeztetettsége is magas.

35. számú ábra:
A sértett melyik csapat szurkolója?

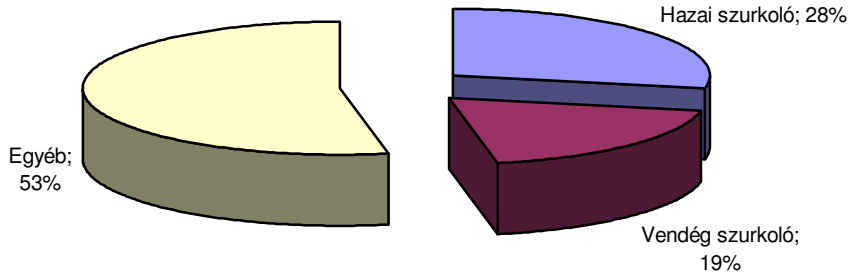

A sértettek sérülésének mértéke

A 36. sz. ábra mutatja, hogy az áldozatok kétharmada szenvedett sérülést; 12 %-uk súlyos, 57 %-uk pedig könnyű sérülést.

36. számú ábra:
A sértettek sérülésének mértéke

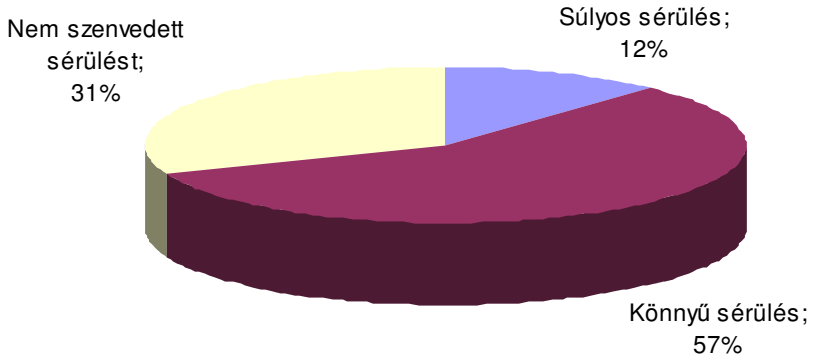

A sértetteket ért anyagi kár

16 természetes személy szenvedett anyagi kárt, 6.000 és 97.000 Ft közötti összegben, főként személyautójuk sérelmére. Három sértettet ért károkozás mértéke nem haladta meg a tízezer forintos szabálysértési értékhatárt.

A sértetti közrehatás

Az áldozatok 39 %-a valamilyen módon aktívan hozzájárult a sérelmére elkövetett cselekmény bekövetkezéséhez. A sértettek 11 %-a verbális, 9 %-a pedig tettleges magatartásával provokálta az elkövetőt, 9 %-uk mások között kialakult veszekedéshez csatlakozott, 6 %-uk pedig vitázó, dulakodó személyeket igyekezett szétválasztani rendfenntartói megbízatás nélkül. Néhány esetben azáltal váltak szurkolók sértetté, hogy a mérkőzés végén az ellenfél szurkolóinak pályára özönlésekor ők is a játéktérre mentek. 15 sértett (13 %) ellen gyanúsítottként eljárás indult.

Természetesen a játékvezetői ítéleteket nem tekinthetjük provokációnak, még ha azok esetleg tévesek is. Ugyanakkor néhány ízben a játékvezetők ennél direktebb módon is szerepet vállaltak a bűncselekmények bekövetkezésében. Esetenként előfordult, hogy a játékvezető kiszólt az őt szidalmazó közönségnek, amivel csak olajat öntött a tűzre. De az sem tűnt megfontolt döntésnek, amikor a játékvezetők a dühös, indulatos, őket váró nagyobb számú szurkoló távozása előtt, illetve megfelelő segítség kérése nélkül indultak el gépkocsijukkal, volt olyan eset, hogy lehúzott ablakkal, mintegy felkínálva magukat az agresszív támadásnak.

IV.2.3. A játékosok által elkövetett bűncselekmények

A kizárólag játékosok által, a sportesemények során elkövetett szándékos bűncselekményeket – amint azt a korábbiakban már kifejtettem – nem tekintem a sporthuliganizmus fogalma alá tartozó magatartásoknak. Mivel azonban ahhoz szorosan kapcsolódnak, annak környezetét

befolyásolják, mintegy lenyomatot képeznek rajta, szükségesnek ítélem e cselekmények egyes jellemzőinek feltárását is, ha nem is olyan részletesen, mint a kutatás alapját képező eseteket.

A kutatási mintában szereplő sportrendezvényekkel kapcsolatos 168 bűnügy közül meglepően sok, 54 (32 %) elkövetői kizárólag játékosok voltak. A sportágak megoszlását tekintve itt is 94 % a labdarúgás aránya, ezen kívül egy-egy cselekmény kosárlabda, kézilabda, illetve jégkorong mérkőzésen történt.

A bűncselekmények minősítése

A játékosok által megvalósított ügyekben jóval nagyobb, 44 %-os arányban történt súlyos testi sértés, garázdaság megállapítására – annak szubszidiárius jellege miatt – ennél fogva csak 50 %-os megoszlásban került sor, szemben a futballhuliganizmusnál regisztrált 14, illetve 75 %-os aránnyal. Ez azt mutatja, hogy a játékosok elleni büntetőeljárásokra általában csak súlyosabb esetekben, komolyabb sérülést okozó, szándékos cselekmények elkövetése miatt kerül sor, amennyiben játékostársuk a sértett. Ilyenkor általában teljesen egyértelmű, hogy a cselekmény nem gondatlanságból, a játék hevében történt, hanem az elkövető azt szándékosan kívánta, például a labda nem volt a közelben, vagy a mérkőzés már véget ért.

A súlyosabb sérülést nem okozó, garázdaság miatti eljárások lefolytatására túlnyomórészt a játékvezetők bántalmazása miatt került sor.

Az elkövetések ideje

A sportesemények előtt, illetve a szünetben nem történtek játékosok által végrehajtott bűncselekmények. A leggyakrabban általuk is a mérkőzések során valósultak meg a cselekmények, mégpedig jóval nagyobb, kétharmados arányban a mérkőzések utáni időszakhoz képest, mint a szurkolói erőszak esetében. (37. sz. ábra.)

37. számú ábra:
Az elkövetés ideje a sporteseményhez képest

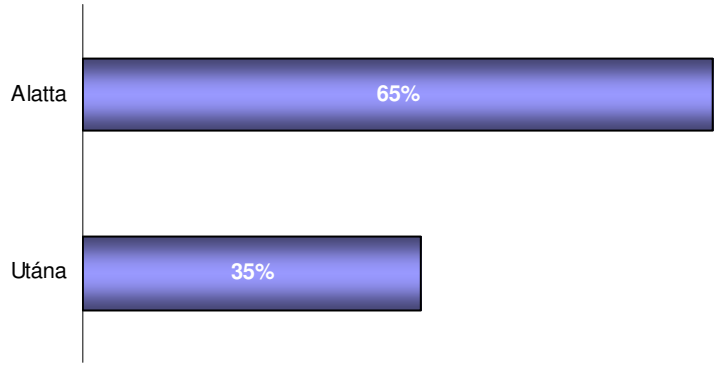

Az elkövetési mód

A játékosok cselekményeiket döntő mértékben, 46-46 %-os azonos arányban a játékvezetők, illetve az ellenfél játékosai ellen követték el. Szurkoló, rendező bántalmazására, vagy a sportlétesítmény berendezési tárgyainak megrongálására jóval ritkábban került sor. (38. sz. ábra)

38. számú ábra:
A jellemző elkövetési mód

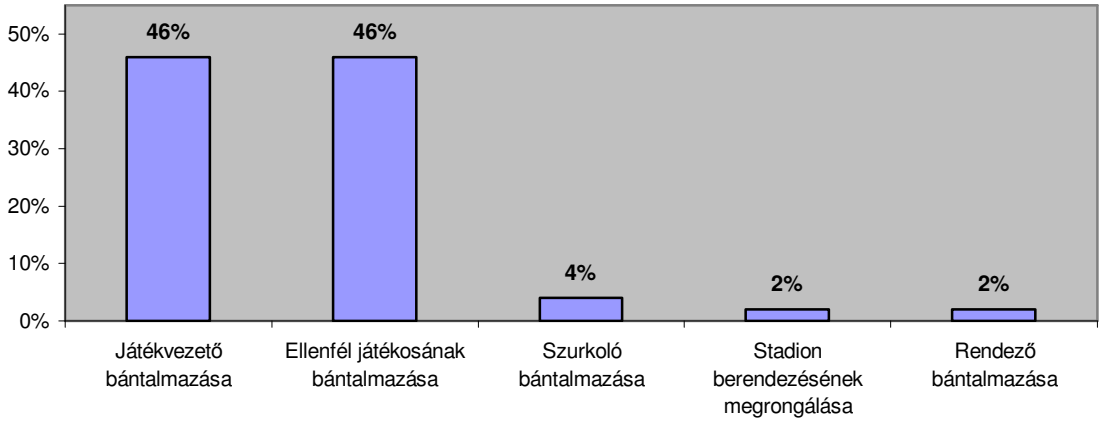

Az erőszak módja

A játékosok által elkövetett bűncselekmények szinte kizárólag személy elleni erőszakkal valósultak meg. Dolog elleni erőszakos elkövetésre egyetlen példa akadt, amikor *2000. december 2-án* egy serdülő-torna mérkőzésen történt vereségüket követően a Szegedi VSE fiatalkorú játékosai megrongálták

a deszki sportcsarnok öltözőjének berendezési tárgyait (mosdó, tükör, reluxa), 48.000 Ft kárt okozva.

A személy elleni erőszak módjai a játékosok esetében főként abban különböztek a szurkolói erőszaktól, hogy ritkábban került sor lökésre, rángatásra, viszont gyakrabban ütésre és lefejelésre, míg a rúgások aránya gyakorlatilag azonos volt. Ez is azt mutatja, hogy a játékosok ellen inkább a durvább elkövetési módok esetén indult büntetőeljárás. (23. sz. táblázat.)

23. sz. táblázat:
A játékosok által alkalmazott személy elleni erőszak módja

Az erőszak módja	Eset	%
Ütés	43	62,3
Rúgás	15	21,8
Lefejelés	7	10,1
Lökés, rángatás	4	5,8
Összesen	**69**	**100,0**

A sértettek sérülésének mértéke

A játékosok bűncselekményei következtében gyakoribbak és sokkal súlyosabbak voltak az áldozatok sérülései, mint a futballhuligán cselekményeknél. Az áldozatok 80 %-a szenvedett sérülést (futball-huliganizmusnál 69 %), súlyos sérülést 43, könnyű sérülést 37 %-uk (szemben a 12, illetve 57 %-kal). (39. sz. ábra.)

39. számú ábra:
A sértettek sérülésének mértéke

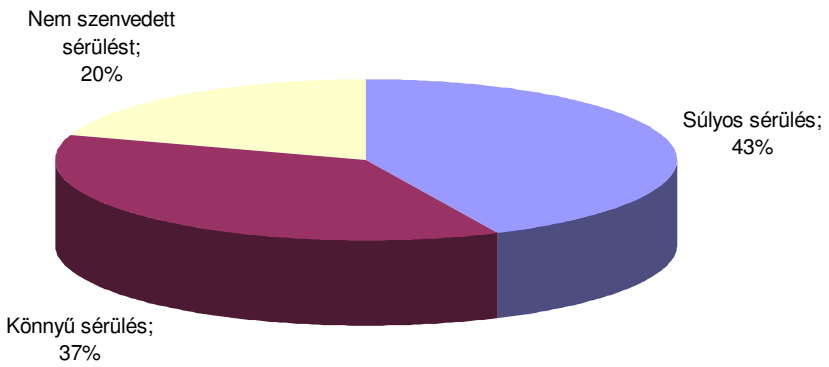

Az elkövetés motívuma

A játékosok agresszív magatartását leggyakrabban, az esetek közel felében a játékvezető az elkövetőnek valamely nem tetsző ítélete váltotta ki. Ez az ítélet túlnyomórészt a játékos kiállításában testesült meg, illetve néhány esetben olyan játék közbeni szituáció megítélésében, amely miatt az elkövető csapata gólt kapott.

A cselekmények ötödét főként az ellenfél játékosai részéről történt ún. „beszólások", szóváltások előzték meg, míg ugyanilyen arányban az ellenfél vélt vagy valós szabálytalanságai.

Az egyéb motívumok között megtalálható több ízben a vereség miatt érzett elkeseredés, a renitens játékost lefogó rendezővel szembeni harag, illetve néhány olyan cselekmény, amelynek indítóokát az azt elkövető játékos sem tudta megmagyarázni. Így például az egyik jégkorongmérkőzésen a kispadon ülő elkövető hokibotjával minden különösebb előzmény nélkül megütötte az ellenfél egyik előtte elkorcsolyázó játékosát, súlyos sérülést okozva neki. (40. sz. ábra.)

40. számú ábra:
Az elkövetés motívuma

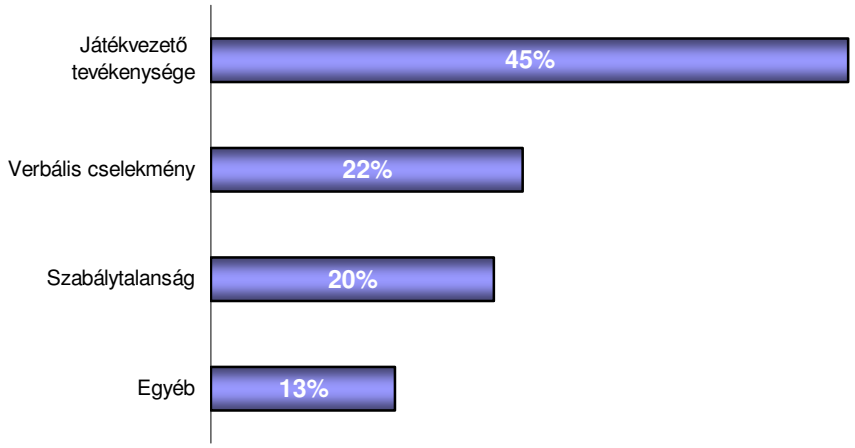

Összességében tehát azt állapíthatjuk meg, hogy a sportesemények során nemcsak a szurkolók között jelentkeznek agresszív megnyilvánulások, hanem gyakran a sportolók között is, messze túlnőve az egészséges győzni

akaráson, mérkőzések közben előforduló keményebb belemenéseken. Ezek fő veszélyét nem csak a gyakran okozott súlyos sérülések jelentik, hanem az is, hogy mintegy meghatározzák a mérkőzések, a sport miliőjét és destruktív mintát szolgáltatnak a szurkolók számára is. A Magyar Labdarúgó Szövetség Etikai Kódexe a labdarúgó edzőkre vonatkozó etikai normák között is hangsúlyozza a sportág megóvását az olyan negatív befolyásoktól, mint amilyen a durvaság és a rasszizmus. „Ezek a veszélyek napjainkban erősebbek, mint a múltban. Nagy figyelmet kell fordítani az ilyen befolyásokra, mindent megtéve azért, hogy a játékosok ezektől mentesek maradjanak."[352]

IV.3. A futballhuliganizmus kutatásának tapasztalatai és eredményei

A kutatás eredményeként a következő főbb megállapítások fogalmazhatók meg:

- A futballhuliganizmus hazánkban a sporthuliganizmust, a sportesemények hez kapcsolódó, szurkolók részvételével elkövetett agresszív megnyilvánulásokat döntő mértékben, több mint 90 %-os arányban meghatározó erőszakos kriminogén jelenség.
- A futballhuliganizmus problémája napjaink aktuális, viszonylag gyakori megnyilvánulása, amely eltérő mértékben és intenzitással ugyan – és szoros összefüggésben a csapatok szereplésének eredményességével, a klubok gazdasági helyzetével –, de az ország egész területén előfordul, az NB I-es mérkőzésektől a legalacsonyabb osztályú találkozókig egyaránt.
- Aggodalomra okot adó tény, hogy számos esetben még a sértettek is – esetenként a játékvezetőket is beleértve – a mérkőzéseken történő agresszív cselekményeket szinte a futball szükséges velejárójának tartják, növelve ezzel a látens esetek számát és bátorítva az elkövetőket.

[352] A magyar labdarúgás etikai normái. Etikai normák labdarúgó edzők számára 3. pont. Magyar Labdarúgó Szövetség. http://www.mlsz.hu/media/2/20090204-A%20MAGYAR%20LABDARUGAS%20ETIKAI%20NORMAI.doc

- A cselekmények legnagyobb része a mérkőzések alatt (49 %), illetve azt követően (39 %) valósult meg. Különösen neuralgikusak a találkozók utolsó perceinek eseményei.
- A futballhuligánok cselekményei alapvetően garázdaságot valósítanak meg, az ügyek háromnegyedében került sor ennek megállapítására, sokszor könnyű testi sértéssel vagy rongálással halmazatban. A jogalkalmazás során a garázdaság megállapításával kapcsolatban egyes esetekben anomáliák merültek fel, nem tekinthető egységesnek a joggyakorlat, főként a dolog elleni erőszakos elkövetések esetén. A rendbontásnak minősített esetek aránya elenyésző.
- A cselekmények tipikus elkövetői 20-29 év közötti, 8 általánost vagy szakmunkásképző iskolát végzett nőtlen férfiak, akiknek mintegy 30 %-a munkanélküli, túlnyomórészt a hazai csapat szurkolói, és leggyakrabban a játékvezetői ítéletek miatt gerjednek haragra.
- A játékvezetők és az asszisztensek rendkívül veszélyeztetettek a szurkolói agresszivitás által, a sértettek 29 %-a közülük kerül ki, különösen az alacsonyabb osztályú mérkőzéseken, amelyeken a nézők sokkal könnyebben testközelbe kerülhetnek velük Nagyobb gondot kellene fordítani a játékvezetők személyi biztonságának garantálása mellett gépkocsijaik megfelelő őrzésére is.
- Rendkívül komoly mértékben merül fel a sportolók felelőssége. A sportrendezvényekhez kötődő ismertté vált bűncselekmények egyharmadát játékosok követik el, ezen kívül is számos esetben akarva-akaratlanul feltüzelik, hergelik a nézőket, felkorbácsolják agresszív indulataikat. Az élsportolók számára már a fiatal sportolók képzésénél fokozott hangsúlyt kellene helyezni a megfelelő viselkedési formák kialakítására, egyértelművé kellene tenni, hogy az agresszió bármely formája, amely a társadalomban elfogadhatatlan, nem elfogadható a sportban sem.
- Gondot okoz, hogy a cselekmények legtöbbször nagyon gyorsan, rövid idő alatt zajlanak le, nagy tömegmozgás közepette, így az

elkövetők kiszűrése és sokszor a sértettek azonosítása is nehézkes, a cselekmények bizonyítása komoly vizsgálati munkát igényel. Szükség lenne a rendőrség közrendvédelmi és bűnügyi tevékenységének még hatékonyabb együttműködésére. A jogellenes magatartások megszüntetése közben, az intézkedések során több figyelmet kellene fordítani a cselekmények megfelelő dokumentálására, a sértettek személyének tisztázására is, figyelemmel a bizonyíthatóság szempontjaira a későbbi eljárásokra tekintettel.

- A sportrendezvények biztosítására vezényelt rendőri állományra jellemző, hogy csak csekély mértékben van csapatszolgálati feladatra kiképezve. A biztosításba beosztott rendőri erők öltözete, felszereltsége, kiképzettsége, a hírforgalmazás technikai lehetősége jóval alatta marad a feladat által támasztott elvárásoknak, követelményeknek. (Ez alól kivételt képez a megyei rendőr-főkapitányságok bevetési alosztályainak állománya.) Megoldást jelenthet a Készenléti Rendőrség (korábbi nevén REBISZ) regionális szervezésében különálló osztályként működő csapatszolgálati század felállítása. Ezen fejlesztés viszont létszámfejlesztést, az elhelyezés megoldását, megfelelő felszerelést, képzést stb. igényel, aminek jelentős anyagi vonzata van. Ugyanakkor hosszútávon ez járható útnak látszik, hisz a függetlenített század a speciális csapatszolgálati tevékenységeken túl, közterületi szolgálatra is vezényelhető a régió bármely pontján.
- Nagy hangsúlyt kell fektetni a biztosítások végrehajtásának tervezésére, szervezésére, amihez szükséges a releváns információk minden oldalú begyűjtése, amelynek során új eszközként vehető igénybe az internet, amelyet – a mobiltelefonon történő kommunikálás mellett – az ellenséges érzelmű szurkolói csoportok is egyre gyakrabban használnak összetűzéseik megbeszélése céljából.
- A tapasztalatok azt mutatják, hogy az utóbbi időben a rendőrség sokkal szakszerűbben, határozottabban és hatékonyabban biztosítja a

sportrendezvényeket, a sportszervezetekkel való kapcsolattartás folyamatos és jónak nevezhető.

- A jogszabályi háttér a közelmúltban sokat változott, lényegesen egyértelműbbé vált, alapvetően megfelelőnek, működőképesnek tűnik, a feladatok megoszlása tisztázódott. Ugyanakkor hiányoznak a hatékony szankciók, a kitiltás intézménye gyakorlatilag nem működik, csakúgy mint általában a megfelelően működő beléptető rendszerek. Kívánatos lenne a büntetőeljárások gyorsítása, a bíróság elé állítások arányának növelése is.
- A mérkőzések lebonyolítására szolgáló sportlétesítmények döntő hányadának műszaki állapota nem megfelelő, állaga, építészeti kialakítása nem teszi alkalmassá azokat több ezer fő biztonságos befogadására, és adott esetben alkalmatlan a rendőri műveletek végrehajtására is. A jogszabályok maximális betartása esetén valójában a sportrendezvényeknek csak csekély részét lehetne megtartani.
- A futballhuliganizmus tipikusan olyan többtényezős társadalmi jelenség, amelynek kialakulása, fejlődése, megjelenési formái szoros kapcsolatot feltételeznek a társadalomban lezajló mélyebb folyamatokkal. Hatékony visszaszorítása – még rövid távon is – csak a magyar labdarúgás valamennyi szereplőjének, a szurkolók, a klubok, a Magyar Labdarúgó Szövetség, valamint a rendőrség együttműködésével, folyamatos párbeszédével, a jogszabályok következetes betartásával lehetséges. Az eredményes fellépés valamennyi együttműködő összefogását igényli, semmiképpen sem tekinthető pusztán rendőri kérdésnek. A nemzetközi tapasztalatok alapján az is jó biztonsággal prognosztizálható, hogy amennyiben sikerül a pályák környékéről kiszorítani az erőszakot, akkor az máshol, más eseményekhez kapcsolódóan termelődik újra, tehát a végső megoldás csak a társadalomban immanensen meglévő „erőszakszint” csökkentése lehetne.

V. De lege ferenda

Egykoron a garázdaság tényállása kodifikálásának fő indoka a köznyugalmat zavaró cselekmények teljes körű üldözése, a meglévő joghézagok betöltése volt. Úgy tűnik, e célkitűzés teljesítése „túlságosan jól" sikerült, akkora folt került a zsákon lévő lyukra (ha ugyan volt lyuk), amely már a zsák ép részeire is átnyúlik. Egy olyan széles hatókörű *gumijogszabály* született meg, amely az elvégzett csiszolgatások ellenére is rendkívül nagy diszkrecionális hatalmat ad a jogalkalmazó kezébe. A juriszdikció bizonytalanságát jelzi, hogy kísértetiesen hasonló cselekmények minősülnek az igazságszolgáltatás során hol garázdaságnak, hol egyéb bűncselekménynek vagy szabálysértésnek. Úgy vélem, feltétlenül szükséges a túl szélesre tárt keretek összébb zárása, a felhígult, parttalan tényállás szűkítése, egyértelműbb behatárolása. A nullum crimen et nulla poena sine lege alkotmányos alapelvéből következő fontos kritérium a határozatlan büntető törvény és szankció tilalma, azaz a törvénynek pontosnak kell lennie.[353] E követelmény érvényre juttatása napjaink büntetőjogi kodifikációjának is hangsúlyozottan obligatórius szempontjai közé tartozik.

A következőkben, a diszpozíció precízebbé tétele érdekében megfogalmazok néhány lehetséges javaslatot, amelyek célja egyfelől az előre kiszámíthatóság, a jogbiztonság garantálása, másfelől az, hogy garázdaság bűncselekménye címén valóban csak a közrendre, köznyugalomra komolyabb veszélyt jelentő cselekmények nyerjenek elbírálást.

Megjegyzem, hogy a szabálysértési alakzatot megfelelőnek tekintem, amely alkalmas arra is, hogy a bűncselekményi tényállás szűkítése során felszívjon olyan eseteket, amelyek egyéb bűncselekmények tényállását nem merítik ki. Ezzel kapcsolatosan erősen megfontolandónak és támogathatónak tartom *Bócz Endre* javaslatát, aki szerint megoldást jelenthetne, „ha azok a büntetőjogilag tényállásszerű cselekmények, amelyeknek a büntetést érdemlősége a büntetőjogi mértékrendszerben – tehát más bűncselekmények

[353] *Domokos* A.: A büntetőpolitika változásai Magyarországon. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, Budapest, 2008. 109. o.

általában igazságosnak tartott büntetéséhez viszonyítva – jelentéktelen, és ezért megbüntetésük felesleges, átkerülnének a szabálysértési hatósághoz. Ezt a döntést az ügyésznek kellene meghoznia; ő állapítaná tehát meg egyrészt a büntetőjogi tényállásszerűséget, másrészt azt, hogy a vádemelés felesleges."[354] Hiszen, amint Bócz Endre a garázdaságra vonatkozó példát is felhoz: „Az a garázdaság, amely csekély mértékben erőszakos és ezért vétségként jelentéktelen a büntetést érdemlősége, a rendzavarások között viszonylag súlyos megítélésre tarthat számot."[355]

1. Csak *csoportos,* illetve meghatározott számnál nagyobb *többes* elkövetés valósíthassa meg a garázdaságot. Megfontolandó példának tűnik e szempontból a Csemegi-kódexben pönalizált magánosok elleni erőszak.

   E megoldás előnye, hogy az egy-két személy által megvalósított, kevésbé félelemkeltő cselekményekkel szemben, a valóban fajsúlyosabbnak tekinthető – jelenleg minősített esetet képező – csoportos akciók nyernének büntetőjogi értékelést. Kevesebb elkövető esetén, kár vagy sérülés okozásakor természetesen fennállna a büntetőjogi felelősség rongálás vagy testi sértés okozása miatt, ilyen eredménnyel nem járó, garázda jellegűnek tekinthető esetekben pedig minden bizonnyal elegendőnek tűnik a garázdaság szabálysértéséért történő felelősségre vonás.

2. A tényállás leszűkítése kizárólag a *személy elleni erőszakos* cselekményekre. Dolog elleni támadások esetén ugyanis legtöbbször kár is keletkezik, így rongálás miatt lehet az elkövetőt szankcionálni. A kevés fennmaradó, dolog elleni támadással kárt nem okozó, vagy a saját tulajdonban álló dolgot rongáló magatartást pedig adott esetben rendzavarás szabálysértéseként lehetne értékelni.

---

[354] *Bócz* E.: A jelentéktelen súlyú bűncselekmények kezeléséről. Büntetőjogi Kodifikáció, 2004/2. 31. o.
[355] uo.

E javaslat elfogadása azzal a pozitív hatással is járna, hogy a garázdaság bűncselekménye „igazi” erőszakos bűncselekménnyé válna, valóban szervesen tartozna az ezáltal „vegytisztává” váló erőszakos bűnözés kategóriájába, hiszen a többi odatartozó deliktum is kizárólag személy elleni erőszakos magatartással követhető el. Így a bűncselekményi alakzat Janus-arcúságának megszűnésével együtt „hivatalosan” is erőszakos bűncselekményeknek lehetne nevezni a jelenlegi, kény-szerűségből kissé erőltetettnek tekinthető „erőszakos és garázda jellegű bűncselekmények” elnevezésű kategóriát.[356]

3. *Materiális bűncselekmény* konstruálása. A magatartás következményeit illetően tehát ne legyen elegendő a megbotránkozásra vagy riadalomra való alkalmasság, a veszélyeztetés, hanem ezek valamelyikének mint *eredménynek* ténylegesen be is kelljen következnie.

   E – korábban részben már alkalmazott – koncepció ellen szól az, hogy bizonyos esetekben aránytalan nehézséget jelentene, vagy szinte megoldhatatlan volna olyan tanúk felsorakoztatása, akik bizonyítékul szolgálnának a megbotránkozás vagy riadalom bekövetkezésére, más-részről pedig előtérbe kerülne szubjektív értékítéletük a köznyugalom objektív oltalmazásának szempontjával szemben.

4. *Elkövetési motívum* tényállási elemmé tétele.

   E megoldás elvileg jól szolgálhatná, hogy valóban csak a ténylegesen durva, a közösséggel gátlástalanul szembenálló cselekmények minő-süljenek garázdaságnak, figyelembe kell venni azonban, hogy ez az esetek zömében szinte kilátástalan nyomozati, bizonyítási terhet jelentene. A gyakorlatban történő alkalmazásának kísérlete már a korábbiakban sem volt sikeres. Minden bizonnyal az elkövetők arra hivatkoznának, hogy semmiképpen sem valamilyen garázda indítóok, hanem kizárólag

[356] E szabályozás megszüntetné az olyan anomáliák előfordulását is, amely például a közelmúltban a Fidesz–Magyar Polgári Szövetség által benyújtott „Három csapás” néven elhíresült törvényjavaslat kapcsán is jelentkezett. E javaslat kifejezetten a súlyos, erőszakos bűncselekmények drámai emelkedésére hivatkozva sokkal súlyosabb büntetéseket igyekezett bevezetni a személy elleni erőszakos bűncselekményeket (háromszor visszaesőként vagy bűnhalmazatban) elkövetőkre nézve, e körbe ugyanakkor bevonva a garázdaságot is, amely kizárólag dolog elleni erőszakkal is megvalósítható.

személyes motívum játszott szerepet cselekményük elkövetésében, amit nehéz lenne megcáfolni. (Végső esetben akár arra is hivatkozhatnának, hogy összetévesztették a sértettet haragosukkal.)

5. A garázdaság bűncselekményi tényállásának *eltörlése*.

Horribile dictu e meglehetősen radikálisnak tűnő lehetőség sem rengetné meg a közbiztonságot, valójában nem jelentene dekriminalizációt, hiszen alig van olyan cselekmény, amely a garázdaság hinterlandjaként ne merítené ki valamely más bűncselekmény vagy szabálysértés tényállását is egyszersmind. A garázda jellegű elkövetést pedig a büntetés kiszabása során lehetne súlyosító körülményként értékelni, vagy esetleg egyes bűncselekmények minősített esetei közé felvenni.

Álláspontom szerint a legmegfelelőbb megoldás a fenti 1. és 2. pontban vázolt változtatás egyidejű alkalmazása lenne, amely leginkább megfelelne a törvényhozó kinyilvánított akaratának, valamint hatékonyan szolgálná az egységes jogalkalmazást, kielégítené a konzekvensebb jog-összehasonlítás, a tudomány és a tiszta kriminológiai-kriminálstatisztikai csoportképzés szempontjait is. Ennek esetén a csoportos elkövetés megszűnne mint minősítő körülmény, mivel az alapeseti tényállás részévé válna. Ezért, ennek helyébe – a rendbontáshoz hasonlóan – javasolnám a felfegyverkezve történő elkövetést minősítő esetként felvenni. Ezen kívül nem tartom szükségesnek annak megfogalmazását, hogy a magatartás alkalmas legyen másokban megbotránkozás vagy riadalom keltésére, mivel ezt redundáns elemnek érzem. Véleményem szerint e megfogalmazásnak csak addig volt létjogosultsága, amíg – az 1961. évi Btk.-ban – egyfelől alaki, másfelől eredmény bűncselekmény volt a garázdaság, attól függően, hogy a megbotránkozás vagy a riadalom veszélye (nyilvános helyen), vagy annak tényleges bekövetkezése (nem nyilvános helyen) valósult-e meg. Jelenleg azonban tisztán veszélyeztetési jellegű alaki bűncselekmény a garázdaság, ebben az esetben pedig gyakorlatilag elképzelhetetlennek tartok olyan cselekményt, amely

kihívóan közösségellenes, és mégsem alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen.

Elfogadhatónak tartom – a jogalkalmazás orientálása céljából – az erőszakos magatartás megítélésére vonatkozó, a 2008. évi LXXIX. törvény által inkorporált értelmező rendelkezés megtartását, némi kis stilisztikai módosítással.[357] A szankciót illetően, a minősített eseteket azonos rangúaknak tekintve, ezek előfordulásakor három évi szabadságvesztés maximumot tartanék kívánatosnak. Úgy vélem, hogy a garázdaság büntetési tételének még minősített esetekben sem kellene meghaladnia a súlyos testi sértés alapesetének büntetéssel fenyegetettségének mértékét, e téren azonban véleményem nem hajlíthatatlan.

Álláspontom szerint tehát a fentebb kifejtettekre tekintettel a garázdaság bűncselekményi tényállása a következőképpen hangzana:

> ***271. § (1) Aki csoport tagjaként kihívóan közösségellenes, személy elleni erőszakos magatartást tanúsít, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.***
>
> ***(2) A büntetés bűntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a garázdaságot***
>
> ***a) a köznyugalmat súlyosan megzavarva,***
>
> ***b) nyilvános rendezvényen,***
>
> ***c) felfegyverkezve követik el.***
>
> ***(3) Mellékbüntetésként kitiltásnak is helye van.***
>
> ***(4) E § alkalmazásában erőszakos magatartásnak minősül a más személyre gyakorolt támadó jellegű fizikai ráhatás abban az esetben is, ha az nem alkalmas testi sérülés okozására.***

[357] Amint azt a hatályos tényállás elemzésénél már jeleztem, nyelvtanilag feleslegesnek érzem az „is” szócska megkettőzését.

Záró gondolatok

A *garázda jellegű magatartásokat* leginkább úgy lehet jellemezni, mint *többnyire erőszakos, botrányt okozó, felháborító cselekmények, amelyek az egyes közvetlenül érintett sértetteken túl, elsősorban a közösségre veszélyesek a köznyugalom megzavarása következtében*. E cselekmények elleni *fellépés* mindig is indokoltnak tűnt a közösség nyugalmának érdekében, az azonban már elgondolkodtató kérdésként jelentkezett, hogy e fellépés *milyen szintű* legyen, és a *cselekmények mely körére* terjedjen ki.

A történelem során és a nemzetközi gyakorlatban is találkozhatunk kazuisztikus megoldásokkal éppúgy, mint generális, széles hatókörű szabályozással, a szabálysértési-kihágási jog alá vonva e területet, vagy éppenséggel a büntetőjogi üldözést preferálva. Hazánkban 1955-ben került sor a garázdaság bűncselekményként történő pönalizálására. A tényállás megkonstruálásának szükségességét büntetőjogászaink jogi és politikai aspektusból is igyekeztek alátámasztani. A leggyakrabban hangoztatott jogi érvként azt hozták fel, hogy a korábban hatályban lévő jogszabályok nem tudták közvetlenül, a maguk teljességében megragadni és a büntetőjog eszközeivel megvédeni a garázdasággal sértett jogtárgyat; az egyes törvényi tényállások közötti „légüres térben" büntetlenül fordulhattak elő azok a garázda jellegű magatartások, amelyek a különböző jogszabályok eléggé pontosan meghatározott elemeit nem merítették ki. *Politikai szempontból* a garázdaság megalkotását a megváltozott társadalmi viszonyokkal, az új közösségi erkölccsel indokolták, valamint hangsúlyozták osztálytartalmát, és a szocialista együttélési viszonyokat védő hatékony eszköznek tekintették. Ezen túlmenően természetesen nem szabad megfeledkezni arról az inspirációról sem, amit a *szovjet példa* jelentett. A szovjet-orosz Btk. ugyanis már 1922-ben megkonstruálta a garázdaság tényállását.

Időközben mind a garázdaság törvényi megfogalmazásában, mind jogalkalmazási gyakorlatában számos jelentős változás történt, amely szükségképpen tükrözte az aktuális társadalmi-politikai-kulturális viszonyokat,

időszakonként komoly mértékben fellángoló jogirodalmi vitákat is kiváltva. Ezt figyelembe véve meglepőnek is tűnhet, hogy a tulajdonképpen szovjet példa alapján megkonstruált, a szocialista büntető jogalkotás egyik klasszikus produktumának tekinthető tényállás túlélte a rendszerváltás utáni, a Büntető Törvénykönyvet is radikálisan érintő jogszabály-változtatási dömpinget.

A garázdaságok rendkívüli elszaporodását és az erőszakos kriminalitáson belül meghatározó bűncselekménnyé válását jelző folyamatot figyelhetünk meg 1980-től napjainkig. Külön figyelmet érdemel, hogy a garázdaság bűncselekményének permanens nagymértékű emelkedése jóval meghaladja az erőszakos bűnözés növekedésének intenzitását. Míg a *garázdaságok száma 1980 és 2008 között 5,6-szeresére nőtt*, addig az erőszakos bűnözésé (garázdaságok nélkül) csupán kétszeresére. Az irányvonal első megközelítésre már csak azért is különösnek tűnik, mivel az 1978. évi – 1979. július 1-jén hatályba lépett – Büntető Törvénykönyv az *erőszakos* magatartás kógens tényállási elemmé tételével elvileg szűkítette a szóba jöhető cselekmények körét. A valóságban azonban a jó szándékú és progresszívnek tekinthető szabályozásnak másodlagos, diszfunkcionális hatásai is jelentkeztek, amellett az üdvözlendő helyzet mellett, amely objektív határvonalat húzott a szabálysértési és a bűncselekményi alakzat közé. Korábban akkor lehetett a szabálysértési alakzatot megállapítani, amikor az eset összes körülményeire – különösen az elkövetés módjára és az elkövető személyi körülményeire – tekintettel a cselekmény kisebb jelentőségűnek minősült. Az 1978. évi IV. törvény hatályba lépése óta azonban nem a jogalkalmazó megítélésétől függ az elhatárolás, hanem attól, hogy az elkövető magatartása erőszakos volt-e vagy sem. Amennyiben igen, úgy szabálysértés megállapítására nem kerülhet sor. Ennek következtében a gyakorlatban az figyelhető meg, hogy erőszakos magatartás tanúsítása esetén kisebb jelentőségű cselekmények elkövetésekor is hajlamosak a jogalkalmazók azt kihívóan közösségellenesnek tekinteni. A kihívó közösségellenesség ugyanis rendkívül képlékeny fogalom, annak kiterjesztő értelmezését meglehetősen nehéz meggátolni, hiába történtek ennek irányába többször is kísérletek.

A fentebb említett, voluntáris befolyásoló tényezők hangsúlyozott hatása mellett azonban nem vitatható, hogy ténylegesen is emelkedett a köznyugalmat veszélyeztető, rendzavaró cselekmények száma. Társadalmunkat áthatja az erőszak, gyakran kerül sor agresszív konfliktus-megoldási technikák alkalmazására. Az egész társadalmat eluralja az erőszak-klíma, e jelenség elterjedtsége éppolyan probléma, mint az erőszakos bűnözés. A hétköznapi erőszak ma már olyannyira része lett az életünknek, hogy – bár szenvedünk tőle – mégis a társadalmi élet természetes velejárójának tartjuk.

A garázdaság meredeken ívelő dinamikáját illetően megállapíthatjuk, hogy annak irányvonala rímel a társadalomban uralkodó erőszak-klíma állapotával, dinamikájának – az erőszakos bűnözés emelkedését magasan meghaladó – mértéke azonban túlzottnak tűnik, amely sok tekintetben e bűncselekmény esetén erőteljesen ható egyéb tényezők (jogszabályi változások, a tényállás parttalan jellege, diszkrecionális jogalkalmazás lehetősége, erőszakos cselekmények üldözésének intenzitása stb.) függvénye.

A garázda jellegű magatartások egyik speciális és egyben aktuális megnyilvánulása a *futballhuliganizmus*. Ez a sporthuliganizmust döntően meghatározó erőszakos kriminogén jelenség eltérő mértékben és intenzitással ugyan, de az egész világon, és hazánk egész területén előfordul, az NB I-es mérkőzésektől a legalacsonyabb osztályú találkozókig egyaránt.

A jogszabályi háttér a közelmúltban sokat változott, lényegesen egyértelműbbé vált, alapvetően megfelelőnek, működőképesnek tűnik, a feladatok megoszlása tisztázódott. Ugyanakkor hiányoznak a hatékony szankciók, a kitiltás intézménye gyakorlatilag nem működik, csakúgy mint általában a megfelelően üzemelő beléptető rendszerek. A mérkőzések lebonyolítására szolgáló sportlétesítmények döntő hányadának műszaki állapota nem megfelelő, állaga, építészeti kialakítása nem teszi alkalmassá azokat több ezer fő biztonságos befogadására, és adott esetben alkalmatlan a rendőri műveletek végrehajtására is. A jogszabályok maximális betartása esetén valójában a sportrendezvényeknek csak csekély részét lehetne megtartani.

A futballhuliganizmus kapcsán komoly mértékben merül fel a sportolók felelőssége is. A sportrendezvényekhez kötődő ismertté vált bűncselekmények egyharmadát játékosok követik el, ezen kívül is számos esetben akarva-akaratlanul feltüzelik, hergelik a nézőket, felkorbácsolják agresszív indulataikat. Az élsportolók számára már a fiatal sportolók képzésénél fokozott hangsúlyt kellene helyezni a megfelelő viselkedési formák kialakítására, egyértelművé kellene tenni, hogy az agresszió bármely formája, amely a társadalomban elfogadhatatlan, nem elfogadható a sportban sem.

A futballhuliganizmus tipikusan olyan többtényezős társadalmi jelenség, amelynek kialakulása, fejlődése, megjelenési formái szoros kapcsolatot feltételeznek a társadalomban lezajló mélyebb folyamatokkal. Hatékony visszaszorítása – még rövid távon is – csak a magyar labdarúgás valamennyi szereplőjének, a szurkolók, a klubok, a Magyar Labdarúgó Szövetség, valamint a rendőrség együttműködésével, folyamatos párbeszédével, a jogszabályok következetes betartásával lehetséges. Az eredményes fellépés valamennyi együttműködő összefogását igényli, semmiképpen sem tekinthető pusztán rendőri kérdésnek. A nemzetközi tapasztalatok alapján az is biztonsággal prognosztizálható, hogy amennyiben sikerül a pályák környékéről kiszorítani az erőszakot, akkor az máshol, más eseményekhez kapcsolódóan termelődik újra, tehát a végső megoldás csak a társadalomban immanensen meglévő „erőszakszint” csökkentése lehetne.

Nem vitás tehát, hogy manapság, amikor az *erőszakos kriminalitásról* mint komplexumról beszélünk, azt elemezzük, akkor valójában megkerülhetetlenül és óhatatlanul nagymértékben a garázdaság által megjelenített jelenséggel foglalkozunk. A lakosságot leginkább nyugtalanító erőszakos bűnözés leggyakoribb formája a garázdaság, melynek növekvő tendenciája a közrendről, a közbiztonságról és a rendfenntartó szervek munkájáról alkotott véleményeket is jelentős mértékben hátrányosan befolyásolja. Ugyanakkor nem feledkezhetünk meg arról, hogy a garázdaság speciális, hibrid bűncselekmény, amely a többi erőszakos deliktumtól eltérően sajátos módon nemcsak személy, hanem dolog elleni erőszakkal is

elkövethető. A tapasztalatok számos vonatkozásban arra utalnak, hogy a jogalkalmazás során – a törvényhozó szándékától eltérően – a kisebb súlyú cselekményeket is garázdaság bűncselekményeként értékelik. Úgy vélem, a jogállamiság egyik alappillérének számító *jogbiztonság szempontjából* is feltétlenül *szükséges lenne* a túl szélesre tárt keretek, a kiszámíthatatlan, több határozatlan jogfogalmat tartalmazó, a normavilágosságot sértő, parttalan, gumijogszabály-jellegű *tényállás szűkítése*, a *határkövek egyértelműbb kijelölése*. Részben erre irányuló törekvést tapasztalhattunk a közelmúltban a jogalkotó részéről is a garázdaság elkövetési magatartására vonatkozó *értelmező rendelkezés* Btk.-ba illesztése révén. Véleményem szerint azonban ez csak kezdeti lépésnek tekinthető, és *további kodifikációs* változtatásokra van szükség. Ugyancsak kívánatos lenne, ha mód nyílna garázdaság esetén is a *közvetítői eljárásra*, hiszen a jelenlegi szabályozás szerint – paradox módon – csak akkor van erre lehetőség, ha a garázda magatartás súlyosabb bűncselekményt (pl. súlyos testi sértést vagy rongálást) valósít meg.

Magyar összefoglaló

Napjainkra a garázda jellegű bűnözés jelentősége nagymértékben megnövekedett, a garázdaság vált a leggyakoribb erőszakos bűncselekménnyé. Míg 1980-ban még csak az erőszakos kriminalitás 15 %-át képviselte, addig 2008-ban már 33 %-át, az ismertté vált erőszakos bűnelkövetők közül pedig ma már minden második garázdaságot valósít meg. Ugyanakkor a garázdaság hibrid bűncselekménynek tekinthető, sajátos módon, jelentősen eltér a többi erőszakos deliktumtól, hiszen a hatályos törvényi szabályozás szerint nemcsak személy-, hanem dolog elleni erőszakkal is elkövethető.

Mindazonáltal felmerül a kérdés, hogy miközben a garázdaság döntően meghatározó szerepet tölt be az erőszakos bűnözés volumenében, dinamikájában és struktúrájában, mennyire vált büntető jogrendszerünk valóban szerves részévé? Mennyire megfelelő a hatályos törvényi tényállás, milyen problémák jelentkeznek a jogalkalmazás során, mi jellemzi a cselekményeket, az elkövetőket és a sértetteket, milyen etiológiai és prevenciós kérdések merülnek fel, miként valósulhat meg a jelenség kontrollja?

Dolgozatomban kísérletet teszek a garázda jellegű kriminalitás komplex, büntetőjogi és kriminológiai vetületeinek eddig elhanyagolt feltárására, a téma hiányzó, önálló, monografikus feldolgozásának megvalósítására, egyszersmind az erőszakos bűnözés tudományos elemzésének teljessé tételére. Emellett igyekszem kiemelten és részletesen bemutatni a garázdaság egyik specifikus, napjainkban különösen aktuális megnyilvánulási formáját, a futballhuliganizmust. A dolgozat végén, a kutatási tapasztalatok kodifikációs hasznosításaként, de lege ferenda javaslatokat fogalmazok meg.

A disszertáció széles körben támaszkodik empirikus vizsgálati adatokra, öt ténykutatás információinak elemzésére és összehasonlítására. Az Országos Kriminológiai Intézetben eddig három empirikus kutatás foglalkozott a garázdaság, egy pedig a futballhuliganizmus kérdéskörével. E

kutatások közül háromban – a legrégebbi, 1967-as garázdaság felmérés kivételével – közvetlenül részt vettem, azok szervezője és irányítója voltam.

A garázdaság 1955-ben bűncselekményként történt pönalizálása óta mind törvényi megfogalmazásában, mind a jogalkalmazási gyakorlatban számos jelentős változás történt, amely szükségképpen tükrözte az aktuális társadalmi-politikai-kulturális viszonyokat, időszakonként komoly mértékben fellángoló jogirodalmi vitákat is kiváltva. Ezt figyelembe véve meglepőnek is tűnhet, hogy a tulajdonképpen szovjet példa alapján megkonstruált, a szocialista büntető jogalkotás egyik klasszikus produktumának tekinthető tényállás túlélte a rendszerváltás utáni, a Büntető Törvénykönyvet is radikálisan érintő jogszabály-változtatási dömpinget.

Egykoron a garázdaság kodifikálásának fő indoka a köznyugalmat zavaró cselekmények teljes körű üldözése, a meglévő joghézagok betöltése volt. Úgy tűnik, ez túlságosan jól sikerült. Egy olyan széles hatókörű gumijogszabály született, amely az elvégzett csiszolgatások ellenére is sok szempontból parttalannak tekinthető. Túl sok homok – ha nem éppen kavics – került a garázdaság megítélésének mechanizmusába. A határozatlan jogfogalmak kiszámíthatatlanságot, jogbizonytalanságot okoznak, és rendkívül nagy diszkrecionális hatalmat adnak a jogalkalmazó kezébe.

A garázdaság meredeken ívelő dinamikájának irányvonala bizonyos tekintetben rímel a társadalomban uralkodó erőszak-klíma állapotával, mértéke azonban túlzottnak tűnik. A tapasztalatok számos vonatkozásban arra utalnak, hogy a jogalkalmazás során – a törvényhozó szándékától eltérően – a kisebb súlyú cselekményeket is garázdaság bűncselekményeként értékelik. Úgy vélem, a jogállamiság egyik alappillérének számító jogbiztonság szempontjából is feltétlenül szükséges a túl szélesre tárt keretek, a felhígult tényállás szűkítése, a határkövek egyértelműbb kijelölése. Ugyancsak kívánatos lenne, ha mód nyílna garázdaság esetén is a közvetítői eljárásra, hiszen a jelenlegi szabályozás szerint – paradox módon – csak akkor van erre lehetőség, ha a garázda magatartás súlyosabb bűncselekményt (pl. súlyos testi sértést vagy rongálást) valósít meg.

Summary

The importance of the delinquency of rowdyism character has significantly increased for our days; the rowdyism became the most frequent violent delict. While it represented merely the 15 % of the violent criminality in 1980, in 2008 the 33 %, every second perpetrator from the revealed violent perpetrators commits rowdyism. At the same time the rowdyism can be considered as a hybrid crime, for in a peculiar way it differs significantly from the other violent delicts, for pursuant to the effective legal regulation it may be committed not only against a person, but also with violence against a thing.

Nevertheless the question arises, while the rowdyism plays a decisive role in the volume of the violent crime, how does it become a really organic part in dynamics and structure of our penal jurisdiction. To what extent does the effective legal state of affairs suit the current conditions; what problems arise during the jurisdiction; what are the characteristics of the acts, of the perpetrators and the injured; what etiologic and prevention issues do arise, how the control of the phenomenon may be realized?

I attempt to reveal the neglected aspects of delinquency of rowdyism character in their complexity, from the aspect of penal law and criminality in my thesis, and to perform the missing, independent monographic elaboration of the topic, at the same time realizing the completeness of the scientific analysis of the violent delinquency. Moreover I try to stress on and present in details a special form of manifested rowdyism, especially current our days, the football hooliganism. I draw up as a codification utilization of the research experience some de lege ferenda proposals at the end of the thesis.

The thesis lean in large circle on data originated from empiric inquiries, on the analysis and comparison of information from five fact-researches. Three empiric inquiries have dealt with rowdyism, one with the questions of football hooliganism in the National Institute of Criminology. I have directly participated to three of these researches, excepted the oldest one, the survey of rowdyism of 1967; I have organized and directed these researches.

Since the penalization of rowdyism as a crime in 1955 both in the legal definition and in the practice of jurisdiction many major changes have occurred, reflecting necessarily the current social, political and cultural conditions, arousing serious debates of legal literature from time to time. Taking into consideration the above said, it may appear even surprising that the statement of facts effectively constructed upon a soviet example, a classical product of the communist penal jurisdiction has survived to the mass of changes related to the legal rules of the Penal Code occurred after the change of political regime.

The main reason of the codification of rowdyism at that time was the full pursuit of the acts disturbing the public calm, the filling up of the existing legal gaps. It seems it was managed too well. A large-scale elastic gum legal rule was born, what is considered shoreless from many aspects in spite of the executed. Much sand or even pebbles got into the mechanism of the judgement of the rowdyism. The vague legal notions result incalculableness, legal incertitude, and give an extraordinary big discretional power into the legal applier's hands.

The trend of abruptly rising dynamics of rowdyism matches in a certain respect the state of the violence-climate present in the society, but the size seems to be excessive. The experience show in many respects that contrary to the law maker's intention the smaller acts are also assessed as a crime of rowdyism during the application of laws. I believe that it is absolutely necessary to restrict the too large frames and the vague status of facts, to mark unanimously the border-stones from the aspect of the rule of law, as one of the basic pillars of the legal security. It is also advisable to have a possibility for the mediation procedure in case of rowdyism as well, for upon the current regulation, in a paradox manner if the behaviour of rowdyism realizes a more grave delinquency (e.g. grievous bodily harm or damage).

Irodalomjegyzék

1. A Futballhuliganizmus Elleni Szakértői Bizottság 4/28-1/2003. sz. jelentése a rendbontások visszaszorítása és megelőzése érdekében szükséges tennivalókról. Budapest, 2003. június 13.
2. A garázdaság bűntettének vizsgálata. Az Országos Kriminalisztikai Intézet 13. sz. Tájékoztatója. Országos Kriminalisztikai Intézet, Budapest, 1968.
3. A magyar labdarúgás etikai normái. Magyar Labdarúgó Szövetség. http://www.mlsz.hu
4. A magyar nyelv értelmező szótára. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1960.
5. A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967.
6. *Adang, O.*: European perspective on football hooliganism. Background report for the Council of Europe. Background report prepared for the Committee on Culture and Education, Council of Europe, 1999. http://policestudies.homestead.com/hooliganism2.html
7. *Adang, O.*: Football hooliganism. Police Studies. http://policestudies.homestead.com/hooliganism.html
8. Állásfoglalás a magyarországi bűnözési helyzetről, az elkövetők etnikai hovatartozásának nyilvántartásáról és a „cigánybűnözésről". Országos Kriminológiai Intézet, 2009. http://www.okri.hu/images/stories/doc_files/allasfoglalas_hossz.doc
9. *Angyal P.*: A magyar büntetőjog kézikönyve. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest, 1931.
10. *Angyal P.*: A magyar büntetőjog kézikönyve. Attila-Nyomda Rt., Budapest, 1935.
11. Antiszociális és bűnöző fiatalkori csoportok. Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet 17. sz. tájékoztatója, Budapest, 1971.
12. *Bakóczi A. – Nagy L. T. – Sziki L.*: A garázdaság néhány kriminológiai kérdése. In: Kriminológiai és Kriminalisztikai Tanulmányok 26. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1989. 245-291. o.
13. *Bakóczi A. – Sárkány I.*: Erőszak a bűnözésben. BM Kiadó, Budapest, 2001.
14. *Bakóczi A.*: A garázdaság néhány kérdéséről. Belügyi Szemle, 1960/10.
15. *Bakóczi A.*: Az erőszakos bűnözés. Kriminológia, Különös Rész. Főiskolai jegyzet. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 1993.
16. *Barabás A. T.*: A mediáció esélyei Magyarországon egy empirikus vizsgálat tükrében. In: Kriminológiai Tanulmányok 33. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 1996. 142-157. o.
17. *Barabás A. T.*: Börtön helyett egyezség? KJK-Kerszöv, Budapest, 2004.
18. *Bárd K. – Gellér B. – Ligeti K. – Margitán É. – Wiener A. I.*: Büntetőjog. Általános Rész. KJK Kerszöv, Budapest, 2002.
19. *Beccaria, C.*: Bűntett és büntetés. Révai Leó kiadása, Budapest, 1887.

20. *Békés I.*: A garázdaság. Magyar Jog, 1955/11.
21. *Belovics E. – Molnár G. – Sinku P.*: Büntetőjog. Különös rész. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2001.
22. *Blaskó B.*: A bűnmegelőzés új eszközei, új szemlélet. Magyar Rendészet, 2004/1. 95-97. o.
23. *Bócz E.*: A jelentéktelen súlyú bűncselekmények kezeléséről. Büntetőjogi Kodifikáció 2004/2. 26-31. o.
24. *Bócz E.*: A személyiség a kriminológiában és a büntetőjogban. Belügyi Szemle 1971/2. 67-72. o.
25. *Bócz E.*: Büntetőpolitika és büntetőjogi kodifikáció. Büntetőjogi Kodifikáció, 2003/3. 13-24. o.
26. *Bócz E.*: Miért büntetünk? Hogyan büntessünk? In: (szerk.: Gönczöl K- – Kerezsi K.): Tanulmányok Szabó András 70. születésnapjára. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 1998. 42-52. o.
27. *Bodgál Z. – Bodrogi K. – Erdősy E. – Fonyó A. – Gál A. – Gáspár Gy. – Kovács L. – Pintér J. – Wéber Gy.*: Magyar büntetőjog. Különös rész. BM Könyvkiadó, Budapest, 1981.
28. *Bodgál Z. – Pintér J.*: A közbiztonság és a közrend elleni bűntettek. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1971.
29. *Bodrogi K.*: A garázdaság de lege ferenda. Belügyi Szemle, 1976/10.
30. *Brósz R. – Pólay E.*: Római jog. Tankönyvkiadó, Budapest, 1974.
31. Büntető Törvénykönyv. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1979.
32. Corpus Juris Hungarici. Millenniumi emlékkiadás. Franklin Társulat, Budapest, 1899.
33. *Critcher, C.*: Football since the war. In: (eds.: Clarke, J. – Critcher, C. – Johnson, R.) Working Class Culture. London, 1979.
34. *Croall, J.*: Don't Shoot the Goalkeeper. Oxford University Press, Oxford, 1976.
35. *Crolley, L. – Curran, M. – Redmond, L. – Sheahan, A.*: Football after Taylor. Sir Norman Chester Centre for Football Research, Leicester, 1993.
36. Csak a párbeszéd és a határozott fellépés eredményezheti a futballhuliganizmus megszűnését. *Lasz György* a futballhuliganizmusról. Interjú. Belügyi Szemle 2003/10. 115-120. o.
37. *Csányi V.*: Az agresszió biológiai háttere. Belügyi Szemle, 2000/7-8. 14-28.
38. *Csemáné Váradi E.*: A gyermek- és fiatalkori bűnözés. In: (szerk.: Gönczöl K. – Kerezsi K. – Korinek L. – Lévay M.) Kriminológia – Szakkriminológia. Complex Kiadó, Budapest, 2006. 525-542. o.
39. *Csemáné Váradi E. – Görgényi I. – Gula J. – Lévay M. – Sántha F.*: Magyar büntetőjog. Különös rész 1-2. (szerk.: Horváth T. – Lévay M.). Complex Kiadó, Budapest, 2006
40. *Cserép A.*: Haladás a Haladással. Belügyi Szemle, 2003/10. 121-125. o.
41. *Csizmadia A. – Kovács K. – Asztalos L.*: Magyar állam- és jogtörténet. Tankönyvkiadó, Budapest, 1975.

42. *Csonka J. – Vavró I.*: A garázdaságok kriminálstatisztikai vizsgálata. Belügyi Szemle, 1968/10. 26-33. o.
43. *Csordás L.*: Kis budapesti szurkológia. Népszabadság, 2009.04.03. 9. o.
44. *Demeter V.:* A garázdaság. Magyar Jog, 1964/2.
45. *Deres P.:* Alkohol és (erőszakos) bűnözés – kriminális alkohol-fogyasztás? In: (szerk.: Domokos A. – Deres P.): De iuris peritorum meritis 1. Studia in honorem Endre Bócz. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, Budapest, 2007. 7-16. o.
46. *Déri P.*: A bűnözési statisztika és a valóság. BM Kiadó, Budapest, 2000.
47. *Diósdi* Gy.: A római jog világa. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1973.
48. *Domokos A.*: A büntetőpolitika változásai Magyarországon. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2008.
49. *Domokos A.*: Az agresszív média. Belügyi Szemle, 1998/6. 23-36. o.
50. *Domokos A.*: Az erőszak nyomában. Belügyi Szemle, 1997/10. 15-21. o.
51. *Domokos A.*: Az erőszakos bűnözés. Hinnova, Budapest, 2000.
52. *Domokos A.*: Elméletek az erőszakról. In: Kriminológiai Közlemények 56. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 1998. 41-45. o.
53. *Domokos A.*: Nagyvárosi gettók. Belügyi Szemle, 2000/10. 74-84. o.
54. *Dunning, E. – Murphy, P. – Williams, J.*: Spectator violence at football matches: Towards a sociological explanation. British Journal of Sociology, 1986/2. pp. 221-244.
55. *Dunning, E.*: The Development of modern football. In: (ed.: Dunning, E.): The Sociology of Sport: A Selection of Readnings. Frank Cass, London, 1971. pp. 133-149.
56. *Durkheim, E.*: Az öngyilkosság. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1967.
57. *Edvi I. K.*: A büntető törvénykönyv magyarázata. Révai Testvérek, Budapest, 1894.
58. *Egressy A.*: A garázdaság kriminológiai sajátosságai. Kriminalisztikai Tanulmányok 8. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1970. 152-181. o.
59. *Eichberg, H.*: Crisis and grace: soccer in Denmark. Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sports, 1992/2.
60. *Elias, N. – Dunning, E.*: Folk football in medieval and early modern Britain. In: (ed.: Dunning, E.): The Sociology of Sport: A Selection of Readings. Frank Cass, London, 1971.
61. *Erdész L.*: A garázdaság bűntette a szovjet és a magyar jogban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1958.
62. *Erdősy E. – Földvári J. – Tóth M.*: Magyar büntetőjog. Különös rész. Rejtjel Kiadó, Budapest, 1998.
63. *Erdősy E. – Földvári J. – Tóth M.*: Magyar büntetőjog. Különös rész. Osiris Kiadó, Budapest, 2002.
64. *Fadgyas A.*: A garázdaság bűntette a gyakorlatban. Kriminalisztikai Tanulmányok 8. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1970. 182-208. o.

65. *Farkas Á.*: A büntető igazságszolgáltatási rendszer hatékonyságának korlátai. In: (szerk.: Gönczöl K. – Kerezsi K. – Korinek L. – Lévay M.): Kriminológia – Szakkriminológia. Complex Kiadó, Budapest, 2006. 687-708. o.
66. *Farkas Á.*: A büntető igazságszolgáltatási rendszer hatékonyságának alapkérdései. In: (szerk.: Gönczöl K. – Korinek L. – Lévai M.): Kriminológiai ismeretek – Bűnözés – Bűnözéskontroll. Corvina, Budapest, 1996. 390-408. o.
67. *Farkas Á.*: A falra akasztott nádpálca avagy a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának korlátai. Osiris, Budapest, 2002.
68. *Fazekas A.*: A sportrendezvények biztonságának jogi szabályozása tegnap és ma. Magyar Jog, 2002/5. 295-298. o.
69. *Ferge Zs.*: A szétszakadó társadalom. Belügyi Szemle, 2000/6. 3-17. o.
70. *Ferge Zs.*: A szociálpolitika hosszú távú fejlesztésének megalapozása. Magyar Tudomány, 1987/4. 251-261. o.
71. *Foer, F.*: How Soccer Explains the World. An Unlikely Theory of Globalization. Harper Collins Publishers, New York, 2004.
72. *Fogarassy E.*: A bűncselekmények áldozatainak jogai alkotmányjogi és szociális megközelítésben. In: (szerk.: Rózsahegyi Zs.): Áldozatsegítés Európában 2004. Igazságügyi Minisztérium Országos Bűnmegelőzési Bizottság Titkársága, Budapest, 2005. 33-69. o.
73. *Földesiné Szabó Gy.*: A futballhuliganizmustól a szurkolói szokásokig a szakirodalom tükrében. Testnevelés és Sporttudomány, 1994/4. 183-189. o.
74. *Földesiné Szabó Gy.*: Helyzetkép a lelátókról. Magyar Testnevelési Egyetem, Budapest, 1994.
75. *Földvári J.*: Magyar büntetőjog. Általános rész. Osiris Kiadó, Budapest, 2003.
76. *Freedman, J. L.*: Effects of television violence on agression. Psychological Bulletin, 1984/96. pp. 227-246.
77. *Freyer T.*: Nép a stadionban – stadionkatasztrófák. Belügyi Szemle, 2003/10. 73-88. o.
78. *Frosdick, S. – Marsh, P.*: Football Hooliganism. Willan Publishing, Portland, 2005.
79. *Frydman, M.*: Televízió és agresszió. Pont Kiadó, Budapest, 1999.
80. *Füvessy S.*: Néhány fontosabb kérdés a garázdaság körében a Btk. alapján folytatott ítélkezési gyakorlatból. Magyar Jog, 1963/12.
81. *Gaskó* B.: Közösségellenesség és halmazat garázdaság esetén. Magyar Jog, 1964/1.
82. *Gellért B. J.*: Bűncselekmény-e a zászló elégetése? Magyar Jog, 2007/9. 544-550. o.
83. *Gemmer, K.*: Erscheinungsformen der Gewalt. Kriminalistik, 1994/1. pp. 17-19.
84. *Gergely J. – Mócsy L.*: A huligánság. Tudományos Könyvkiadó, Bukarest, 1957.

85. *Gönczöl K.*: A bűnözés társadalmi reprodukciója, deviancia-kontroll, társadalmi bűnmegelőzés. In: (szerk.: Gönczöl K. – Kerezsi K. – Korinek L. – Lévay M.) Kriminológia – Szakkriminológia. Complex Kiadó, Budapest, 2006. 297-329. o.
86. *Gönczöl K.*: Az erőszakos bűnözés. Szakkriminológiai füzetek IV. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 1979.
87. *Gönczöl K.*: Bűnözés és társadalompolitika. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987.
88. *Gönczöl K.*: Erőszakos bűnözés. In: (szerk.: Vigh J.): Fejezetek a szakkriminológia köréből. Tankönyvkiadó, Budapest, 1973. 21-45. o.
89. *Görgényi I.*: A viktimológia alapkérdései. Osiris Kiadó, 2001.
90. *Görgényi I.*: A viktimológia. In: (szerk.: Gönczöl K. – Kerezsi K. – Korinek L. – Lévay M.): Kriminológia – Szakkriminológia. Complex Kiadó, Budapest, 2006. 275-296. o.
91. *Görgényi I.*: A viktimológia. In: (szerk.: Gönczöl K. – Korinek L. – Lévai M.): Kriminológiai ismeretek – Bűnözés – Bűnözéskontroll. Corvina, Budapest, 1996. 93-107. o.
92. *Görgényi I.:* Kárjóvátétel a büntetőjogban, mediáció a büntetőügyekben. HVG-Orac Kiadó, Budapest, 2006
93. *Görgényi I.*: Régi és új paradigma: a restorativ igazságszolgáltatás. In: (szerk.: Gellér B.): Békés Imre ünnepi kötet. ELTE ÁJK, Budapest, 2000. 151-168. o.
94. *Györgyi K.*: A büntetőpolitika és a büntetőjog fejlődési tendenciái. Ügyészek Lapja, 1996/3. 12-22. o.
95. *Györgyi K.*: Büntetések és intézkedések. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1984.
96. *Györgyi K.*: Új kihívások a bűnözésben. Ügyészek Lapja, 1995/5. 3-13. o.
97. *Hadas M. – Karády V.*: Futball és társadalmi identitás. Replika, 1975/17-18.
98. *Hajdu L.*: Az első (1795-ös) magyar büntetőkódex-tervezet. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1971
99. *Hatvani E.*: A büntetőügyekben alkalmazható mediáció magyar szabályozásának szükségessége és indokai, bevezetésének előkészületei Magyarországon. In: Kriminológiai Közlemények 64. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2007. 9-17. o.
100. *Hegyi I.*: Rasszízű tábor. Népszabadság, 2008. november 10. 16. o.
101. *Hentig, H. von*: The Criminal and his Victim. Yale University Press, 1948.
102. *Horváth A.* (szerk.): Európai szocialista országok büntető törvénykönyvei. I.-II. Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézete Jogösszehasonlító Osztálya, Budapest, 1973. http://www.okri.hu/images/stories/doc_files/allasfoglalas_hossz.doc
103. *Ingham, R.*: The psychology of the crowd: A psychological analysis of British football hooliganism. Medicine, Science and the Law 1985/1. pp. 53-58.

104. *Irk F.*: A társadalmi-politikai változások és a bűnözés struktúrája, dinamikája. Rendészeti Szemle, 1994/6. 3-10. o.
105. *Julesz M.*: A tojásdobálás jogi, társadalmi és etikai megközelítése. Ügyészek Lapja 2008/6. 19-33. o.
106. *Kerezsi K.*: A közösségben végrehajtott büntetések; a helyreállító igazságszolgáltatás. In: (szerk.: Gönczöl K. – Kerezsi K. – Korinek L. – Lévay M.): Kriminológia – Szakkriminológia. Complex Kiadó, Budapest, 2006. 667-685. o.
107. *Kerezsi K.*: Az erőszakos bűnözés. In: (szerk.: Gönczöl K. – Korinek L. – Lévai M.): Kriminológiai ismeretek – Bűnözés – Bűnözéskontroll. Corvina, Budapest, 1996. 155-171. o.
108. *Kerr, J. H.*: Understanding Soccer Hooliganism. Open University Press, Buckingham, 1994.
109. *Kidd-Hewitt, D. – Osborne, R.:* Crime and the media: The postmodern spectacle. Pluto, London, 1998.
110. *Kincses I. – Kántás P.*: A szabálysértési jog. KJK-Kerszöv, Budapest, 2002.
111. *Kiss A.*: Gondolatok a közvetítői eljárásról. In: Kriminológiai Közlemények 64. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2007. 18-21. o.
112. *Kiss G.* (szerk.): Magyar szókincstár. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2001.
113. *Kiss S. – Lassó G. – Konnertné Huba O. – Máziné Szepesi E. – Ruzsás R. – Szebeni L. – Székely Á. – Varga Z. – Vaskuti A.:* A Büntető Törvénykönyv magyarázata 1-2. (szerk.: Jakucs T.). KJK-Kerszöv, Budapest, 2004.
114. *Kó J. – Münnich I.*: Televízión keresztül közvetített erőszak hatásának vizsgálata két bűnügyileg eltérően veszélyeztetett területen. In: Kriminológiai és Kriminalisztikai Évkönyv, Ikva, Budapest, 145-169.o.
115. *Kocsis L. M.*: A halál kapujában. Minerva, Budapest, 1986.
116. *Kolláth Gy.*: Gyülekezési jog, rendezvénybiztosítás. Belügyi Szemle, 2003/10. 27-46. o.
117. *Kolláth Gy.*: Sport, esemény, biztonság és törvénykezés. Belügyi Szemle, 2000/2. 55-61.o.
118. *Korinek L.*: A fiatalkori erőszakos bűnözés másféle megközelítése a latens bűnözési vizsgálatok szempontjából. In: (szerk.: Korinek L.): Tanulmányok Finszter Géza 60. születésnapjára. PhD tanulmányok 4. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, Pécs, 2005. 169-177. o.
119. *Korinek L.*: Félelem a bűnözéstől. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1995.
120. *Korinek L.*: Rejtett bűnözés. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1988.
121. Labdarúgás versenyszabályzata nagypályára, csökkentett pályaméretre
122. *László J.* (szerk.): Az 1978. évi IV. törvény (Btk.) előkészítése. IX. Igazságügyi Minisztérium, Budapest, 1989.

123. *Lázár M.*: Bevezető tanulmány. In: Horváth A. (szerk.): Európai szocialista országok büntető törvénykönyvei. I. Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézete Jogösszehasonlító Osztálya, Budapest, 1973, 7-72. o.
124. *Lévay M.*: Az alkoholizmus, a kábítószer-probléma és a bűnözés összefüggései. In: (szerk.: Gönczöl K. – Kerezsi K. – Korinek L. – Lévay M.) Kriminológia – Szakkriminológia. Complex Kiadó, Budapest, 2006. 467-500. o.
125. *Lévay M.*: Társadalmi-gazdasági változások és bűnözés. In: (szerk.: Tauber I.): Tanulmányok Vigh József 70. születésnapjára. ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2000. 161-172. o.
126. *Levine, P. – Vinten-Johansen, P.:* The historical perspective: Violence and sport. Arena Review 1981/1. pp. 22-30.
127. *Lévy-Leboyer, L.* (ed.): Vandalism. North-Holland, Amsterdam–New-York–Oxford, 1984.
128. *Lewis, J. M.*: A value-added analysis of the Heysel stadium soccer riot. Current Psychology, 1989/8. pp. 15-29.
129. *Ligeti K.*: Az áldozati jogok szabályozása Németországban. In: (szerk.: Rózsahegyi Zs.): Áldozatsegítés Európában 2004. Igazságügyi Minisztérium Országos Bűnmegelőzési Bizottság Titkársága, Budapest, 2005. 209-232. o.
130. *Lorenz, K.:* Az agresszió. Cartafilus Kiadó, Budapest, 2000.
131. *Marsh, P. – Fox, K. – Carnibella, G. – McCann, J. – Marsh, J.*: Football Violence in Europe. The Amsterdam Group, 1996.
132. *Marsh, P. – Harré, R.*: The world of football hooliganism. Human Nature, 1978/1. pp. 62-69.
133. *Melnick, M. J.*: The mythology of football hooliganism. A closer look at the British experience. International Review for the Sociology of Sports 1986/1. pp. 1-19.
134. *Merton, R. K.*: Sozialstruktur und Anomie. 283-313. In: Sack, F. – König, R.: Kriminalsoziologie. Akademische Verlagsgesellschaft, Frankfurt am Main, 1968.
135. *Molnár J.*: Galeribűnözés. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1971.
136. *Moncz A.*: A futballtörténelem 100 legendás pillanata. Aréna 2000 Kiadó, Budapest, 2007.
137. *Morvai K.*: Meditáció a mediációról. Magyar Jog 1989/2.
138. *Murphy, P. – Willams, J. – Dunning, E.*: Football on Trial: Spectator Violence and Development in the Football World. Routledge, London, 1990.
139. *Münnich I.:* Agresszivitásaink. Belügyi Szemle, 2003/10. 89-99. o.
140. *Nagy F. – Tokaji G.*: A magyar büntetőjog Általános Része. Korona, Budapest, 1998.
141. *Nagy L. T.*: A fővárosban elkövetett garázdaságok kriminológiai vizsgálata. Kriminológiai Tanulmányok 37. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2000. 223-237. o.

142. *Nagy L. T.*: A garázdaság bűncselekményének reprezentatív vizsgálata. In: Kriminológiai és Kriminalisztikai Évkönyv, IKVA, Budapest, 1993. 271-293. o.
143. *Nagy L. T.*: A magyarországi futballhuliganizmus ténykutatása. In: Kriminológiai Tanulmányok 44. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2007. 154-189. o.
144. *Nagy L. T.*: Az erőszakos bűnözés. In: (szerk.: Gönczöl K. – Kerezsi K. – Korinek L. – Lévay M.): Kriminológia – Szakkriminológia. Complex Kiadó, Budapest, 2006. 355-376. o.
145. *Nagy L. T.*: Erőszakos bűncselekmények áldozatainak területi jellemzői. In: Kriminológiai Tanulmányok 42. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2005. 112-138. o.
146. *Nagy L. T.*: Futballhuliganizmus és bűnüldözés Magyarországon. Kutatási zárójelentés. Országos Kriminológiai Intézet, 2006. június
147. *Nagy S.*: Agresszió és sport. Belügyi Szemle, 2000/7-8. 144-153. o.
148. *Németh Zs.*: A gyermek- és fiatalkorúakkal kapcsolatos bűnmegelőzés gyakorlatának két évtizede Magyarországon. In: (szerk.: Tauber I.): Tanulmányok Vigh József 70. születésnapjára. ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2000. 200-208. o.
149. *Németh Zs.*: Kriminális szörnyűségek. A gyermekgyilkosságoktól a terrorizmusig. Fordulópont, 2004/3. 5-31. o.
150. *Németh Zs.*: Rendőrség és gyermekvédelem. Kriminológiai Tanulmányok 39. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2002. 132-161. o.
151. *O'Brien, T.*: Football violence: An introduction to the English scene. In: (ed.: O'Brien, T.): European Conference on Football Violence. Lancashire Polytechnic, Preston, 1987.
152. *Országh L.*: Magyar – angol szótár I-II.; Angol – magyar szótár I-II. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988.
153. *Pataki F.*: Tömeg és bűnözés. Belügyi Szemle, 2001/7-8. 21-31. o.
154. *Pearson, G.*: Hooliganism, a History of Respectable Fears. Macmillan, London, 1983.
155. *Pearson, G.*: In defence of hooliganism, social theory and violence. In: (ed.: Tutt, N.): Violence. HMSO, London, 1976.
156. *Pearton, R. – Gaskell, G.*: Youth and social conflict: Sport and spectator violence. International Review of Sport Sociology, 1981/2. pp. 57-67.
157. *Pearton, R.*: Violence in sport and the special case of soccer hooliganism in the United Kingdom. In: (eds.: Rees, C.R. – Miracle, A.W.) Sport and Social Theory. Human Kinetics, Champaign, Illinois, 1986.
158. *Philip, D.*: Football fans and the police. In: (ed.: O'Brien, T.): European Conference on Football Vilence. Lancashire Polytechnic, Preston, 1987.
159. *Pócs B.*: Uniós huligánhajsza – magyar kakukktojással. Népszabadság, 2007. december 10. 11. o.

160. *Rábóczki A.*.: Hozzászólás dr. Selmeci István: „A garázdaság értelmezésének néhány kérdése” című cikkéhez. Ügyészségi Értesítő, 1982. évi 3. sz.
161. *Rafter, N.*: Shots in the mirror. Crime films and society. Oxford University Press, New York, 2000.
162. *Raskó G.:* A cigánybűnözésről. Kriminológiai és Kriminalisztikai Tanulmányok 19. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1982.
163. *Redhead, S.*: An era of the end or the end of an era: Football and youth culture in Britain. In.: (eds.: Williams, J. – Wagg, S.): British Football and Social Change. Leicester University Press, Leicester, 1991.
164. *Romhányi T.*: Olaszliszka bélyege. Népszabadság Hétvége, 2007.06.16. 12. o.
165. *Róth E.* (szerk.): Szabálysértési jog a gyakorlatban. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2002.
166. *Róth E.*: A sértett helyzete a büntetőeljárásban. In: (szerk.: Rózsahegyi Zs.): Áldozatsegítés Európában 2004. Igazságügyi Minisztérium Országos Bűnmegelőzési Bizottság Titkársága, Budapest, 2005. 71-95. o.
167. *Roversi, A.* (ed.): Calcio e Violenza in Europa. Il Mulino, Bologna, 1990.
168. *Roversi, A.*: Football Violence in Italy. International Review for the Sociology of Sport, 1990/4. pp. 311-332.
169. *Roversi, A.*: The birth of the „ultras”: The rise of football hooliganism in Italy. In: (eds.: Giuilianotti, R. – Williams, J.) Game Without Frontiers: Football, Identity and Modernity. Arena, Aldershot, 1994.
170. *Rózsa J. – Münnich I.*: Erőszakos bűnözés az elmúlt negyedszázadban. In: Kriminológiai és Kriminalisztikai Tanulmányok 23. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1986., 229-286. o.
171. *Russell, G. W. – Goldstein, J. H.*: Personality differences between Dutch football fans and non-fans. Social Behavior and Personality, 1995/2. pp. 199-204.
172. *Sárközy J.*: Ultrák győzelme a foci felett. Magyar Hírlap, 2004. március 23., 18. o.
173. *Sárközy J.*: Zár alatt az olasz futball. Népszabadság, 2007. február 5. 1. és 7. o.
174. *Sárközy T.*: A magyar sportjog alapjai. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2000.
175. *Segre, S.*: Ragazzi di Stadio. Mazzota, Milano, 1979.
176. *Selmeci I.*: A garázdaság értelmezésének néhány kérdése. Ügyészségi Értesítő, 1982. évi 2. sz.
177. *Spaaij, R.*: The Prevention of Football Hooliganism: A Transnational Perspective, http://www.cafyd.com/HistDeporte/htm/pdf/4-16.pdf
178. *Strauss Zs.*: A rendőrség szerepének változása a hazai futballbotrányok kapcsán. Belügyi Szemle, 2003/10. 58-72. o.
179. *Süle F.*: A fanatizmus mélylélektana. Belügyi Szemle, 1999/12. 75-85. o.
180. *Szabó J.*: Futballhuliganizmus és normaérvényesítés a stadionok rendfenntartási gyakorlatában. Belügyi Szemle, 2003/10. 3-14. o.

181. *Szabó J.*: Futballhuliganizmus. PolgArt, Budapest, 2003
182. *Szalay L.:* Publicistai dolgozatok. Pest, 1847.
183. *Szilágyi P.*: Jogi alaptan. Osiris Kiadó, Budapest, 2003
184. Tájékoztató a bűnözésről 2007. év. Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Büntetőpolitikai Főosztály, valamint Legfőbb Ügyészség Számítástechnika-alkalmazási és Információs Főosztály, Budapest, 2008.
185. *Tauber I. – Balogh J.*: A cigányság bűnözése továbbra is aktuális társadalmi probléma. Belügyi Szemle, 1988/3. 19-20. o.
186. *Taylor, I.*: „Football Mad" – a speculative sociology of soccer hooliganism. In: (ed.: Dunning, E.): The Sociology of Sport. Cass, London, 1971.
187. *Taylor, I.*: Class, violence and sport. The case of soccer hooliganism in Britain. In: (eds.: Cantelon, H. – Gruneau, R.): Sport, Culture and the State. University of Toronto Press, Toronto, 1982.
188. *Taylor, I.*: On the sports violence question: Soccer hooliganism revisited. In: (ed.: Hargreaves, J.): Sport Culture and Ideology. Polity, Cambridge, 1982.
189. *Taylor, I.*: Spectator violence around football: the rise and fall of the „working class weekend". Research Papers in Physical Educations, 1976/4. pp. 4-9.
190. *Taylor, R.*: Football and its Fans: Supporters and their relations with the game 1885-1985. Leicester University Press, Leicester, 1992.
191. *Taylor, R.*: Walking alone together: Football supporters and their relationship with the game. In: (eds.: Williams, J. – Wagg, S.): British Football and Social Change: Getting into Europe. Leicester University Press, Leicester, 1991.
192. *Teff, H.*: The Hillsborough disaster and claims for nervous shock. Medicine, Science and the Law, 1992/3. pp. 251-254.
193. *Titley, G.* (ed.): Young People and Violence Prevention. Youth Policy Recommandations. Council of Europe, 2004.
194. *Toch, H.*: Violent Men. Aldine, New York, 1969.
195. *Torma A.*: A szabálysértési jog történeti vázlata. In: (szerk.: Róth E.): Szabálysértési jog a gyakorlatban. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2002. 9-25. o.
196. *Tóth M.*: A dolog elleni erőszak fogalmának értékelése a gyakorlatban. Belügyi Szemle, 1981/10.
197. *Tóth M.*: Széljegyzetek a negyedik Btk. általános részének tervezetéhez. Rendészeti Szemle, 2007/7-8. 43-57. o.
198. *Tóth T.*: Az erőszakos, garázda jellegű bűnözés büntetőjogi minősítésének és bizonyításának sajátosságai, kriminológiai jellemzői. A bűnüldöző munka fő irányai. Főiskolai Jegyzet. BM Könyvkiadó, Budapest, 1987.
199. *Travers, R. F. – Baker, G. A.:* The Hillsborough football stadium disaster: A single case-study. Irish Journal of Psychological Medicine, 1992/1. pp. 57-59.
200. *Valló E.*: Szempontok a dolog elleni erőszak fogalmának meghatározásához. Magyar Jog, 1983/2.

201. *Váradi E.*: A gyermek- és fiatalkori bűnözés – tendenciák, elméletek, okok. In: (szerk.: Domokos A.): Kriminológiai Közlemények 59. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2001. 55-91. o.
202. *Vavró I.*: A gyermek- és fiatalkori bűnözés. In: (szerk.: Domokos A.): Kriminológiai Közlemények 59. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2001. 48-54. o.
203. *Vavró I.*: Az erőszakos bűncselekmények elkövetése miatt elítélt nők. In: (szerk.: Gönczöl K. – Kerezsi K.): Tanulmányok Szabó András 70. születésnapjára. 224-231. o.
204. *Vavró I.*: Az erőszakos bűnözés egyes kérdéseiről. In: Kriminológiai Közlemények 56. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 1998. 24-40. o.
205. *Végh J.*: A futballhuliganizmus pszichológiai kérdései. Belügyi Szemle, 2001/12. 36-47. o.
206. *Vetró Á.:* Agresszió a képernyőn, a képernyő agresszivitása. In: (szerk.: Hárdi I.): Az agresszió világa. Medicina, Budapest, 315-342. o.
207. *Vigh J. – Gönczöl K. – Kiss Gy. – Szabó Á.*: Erőszakos bűncselekmények és elkövetőik. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1973.
208. *Vigh J.*: A bűnözés megelőzése, különös tekintettel az erőszakos bűnözésre. In: (szerk.: Hárdi I.) Az agresszió világa. Medicina, Budapest, 2000. 343-379. o.
209. *Vinnai, G.*: Football Mania. Ocean Books, London, 1973.
210. Vizsgálati jelentés a 2006. szeptember-októberi fővárosi demonstrációkkal, utcai zavargásokkal és rendfenntartó intézkedésekkel kapcsolatos eseményekről. Budapest, 2007. február 2.
211. *Vókó Gy.*: A magyar büntetés-végrehajtási jog európai harmonizációs- és előbbre mutató eredményei az ezredfordulón. In: Bűn és bűnhődés. Győri tanulmányok. Győr Megyei Jogú Város Önkormányzata, Győr, 2000. 205-214. o.
212. *Wagg, S.*: The Football World: A Contemporary Social History. Harvester Press, Brighton, 1984.
213. *Wagg, S.*: The missionary position: Football in the societies of England, Ireland, Scotland and Wales. In: (ed.: S. Wagg): Football on the Continents. Leicester University Press, Leicester, 1994.
214. *Walgrave, L. – Colaers, C. – Limbergen, K. van*: After Heysel: A Belgian research project on the societal and socio-psychological backgrounds of football hooliganism. In: (ed.: O'Brien, T.): European Conference on Football Violence. Lancashire Polytechnic, Preston, 1987.
215. *Whannel, G.*: Football, crowd behaviour and the press. Media Culture and Society, 1979/4. pp. 327-342.
216. *Williams, J.*: „Lick my boots..." Racism in English football. Leicester University Press, Leicester, 1992.
217. *Williams, J.*: When violence overshadows the spirit of sporting competition: Italian football fans and their clubs (Commentary of paper

by Zani, B. and Kirchler, E.). Journal of Community and Applied Social Psychology, 1991/1. pp. 23-28.
218. *Williams, J. – Wagg, S.*: British Football and Social Change. University of Leicester Press, Leicester, 1991.
219. *Young, K.*: „The killing field": Themes in mass media responses to the Heysel Stadium riot. International Review for the Sociology of Sports 1986/21. pp. 252-264.

A jelölt témával kapcsolatos publikációinak jegyzéke

1. *A garázdaság néhány kriminológiai kérdése (Bakóczi Antallal és Sziki Lajossal).* Kriminológiai és Kriminalisztikai Tanulmányok 26. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1989. 245-291. o.
2. *A garázdaság szabályozásának ellentmondásai.* Ügyészségi Értesítő, 1990/2. 26-31. o.
3. *A garázdaság jogi szabályozásának fejlődése.* Kriminológiai és Kriminalisztikai Tanulmányok 28. BM Kiadó, Budapest, 1991. 249-276. o.
4. *Garázda bűnelkövetők felelősségre vonása.* Kriminológiai és Kriminalisztikai Évkönyv 1992. Ikva Kiadó, Budapest, 1992. 69-91. o.
5. *A garázdaság bűncselekményének reprezentatív vizsgálata.* Kriminológiai és Kriminalisztikai Évkönyv 1993. Ikva Kiadó, Budapest, 1993. 271-293. o.
6. *A fővárosban elkövetett garázdaságok kriminológiai vizsgálata.* Kriminológiai Tanulmányok 37. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2000. 223-238. o.
7. *Erőszakos bűnözés a rendszerváltás után.* Kriminológiai Tanulmányok 38. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2001. 294-313. o.
8. *Garázdaság az erőszakos bűnözés fókuszában.* Doktoranduszok fóruma. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar szekciókiadványa. Miskolc, 2001. 195-203. o.
9. *A köznyugalomra veszélyes magatartások új bűncselekményi és szabálysértési szabályozásának vizsgálata.* Országos Kriminológiai Intézet honlapja, http://www.okri.hu/images/stories/kutatok/nagylaszlo/nlt_koznyugalom_hun_2003.pdf
10. *Az erőszakos bűnözés.* In: Áldozatok és vélemények II. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2004. 57-70. o.
11. *Violent Crime.* In: Victims and Opinions II. National Institute of Criminology, Budapest, 2004. pp. 60-74.

12. *Erőszakos bűncselekmények áldozatainak területi jellemzői.* Kriminológiai Tanulmányok 42. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2005. 112-138. o.
13. *A futballhuliganizmus jellemzői és helyzete hazánkban.* Kriminológiai Tanulmányok 43. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2006. 117-135. o.
14. *Az erőszakos bűnözés.* In: Kriminológia – szakkriminológia (szerk.: Gönczöl K. – Kerezsi K. – Korinek L. – Lévay M.). Complex Kiadó, Budapest, 2006. 355-376. o.
15. *A magyarországi futballhuliganizmus ténykutatása.* In: Kriminológiai Tanulmányok 44. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2007. 154-189. o.
16. *A köznyugalom elleni bűncselekmények vizsgálata.* Országos Kriminológiai Intézet honlapja, 2008. http://www.okri.hu/images/stories/kutatok/nagylaszlo/nl_koznyugalomellbcs_2008.pdf
17. *Az erőszakos bűnözés trendjei az ERÜBS adatok alapján. Bűncselekmények és elkövetőik, 1995-2005.* Kriminológiai Tanulmányok 45. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2008. 13-41. o.

NYILATKOZAT

Ezennel kijelentem, hogy a doktori fokozat megszerzése céljából benyújtott értekezésem kizárólag saját, önálló munkám. A benne található, másoktól származó, nyilvánosságra hozott vagy közzé nem tett gondolatok és adatok eredeti lelőhelyét a hivatkozásokban (lábjegyzetekben), az irodalom-jegyzékben, illetve a felhasznált források között hiánytalanul feltüntettem.

Kijelentem továbbá azt is, hogy a benyújtott értekezéssel azonos tartalmú értekezést más egyetemen nem nyújtottam be tudományos fokozat megszerzése céljából.

E kijelentésemet büntetőjogi felelősségem tudatában tettem.

Miskolc, 2009. május 20.

Dr. Nagy László Tibor